

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΜΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Μια πραγματολογική ανάλυση του μορίου γάρ
σε επιγραφικά και λογοτεχνικά κείμενα
της κλασικής και της ελληνιστικής περιόδου**

Ιορδάνης Σαββόγλου

ΑΜ: 300015

Επιβλέπων καθηγητής: Παναγιώτης Φίλος

Ιωάννινα 2023

Ιορδάνης Σαββόγλου

Μια πραγματολογική ανάλυση του μορίου *γάρ* σε επιγραφικά και λογοτεχνικά κείμενα της κλασικής και της ελληνιστικής περιόδου

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:

Παναγιώτης Φίλος, Αναπληρωτής Καθηγητής

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αθανάσιος Γεωργακόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Αγγλικής Φιλολογίας, ΑΠΘ

Παναγιώτης Φίλος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Ασημάκης Φλιάτουρας, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, ΔΠΘ

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	1
2. Η περί των μορίων έρευνα	4
2.1. Ιστορική αναδρομή.....	4
2.1.1. Από την αρχαιότητα ως τον Denniston.....	4
2.1.2. Denniston.....	5
2.1.3. Το μόριο γάρ στα λεξικά και τις γραμματικές	12
2.2. Πραγματολογία.....	13
2.2.1. Τα όρια της Πραγματολογίας	13
2.2.2. Η πραγματολογική μελέτη στην Ιστορική Γλωσσολογία.....	15
2.2.3. Τα μόρια.....	16
2.3. Οι πρόσφατες έρευνες.....	17
2.3.1. Προσεγγίσεις Συνεκτικότητας (Coherence-based approaches)	17
2.3.2. Ανάλυση Συνομιλίας (Conversation Analysis)	18
2.3.3. Θεωρία Συνάφειας (Relevance Theory)	20
2.3.4. Γραμματική των Δομών (Construction Grammar).....	21
2.3.5. Η θεωρία των Δεικτών Λόγου (Discourse Marker Theory).....	23
2.3.6. Συνοχή Λόγου (Discourse Cohesion).....	24
2.3.7. Ανάλυση Λόγου (Discourse Analysis) (Bonifazi κ.α., 2021:6-8)	25
3. Το γάρ στην έρευνα των Bonifazi κ.α.	27
3.1. Το γάρ σε προεγερτικές πράξεις (priming acts) στον Θουκυδίδη και Ηρόδοτο	27
3.2. Διεπίδραση με αντηγήσεις στον Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη.....	28
3.3. Εισαγωγή γνωμικών στον Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη.	29
3.4. Εγκιβωτισμένες αφηγήσεις	30
3.4.1. Εισάγει εγκιβωτισμένες αφηγήσεις σε Όμηρο.....	30
3.4.2. Εισαγωγή εγκιβωτισμένων αφηγήσεων ή αφηγηματικών επεκτάσεων (narrative expansions) σε Ηρόδοτο και Θουκυδίδη.	31
3.5. Μη πλαίσιοι λόγος (unframed discourse)	31
3.5.1. Εισάγει μη πλαίσιοι λόγο σε Όμηρο, Πίνδαρο.....	31
3.5.2. Εισάγει μη πλαίσιοι λόγο (unframed discourse) σε Ηρόδοτο και Θουκυδίδη.	32
3.6. Επισήμανση de re ή de dicto εξηγήσεων σε Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη	33

3.7. Επισήμανση επέκτασης (expansion) ή επαγωγή αγανακτήσεως (indignant inference) σε Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη.	34
3.8. Ως εναρκτήριο κινήσεων σε Ηρόδοτο και Θουκυδίδη.	35
4. Συνδυασμοί μορίων.....	37
4.1. Ο συνδυασμός γάρ δή	37
4.2. Ο συνδυασμός δή γάρ	37
4.3. Ο συνδυασμός ἤ γάρ	38
4.4. Ο συνδυασμός και γάρ	38
4.4.1. Συνειρμικές αφηγήσεις.....	38
4.4.2. Επεκτάσεις	39
4.5. Ο συνδυασμός μὲν γάρ.....	40
5. Μεθοδολογία Ανάλυσης Λόγου	41
5.1. Γενικά	41
5.2. Αφηγηματολογικά στοιχεία στην Ανάλυση Λόγου.....	41
5.3. Τεμαχιοποίηση, Πράξεις και κινήσεις.	44
5.4. Προσωδία - Μετρική.....	45
5.5. Ανάλυση σε Μικροεπίπεδο και Μακροεπίπεδο	46
6. Πραγματολογική λειτουργία του γάρ στις επιγραφές της Αττικής, όπως προκύπτει από τη μέθοδο της Ανάλυσης Λόγου	49
6.1. Επιγραφές	49
6.1.1. Είδη εξεταζόμενων επιγραφών	49
6.1.2. Κριτήρια επιλογής επιγραφών και ομαδοποίηση	50
6.2. Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδος	51
6.2.1. Επιτύμβιες επιγραφές.....	51
6.2.2. Λοιπές Επιγραφές	76
6.3. Ελληνιστική - Ελληνορωμαϊκή Περίοδος.....	81
6.3.1. Επιτύμβιες επιγραφές.....	81
6.3.2. Διοικητικές επιγραφές.....	91
6.3.3. Τιμητικές και αναθηματικές επιγραφές	94
6.4. Το μόριο γάρ σε συνδυασμούς.....	96
6.4.1. Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδος	96
6.4.2. Ελληνιστική - Ελληνορωμαϊκή Περίοδος.....	98
6.5. Αχρονολόγητες επιγραφές	100
7. Συμπεράσματα.....	102

7.1. Επιτύμβιες επιγραφές.....	102
7.1.1. Αρχαϊκή-Κλασική περίοδος.....	102
7.1.2. Ελληνιστική – Ελληνορωμαϊκή Περίοδος	104
7.1.3. Συνολική αποτίμηση της χρήσης στις επιτύμβιες επιγραφές (Αρχαϊκή-Κλασική και Ελληνιστική-Ελληνορωμαϊκή Περίοδος)	105
7.2. Διοικητικές επιγραφές.....	106
7.3. Λοιπές Επιγραφές	106
7.3.1. Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδος	106
7.3.2. Ελληνιστική - Ελληνορωμαϊκή Περίοδος.....	106
7.4. Το μόριο γάρ σε συνδυασμούς.....	107
7.5. Γενική αποτίμηση - Σύγκριση με προηγούμενες έρευνες	107
7.5.1. Γενικά	107
7.5.2. Επιτύμβιες Επιγραφές	108
7.5.3. Διοικητικές επιγραφές.....	108
7.5.4. Λοιπές επιγραφές	109
7.5.5. Συνδυασμοί.....	109
8. Αντί επιλόγου: Μια κριτική (ανα)θεώρηση της μεθοδολογίας της Ανάλυσης Λόγου	110
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	113
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α1.....	117
Ελεγειακό δίστιχο	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α2.....	118
Μετρική Ανάλυση	118
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.....	125
Πίνακας λειτουργιών μορίου γάρ.....	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ1.....	135
Μη επιλεγμένες επιγραφές με το μόριο γάρ	135
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ2.....	139
Παραδείγματα μη επιλεγμένων επιγραφών	139
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ.....	140

1. Εισαγωγή

Η εργασία πραγματεύεται το μόριο γάρ σε επιγραφές της κλασικής και ελληνιστικής περιόδου, υπό μια πραγματολογική σκοπιά. Στόχος είναι να ερευνηθεί το μόριο στην Αττική, σε επιγραφές πάσης φύσεως (επιτύμβιες, διοικητικές, τιμητικές, αναθηματικές κ.α.). Η επιλογή της Αττικής έγινε καθώς υπάρχει επάρκεια δεδομένων και, κατά δεύτερο λόγο, επειδή μπορεί να γίνει σύγκριση με δεδομένα από την έρευνα σε λογοτεχνικά είδη, που χρησιμοποιούν κυρίως παραδείγματα από την αττική διάλεκτο.

Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητη μια επεξήγηση σχετικά με τη διατύπωση του θέματος της εργασίας. Καταρχάς, οι όροι 'κλασική' και 'ελληνιστική' (περίοδος) εκλαμβάνονται διασταλτικά, όπως άλλωστε συμβαίνει συχνά στη βιβλιογραφία, με τον πρώτο να περιλαμβάνει και την αρχαϊκή περίοδο, ενώ στον όρο 'ελληνιστική' εμπεριέχεται και η ελληνορωμαϊκή περίοδος, δηλαδή οι πρώτοι αιώνες μ.Χ.. Κατά δεύτερον, η εστίαση και η βασική ερευνητική πρωτοτυπία της παρούσας εργασίας έγκειται στη μελέτη της χρήσης του μορίου γάρ σε επιγραφικά κείμενα από την Αττική. Τα λογοτεχνικά κείμενα που επίσης αναφέρονται στον τίτλο έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο έρευνας σε αυτό το πιο σύγχρονο γλωσσολογικό θεωρητικό πλαίσιο, όμως εδώ αξιοποιούνται και επανεξετάζονται (συγ)κριτικά, σε σχέση δηλαδή με τα επιγραφικά κείμενα.

Η τελευταία μεγάλη πραγματολογική έρευνα πάνω στα μόρια της αρχαίας ελληνικής έχει γίνει από τους Bonifazi, Drummen & de Kreij (2021). Το σώμα κειμένων στη συγκεκριμένη έρευνα συγκροτούν οι τρεις τραγικοί και ο Αριστοφάνης (δραματική ποίηση), οι Όμηρος και Πίνδαρος (επική-λυρική) και οι Θουκυδίδης, Ηρόδοτος (ιστοριογραφία). Μέχρι στιγμής απουσιάζει έρευνα των μορίων σε επιγραφές, και μάλιστα από μία πραγματολογική οπτική. Η πραγματολογική ανάλυση σε επιγραφές λοιπόν συνιστά ένα πεδίο που προσφέρεται για έρευνα.

Η μέθοδος που θα ακολουθηθεί για την εξακρίβωση της πραγματολογικής λειτουργίας του γάρ, είναι η Μέθοδος της Ανάλυσης Λόγου όπως ορίζεται από το έργο των Bonifazi κ.α. (2021). Πρόκειται για μια «ολιστική» μέθοδο (βλ. κεφάλαιο 5). Παρέχει επιπλέον και τον πρακτικό

λόγο ότι μπορεί να γίνει σύγκριση με τα αποτελέσματα από την ανάλυση Bonifazi κ.α. (2021) (την πιο πρόσφατη στο πεδίο), καθώς χρησιμοποιείται κοινή μέθοδος.

Αναφορικά με τους όρους «Πραγματολογία» και «Ανάλυση Λόγου», είναι αναγκαίες κάποιες επεξηγήσεις. Αρχικά, δεν υφίστανται ξεκάθαρα όρια για την Πραγματολογία και την Ανάλυση Λόγου^{1 2}. Ο όρος «Πραγματολογία» χρησιμεύει ενίοτε ως όρος «ομπρέλα» στη βιβλιογραφία³, έτσι χρησιμοποιείται και στην ανάλυση των Bonifazi κ.α., για τις έρευνες στα μόνια της αρχαίας ελληνικής (2021: I.3.5).

Καθ' ότι η Ανάλυση Λόγου (στο εξής, όπως ορίζεται από Bonifazi κ.α., 2021) τροφοδοτείται από την πραγματολογική προοπτική (pragmatic perspective), έναν όρο κλειδί⁴, η Ανάλυση Λόγου υπάγεται σε αυτό το πλαίσιο⁵. Σε αυτή την εργασία λοιπόν, όπου γίνεται λόγος για πραγματολογική ανάλυση/έρευνα, αφορά τον γενικό όρο «ομπρέλα», που περικλείει και την Ανάλυση Λόγου, και όπου γίνεται λόγος για Ανάλυση Λόγου αφορά κατά βάση τη συγκεκριμένη μέθοδο⁶.

Στόχος του παρόντος πονήματος είναι η ανίχνευση της πραγματολογικής πορείας του μορίου, σε κάθε υπό εξέταση περίοδο. Οι περίοδοι θα είναι δύο: Η αρχαϊκή και κλασική είναι η μια περίοδος και η ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή η δεύτερη. Βασικό κριτήριο χωρισμού των περιόδων είναι το γλωσσικό, διότι με την ελληνιστική περίοδο η ελληνική γλώσσα γίνεται οικουμενική και μιλάμε για την ελληνιστική κοινή. Το επόμενο στάδιο είναι οι συγκρίσεις μεταξύ των δυο περιόδων. Το τελικό στάδιο αφορά τη σύγκριση με τα αποτελέσματα από την πραγματολογική εξέταση του μορίου στο έργο των Bonifazi κ.α. (2021). Ένα τελικό ερώτημα που θα απαντηθεί (βλ. κεφ. 8) είναι αν προσφέρεται η Ανάλυση Λόγου στην πραγματολογική ανάλυση των επιγραφών.

¹ Ειδικότερα για το πλαίσιο της Ιστορικής Γλωσσολογίας βλ. 2.2.2.

² Η Ανάλυση Λόγου είναι «σαν ένα βιβλίο με συνταγές» και το ακριβές πλαίσιο εξαρτάται από τον εκάστοτε ερευνητή και από τους στόχους της έρευνας (project) (Bondarouk & Ruel, 2004: 2.2, 2.3)

³ Bentley, 2019: 2.1.13

⁴ Βλ. αναλυτικότερα υποενότητα 2.3.7.

⁵ Bonifazi κ.α., 2021, I.1.4.14 και I.3.5

⁶ Η Ανάλυση Λόγου είναι και θεωρία και μέθοδος. Ως θεωρία εξετάζει τη γλώσσα από την πραγματολογική σκοπιά της γλώσσας εν χρήσει και χρησιμοποιεί την ολιστική μέθοδο που προαναφέρθηκε και θα αναλυθεί περαιτέρω στο κεφάλαιο 5.

Μια καινοτομία της εργασίας είναι η αξιοποίηση της μετρικής στην αρχαϊκή- κλασική περίοδο. Υπάγεται στο πλαίσιο της αξιοποίησης της προσωδίας η οποία περιλαμβάνεται στην ολιστική προσέγγιση των Bonifazi κ.α. (2021), αλλά δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι στιγμής σε πραγματολογική ανάλυση.

Η μετρική ανάλυση για τον εντοπισμό της πραγματολογικής λειτουργίας του μορίου περιορίζεται στην πρώτη μείζονα περίοδο, μολονότι χρησιμοποιείται και στους επόμενους αιώνες το μέτρο, χάριν της παράδοσης που είχε καθιερωθεί.

Ωστόσο επειδή είχε παύσει στην ελληνιστική περίοδο ο διαχωρισμός μακρών-βραχέων, δεν αξιοποιείται πέρα από τον 4^ο αι π.Χ., καθώς δεν εντάσσεται στο πλαίσιο της γλώσσας εν χρήσει - μπορούμε να υποθέσουμε διαφορετική απαγγελία σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, όπως και σήμερα, που δεν απαγγέλλονται με διαφορετικές ποσότητες.

Στην εργασία εν γένει, αξιοποιούνται εργαλεία και εφαρμόζεται διευρυμένα η μεθοδολογία της Ανάλυσης Λόγου (σε παρόμοιο πλαίσιο με εκείνο των Bonifazi κ.α., 2021), με εκμετάλλευση και της αφηγηματολογίας, η οποία αν και δεν δηλώνεται ρητά στους τελευταίους στο μεθοδολογικό κομμάτι, εν τούτοις αξιοποιείται στην ανάλυσή τους.

2. Η περί των μορίων έρευνα

2.1. Ιστορική αναδρομή

2.1.1. Από την αρχαιότητα ως τον Denniston

Ο Zakowski (2017:10-11) διακρίνει τρία στάδια στη μελέτη των μορίων. Το πρώτο στάδιο ξεκινάει με τον Αριστοτέλη και πραγματεύεται τα μόρια ως *συνδέσμους*. Με το δεύτερο στάδιο εγκαινιάζεται η φάση των μορίων που συνδέουν λογικο-σημασιολογικές ενότητες και το τρίτο στάδιο είναι η σύγχρονη πραγματολογική θεώρηση των δεικτών λόγου:

Πρώτο στάδιο, Σύνδεσμοι: Ο Αριστοτέλης στην *Ποιητική* (1456b-1457a) μιλάει για τα μέρη της γλώσσας, το γράμμα, τη συλλαβή και τον σύνδεσμο:

σύνδεσμος δέ έστιν φωνή άσημος... ήν μή άρμόττει έν άρχή λόγου τιθέναι καθ' αύτήν, οίον μέν ήτοι δέ. ή φωνή άσημος ή έκ πλειόνων μέν φωνών μιās σημαντικών δέ ποιείν πέφυκεν μίαν σημαντικήν φωνήν.

Ο σύνδεσμος είναι «άσημος», δηλαδή δεν έχει σημασιολογικό φορτίο, και δεν μπορεί να τεθεί στην αρχή. Ως παραδείγματα συνδέσμων δίνει τα *μέν, ήτοι, δέ* (Zakowski, 2017:11).

Στη δεύτερη πρόταση, που ξεκινάει με το διαζευκτικό *ή*, ο Αριστοτέλης πιθανόν θεωρεί ότι ο σύνδεσμος συνδέει δυο «φωνές» (εκφράσεις) σε μια.

Ο Διονύσιος Θραξ στη *Γραμματική Τέχνη* (86,3) δίνει τον εξής ορισμό:

σύνδεσμός έστι λέξις συνδέουσα διάνοιαν μετά τάξεως και τó τής έρμηνείας κεχηνός δηλοῦσα.

Ο σύνδεσμος συνδέει τη "διάνοια" (τη σκέψη) με τάξη και δηλώνει το κενό στην ερμηνεία. Πιθανόν, ο Διονύσιος αναφέρεται στη σημερινή συνεκτική ερμηνεία των συνδέσμων (Zakowski, 2017:12). Οι σύνδεσμοι συνδέουν σημασιολογικές ενότητες και όχι καθαρά γλωσσολογικά στοιχεία όπως προτάσεις. Η *τάξη* κατά τον Baratin (1989:38, όπως αναφέρεται σε Zakowski, 2017:13) υποδηλώνει ενδεχομένως ιεραρχική οργάνωση.

Ο Διονύσιος τέλος αναφέρει και κατηγορίες συνδέσμων (Zakowski, 2017:13): συμπλεκτικοί, διαζευκτικοί, συναπτικοί, παρασυναπτικοί, αιτιολογικοί, απορηματικοί, συλλογιστικοί,

παραπληρωματικοί. Δεν κατατάσσει το γάρ κάπου. Αυτό το κάνει ο Απολλώνιος Δύσκολος, που το θεωρεί αιτιολογικό επίρρημα, στο έργο *Περί επιρρημάτων*⁷.

Γενικά για τα μόρια θεωρείται ότι είναι α) συνδετικά (connective), δηλαδή ενώνουν μέρη του κειμένου (λέξεις, φράσεις, προτάσεις, σημασιολογικές ενότητες) με κάποιον τρόπο, β) είναι σημασιολογικώς κενά, γ) δεν τίθενται στην αρχή της πρότασης, δ) έχουν κάποια οργανωτική λειτουργία – λειτουργία ιεραρχήσεως, ε) καθιστούν δυνατή την ερμηνεία όπου υπάρχει υπόρρητο κενό, στ) υπάγονται σε κάποια κατηγορία, σύμφωνα με την τυπολογία του Διονυσίου του Θρακός (Zakowski, 2017:16).

Δεύτερο στάδιο: Την περίοδο της Αναγέννησης, το νήμα το ξαναπιάνει ο Devarius (1588) και προσθέτει στα ήδη γνωστά το εξής: δεν μπορεί να αφαιρεθεί κάποιο μόριο (πλέον γίνεται χρήση του όρου *particle*) χωρίς να προκληθεί ζημιά στην ερμηνεία. Η συνεισφορά τους στο εκφώνημα δεν είναι ευθεώς αντιληπτή, ενώ η αφαίρεση τους θα το καταστήσει ανεπιτυχές ή θα προκαλέσει σύγχυση. Επίσης υπονοείται ότι τα μόρια δεν ανήκουν πραγματικά στην πρόταση (Schenkeveld 1988:88-89, όπως αναφέρεται σε Zakowski, 2017:17).

Παρόμοια και ο Hoogeveen (1769) αρνείται την αναλώσιμη (dispensable) κατάσταση των μορίων. Οι Devarius και Hoogeveen δεν δέχονται την άποψη του Αριστοτέλη ότι τα μόρια είναι κενά σημασιολογικού φορτίου (Zakowski, 2017:18).

2.1.2. Denniston

2.1.2.1. Γενικά

Το έργο του **Denniston** (1954) είναι ορόσημο, ενώ θεωρήθηκε για δεκαετίες κομβικό έργο, που περιλάμβανε όλες τις πτυχές. Ουσιαστικά, σε κάθε μόριο δίνει κατάλογο με τις διάφορες κατηγορίες χρήσης. Προσθέτει στα ήδη γνωστά από την αρχαιότητα ότι δεν είναι εύκολο να μεταφραστούν σε σύγχρονες γλώσσες. Η επίδρασή τους αποδίδεται στον προφορικό λόγο με επιτονισμό και διακυμάνσεις στη φωνή (inflections), και στον γραπτό με στίξη (πλάγια γράμματα, θαυμαστικά, εισαγωγικά) (Zakowski, 2017:19).

⁷ Ο Αγαμέμνων στο παρακάτω απόσπασμα δίνει τον λόγο για τη φυγή των πολεμιστών του (Zakowski, 2017:14):
φεύγωμεν σὺν νηυσὶ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν· οὐ γὰρ ἔτι Τροίην αἰρήσομεν εὐρυάγυιαν. (Όμηρος, *Ιλιάδα* 9.27-28).

Κάποια σημεία αξιοσημείωτα είναι τα ακόλουθα. Αρχικά, ορίζει τα μόρια ως λέξεις που «εκφράζουν τρόπο σκέψης είτε σε απομόνωση είτε σε σχέση με άλλες σκέψεις, συναισθήματα ή διαθέσεις» (1954:xxvii). Ο Denniston δεν ασχολείται με υποτακτικούς συνδέσμους επειδή είναι γραμματικοί. Πραγματεύεται μόνο τους σύνδεσμους που θεωρεί στυλιστικούς. Αυτή η προσέγγιση πλησιάζει στην Πραγματολογία, καθώς ο όρος «στυλιστικός» παραπέμπει σε επικοινωνιακή λειτουργία⁸. Επιπλέον ο Denniston παραθέτει πραγματολογικά στοιχεία για να εξηγήσει τη συνδετική/σημασιολογική λειτουργία των μορίων (για το *γάρ*, βλ. 2.1.2.2.3: α) για εξήγηση *de dicto*, β) για εξήγηση τόνου προηγηθέντος εκφωνήματος, 2.1.2.2.5 για ρητορικές ερωτήσεις).

Ο δε όρος *στυλιστικός* αφορά την κατανομή τους ανάλογα με τη χρονική περίοδο, το λογοτεχνικό είδος όπως και άλλα στοιχεία (1954:lxι). Συγκεκριμένα, η επανάληψη των μορίων σε μικρή απόσταση μέσα στο κείμενο, μπορεί να επιφέρει ένα καλλιτεχνικό (*artistic*) αποτέλεσμα (1954:lxii). Η χρήση των μορίων μπορεί να παρατηρηθεί στον διάλογο, πολλές φορές υπονοεί μια θετική ή αρνητική απάντηση, ή ο ομιλητής συνεχίζει το νήμα των δικών του προτάσεων και δεν απαντάει στον συνομιλητή (1954:lxiii). Άλλη διαπίστωση του Denniston είναι ότι συχνότερα χρησιμοποιούνται τα μόρια στην αρχή των διαλογικών μερών των στροφών (1954:lxiv) λιγότερο κατά τη διάρκεια του διαλόγου και σπάνια σε είδη όπως οι πραγματείες του Αριστοτέλη.

Άρα αυτό που έλειπε από την έρευνα του Denniston ήταν η συστηματοποίηση και η ενδεδειγμένη έρευνα από πραγματολογικής πλευράς.

2.1.2.2. Το μόριο *γάρ* στο έργο του Denniston

Σε αυτό το σημείο δίνεται μια συνοπτική παρουσίαση του μορίου *γάρ*, καθώς είναι το πλέον γνωστό έργο στην ακαδημαϊκή κοινότητα, αναφορικά με τα μόρια (τηρείται η δομή του συγγραφέα):

⁸ Ο Denniston δείχνει να ξεφεύγει από το αυστηρά γραμματικό-λεξιλογικό πλαίσιο, με τη χρήση της έννοιας *στυλιστικός*, και προσεγγίζει την Πραγματολογία -μολονότι δεν είναι ο στόχος του- καθώς «δεν είναι δυνατό στην Πραγματολογία, να διαχωριστεί ύφος (*style*) και περιεχόμενο, καθώς οι στυλιστικές επιλογές πυροδοτούν (*trigger*) διαφορετικές συνθήκες επιτυχίας (*felicity conditions*), πραγματολογικές προϋποθέσεις και υπονοήματα (*implicatures*)» (Caffi, 2007:32).

1. Το γάρ στον Denniston είναι επιβεβαιωτικό (confirmatory) ή αιτιολογικό (causal) μόριο. Ως επιβεβαιωτικό δηλώνει γεγονός πριν προχωρήσει σε αιτιολόγηση. Ως αιτιολογικό ακολουθεί τη λογική σειρά, αιτία-αποτέλεσμα.

2. Το επεξηγηματικό (explanatory) γάρ, κατά τον συγγραφέα, είναι κοντινά σχετιζόμενο με το επιβεβαιωτικό⁹.

3. Κάποια ιδιαίτερα σημεία στη χρήση του αιτιολογικού και επεξηγηματικού γάρ:

α) δίνει το κίνητρο εκφοράς αυτού που έχει μόλις ειπωθεί (“το λέω αυτό επειδή...”) (1954:60)

β) πολλές φορές υπάρχει έλλειψη εμφανούς σύνδεσης και πρέπει να θεωρηθεί κάποιου είδους έλλειψη¹⁰.

Σε άλλες περιπτώσεις η πρόταση με το γάρ εξηγεί τον τόνο των προηγηθεισών λέξεων, παρά το περιεχόμενο¹¹:

γ) Άλλοτε μια πρόταση με το γάρ υποστηρίζει την αλήθεια, γιατί αν δεν ίσχυε, τότε και κάτι άλλο αληθές θα ήταν ψευδές (1954:62)¹²:

δ) Το γάρ αναφέρεται σε κάτι που έχει αναφερθεί όχι αμέσως πριν, αλλά πιο πίσω. Αυτή η χαλαρότητα του λόγου είναι χαρακτηριστική σε Όμηρο και Ηρόδοτο: Ομ. Β 119 *αίσχρόν γάρ τόδε γ’ ἐστί* (αναφέρεται στο *δυσκλέα*, στ. 115).

ε) Σε δραματικούς διαλόγους, ο ομιλητής με το γάρ συνεχίζει τη σκέψη του αγνοώντας το ενδιαμέσο εκφώνημα του συνομιλητή (1954: 63).

⁹ Δίνει μεταξύ άλλων κάποια παραδείγματα για το επεξηγηματικό γάρ, που εμφανίζεται κυρίως: α) μετά από εκφράσεις όπως *τεκμήριον δέ* και *σημεῖον δέ*, καθώς και άλλες ανάλογες (1954:58), β) μετά από εκφράσεις παροχής ή λήψης πληροφοριών ή επίκλησης για προσοχή (Ομ. Μ 59 *ἐρέω δέ τοι ἀμφοτέρωθεν ἔνθεν μὲν γάρ πέτραι...*) γ), μετά από αντωνυμιακό επίθετο ή επίρρημα που δείχνει ότι κάτι έπεται (Ομ. Ιλ. Θ. 148 *ἀλλὰ τόδ’ αἰνὸν ἄχος κρᾶδιῆν καὶ θυμὸν ἰκάνει. Ἐκτωρ γάρ ποτε φήσει...*) (1954: 59), δ) μετά από ουδέτερου γένους υπερθετικό επίθετο (Ηρόδ. 3. 80 *ἀναρμοστότατον γ’ ἐστὶν ἀπάντων ἦν τε γάρ...*), ε) άλλα παραδείγματα εκτός των άνω κατηγοριών.

¹⁰ Στα κάτωθι παραδείγματα, σε παρένθεση σημειώνονται οι προτάσεις που παραλείπονται: Ομ. Ιλ. 15 612 *ὄς μιν τίμα καὶ κύδαινε. μινυνθάδιος γάρ ἔμελλεν ἔσεσθαι* (τον τιμούσε και του έδωσε δόξα (αλλά όχι μεγάλη ζωή)... επειδή έμελλε να είναι βραχυχρόνιος). Ομ. Οδ. Α 411 *οὐδ’ ὑπέμεινε γνόμεναι· οὐ μὲν γάρ τι κακῶ εἰς ὤπα ἐώκει* (δεν περίμενε να γνωριστούμε (όπως θα κάναμε ευχαρίστως)). Επειδή στην όψη του δεν έδειχνε τίποτε ταπεινό. Σοφ. Οιδ. Τ 569 *οὐκ οἶδα* (και δεν θα μαντέψω) *ἐφ’ οἷς γάρ μή φρονῶ σιγᾶν φιλῶ* (1954:61).

¹¹ Σοφ. Φιλοκτ. 624. *Ἦ κεῖνος, ἢ πᾶσα βλάβη, ἔμ’ εἰς Ἀχαιοὺς ὤμοσεν πείσας στελεῖν; Πεισθήσομαι γάρ ὧδε κάξ Ἄιδου θανῶν...* (Αλήθεια εκείνος θέλει να με πείσει; Θα πειστώ γάρ έτσι, και όταν πεθάνω από τον Άδη...).

¹² *Ἦ παῖ Καμβύσῳ, σέ γάρ θεοὶ ἐπορῶσι, οὐ γάρ ἂν κοτε ἐς τοσοῦτο τύχης ἀπίκευ* (Οι θεοί σε βοηθούν γιατί (αν δεν σε βοηθούσαν) δεν θα έφτανες σε τέτοια τύχη).

στ) Διαδοχικά γάρ έχουν την ίδια αναφορά (reference)¹³. Βέβαια κάποια γάρ μπορεί να είναι διαδοχικά, αλλά να μην αναφέρονται στην ίδια πρόταση, όταν για παράδειγμα η πρώτη πρόταση γάρ είναι παρενθετική.

ζ) Το γάρ αναφέρεται σε κάποια λέξη ή πρόταση και όχι συνολικά στην ιδέα της προηγηθείσας περιόδου (1954:65).

η) Μπορεί να χρησιμοποιηθεί επαγωγικά (inductive): Ομ. Ω 68 Ἐκτωρ φίλτατος ἔσκε θεοῖσι... ὥς γάρ ἔμοιγ' (1954: 66).

4. Κάποια στοιχεία αναφορικά με το προληπτικό (anticipatory) γάρ, όπου η εν λόγω πρόταση προηγείται της πρότασης που επεξηγεί:

α) Παρενθετικό, όταν δεν προηγείται κάτι σημαντικό¹⁴,

β) Προληπτικό με την αυστηρή έννοια. Όταν ξεκινάει η πρόταση με το μόριο γάρ και αναβάλλεται η κύρια πρόταση¹⁵,

γ) Η ανάληψη (resumption) ή έναρξη (inception) της κύριας πρότασης επισημαίνεται με μόριο ή δεικτική αντωνυμία¹⁶,

δ) όταν στοιχείο της κύριας πρότασης έλκεται από την πρόταση του γάρ, η πτώση του τρέπεται ενίοτε «εκ συμπαθείας»: Ηροδ. 1. 155 τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γάρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις, οὗτος δότω τοὶ δίκην (κανονικά δίκην τῶν παρεόντων) (1954:72).

5. Σε απαντήσεις.

α) Σε διάλογο, μετά από σχόλιο ή ερώτηση, ο συνομιλητής μέσω του γάρ υπαινίσσεται συναίνεση (ναι επειδή/όχι επειδή)¹⁷,

β) Σπανιότερα, δεν είναι η συναίνεση αλλά η εναντίωση Οιδ. Κολ 864: αὐδῶ σιωπᾶν (φωνάζω να σωπάσεις). - μὴ γὰρ αἶδε δαίμονες θεῖέν μ' ἄφωνον (δεν θα σωπάσω) (1954:74),

¹³ Σε αυτό το παράδειγμα, το ηγούμενο είναι οι ἄνδρες/ἄνδρας: Ηρόδ 7. 51.2 τούτους ὧν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω τοὶ μηδεμιῇ μηχανῇ ἄγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γὰρ ἄνευ τούτων οἷοί τε εἰμὲν τῶν ἐχθρῶν κατυπέττεροι γίνεσθαι. ἢ γὰρ σφέας...(1954: 64)

¹⁴ Ομ Ω 223 νῦν δ', αὐτὸς γὰρ ἄκουσα θεοῦ καὶ ἐσέδρακον ἄντην, εἴμι.(1954:68)

¹⁵ Ομ. Οδ. 23 361, σοὶ δέ, γύναι..... αὐτίκα γάρ [φάτις εἶσιν ἄμ' ἠελίῳ ἀνιόντι ἀνδρῶν μνηστήρων, οὓς ἔκτανον ἐν μεγάροισιν]· εἰς ὑπερῶ' ἀναβάσσα σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶν ἦσθαι (1954:69).

¹⁶ i) δέ (συνδετικό ή αντιθετικό): Ομ Οδ Τ 350 ξεῖνε φίλε οὐ γὰρ πῶ τις ἀνήρ πεπνυμένος ὦδε...ἔστι δέ μοι γρηῦς... ἢ σε πόδας νίψει (το γάρ εξηγεί και το επίθετο φίλε και την ικανοποίηση της επιθυμίας του Οδυσσέα), ii) ἀλλά (παραινετικό). Δεν σχετίζεται με την πρόταση του γάρ (1954:70), iii) ἀλλά (αντιθετικό), τῷ, νυν, οὖν, δὴ, διὰ ταῦτα, διὸ δὴ (1954:71).

¹⁷ Αἰ. πόλλ' ἄγαν ἤδη θροεῖς. ΤΕΚ. (ναι) ταρβῶ γάρ (1954:73).

γ) Σε άλλα χωρία, το γάρ χρησιμεύει για να αιτιολογήσει τον τόνο¹⁸,

δ) Άλλοτε εκφράζει μερική συμφωνία με τον συνομιλητή¹⁹,

ε) Κάποτε η σύνδεση σκέψης δεν είναι διαφανής λόγω συμπύκνωσης: Σοφ Φιλ 1280, Νεοπτ. (θα σταματήσω να μιλάω αν δεν σε πείθω) – Φιλ. πάντα γάρ φράσεις μάτην (ναι καλύτερα να σταματήσεις, για να μη μιλάς μάταια).

στ) Η απάντηση είναι σε μορφή ερώτησης:

i, ii) Ρητορική, με υπαινισσόμενη συναίνεση ή εναντίωση (1954:76-77)²⁰.

Το γάρ σε απαντήσεις συνεπώς, κατά τον συγγραφέα, σημαίνει επειδή (for).

6. Προοδευτική χρήση του γάρ, σε ερωτήσεις - απαντήσεις.

Με το γάρ επισημαίνεται η μετάβαση σε νέο σημείο, όπου είτε ο ομιλητής προτείνει κάτι καινούργιο μετά από απόρριψη της προηγούμενης υπόθεσής του (Οιδ Κολ 580 χρόνω μάθοις ἄν, οὐχί τῷ παρόντι που. - ΘΗ. ποίω γάρ ἢ σὴ προσφορὰ δηλώσεται;) (1954:81) είτε ζητάει περαιτέρω πληροφορίες²¹.

7. Ελλιπτικές ερωτήσεις τί γάρ; ἤ γάρ; οὐ γάρ; πῶς γάρ; πῶς γάρ οὐ; (1954: 85)

Το τί γάρ; σε ρητορικές ερωτήσεις σημαίνει «φυσικά». Μετά από αρνητική δήλωση σημαίνει «φυσικά όχι». Μπορεί να εισάγει και παράδειγμα. Το ἤ γάρ; σηματοδοτεί επίκληση για επιβεβαίωση και η ίδια χρήση εντοπίζεται και στο οὐ γάρ;, εκτός από την ειρωνική χρήση στον

¹⁸ Βλ. άνω, 3β

¹⁹ όπως η απάντηση του Αχιλλέα στον Αγαμέμνονα που του προσάπτει ότι δεν πειθαρχεί. Ο Αχιλλέας απαντάει ότι έτσι είναι (ἤ γάρ) και συνεχίζει λέγοντας ότι θα ήταν δειλός αν υπάκουε αδιακρίτως σε ό,τι ήθελε ο Αγαμέμνον (κεν δειλός τε καὶ οὐτιδανός καλεοίμην, εἰ δὴ σοὶ πᾶν ἔργον ὑπέιξομαι ὅττι κεν εἴπης) (Ιλ. 1 293) (1954:75).

²⁰ Επιπλέον υποκατηγορίες: iii) Η πρόταση με το γάρ δίνει την αιτία του προηγηθέντος εκφωνήματος και με τη μορφή ερώτησης ζητείται ο λόγος που τέθηκε η αιτία σε εφαρμογή: Αριστοφ. Νεφ 56 ἔλαιον ἡμῖν οὐκ ἔνεστ' ἐν τῷ λύχνῳ. ΣΤ. οἴμοι· τί γάρ μοι τὸν πότην ἤπτες λύχνον; (επειδὴ ἀναψες τὸν πότη λύχνο, γιατί όμως;)

iv) η ερώτηση με το γάρ δείχνει την έκπληξη για την προηγηθείσα ερώτηση (1954:78) Πλ. Φαιδρ. 234 εἶεν: οὔτω δὴ δοκεῖ παίζειν; - δοκῶ γάρ σοι παίζειν καὶ οὐχὶ ἐσπουδακέναι; (γιατί λες ότι παίζω;).

v) η ρητορική ερώτηση με το οὐ γάρ απαντάει σε ερώτηση, υπονοώντας ότι δεν έπρεπε να τεθεί το ερώτημα για κάτι εμφανές: Αριστοφ. Ιππ. 1392 πῶς ἔλαβες αὐτάς ἐτεόν; Αλ. οὐ γάρ ὁ Παφλαγῶν ἀπέκρυπτε ταύτας ἔνδον....; (1954:79)

ζ) η δήλωση ή ερώτηση αναφέρεται σε κάποια φράση ή μεμονωμένη λέξη της προηγηθέντος εκφωνήματος.

η) Άλλοτε προηγείται κάποια ερώτηση ή θαυμαστική πρόταση πριν την πρόταση με το γάρ (1954 :80).

²¹ Στη δεύτερη περίπτωση μπορεί να είναι μια ποικιλία του συνηθισμένου αιτιολογικού γάρ (τούτο συνέθη. – Επειδὴ προκλήθηκε ἀπό τι;) αλλά μπορεί και η περαιτέρω πληροφορία που ζητείται να είναι απλά σχετική αλλά όχι κάποια εξήγηση (Σοφ. Αίας 983 (Ο Αίας είναι νεκρός) - τί γάρ τέκνον τὸ τοῦδε, ποῦ μοι γῆς κυρεῖ...; 1954: 82).

Δημοσθένη. Το *πῶς γάρ*; επιβεβαιώνει μια αρνητική δήλωση, ενώ το *πῶς γάρ οὐ*; μια θετική δήλωση.

8. Συναιναιτικό γάρ (1954:86)

Το μόριο μπορεί να εξελιχθεί σε συναιναιτικό, από τη χρήση του «ναι επειδή/όχι επειδή» (βλ. άνω, 5α) στα κατάλληλα περιβάλλοντα: Σοφ. Οιδ Τυρ. 729 *ἔδοξ' ἀκοῦσαι σοῦ τόδ'...* - *ἠὺ δ᾿αὐτο γάρ ταῦτ'* (μετάφραση: ναι έτσι λέγανε) (1954:87).

Το *γάρ τοι* μετά από δεικτική αντωνυμία ενίοτε δίνει συναίνεση και προσθέτει κάτι σε αυτή (χρήση στην καθομιλουμένη), όπως το *αγε* της αγγλικής (1954: 88-89).

9. Σε ευχές, *εἰ γάρ*, *αἶ γάρ* (1954:89)

Το συγκεκριμένο είδος αποτελεί συμπύκνωση του υποθετικού λόγου. Το *γάρ* δίνει έμφαση ή επισημαίνει ότι η σκέψη συνάγεται από τη δεδομένη κατάσταση (1954:90)²².

10. Ειδικές δυσκολίες (1954:95)

Σε κάποια χωρία είναι πιθανή η επιρρηματική χρήση του μορίου: Ομ Κ 127 *ἐν φυλάκεσσ', ἵνα γάρ σφιν ἐπέφραδον ἠγερέθεσθαι*. Εδώ θα αναμενόταν η χρήση του *δή*.

11. Θέση

Αναφορικά με τη θέση, συνήθως έρχεται δεύτερο στην πρόταση. Κάποιες φορές εντοπίζεται και πιο μετά, εφόσον κάποιες λέξεις που προηγούνται σχηματίζουν ενιαίο σύνολο (άρθρα, προθέσεις, σύνδεσμος *καί*) (1954:95)²³.

12. Συνδυασμοί μορίων

Αλλά γάρ, αλλά... γάρ (1954:98)

Εδώ διακρίνεται α) η «σύνθετη» δομή (complex), που είναι προληπτική (το *άλλά* με κύρια πρόταση και το *γάρ* με εξαρτημένη) και β) η «απλή» δομή (simple) όπου και τα δυο μόρια ανήκουν στην κύρια πρόταση:

α) *άλλά... γάρ* «σύνθετο» (όπου παρεμβάλλονται λέξεις ανάμεσα στα δυο μόρια) και *άλλά γάρ* «σύνθετο», όπου δεν παρεμβάλλονται λέξεις²⁴.

²² Δεν αποκλείεται να συνάγεται από το περικείμενο και η συνδετική του χρήση ως αιτιολογικού ή συναιναιτικού. Ωστόσο σε άλλα παραδείγματα έχει επιρρηματική χρήση (*if only!* «αν μόνο!») η διάκριση δεν είναι πάντοτε εύκολη (1954:94).

²³ Στην τραγωδία και κωμωδία όμως υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις αναβολής (postponement) του *γάρ*, τις οποίες παραθέτει ο συγγραφέας χωρίς να δίνει κάποια εξήγηση. Το *γάρ* στην τραγωδία καταλαμβάνει μέχρι την 6^η θέση (1954:96), στον Αριστοφάνη μέχρι 5^η θέση, αλλά είναι πιο συχνή και πιο βίαιη η εκτόπισή του (Ορν. 1545: *αἰεί ποτ' ἀνθρώποις γάρ*) (1954:97). Τέλος, στη Μέση και Νέα Κωμωδία μέχρι την 9^η.

β) *ἀλλά... γάρ, ἀλλά γάρ* «απλή» δομή. Ο συγγραφέας δεν προκρίνει τη χρήση του *γάρ* ως επιρρηματικού. Θεωρεί την απλή δομή ως εξέλιξη από τη «σύνθετη» δομή μέσω έλλειψης²⁵. Μπορεί να μεταφραστεί ως «αλλά είναι γεγονός ότι». Η αίσθηση που δίνεται είναι πως ότι προηγείται είναι άσχετο ή ανάξιο λόγου (1954:101)²⁶.

Υπάρχει όμως και η προοδευτική χρήση, όπου προστίθεται νέα και σημαντική πληροφορία και η εναντίωση (αν υπάρχει) είναι ασθενής. Είναι το περιβάλλον όπου θα αναμενόταν η χρήση του *καὶ μὴν* ή του *ἀλλὰ μὴν* (1954:105)²⁷

Ωστόσο σε δύο περιπτώσεις, στον συνδυασμό *ἀλλὰ γάρ / ἀλλά... γάρ*, το *γάρ* τεκμηριώνει όχι το *ἀλλά*, όσο την προηγούμενη πρόταση και μπορεί να είναι ανεξάρτητο από το *ἀλλά*²⁸.

Γὰρ δὴ (1954:243)

Το *δὴ* δίνει έμφαση στο *γάρ*. Ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στην αντίστροφη σειρά (*δὴ γάρ*). Εντοπίζονται και ιδιωματικές χρήσεις: α) καθήλωση της προσοχής στην αρχή της αφήγησης, β) στον συνδυασμό *οὐ γάρ δὴ* και *μὴ γάρ δὴ*, αποκλείεται τουλάχιστον μια δυνατότητα, γ) σε απαντήσεις, το *δὴ* ενισχύει το συναινετικό *γάρ*, δ) με ελλειπτικό *γάρ* σε απάντηση ερωτηματικής μορφής, ε) ενίσχυση προοδευτικού *γάρ* (1954:244).

Γὰρ οὖν (1954:445)

Χαρακτηριστικό του συνδυασμού είναι η αναδρομική αναφορά (backward reference) στον Όμηρο. Στη μεταομηρική ελληνική, το *οὖν* προσθέτει στο *γάρ* την ιδέα της σημαντικότητας. Μπορεί επίσης α) να αναφέρεται στα επόμενα (Πιν. Ισθμ. 2.12 *έσσι γάρ οὖν σοφός, οὐκ ἄγνωτ' αείδω*) και να ενισχύει τη χρήση του *γάρ* (1954:446), β) να επισημαίνει προτάσεις παρενθετικές, γ) να ενισχύει τη χρήση του συναινετικού *γάρ* σε διάλογο.

²⁴ Σοφ. Αντ. 148 *ἀλλά γάρ ἄ μεγαλώνυμος ἦλθε Νίκα τᾶ πολυαρμάτω ἀντιχαρεῖσα Θήβα, ἐκ μὲν δὴ πολέμων τῶν νῦν θέσθαι λησμοσύναν* (το *γάρ* αναφέρεται στην παρενθετική πρόταση με το ρήμα *ἦλθε*, ενώ το *ἀλλά* στο απαρέμφατο προστακτικής *θέσθαι*, 1954:99). Μεταιχμακή περίπτωση απλής και σύνθετης δομής υπάρχει όταν η δομή *ἀλλά... γάρ*, ακολουθείται από πρόταση που εισάγεται με *τῶ, οὖν* ή *δὴ* (αποδοτικά μόρια).

²⁵ Ως εκ τούτου η χρήση είναι ανάλογη, συνδετική (αιτιολογική) (1954:100).

²⁶ Επιπλέον, η απλή δομή λειτουργεί ως απότομο σταμάτημα συλλογισμού (1954:102), επαναφορά μετά από παρέκβαση, επισήμανση εμφάνισης νέου χαρακτήρα στη σκηνή (1954:103), επισήμανση μη εκπλήρωσης μιας συνθήκης, εισαγωγή αντίρρησης σε διάλογο, υποθετική ένσταση (υποφορά) (1954:104). Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η χρήση είναι εναντιωματική και χαρακτηρίζει τα προηγηθέντα ως μη ουσιασάδη.

²⁷ Ιππ. Περί καρδίας, 5: *Περίβολον δὲ ἔχει παχύν, καὶ βόθρον ἐμβεβόθρωται τὸ εἶδος εἴκελον ὄλμω. Ἀλλὰ γάρ ἤδη καὶ τοῦ πνεύμονος ἐνδύεται μετὰ προσηνίης* (1954:106).

²⁸ α) μετά από αρνητική πρόταση, το *ἀλλά* δίνει την αντίθεση και το *γάρ* τεκμηριώνει την άρνηση (1954:107), β) σε ερωτήσεις.

Καὶ γάρ, καὶ... γάρ

Κανονικά το *γάρ* είναι το συνδετικό και το *καὶ* σημαίνει «επίσης» ή «ακόμα» ή «στην πραγματικότητα» ή «και τα δύο» και απαντάται από άλλο *καὶ*. Δεν είναι εμφανές αν το *καὶ* αναφέρεται σε μια λέξη ή σε όλη την πρόταση (1954:108). Ωστόσο ορισμένες φορές, σε απαντήσεις, το *καὶ* είναι το συνδετικό και το *καὶ γάρ* σημαίνει «ναι και» ή «και επιπλέον»²⁹.

Όταν τα μόρια χωρίζονται (*καὶ..γάρ*), το *καὶ* συνήθως αναφέρεται στα επόμενα: Αριστ. Λυσ. 81 *Καὶ Μυρωνίδης γάρ* (Ναι επειδή και ο Μυρωνίδης...). Μερικές φορές όμως η σύνδεση είναι ανάμεσα στα μόρια (1954:110): Ομ. Οδ. 17. 317. *καὶ ἴχνεσι γάρ περιήδη* («επειδή στην πραγματικότητα ήταν καλός ιχνηλάτης» και όχι «επειδή ήταν ικανός και στην ιχνηλάτηση»).

Οὐδέ γάρ, οὐδέ... γάρ

Είναι το αρνητικό αντίστοιχο του *καὶ γάρ*³⁰.

Καὶ γάρ οὖν

Το *γάρ* είναι το συνδετικό. Στον Ξενοφώντα είναι ισοδύναμο με το *τοιγαροῦν* (και συνεπώς) (1954:112).

Καὶ γάρ τοι

Ο συνδυασμός εμφανίζεται κυρίως στους αττικούς ρήτορες. Σημαίνει «και συνεπώς» ή «και στην πραγματικότητα», «και περαιτέρω». Οι τελευταίες δυο έννοιες είναι δυσδιάκριτες, αλλά η πρώτη συνάγεται από το περικείμενο (1954:113).

2.1.3. Το μόριο *γάρ* στα λεξικά και τις γραμματικές

Τα λεξικά (Liddell & Scott) και οι γραμματικές (Schwyzer & Debrunner, 2011, Van Emde Boas, Rijksbaron, Huitink & De Bakker, 2019) κινούνται στο πλαίσιο του Denniston και αναφέρονται κυρίως στη χρήση στην επική ποίηση και την αττική διάλεκτο.

Ενδεικτικά, οι van Emde Boas κ.α. (2019:668-670) θεωρούν το *γάρ* εισαγωγικό κειμενικού τεμαχίου δευτερεύουσας σημασίας, που επεξηγεί, παρέχει το κίνητρο (motivation), την

²⁹ Συνήθως, μετά τα μόρια βρίσκεται αντωνυμία ή λέξη που επαναλαμβάνεται μετά από το προηγθέν εκφώνημα - ή και τα δυο (1954:109) (Πλ. Πολ. 465 *Ὁρθῶς, ἔφη. - Καὶ γάρ τότε ὀρθὸν ἔχει*).

³⁰ Εδώ είτε το δεύτερο είτε, σπανιότερα, το πρώτο μόριο είναι το συνδετικό. Η τελευταία περίπτωση περιορίζεται σε απαντήσεις, όπως η αντίστοιχη χρήση του *καὶ γάρ*, και σχετίζεται με την αντωνυμία *ἐγὼ* και αντηχίσεις λέξεων: *Εὐρ. Ἡλ. 580 οὐδέποτε δόξασ' - Οὐδ' ἐγὼ γάρ ἦλπισα* (1954: 111).

ανάλυση (elaboration) ή το παράδειγμα αναφορικά με το συγκείμενο, που συνήθως προηγείται. Ειδικότερα:

Στην επιχειρηματολογία, λειτουργεί υποστηρικτικά ή σε επεξηγήσεις και μεταφράζεται ως «διότι/επειδή», «εξάλλου», «για παράδειγμα» ή μένει αμετάφραστο. Σε αφηγήσεις, παρέχει επεξηγηματικό πληροφοριακό υπόβαθρο για χαρακτήρες, γεγονότα, κίνητρα («διότι/επειδή» ή αμετάφραστο). Στον διάλογο, χρησιμοποιείται για να συνδεθεί το εκφώνημα με αυτό του συνομιλητή, συνήθως υπονοώντας το «ναι» ή «όχι». Έτσι το *γάρ* εξηγεί την κατάφαση ή την άρνηση. Επίσης στον διάλογο σχηματίζονται ιδιωματικές ερωτήσεις (π.χ. *πῶς γάρ οὐ;/τί γάρ οὐ;*, με την έννοια του «φυσικά»). Άλλη χρήση του *γάρ* είναι να παρέχει, σε αφηγηματικά κείμενα, τη μετάβαση σε εγκιβωτισμένη πληροφορία, υποστηρικτική της κύριας γραμμής αφήγησης. Επίσης, ξεχωρίζει το παρενθετικό *γάρ*, που δίνει τον λόγο που απευθύνεται κάποιος στον συνομιλητή του ή γιατί επιλέγει το συγκεκριμένο εκφώνημα.

Αναφορικά με τους συνδυασμούς αναφέρονται συνοπτικά στους *ἀλλὰ γάρ, γάρ δή, γάρ οὖν, καὶ γάρ*, χωρίς να διαφοροποιούνται ουσιαστικά από τον Denniston (2019:694-697).

Η άποψη ότι τα μόρια έπαψαν να χρησιμοποιούνται την ελληνιστική εποχή (Egea, 1990: 294), χρίζει αναθεώρησης, ειδικότερα για το *γάρ*, που εξετάζει η παρούσα έρευνα. Μάλιστα δεν πρόκειται μόνο για χρήση γραπτή στο πλαίσιο του αττικισμού, αλλά πιθανόν και προφορική, διαφορετικά θα υπήρχε σταθερή λειτουργία/σημασία υπαγορευμένη από τους αττικούς συγγραφείς (Zakowski, 2017:xiv). Επιπλέον, σύμφωνα με τη Loudova (όπως αναφέρεται σε Bentein, 2016:8), το «*γάρ* χρησιμοποιείτο συχνά μέχρι τον 14^ο αι. μ.Χ.».

2.2. Πραγματολογία

2.2.1. Τα όρια της Πραγματολογίας

Η Πραγματολογία ασχολείται με τη χρήση της γλώσσας σε συγκεκριμένο κάθε φορά περιεχόμενο (context). Δηλαδή τα εκφωνήματα σημασιοδοτούνται ανάλογα με τις περιστάσεις (χρόνος, χώρος, ομιλητές, επικοινωνιακοί στόχοι και λοιπά εξωγλωσσικά συμφραζόμενα). Και ενώ τα όρια με τη Γραμματική και το Συντακτικό είναι σαφή, τα όρια δεν είναι τόσο ευδιάκριτα με τη σημασιολογία. Αυτό που σε γενικές γραμμές διακρίνει τους δυο κλάδους είναι ότι η Σημασιολογία αφορά εκφωνήματα συνθηκών αληθείας (truth-conditional) και ανεξάρτητα από

το περικείμενο (context-independent), ενώ η Πραγματολογία εκτός συνθηκών αληθείας (non-truth-conditional) και εξαρτώμενα από το περικείμενο (context-dependent) (Birner, 2013:27).

Ωστόσο σε δυο περιπτώσεις υπάρχει «θόλωση» του τοπίου:

α) με τις αντωνυμίες μπορεί να υπάρχει εισαγόμενο εξαρτώμενο από το περικείμενο (*context-dependent*) σε περιπτώσεις συνθηκών αληθείας (*truth conditions*), ανάλογα με το αν έχουμε αναφορά (που χαρακτηρίζεται *context-independent*) ή δείξη (που είναι *context-dependent*).

(15) *My uncle told me that he was a war hero* (Ο θείος μου είπε ότι (αυτός) ήταν ήρωας πολέμου, Birner, 2013:28)

Δηλαδή αν η αντωνυμία δεν αναφέρεται στο ηγούμενο (antecedent) «ο θείος μου», τότε είναι εξαρτώμενη από το περικείμενο, για παράδειγμα το εξέχον στοιχείο (salient) θα μπορούσε να είναι κάποιος που γνωρίζουν και οι δύο ή θεωρούν αυτονόητο από τις πληροφορίες του πραγματικού κόσμου ή είναι κάποιο πρόσωπο που βρίσκεται κοντά όσον αφορά τη φυσική παρουσία.

β) με τα μόρια

(18) *Clover is a labrador retriever, but she's very friendly.*

Η Κλόβερ είναι λαμπραντόρ, αλλά είναι εξαιρετικά φιλική.

(19) *Clover is a labrador retriever, and she's very friendly.*

Η Κλόβερ είναι λαμπραντόρ και είναι εξαιρετικά φιλική.

Η δεύτερη πρόταση (19) πληροί τα κριτήρια, αλλά όχι και η πρώτη (18). Η (18) μπορεί να ερμηνευτεί ως εξής:

a. Η Κλόβερ είναι λαμπραντόρ, αλλά είναι εξαιρετικά φιλική.

b. Η Κλόβερ είναι εξαιρετικά φιλική, αλλά είναι λαμπραντόρ.

c. Η Κλόβερ είναι εξαιρετικά φιλική, αλλά (να... ξέρετε...) είναι λαμπραντόρ.

d. Η Μαίρη κάνει λάθος να πιστεύει ότι τα λαμπραντόρ είναι μη φιλικά. Η Κλόβερ είναι λαμπραντόρ, αλλά είναι εξαιρετικά φιλική.

Σε όλες τις ερμηνείες, ο σύνδεσμος είναι αντιθετικός (contrastive) και συνεπώς είναι ανεξάρτητος από το περικείμενο (context-independent) αλλά δεν επηρεάζει την αλήθεια των εκφωνημάτων (non-truth-conditional).

Συνεπώς δεν ισχύουν δυο παραδοχές που θα διευκόλυναν τον διαχωρισμό των δυο τομέων: ότι προηγείται η σημασιολογική ερμηνεία της πραγματολογικής και ότι συμπίπτουν τα εκφωνήματα συνθηκών αληθείας με την ανεξαρτησία από το περιεχόμενο. Η Σημασιολογία και η Πραγματολογία λοιπόν διαχωρίζονται είτε βάσει της εξάρτησης από το περιεχόμενο είτε βάσει των συνθηκών αληθείας όχι όμως και από τα δύο. Άρα είναι δεδομένο ότι η έρευνα πορεύεται με αυτήν την ιδιαιτερότητα, και γίνονται παραδοχές και μεθοδολογικοί συμβιβασμοί κατά περίπτωση (Birner, 2013: 29-30).

2.2.2. Η πραγματολογική μελέτη στην Ιστορική Γλωσσολογία

Διάφοροι όροι έχουν προταθεί σχετικά με την πραγματολογική μελέτη στο ιστορικό πλαίσιο. Τελευταία επικρατεί στη βιβλιογραφία η «Ανάλυση Λόγου» (discourse analysis). Η διάκριση της από την Ιστορική Πραγματολογία είναι δύσκολη. Αν και η Πραγματολογία επικεντρώνεται περισσότερο στον χρήστη και η Ανάλυση Λόγου στο κείμενο, στην πράξη οι όροι αρκετές φορές χρησιμοποιούνται εναλλακτικά.

Γενικά όμως, ενώ δεν είναι τόσο μεγάλης σημασίας η σαφής διάκριση των όρων, η έμφαση δίνεται άλλοτε στη δομή του κειμένου, τους δείκτες λόγου (discourse markers), στις πληροφορίες του κειμένου και στο κρυφό νόημα, και άλλοτε σε άλλες όψεις, δηλαδή σε κοινωνικές και πολιτισμικές όψεις της γλώσσας, συμπεριλαμβανομένης της ευγένειας ή των πράξεων ομιλίας (speech acts).

Η Ιστορική Ανάλυση Λόγου ή η Ιστορική Πραγματολογία περιλαμβάνει διάφορες πτυχές, ανάλογα με το αν ενδιαφέρουν τα τυπικά χαρακτηριστικά του κειμένου ή τα χαρακτηριστικά κοινωνικής φύσεως. Σε κάθε περίπτωση, κοινές είναι οι πραγματολογικές συνιστώσες, η ιστορική και η περί τον χρήστη φύση της κάθε έρευνας. Αυτός ο τομέας στρέφεται γύρω από τη χρήση της γλώσσας στο παρελθόν και ερευνά τη δημιουργία σημασιών, ενώ πρόκληση αποτελεί η έρευνα των λειτουργικών κατηγοριών με εφαρμογές σε πράξεις λόγου και στοιχεία όπως η ευγένεια (Brinton, σε Tannen, Hamilton & Schrifflin, 2015:223).

2.2.3. Τα μόρια

Διάφοροι όροι έχουν προταθεί για τα μόρια της ελληνικής στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Οι πιο κοινοί όροι είναι “discourse marker” (δείκτης λόγου), “pragmatic marker” (πραγματολογικός δείκτης), “discourse particle” (μόριο λόγου) και “pragmatic particle” (πραγματολογικό μόριο). Οι όροι είναι συνήθως αλληλοεπικαλυπτόμενοι και η χρήση σχετίζεται με μεθοδολογικές και θεωρητικές προεκτάσεις, που εξετάζονται κατά περίπτωση (Bonifazi κ.α., 2021:59-61).

Οι δείκτες λόγου όπως συνηθίζεται περισσότερο στη βιβλιογραφία που ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη, αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής καθώς είναι εφήμεροι (Brinton, σε Tannen κ.α., 2015:227). Η άποψη ότι είναι γραμματικοποιημένοι τίθεται εν αμφιβόλω, καθώς τα στοιχεία αυτά είναι κατά κάποιο τρόπο μη γραμματικά. Καταλαμβάνουν μια εκτός προτάσεως θέση, δεν υπόκεινται σε συνθήκες αληθείας (non truth conditional) και λειτουργούν πραγματολογικά. Δηλαδή δεν εμπεριέχουν κάποια λογικοπροτασιακή (propositional) σημασία αλλά η έννοιά τους υπάγεται σε επικοινωνιακούς (metacommunicative) και διαδραστικούς σκοπούς (Brinton, σε Tannen κ.α., 2015:230).

Ο Bentein (2016) κάνει λόγο για τη θεωρία των δεικτών λόγου που έχει προταθεί από τον Bruce Fraser (2009). Μια έκφραση είναι δείκτης λόγου, όταν έχει θέση σε μια ακολουθία S1-DM+S2. Τα S1, S2 είναι τεμάχια λόγου με κάποια λεκτική (illocutionary) δύναμη. Τα τρία απαραίτητα στοιχεία για τον χαρακτηρισμό ενός δείκτη ως δείκτη λόγου είναι ότι α) είναι λεκτικές εκφράσεις (π.χ. *but*, *so*, και *in addition*), β) σε μια ακολουθία S1-S2 ο δείκτης λόγου ανήκει στο δεύτερο τεμάχιο S2, γ) ο δείκτης δεν συμβάλλει στη σημασία του τεμαχίου λόγου, αλλά επισημαίνει τη σχέση ανάμεσα στα δυο τεμάχια με τη δεδομένη λεκτική (illocutionary) δύναμη (Bentein, 2016: 4).

Κατά τον Fraser (2009:5-7, όπως αναφέρεται σε Bentein, 2016:5), υπάρχουν τρεις γενικές κατηγορίες δεικτών λόγου: οι επαγωγικοί (inferential), οι επεξηγηματικοί (elaborative) και οι αντιπαραβολικοί (contrastive) με περαιτέρω υποκατηγοριοποιήσεις (βλ. Παράρτημα Δ).

Μέσω αυτής της τυπολογίας, μπορεί να υπάρξει ταυτόχρονα επικέντρωση στον λόγο, ενώ μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορες γλώσσες. Από διαχρονική σκοπιά, η αλλαγή σημασίας σημαίνει μετατόπιση από μια κατηγορία ή υποκατηγορία σε άλλη (Bentein, 2016:5).

2.3. Οι πρόσφατες έρευνες

Διάφορες προσεγγίσεις στους δείκτες λόγου ανταποκρίνονται στις διαφορετικές χρήσεις τους. Πέρα από την κύρια ανάλυση, την Ανάλυση Λόγου, την οποία ακολουθούν οι Bonifazi κ.α., παρουσιάζονται και άλλες τέσσερις (2021:58): α) προσεγγίσεις συνεκτικότητας (coherence approaches), Ανάλυση Συνομιλίας (Conversation Analysis), Θεωρία Συνάφειας (Relevance Theory) και Γραμματική των Δομών (Construction Grammar). Σε αυτές θα προστεθεί και η θεωρία Δεικτών Λόγου (Bentein, 2016), από την οποία κάποια θεωρητικά στοιχεία παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 2.2.3. και η θεωρία της Συνοχής Λόγου (Discourse cohesion) (Bakker & Wakker, 2009). Από αυτές τις προσεγγίσεις θα δοθούν παραδείγματα από το υπό εξέταση μόριο *γάρ*, όπου τυχόν υπάρχουν. Διαφορετικά, θα δοθούν παραδείγματα από το εκάστοτε εξεταζόμενο μόριο.

Οι προσεγγίσεις Συνεκτικότητας ασχολούνται με το πώς τα μόρια και οι δείκτες λόγου βοηθούν τους συνομιλητές να δομήσουν σχέσεις στον λόγο. Η Ανάλυση Συνομιλίας πραγματεύεται τη λειτουργία των μορίων και των δεικτών λόγου στις διεπιδράσεις της συνομιλίας. Η θεωρία της Συνάφειας επικεντρώνεται στη λειτουργία των μορίων αναφορικά με τις διαδικασίες εξαγωγής συμπερασμάτων από πλευράς ακροατή. Τέλος, η Γραμματική των Δομών εξηγεί τη γλωσσολογική γνώση μέσω ζευγών μορφής και σημασίας ώστε να καθοριστούν τα στοιχεία του συγκεκριμένου που βοηθούν στην ερμηνεία ενός μορίου/δείκτη λόγου (Bonifazi κ.α., 2021:59).

2.3.1. Προσεγγίσεις Συνεκτικότητας (Coherence-based approaches)

Ο Slings υποστηρίζει ότι το πιο τυπικό μόριο προώθησης (PUSH) είναι το *γάρ* συγκρίνοντάς το με το *nam* στην εργασία της Kroon (1995: 144-170, όπως αναφέρεται σε Slings, σε Rijksbaron κ.α., 1997:101). Αυτό σημαίνει ότι είναι το μόριο που χρησιμοποιείται συνήθως για να επισημάνει τη μετατόπιση σε ένα νέο «πλαίσιο αναφοράς». Η προώθηση ακολουθείται από μια ανάδυση (POP), που επαναφέρει τον λόγο στην κύρια γραμμή της αφήγησης. Η παρακάτω πρόταση στο χωρίο του Ηρόδοτου “*ἀλλ’ οὐδὲν γὰρ μέγα ἀπ’ αὐτοῦ ἄλλο ἔργον ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσαράκοντα ἔτεα*”, έχει δυο μόρια προώθησης (PUSH) το *ἀλλά*

και το γάρ. Η αφήγηση επανέρχεται με το μόριο ανάδυσης (POP) μέν: *τοῦτον μὲν παρήσομεν τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες* (Slings, σε Rijksbaron κ.α., 1997:103).

Ανάλογη είναι η ιεραρχική προσέγγιση του γάρ που χαρακτηρίζεται από την οπτική γωνία του διαχωρισμού του λόγου σε πράξεις (acts ή units) και κινήσεις (moves) στο έργο της Kroon (1995, 2011). Η κίνηση (move) είναι μια *αυτόνομη* συνεισφορά στην επικοινωνιακή αλληλεπίδραση και αποτελείται από μια ή περισσότερες πράξεις (acts), προαιρετικά σε μορφή πλήρων προτάσεων. Η *αυτονομία* δηλώνει ότι αυτή η ενότητα λόγου είναι επικοινωνιακά πλήρης και μπορεί να προκαλέσει μια καινούργια κίνηση, από την πλευρά του αποδέκτη-συνομιλητή (addressee) αυτή τη φορά.

Στα μονολογικά κείμενα, η δυνατότητα αποκριτικών κινήσεων (reactive moves) από τον συνομιλητή νοείται μόνο εικονικά. Ανταλλαγή (exchange) υφίσταται όταν μια εναρκτική κίνηση (initiative move) ακολουθείται από μια αποκριτική, από πλευράς αποδέκτη.

Το σχήμα έχει ως εξής:

Ομιλητής 1: Πρέπει να πάω σπίτι. Πράξη 1

Ομιλητής 1: Ας κανονίσουμε καινούργια συνάντηση. Πράξη 2

[Πράξη1και Πράξη2→ Εναρκτική Κίνηση]

Ομιλητής 2: Μα είναι μόλις 10! → Αποκριτική Κίνηση (Kroon, 2011:7)

Η de Jong έχει προσεγγίσει τη χρήση του γάρ στις ομηρικές εγκιβωτισμένες αφηγήσεις από την οπτική της επικής αναδρομής (epic regression). Ο επικός ερμηνευτής λέει μια ιστορία ξεκινώντας από το τέλος προς την αρχή, με το γάρ σε κάθε διαδοχικό βήμα προς τα πίσω· κατόπιν ξεκινάει από την αρχή προς το τέλος με περισσότερη λεπτομέρεια. Παράδειγμα είναι η αρχή της Ιλιάδας: ο στίχος 8 σηματοδοτεί το τελικό αποτέλεσμα, οι 9-16 πάνε σταδιακά προς την αρχή με τη βοήθεια του γάρ (*ὁ γάρ βασιλῆϊ χολωθεῖς*, στ. 9, *ὁ γάρ ἦλθε θοᾶς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν*, στ. 12). Έπειτα ακολουθεί η αναλυτική αφήγηση της ιστορίας από την αρχή ως το τέλος (de Jong, σε Rijksbaron κ.α., 1997:177).

2.3.2. Ανάλυση Συνομιλίας (Conversation Analysis)

Η Ανάλυση Συνομιλίας ασχολείται με τον προφορικό λόγο, σπανιότερα με τον γραπτό. Λαμβάνονται υπ' όψη παραγλωσσικά στοιχεία (όπως ένταση φωνής και παύσεις) και

εξωγλωσσικά (γέλιο, χειρονομίες, κινήσεις). Ερευνάται πότε χρησιμοποιείται κάθε δείκτης και σε ποια θέση της ακολουθίας του λόγου, π.χ. σε εναρκτικές (initiating) ή αποκριτικές (reacting) και σε ποια θέση κάθε μίας (Bonifazi κ.α., 2021:68).

Αναφορικά με το γάρ, αυτό δεν απαντάει απαραίτητα στο εκφώνημα του προηγούμενου συνομιλητή, αλλά ο ομιλητής μπορεί να συνεχίζει από το δικό του προηγούμενο εκφώνημά του³¹. Στα ακόλουθα παραδείγματα ((8), (9)), ένα βεβαιωτικό/κατηγορηματικό (assertive) εκφώνημα με το γάρ, απαντάει στο προηγούμενο βεβαιωτικό/κατηγορηματικό εκφώνημα. Η διαφορά είναι ότι στο (8), ο Πενθέας συμφωνεί και απαντάει κυνικά, στο (9) όμως, η απάντηση δεν δίνεται στο περιεχόμενο του εκφωνήματος, αλλά στον λόγο που εκφωνήθηκε ως επικοινωνιακή ενότητα (Thijs, 2012:9).

(8) ΠΕ. ἤλθες δὲ πρῶτα δεῦρ' ἄγων τὸν δαίμονα;

ΔΙ. πᾶς ἀναχορεύει βαρβάρων τὰδ' ὄργια.

ΠΕ. φρονοῦσι γὰρ κάκιον Ἑλλήνων πολὺ.

(ΠΕΝΘΕΑΣ: ήρθες και πρώτα προς τα εδώ έφερες τον θεό; ΔΙΟΝΥΣΟΣ: Όλοι οι βάρβαροι χορεύουν αυτά τα οργιαστικά. ΠΕΝΘΕΑΣ: οι βάρβαροι γάρ είναι κατά πολύ πιο ανόητοι από τους Έλληνες) Ευρ. Βακ. 481-83.

(9) Χο. - δικαίους δαίμονας σύ γ' ἐννέπεις.

- τίνες γὰρ ἄλλοι νέμουσι συμφοράς;

- διάφορα πολλὰ θεῶν βροτοῖσιν εἴσορῶ.

- φόβῳ γὰρ τῷ πάρος διόλλυσαι.

(-Μιλάς για θεούς που είναι δίκαιοι. - Γιατί ποιοι άλλοι ορίζουν τι θα συμβεί; - Βλέπω πολλά διαφορετικά από τους θεούς για τους θνητούς. - Από φόβο γάρ πρώτα καταστρέφεσαι) Ευρ. Ικετ. 610-13.

³¹ Εδώ για παράδειγμα, ο Ποσειδώνας συνεχίζει από το προηγούμενο εκφώνημά του (Thijs, 2012:8).

ΠΟΣ. πρεσβεύοντες ἡμεῖς ἤκομεν

παρὰ τῶν θεῶν περὶ πολέμου καταλλαγῆς.

ΠΕΙΣ. ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ.

ΗΡ. καὶ μὴν τὰ γ' ὀρνίθεια λιπάρ' εἶναι πρέπει.

ΠΟ. ἡμεῖς τε γὰρ πολεμοῦντες οὐ κερδαίνομεν.

(**ΠΟΣ.** Ερχόμαστε ως πρεσβευτές από τους θεούς για να σταματήσει ο πόλεμος. **ΠΕΙΣ.** Δεν υπάρχει λάδι στη λήκυθο. **ΗΡΑ.** Θέλει πολύ λίπος το κρέας του πουλιού. **ΠΟΣ.** Εμεῖς γὰρ δεν κερδίζουμε από τον πόλεμο) (Αριστοφ. Ορν. 1587-91)

Η Ανάλυση Συνομιλίας εξηγεί γενικά γιατί κάποια μόρια είναι πιο κατάλληλα σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά περιβάλλοντα, αναφορικά με τις εναλλαγές (turns) λόγου (Bonifazi κ.α., 2021: 513). Κατά την περιγραφή ενός δείκτη λόγου μετράει το ευρύτερο περιεχόμενο και όχι μόνο η πρόταση που περιέχει τον δείκτη. Οτιδήποτε αφορά τους επικοινωνιακούς στόχους του ομιλητή στη διαπραγμάτευση της σχέσης με τον ακροατή πρέπει να συνυπολογίζεται στην ερμηνεία των εκφωνημάτων (Bonifazi κ.α., 2021:70).

2.3.3. Θεωρία Συνάφειας (Relevance Theory)

Ο Zakowski (2017) εστιάζει σε στοιχεία πέραν των όσων εξάγουν οι προσεγγίσεις Συνεκτικότητας για τη λειτουργία του γάρ (και των οὖν, δέ). Δηλαδή η εστίαση στην ιεραρχική δομή δεν καλύπτει όλο το πεδίο για την πραγματολογική υπόστασή του. Η θεωρία της συνάφειας στηρίζεται στη λογική ότι η χρήση των μορίων γίνεται για ό,τι είναι σχετικό με το περιεχόμενο και τους σκοπούς του λόγου και της συνομιλίας. Είναι δηλαδή διαδικαστική η αξία των μορίων (2017:413).

(1) *Τούτοις εἰρημένοις οὐ πᾶσιν ἢ Χαρίκλεια συνετίθετο, τὴν μὲν τύχην ἐν δίκη κακηγορεῖσθαι πρὸς αὐτοῦ φάσκουσα τὸ δὲ τοῖς πολεμίοις ἐκόντας ἑαυτοὺς ἐγχειρίζειν οὐκ ἐπαινοῦσα· μὴ γὰρ εἶναι πρόδηλον ὡς ἀναιρήσουσι λαβόντες (οὐ γὰρ οὕτω χρηστῶ τῷ δαίμονι προσπαλαίειν ὡς ταχεῖαν τῶν συμφορῶν ἀπαλλαγὴν συγχωρῆσαι)* (Η Χαρίκλεια δεν συμφωνούσε με όλα όσα είχε πει. Η κριτική του για την Τύχη, είπε, ήταν δίκαιη. Αλλά δεν ενέκρινε να παραδοθούν οικειοθελώς στον εχθρό, καθώς δεν υπήρχαν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι θα θανατωθούν μόλις συλλαμβάνονταν (δεν ήταν [γὰρ] η θεότητα, εναντίον της οποίας αγωνίζονταν, τόσο καλή ώστε να τους χορηγήσει γρήγορη απελευθέρωση από τα προβλήματά τους)) *Hel. Aeth. 5.7.1.1-6.*

Η Χαρίκλεια διαφωνεί με την απόφαση να παραδοθούν. Το γάρ επιλέγεται στη συγκεκριμένη (αντι)πρόταση κατά της θέσης του Θεαγένη να παραδοθούν και ενισχύει τις θετικές γνωστικές επιδράσεις προς μια συμφέρουσα ερμηνεία. Τελικά ο Θεαγένης θα ακολουθήσει ότι συνάγεται από το εκφώνημα με το γάρ και θα αποφασίσει να δραπετεύσει (2017:417).

2.3.4. Γραμματική των Δομών (Construction Grammar)

Η γλώσσα χωρίζεται σε επίπεδα, Φωνολογία, Μορφολογία, Σύνταξη, Σημασιολογία και Πραγματολογία. Εντούτοις τα επίπεδα δεν είναι διακριτά αλλά αλληλοδιαχέονται και συγκροτούν μια ιδιαίτερη δομή. Πρόκειται για μια θεώρηση πολύπλευρη που καταργεί τα αυστηρά όρια γραμματικής και λεξικού (Drummen, 2019:43). Έτσι ωφελεί μάλλον η περιγραφή της χρήσης των μορίων με όρους δομών που συμπεριλαμβάνουν και τα περικειμενικά χαρακτηριστικά (Drummen, 2019:44).

Η Drummen εξετάζει τα μόρια *καί, τε, δέ* με τη συγκεκριμένη μέθοδο (2019: 45). Θα παρατεθεί η ανάλυση για το πρώτο μόριο χάριν συντομίας³².

Γενικά οι δομές είναι τέσσερις (Drummen, 2019:62):

1. Στενή σύνδεση του A και B στοιχείου. 2. Εξειδίκευση του ίδιου στοιχείου. 3. Πρόσθεση ενός στοιχείου σε ένα υπόρρητο στοιχείο. 4. Τονισμός εγκυρότητας:

1. Στενή σύνδεση του A και B στοιχείου

α) A και B → στενή σύνδεση, ομοιότητα και διαφορά³³

(1) *ἐπαγγελέτω πᾶς ἀνὴρ καὶ γυνή* (Ας υποσχεθεί κάθε άντρας και γυναίκα) Αρ. Λυσ. 1048-49

β) A ρήμα και B ρήμα → στενή χρονική ή αιτιακή σύνδεση (μετάφραση «και έπειτα», «και έτσι», «και μετά»)³⁴

γ) καί A καί B → στενή σύνδεση με τονισμένη τη σύνδεση (μετάφραση «και/μαζί...και» (both... and))³⁵

δ) *καί* B → ένα προαναφερόμενο αντηχητικό στοιχείο επαναλαμβάνεται σε ένα επόμενο εκφώνημα (μετάφραση «ναι, και επιπλέον» (Yes, and what's more))³⁶

³² Επιλέγεται το μόριο *καί*, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ανάλυση για το *γάρ* με τη συγκεκριμένη μέθοδο.

³³ Οι αριθμήσεις όλων των παραδειγμάτων ακολουθούν την αρίθμηση της συγγραφής.

³⁴ (2) *κἀγὼ τὸν ἐκτρέποντα, τὸν τροχηλάτην, παίω δι' ὀργῆς· καὶ μ' ὁ πρέσβυς ὡς ὄρᾳ ὄχους παραστείχοντα, τηρήσας μέσον κἀρα, διπλοῖς κέντροισί μου καθίκετο* (Και χτύπησα τον οδηγό που με έσπρωξε με θυμό. Και έπειτα (And then, Drummen, 2019:47) ο γέρος, όταν το είδε, παραφύλαξε να περάσω δίπλα από το αμάξι και με χτύπησε με το διπλό μαστίγιο στο μέτωπο) Σοφ. Οιδ. Τυρ. 806-9.

³⁵ (3) *τούτων λέξασ' ὃ τι καὶ δυνατόν καὶ θέμις* (Από αυτά, αφού πεις ό,τι είναι μαζί δυνατό και σωστό) Αισχ. Αγ. 97-98 (Drummen, 2019:48).

³⁶ (8) - *καὶ δέδρακας τοῦτο τοῦργον;* - *καὶ δεδρακῶς γ' ἦδομαι* (- Έκανες μια τέτοια πράξη; -Ναι, και επιπλέον χαίρομαι γι' αυτό) Αρ. Ορν. 325 (Drummen, 2019:51).

ε) και Β; → ερώτηση με έκπληξη, με περίσκεψη ή αγανάκτηση (μετάφραση: «τι... πραγματικά;» (What?!.... really.....?))

(9) - *ἄνδρ' ἔδεξάμην ἔραστὰ τῆσδε τῆς ξυνουσίας. - καὶ δέδρακας τοῦτο τοῦργον;* (- Δέχτηκα άντρες που αγαπούνε των πουλιών τη συντροφιά. - Τι; Έκανες πραγματικά μια τέτοια πράξη;)
Αρ. Ορν. 324-5 (Drummen, 2019:52).

στ) και πῶς + δυνητική ευκτική → ερώτηση περί δυνατότητας (μετάφραση «και πώς»)³⁷

2. Εξειδίκευση του ίδιου στοιχείου → Α1 καί Α2 (μετάφραση «δηλαδή» (that is))³⁸

3. Πρόσθεση ενός στοιχείου σε ένα υπόρρητο στοιχείο → [Α] καί Β (μετάφραση «πάλι», «επίσης» (also))³⁹

4. Τονισμός εγκυρότητας → και Β («μέχρι» (as much as))

(7) *τοιὰδ' ἐπ' αὐτοῖς ἤλθε συμφορὰ πάθους, ὡς τοῖσδε καὶ δις ἀντισηκῶσαι ῥοπή.* (Τέτοια συμφορά ήρθε πάνω τους, που αντισταθμίζει το βάρος ὄσων σου είπα πριν, μέχρι δυο φορές)
Αισχ. Περσ. 436–37 (Drummen, 2019:51).

Στα παρακάτω παραδείγματα, δεν είναι ξεκάθαρο αν ο συνδυασμός *καί δή* συνιστά σύμπλεγμα. Το σύμπλεγμα δηλαδή δεν είναι άθροισμα των σημασιών, αλλά λαμβάνει μια νέα σημασία ανεξάρτητη από τα επί μέρους συστατικά. Στο κάτωθι παράδειγμα ως σύμπλεγμα μπορεί να νοηθεί η δεύτερη και τρίτη ερμηνεία

(11) *ὄλωλα καὶ δὴ νερτέρων ὀρῶ πύλας* (Ευρ. Ιππολ. 1446).

α) Χάθηκα καί - δεξ!- (and – look!) βλέπω τις πύλες του Κάτω Κόσμου

β) Χάθηκα -ναι, κοίτα- (yes, look!) βλέπω τις πύλες του Κάτω Κόσμου

γ) Χάθηκα, δηλαδή, πραγματικά (that is, I really) βλέπω τις πύλες του Κάτω Κόσμου)

(Drummen, 2019:54).

³⁷ (10) *καὶ πῶς ἂν λόγοις ἄνδρα πτερώσειας σύ;* (Και αλήθεια πώς ακριβώς αναπτερώνεις με λόγια τους ανθρώπους; And (just) how (do you think).... (Drummen, 2019:52).

³⁸ (4) *ἰδοῦ, ξύναπτε καὶ ξυνωρίζου χέρα.* (Ιδοῦ! Κρατήσου, δηλαδή, δώσε μου το χέρι) Ευρ. Βακχ. 158 (Drummen, 2019:49).

³⁹ (6) *εἶ ποτε καὶ προτέρας ἄτας ὕπερ ὀρνυμένας πόλει ἠνύσατ' ἔκτοπιάν φλόγα πήματος, ἔλθετε καὶ νῦν* (Αν κάποτε στο παρελθόν τον ὄλεθρο της πυρκαγιάς που ρήμαζε την πόλη σβήσατε, φανείτε πάλι τώρα) Σοφ. Οιδ. Τυρ. 165–67 (Drummen, 2019:50).

2.3.5. Η θεωρία των Δεικτών Λόγου (Discourse Marker Theory)

Ο Bentein (2016) αναλύει τα μόρια *γάρ* και *οὖν*, ως επαγωγικούς και επεξηγηματικούς δείκτες λόγου, σε επιστολές της ελληνικής του 1^{ου}- 4^{ου} αι. μ.Χ..

Ως επαγωγικό (inferential), το *γάρ* είναι μέρος του λεγόμενου πυροδότη (trigger) ενώ το *οὖν* του στόχου. Σύμφωνα με το σχήμα της θεωρίας S1-DM+S2:

(2) trigger – [οὖν – target]

(3) target – [γάρ – trigger]

(4) *ἔγραψάς μοι λέγων ὅτι Γάιος πέπρακέ τι. ἐρωτῶ σε οὖν, ἄδελφε, ἵνα μάθης τί πέπρακεν, καὶ ἀντίγραψόν μοι* (P.Mich.8.475, ll. 8-12 (II AD))⁵² (Μου έγραψες, λέγοντας ότι ο Γάιος πούλησε κάτι. Σε ρωτάω λοιπόν, αδερφέ, να μάθεις τι πούλησε και να μου γράψεις).

(5) *τὸ πένθος μοι ἐκάστης ἡμέρας προβιβάζω. ἔτι γὰρ οὐδεὶς ὧν ἔχρη κομίσει ὑμῖν ἐπιστολάς χωρὶς τοῦ Φιβᾶν ἀνέπλευσεν* (P.Sarap.88, ll. 3-7 (II AD)) (Η λύπη μου αυξάνει, ακόμα γάρ κανείς από εκείνους που έπρεπε να σας φέρουν τα γράμματα δεν ανέπλευσε, εκτός από τον Φιβά), Bentein, 2016:9.

Αναφορικά με τις λοιπές χρήσεις του *γάρ*, μπορεί να λειτουργήσει, α) ως «εσωτερικός σύνδεσμος», δηλαδή να δείχνει την αιτία που επιτελείται μια συγκεκριμένη πράξη λόγου (Bentein, 2016:11)⁴⁰ και β) επιστημικά (Bentein, 2016:12)⁴¹.

Επιπλέον, το *γάρ* παρέχει δευτερεύουσες (subsidiary) πληροφορίες. Οι ακολουθίες με το *γάρ* χρησιμοποιούνται όταν στον πυροδότη περιέχονται είτε θέματα γνωστά είτε άλλα που μπορούν εύκολα να συναχθούν από τους συμμετέχοντες στην επικοινωνιακή πράξη.

⁴⁰ (12) *εἴη δέ σε, κύριε ἀδελφέ, κατορθώσαντα ὑγιῶς κατελθεῖν ἐπὶ τὴν πατρίδα· μεθ' ἡδοῖης καὶ χαρᾶς γὰρ ἡμῶν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἡμῖν καταθήσει* (Ας είναι να φτάσεις στην πατρίδα σου καλώς, κύριε μου και αδερφέ, έχοντας τακτοποιήσει τα θέματά σου. Θα δώσει χαρά και ευχαρίστηση γάρ σε εμάς, να φτάσεις στην πατρίδα σου) P.Herm.6, ll. 2- 25 (ca. 317-323): Ο Βησόδωρος με τη χρήση του *γάρ*, εξηγεί γιατί προέβη προηγουμένως στην πράξη λόγου.

⁴¹ Ο Σαβιριανός γράφει στον αδελφό του Απολλινάριο για να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του για όσα έκανε για την αδερφή τους. Το *γάρ* εκφράζει το πώς γνωρίζει τα σχετικά γεγονότα ο Σαβιριανός.

(14) *πλεῖον ἢ μᾶλλον παρέχεις καὶ παρέσχες τῇ ἀδελφῇ, ὅθεν ἀνθομολογοῦμαι πᾶσιν χάριν σοι παρὰ πᾶσιν θεοῖς, ἐμαρτυρήθη γὰρ μοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῆς μητρός* (Παρέχεις και παρέσχες πάρα πολλά για την αδελφή, για αυτό το παραδέχομαι ενώπιον των θεών, μαρτυρήθηκε γάρ και από την αδελφή και τη μητέρα) P.Mich.8.499, ll. 7-11 (II AD).

Επίσης το *γάρ* (και κυρίως το *οὖν*) έχουν περιέλθει και σε άλλη λειτουργική κατηγορία, των επεξηγηματικών (elaborative) δεικτών λόγου. Το *γάρ* μοιάζει με το *καί* όσον αφορά την ένδειξη της θεματικής (thematic) συνέχειας (ενώ το *οὖν* σχετίζεται με το *δέ* ως προς τη θεματική ασυνέχεια) (2016:34).

2.3.6. Συνοχή Λόγου (Discourse Cohesion)

Η Συνοχή Λόγου (Discourse cohesion) βρίσκεται σε αντίστιξη με τη Συνεκτικότητα Λόγου (discourse coherence). Γενικά δεν δίνεται βάση στις διαφορές των δυο θεωριών, παρά μόνο στην ίδια τη θεωρία, και όπου αναφέρεται στον συγκεκριμένο συλλογικό τόμο η έννοια *coherence*, εννοείται η συνοχή ή συνεκτικότητα στο πλαίσιο της εν προκειμένω θεωρίας.

Η συνοχή αναφέρεται στον βαθμό που το κείμενο συνέχεται με (cohere with) το (κειμενικό και μη-κειμενικό) περιεχόμενο, δηλαδή ο βαθμός που τα κειμενικά μέρη συνιστούν ένα σύνολο ενότητας, και όχι ένα σύνολο ασυσχέτιστων εκφωνημάτων (Bakker, 2009:xii). Αν και τα διάφορα εργαλεία συνοχής (cohesion devices) δεν αποτελούν ούτε αναγκαία ούτε ικανή συνθήκη για την επίτευξη συνεκτικότητας (coherence), ωστόσο αποτελούν βοηθήματα της κατανόησης της.

Τα εργαλεία συνοχής είναι γραμματικά και λεξιλογικά. Εδώ ενδιαφέρουν κυρίως τα πρώτα⁴², όπως η χρήση αντωνυμιών (5), συνδέσμων (6), η αντικατάσταση (7) και η έλλειψη (8) (μετάφραση παραδειγμάτων από 2009:xiv):

(5) Πλύνετε και ξεφλουδίστε έξι μήλα για μαγείρεμα. Βάλτε τα σε ένα αντικολλητικό σκεύος.

(6) Ποτέ δεν ήταν πραγματικά ευτυχισμένα εδώ. Γι' αυτό (so) φεύγει.

(7) Το τσεκούρι μου είναι πολύ αμβλύ. Πρέπει να πάρω ένα πιο αιχμηρό.

(8) Η Τζόαν αγόρασε μερικά γαρύφαλλα και η Κατρίν (. . .)⁴³ μερικά μπιζέλια.

Στα αρχαία ελληνικά, εκτός από αντωνυμίες και συνδέσμους, εργαλεία συνοχής είναι ο γραμματικός χρόνος και ο γραμματικός τύπος των συμπληρωμάτων (2009:xv).

⁴² Τα παραδείγματα όπου δεν εντοπίζονται τέτοια εργαλεία, και παρ' όλα αυτά υπάρχει συνοχή, σπανίζουν (μετάφραση παραδειγμάτων από 2009:xiii):

(2) Ομιλητής Α: Θα σας πείραζε να βγάλατε τα σκουπίδια; Ομιλητής Β: Είναι Δευτέρα.

(3) Ομιλητής Α: Είναι το τηλέφωνο (=χτυπάει το τηλέφωνο). Ομιλητής Β: Είμαι στο μπάνιο.

Ομιλητής Α: Εντάξει.

⁴³ Τα πλαγιασμένα αποσιωπητικά στην παρένθεση αποδίδουν την έλλειψη του ρήματος.

Η Stephanie Bakker (2009) δείχνει ότι εκτός από τις αντωνυμίες και την επιλογή συγκεκριμένου είδους συμπληρώματος, μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν μόρια για να υποδείξουν την εξοικείωση με τις παρεχόμενες πληροφορίες. Αν και είναι κοινώς αποδεκτό ότι το *οὖν* είναι ένα παρουσιαστικό (presentational) μόριο που επισημαίνει το εκφώνημα ως πιο σχετικό από όσα προηγούνται, είναι αβέβαιο αν το *οὖν* έχει την ίδια λειτουργία όταν συνδυάζεται με το *γάρ*. Με μια «αθροιστική» ερμηνεία τα δύο μόρια θα έρχονταν σε αντίθεση μεταξύ τους (το *γάρ* χαρακτηρίζει ένα εκφώνημα λιγότερο σχετικό από ό,τι ο προηγούμενος λόγος (discourse)). Με τα λόγια του Slings το *γάρ* είναι μόριο προώθησης (push) μόριο που ωθεί το εκφώνημα σε χαμηλότερη θέση από ό,τι ο προηγηθείς λόγος, ενώ το *οὖν* μόριο ανάδυσης *pop*, που επαναφέρει το εκφώνημα στο επίπεδο της κύριας γραμμής. Ωστόσο και το περικείμενο συχνά εμποδίζει μια τέτοια ερμηνεία του *οὖν* (2009: xvi).

Με βάση μια ανάλυση της χρήσης του *γάρ οὖν* σε πλατωνικούς διαλόγους, τόσο στον συνεχή λόγο όσο και σε αποκρίσεις (reactions), η Bakker προτείνει μια διαφορετική λειτουργία για το *οὖν* όταν συνδυάζεται με το *γάρ*. Ενώ το *γάρ* εξακολουθεί να έχει μια λειτουργία οργάνωσης κειμένου, το *οὖν* παρέχει πληροφορίες σχετικά με την προσβασιμότητα των πληροφοριών (2009: xvi). Ο ομιλητής προσθέτει το *οὖν* για να καταδείξει ότι η επεξήγηση ή η αιτιολόγηση είναι γνωστή, αναμενόμενη ή συναγόμενη (inferable)⁴⁴ (2009: 59).

2.3.7. Ανάλυση Λόγου (Discourse Analysis) (Bonifazi κ.α., 2021:6-8)

Η προσέγγιση της Ανάλυσης του Λόγου εδράζεται στα εξής σημεία: ο λόγος αφορά πραγματικά εκφωνήματα ανθρώπων, είναι μια διαδικασία, εμπλέκει τη διαπραγμάτευση της σημασίας και αφορά τη διεπίδραση λεκτικών και μη λεκτικών μέσων. Πρόκειται για ανάλυση γλώσσας εν χρήσει. Η γλώσσα νοείται πάνω από το επίπεδο της πρότασης, ως συνεχή κομμάτια κειμένων σε ευρεία κλίμακα. Η Ανάλυση Λόγου βασίζεται σε μια πραγματολογική θεώρηση της γλώσσας, όπου η πραγματολογία εκλαμβάνεται ως γενική γνωστική, κοινωνική και πολιτιστική

⁴⁴ (16) τὰ μὲν οὖν παρεληλυθότα τῶν εἰρημένων πλὴν βραχέων ἐπιδέδεικται τὰ διὰ νοῦ δεδημιουργημένα· δεῖ δὲ καὶ τὰ δι' ἀνάγκης γιγνόμενα τῷ λόγῳ παραθέσθαι. μεμειγμένη γὰρ οὖν ἢ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη (Το προηγούμενο μέρος της ομιλίας, εκτός από ένα μικρό μέρος, ήταν μια έκθεση των δημιουργιών δια μέσου του Νού. Αλλά πρέπει επίσης να παραθέσουμε μια περιγραφή του τι έρχεται σε ύπαρξη μέσω της Ανάγκης. Είναι μεικτή γὰρ οὖν η προέλευση του Κόσμου, δημιουργήθηκε ως ένωση από τον συνδυασμό Ανάγκης και Νού) Πλάτων, Τιμ. 48α) (2009:52)

διάσταση της γλωσσολογίας. Η πραγματολογία εστιάζει: α) στο πώς οι ομιλητές προβαίνουν σε συντακτικές και σημασιολογικές επιλογές με βάση το μη λεκτικό περιεχόμενο και β) στο πώς εννοούνται κάποια πράγματα χωρίς να δηλώνονται ρητά.

Η μεταγλώσσα είναι μια άλλη έννοια που υπάγεται στο πραγματολογικό πεδίο και είναι σχετική με τη διαδικασία χρήσης της γλώσσας⁴⁵.

Για παράδειγμα η μεταγλωσσική αξία του συνδέσμου «και» φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα:

(2) Γιατί δεν εμφανίστηκε ο Πέτρος; Και πού ήσουν εκείνο το βράδυ;

Εδώ το «και» συνδέει τις πράξεις του ομιλητή, δύο ερωτήσεις που ο ομιλητής υπονοεί ότι υπάρχει κάποια συσχέτιση και αυτό το πετυχαίνει μέσω του συνδέσμου/μορίου «και» (πιθανόν ο Πέτρος και ο συνομιλητής ή η συνομιλήτρια να ήταν μαζί εκείνο το βράδυ)

Αντίθετα στο παρακάτω παράδειγμα:

(1) Χθες πήγαμε σινεμά και μετά πήγαμε στην παμπ για μια μπύρα.

το «και» συνδέει γεγονότα (βόλτα στο σινεμά και μετά στην παμπ).

Η Ανάλυση Λόγου και η Πραγματολογία είναι κατάλληλες για την εξέταση των μορίων της αρχαίας ελληνικής, καθώς τα μόρια είναι εκτός του συντακτικού πεδίου και δεν έχουν σταθερή σημασία. Φέρουν ωστόσο κάποια συγκεκριμένη δύναμη, ώστε να υπονοούνται πράγματα μη εκπεφρασμένα αλλά και να αποτελούν εργαλείο λεκτικών πράξεων.

Η Πραγματολογία μπορεί να βρει εφαρμογή σε κάθε είδος κειμένου, ακόμα και σε λογοτεχνικά κείμενα, ειδικότερα όμως σε εκείνα που προορίζονται για εκτέλεση (performance) λόγω της εξέχουσας θέσης των μη λεκτικών μέσων.

Ένα χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου που αξίζει προσοχή είναι η θέση των μορίων και συνακολούθως η εμβέλειά του, που μπορεί να αφορά μέρος της πρότασης, όλη την πρόταση ή μεγαλύτερα τμήματα του λόγου όπως πράξεις και κινήσεις.

Τα μόρια της αρχαίας ελληνικής συμπίπτουν εν πολλοίς με παραγλωσσικά εκφραστικά μέσα των σύγχρονων γλωσσών, τα οποία εντυπώνονται είτε με σημεία στίξης (γραπτός λόγος) είτε με επιτονισμό ή γλώσσα του σώματος (προφορικός λόγος).

⁴⁵ Εδώ δεν σχετίζεται με την παραδοσιακή έννοια, αλλά με το συγκεκριμένο πραγματολογικό πλαίσιο της χρήσης της γλώσσας από τους ομιλητές (Bonifazi κ.α., 2021:7)

3. Το γάρ στην έρευνα των Bonifazi κ.α. (2021)

3.1. Το γάρ σε προεγερτικές πράξεις (priming acts) στον Θουκυδίδη και Ηρόδοτο

Το γάρ λειτουργεί προεγερτικά για μια πράξη που θα ακολουθήσει με κάποιο μόριο. Εδώ το μέν εισάγει στην πρώτη πράξη σχετικά με τη γεωπολιτική παρέκβαση για τη Σικελία (6.1.2-5.3).

[1] [τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Ἀθηναῖοι ἐβούλοντο αὖθις μείζονι παρασκευῇ τῆς μετὰ Λάχητος καὶ Εὐρυμέδοντος ἐπὶ Σικελίαν πλεύσαντες καταστρέψασθαι, ... ἄπειροι οἱ πολλοὶ ὄντες τοῦ μεγέθους τῆς νήσου καὶ τῶν ἐνοικούντων τοῦ πλήθους καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ...] [2] []
||Σικελίας γὰρ | περίπλους μέν ἐστιν ὀκτάδι οὐ πολλῶ τινὶ ἔλασσον ἢ ὀκτῶ ἡμερῶν ...

([1] «Τον ίδιο χειμώνα, οι Αθηναίοι ήθελαν να προετοιμάσουν μεγαλύτερη εκστρατεία από εκείνη του Λάχητα και του Ευρυμέδοντα και πλέοντες προς εκεί να την καταστρέψουν. Οι περισσότεροι από τους Αθηναίους δεν ήξεραν το μέγεθος της Σικελίας ούτε τον πληθυσμό της, Έλληνες και βάρβαρους... [2] Ο περίπλους γαρ της Σικελιάς (Σικελίας γὰρ περίπλους μέν) με εμπορικό πλοίο χρειάζεται κάτι λιγότερο από οκτώ μέρες...») Θουκ. 6.1.1-2 (Bonifazi κ.α., 2021: 706-707).

Σχετικά με το γάρ στο απόσπασμα από τον Ηρόδοτο:

[7.49.1] Ὡ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, μέμφοιτ' ἂν οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος· ἦν τε πλεῦνας συλλέξης, τὰ δύο τοι τὰ λέγω πολλῶ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. τὰ δὲ δύο ταῦτα ἐστὶ γῆ τε καὶ θάλασσα. [7.49.2] οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἔστι λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμῶθι, ὡς ἐγὼ εἰκάζω, ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεξάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικὸν φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας.

(Βασιλιά μου, όποιος έχει σύνεση ούτε τον στρατό σου θα μέμψει ούτε το πλήθος των πλοίων. Αν μαζέψεις περισσότερες δυνάμεις, αυτά τα δυο θα γίνουν πιο εχθρικά απέναντί σου. Αυτά είναι η γη και η θάλασσα. Ούτε βέβαια στη θάλασσα (Οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης) υπάρχει ανάλογο λιμάνι, όπως υποθέτω, ώστε όταν έρθει ο χειμώνας, να δεχτεί το ναυτικό σου και να εγγυηθεί τη διάσωση των πλοίων).

Αν και το οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἔστι λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμῶθι έχει συντακτική ενότητα, πραγματολογικά υποδεικνύονται δυο διακριτές πράξεις. Το οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης είναι μια προεγερτική πράξη και η «θάλασσα» το αντικείμενο που συμβουλεύει ο Αρτάβανος ότι πρέπει

να προσέξει ο Ξέρξης. Η διπλή άρνηση (ούτε, ούδαμόθι) και η χρήση του υπαρκτικού *ἔστι* συνυπολογίζονται ως στοιχεία ότι όντως υπάρχει κάποιο όριο και άρα δυο ξεχωριστές πράξεις: α) *ούτε γάρ τῆς θαλάσσης* και β) *ἔστι λιμὴν τοσοῦτος ούδαμόθι*.

Τα μόρια λοιπόν είναι σημαντικά εργαλεία για την τεμαχιοποίηση, αλλά και τα σχήματα λόγου, όπως το υπερβατόν (2021:131).

3.2. Διεπίδραση με αντηχήσεις στον Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη

Σε διαλογικά μέρη, μπορεί να χρησιμοποιηθεί το *γάρ* σε ερωτήσεις για να εκφραστεί αγανάκτηση, αμφισβήτηση ή έκπληξη. Αυτό το διαπιστώνει ήδη ο Denniston (1954:77). Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι ερωτήσεις με το *γάρ* είναι ουσιαστικά απαντήσεις σε προηγούμενο εκφώνημα, με βάση το οποίο διακρίνονται οι αντηχήσεις. Δηλαδή η ερωτηματική πρόταση με το *γάρ* έχει στοιχείο που αντηχεί με κάποιο από το προηγούμενο εκφώνημα (Bonifazi κ.α., 2021:458).

Στο κείμενο με τον γεμάτο ένταση διάλογο ανάμεσα στον Κρέοντα και τον γιο του Αίμονα, που προσπαθεί να πείσει τον πατέρα του να μην σκοτώσει την Αντιγόνη, παρατηρείται οχτώ φορές η χρήση του *γάρ* ως επισημαίνοντας τις σχέσεις ανάμεσα στις εναλλαγές των ομιλητών⁴⁶. Κάθε αντηχητικό στοιχείο με το *γάρ* αναφέρεται σε προηγούμενο εκφώνημα του συνομιλητή. Ο

⁴⁶ Αιμ. *μηδέν γ' ὁ μὴ δίκαιον· εἰ δ' ἐγὼ νέος, οὐ τὸν χρόνον χρή μᾶλλον ἢ τᾶργα σκοπεῖν.* 730 Κρ. *ἔργον γάρ ἐστι τοὺς ἀκοσμοῦντας σέβειν; Αἰμ. οὐδ' ἂν κελεύσαιμ' εὐσεβεῖν ἐς τοὺς κακοὺς.*

Κρ. *οὐχ ἦδε γάρ τοιᾶδ' ἐπειληπταί νόσω; Αἰμ. οὐ φησι Θήβης τῆσδ' ὀμόπτολις λεώς.*

Κρ. *πόλις γάρ ἡμῖν ἀμὲ χρή τάσσειν ἐρεῖ; 735 Αἰμ. ὀρθῶς τόδ' ὡς εἴρηκας ὡς ἄγαν νέος;*

Κρ. *ἄλλω γάρ ἢ 'μοὶ χρή με τῆσδ' ἄρχειν χθονός; Αἰμ. πόλις γάρ οὐκ ἔσθ' ἦτις ἀνδρός ἐσθ' ἐνός.*

(...) Κρ. *ὦ παγκάκιστε, διὰ δίκης ἰὼν πατρί; Αἰμ. οὐ γάρ δίκαιά σ' ἐξαμαρτάνονθ' ὀρῶ.*

Κρ. *ἀμαρτάνω γάρ τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων; 745 Αἰμ. οὐ γάρ σέβεις, τιμάς γε τὰς θεῶν πατῶν.*

Σοφοκλής, Αντιγόνη 728-737 and 742-745

Μετάφραση: Αιμ. Τίποτα που να μην είναι δίκαιο· κι αν εγώ είμαι νέος, όχι τα χρόνια μα τα έργα πρέπει να εξετάζεις. 735 Κρε. Έργο γάρ να τιμάς τους παραβάτες του νόμου; Αιμ. Ούτε και θα πρόσταζα κανέναν να τιμά τους κακούς. Κρε. Και γάρ δεν έχει υποπέσει σε τέτοιο ανοσιούργημα; Αιμ. Όχι, φωνάζει σύσσωμος ο λαός της Θήβας. Κρε. Και γάρ η πόλη θα πει αυτά που πρέπει να διατάζω; 735 Αιμ. Βλέπεις αυτό που είπες σαν υπερβολικά νέος; Κρε. Γι' άλλον γάρ, κι όχι για μένα πρέπει να κυβερνώ τη χώρα; Αιμ. Πόλη γάρ δεν υπάρχει η οποία να ανήκει σε έναν άνδρα. (.....) Κρε. Ω παγκάκιστε, τολμάς να αντιδικείς στον πατέρα σου; Αιμ. διόλου γάρ δίκαια σε βλέπω να «αμαρτάνεις». Κρε. «Αμαρτάνω» γάρ, όταν τιμώ το αξίωμά μου; 745 Αιμ. Δεν το τιμάς γάρ όταν καταπατάς τις τιμές των θεών.

ομιλητής μέσω του γάρ, σε αυτή τη διαδοχή των αντηχήσεων, δηλώνει τα συμπεράσματά του βάσει στοιχείων από το προηγηθέν εκφώνημα.

Αντηχητικό στοιχείο	Αντήχηση με
730 Κρέων: ἔργον γάρ	729 Αίμων: ἔργα
732 Κρέων: (...) γάρ τοιᾶδ' (...) νόσω	730 Αίμων: τοὺς κακοὺς
734 Κρέων: πόλις γάρ	733 Αίμων: Θήβης τῆσδ' ὀμόπτολις λεώς
736 Κρέων: (...) γάρ (...) τῆσδ' ἄρχειν χθονός	733 Αίμων: Θήβης τῆσδ' [113]
737 Αίμων: πόλις γάρ	736 Κρέων: τῆσδ' (...) χθονός
743 Αίμων: οὐ γάρ δίκαιά	742 Κρέων: διὰ δίκης ἰών
744 Κρέων: ἀμαρτάνω γάρ	743 Αίμων: σ' ἔξαμαρτάνονθ' ὀρῶ
745 Αίμων: οὐ γάρ σέβεις	744 Κρέων: σέβων

Πίνακας 1. Αντηχητικά στοιχεία επισημασμένα με το γάρ, στίχοι 728-745 (Bonifazi κ.α., 2021:460)

Το προηγούμενο εκφώνημα λειτουργεί ως αντηχητική αφετηρία. Μια μετάφραση στα αγγλικά θα ήταν “so are you saying that...?” (ώστε λες ότι...;) και “yes, for...” (ναι, επειδή...) ή “no, for...” (όχι, επειδή...). Η έκφραση της αγανάκτησης δεν είναι λειτουργία του μορίου καθ’ αυτό. Ωστόσο συνάγεται πραγματολογικά, μέσω του διαλόγου, του συγκεκριμένου και περικειμένου (Bonifazi κ.α., 2021:461).

3.3. Εισαγωγή γνωμικών στον Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη.

Το γάρ μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ένα γνωμικό πλαίσιο. Τα γνωμικά συνιστούν έναν μη πλαισιωμένο (unframed) λόγο και κανονικά δεν υπονοούν αιτιότητα, εκτός κι αν υπάρχει ανάλογη παράφραση.

800 (Χο.) κυσὶν δ' ἔπειθ' ἔλωρα κάπιχωρίοις ὄρνισι δεῖπνον οὐκ ἀναίνομαι πέλειν· τὸ γὰρ θανεῖν ἐλευθεροῦται φιλαιάκτων κακῶν

(Χο. Δεν θα με πείραζε αν γινόμουν ἔπειτα δείπνο για τα σκυλιά ή τα ὄρνια τα επιχώρια. Το να πεθάνεις γάρ είναι απελευθέρωση από τα σπαρακτικά δεινά) Αισχύλος, Ικέτιδες 800-803

Στο παραπάνω κείμενο οι Δαναΐδες εκφράζουν ένα γνωμικό που είναι ευρέως διαδεδομένο στην τραγωδία: οι νεκροί είναι ελεύθεροι από τη δυστυχία (Bonifazi κ.α., 2021:374). Τα περισσότερα γνωμικά έπονται μιας πράξης λόγου (discourse act) με ένα τρίτο πρόσωπο, από όπου πρέπει αναγκαστικά ο ομιλητής να συναγάγει γιατί έχει περιέλθει σε μια κατάσταση, δεδομένου ότι η προσωπική του εμπειρία δεν επαρκεί (Bonifazi κ.α., 2021:375).

3.4. Εγκιβωτισμένες αφηγήσεις

3.4.1. Εισάγει εγκιβωτισμένες αφηγήσεις σε Όμηρο

Ο Αγαμέμνων μιλάει στον Διομήδη για τον πατέρα του τελευταίου, τον Τυδέα, με κολακευτικά λόγια, ώστε να τον πείσει να επιστρέψει στη μάχη (Bonifazi κ.α., 2021:174).

*375 (...) περι δ' άλλων φασί γενέσθαι. | ήτοι μὲν γάρ ἄτερ πολέμου εἰσῆλθε Μυκῆνας|
ξεῖνος | ἄμ' ἀντιθέω Πολυνεΐκει | λαὸν ἀγείρων·| (375 (...)*

(και λένε ότι ήταν καλύτερος από τους υπόλοιπους. Δηλαδή, βέβαια γάρ ήρθε ειρηνικά στις Μυκήνες φιλοξενούμενος, με τον ισόθεο Πολυνεΐκη, να στρατολογήσει άνδρες).

Η παραδοσιακή απόδοση του γάρ είναι η επεξηγηματική. Εδώ όμως είναι πιο κατάλληλο να θεωρηθεί η λειτουργία του περισσότερο προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης/ξεδιπλώματος (κυριολεκτικά από τη ρίζα του explicative (explic= unfold «ξεδιπλώνω») (Bonifazi κ.α., 2021:176-77).

Το γάρ στην αρχή των εγκιβωτισμένων αφηγήσεων είναι μια επιλογή του ομιλητή, επιφέρει συνειρμικές αναπτύξεις (associative unfoldings) της συλλογικής μνήμης (collective memory), που είναι ουσιαστικά το πεδίο δράσης του ομηρικού αφηγητή. Εδώ η συσχέτιση με την κύρια γραμμή αφήγησης παραπέμπει στη ρητορική στρατηγική του Αγαμέμνονα, μια απόπειρα πειθούς του Διομήδη. Ο συνειρμός αφορά τις περισσότερες φορές όχι μόνο την πρόταση στην οποία εντοπίζεται το γάρ, αλλά και ολόκληρη την κίνηση που ακολουθεί (Bonifazi κ.α., 2021:177).

3.4.2. Εισαγωγή εγκιβωτισμένων αφηγήσεων ή αφηγηματικών επεκτάσεων (narrative expansions) σε Ηρόδοτο και Θουκυδίδη.

Ορισμένες φορές, η λειτουργία του γάρ εντάσσεται στην εισφορά καινούργιων πληροφοριών, στο πλαίσιο της επέκτασης (expanding). Η επέκταση είναι μια πραγματολογική έννοια και σημαίνει την προβολή νέου περιεχομένου, πληροφοριακής φύσεως. Είναι έννοια συναφής με την ασυνέχεια και τον μη πλαισιωμένο λόγο (Bonifazi κ.α., 2021:706).

3.5. Μη πλαισιωμένος λόγος (unframed discourse)

3.5.1. Εισάγει μη πλαισιωμένο λόγο σε Όμηρο, Πίνδαρο.

Ο ομηλικός εισάγει με το γάρ ένα σημαντικό στοιχείο στην ιστορία του. Στο πρώτο απόσπασμα, δίνει το πώς βρήκε έναν πάσσαλο για να τυφλώσει τον Κύκλωπα. Στο δεύτερο, δείχνει πώς κατάφερε να βγει από τη σπηλιά του Πολύφημου. Έτσι, προχωρώντας προς την ακμή της διήγησης, η στρατηγική είναι να αναβάλλεται για λίγο η κλιμάκωσή της, για να δημιουργεί ένταση στην εξέλιξη της κύριας γραμμής της αφήγησης (framed discourse) (Bonifazi κ.α., 2021:225,227):

*ἦδε δέ μοι κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή· | Κύκλωπος γὰρ ἔκειτο μέγα ρόπαλον | παρὰ
σηκῶ, | 320 χλωρὸν ἐλαΐνεον· (...) 325 τοῦ μὲν | ὅσον τ' ὄργυιαν | ἐγὼν ἀπέκοψα | παραστάς
| καὶ παρέθηχ' ἐτάροισιν, | ἀποξῦναι δ' ἐκέλευσα·*

(Και αυτό φαινόταν το καλύτερο σχέδιο: Του Κύκλωπα γὰρ το μεγάλο ρόπαλο βρισκόταν δίπλα στον σηκό, (320) ήταν από χλωρό ελαιόδενδρο (...) (325) από αυτό, έκοψα περίπου μια οργιά, στεκόμενος δίπλα Και το έδωσα στους συντρόφους μου, πρόσταξα δε να το ξύσουν) Οδύσεια 9.318-320, 325-326⁴⁷.

⁴⁷ Ένα ακόμα παράδειγμα (Bonifazi κ.α., 2021:226): *τρεις δὲ ἕκαστον φῶτ' ὅιες φέρον· | αὐτὰρ ἐγὼ γε, | ἀρνεϊὸς
γὰρ ἔην μῆλων | ὄχ' ἄριστος ἀπάντων, | τοῦ κατὰ νῶτα λαβῶν, | λασίην ὑπὸ γαστέρ' ἔλυσθεις | κείμην· | (...)*

(Και τρεις προβατίνες μετέφεραν τον καθένα. Αλλά μετά εγώ - ένα κριάρι γὰρ υπήρχε, το καλύτερο από όλα-πιάνοντάς το από την πλάτη, κουλουριασμένος κάτω από την τριχωτή κοιλιά του βρισκόμουν) Οδύσεια 9.431-434.

Ο συνδυασμός γάρ τε σε μη πλαισιωμένη αφήγηση λειτουργεί και ως εισαγωγικός γνωμικών. Συχνά συνοδεύεται από ακόλουθο ρήμα στον ενεστώτα και το επίρρημα αἰέν/ αἰεί. Το παράδειγμα είναι από τον λόγο του Νέστορα για τον Αγαμέμνονα.

*νήπιος, / οὐδέ τὸ ἤδη, / ὃ οὐ πείσεσθαι ἔμελλεν· / οὐ γάρ τ' αἴψα θεῶν τρέπεται νόος αἰέν
έόντων.* / (Ανόητος, δεν ήξερε ότι η Αθηνά δεν θα πειθόταν. οὐ γάρ τε αλλάζει εύκολα η γνώμη των θεών που υπάρχουν πάντοτε) Οδύσσεια 3.146-147

Η χρήση του μορίου τέ είναι ανάλογη με εκείνη των παρομοιώσεων και των παροιμιών και ο συνδυασμός του με άλλα μόρια δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαίος όπως υποστηρίζει ο Denniston (1954:528) (Bonifazi κ.α., 2021:229).

Γενικά στον Όμηρο και στον Πίνδαρο, το μόριο γάρ είναι «ένα τυπικό μόριο προώθησης (PUSH)» και «επισημαίνει τη μετατόπιση σε καινούργιο αναφορικό πλαίσιο» (2021:232). Ειδικότερα εισάγει καινούργιες κινήσεις (που χαρακτηρίζονται μη πλαισιωμένες σε σχέση με την κύρια γραμμή αφήγησης), οι οποίες εντάσσονται σε κατηγορίες όπως γνωμικά, κίνητρα, αφηγήσεις ή περιγραφές.

Το είδος των κινήσεων είναι ενίοτε διακριτό, ανάλογα με τον χρόνο του ρήματος που συνοδεύει το μόριο: α) όταν το γάρ είναι εισαγωγικό εγκιβωτισμένων αφηγήσεων συνδέεται με ρήμα σε αόριστο, β) όταν το γάρ σηματοδοτεί έναρξη μη πλαισιωμένης (unframed) πληροφορίας για τον κόσμο της πλοκής (storyworld) πλαισιώνεται από ρήμα σε παρατατικό και γ) όταν το γάρ (τε) συστήνει ένα μη πλαισιωμένο γνωμικό, το ακολουθούν ρήμα βρίσκεται σε ενεστώτα (2021:233).

3.5.2. Εισάγει μη πλαισιωμένο λόγο (unframed discourse) σε Ηρόδοτο και Θουκυδίδη.

Η ασυνέχεια στον λόγο που επισημαίνεται από το γάρ, εκφράζεται είτε με εγκιβωτισμένες αφηγήσεις, παρενθετικές σκέψεις, εξωτερικά στοιχεία βασικά για την κατανόηση, μετααφηγηματικά σχόλια, και πληροφοριακής φύσεως επεκτάσεις πάνω σε στοιχείο που έχει αναφερθεί προηγουμένως (Bonifazi κ.α., 2021:705).

Για τον Όμηρο και τον Πίνδαρο, ο μη πλαισιωμένος λόγος αφορά πληροφορίες του κόσμου της πλοκής (storyworld), ως διεισδύσεις του αφηγητή στον εσωτερικό ψυχικό κόσμο των χαρακτήρων και ως γνωμικά.

Οι παρενθέσεις των μοντέρνων εκδόσεων Ηρόδοτου και Θουκυδίδη ενθαρρύνουν μια τέτοια ερμηνεία ασυνέχειας λόγου (discourse discontinuity). Η αλλαγή του ρηματικού χρόνου είναι ενδεικτική μιας κινήσεως με το *γάρ*, ειδικά σε αρχή παρεκβάσεων (digressions) (Bonifazi κ.α., 2021:706).

Άλλη χρήση του *γάρ* από τον Ηρόδοτο συναντάται όταν πρόκειται να προβεί σε εκτιμήσεις καταστάσεων:

χρῆν γάρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς (αναγκαστικά *γάρ*, πήγαν άσχημα τα πράγματα για τον Κανδαύλη) Ηρόδοτος 1.8.2

Το *χρῆν* αντιπροσωπεύει το σχήμα της αναγκαιότητας και το *κακῶς* είναι χαρακτηριστικό αποτιμητικό (evaluative) επίρρημα υποκειμενικής κρίσεως (Bonifazi κ.α., 2021:756).

Άλλοτε μια κίνηση είναι η αρχή για μια σειρά επιλέον κινήσεων:

άναγκαιῶς γάρ ἔχει περι πολλῶν πρηγμάτων πλεῦνα λόγον ἔκτεῖναι (Είναι απαραίτητο *γάρ*, για τα πολλά θέματα (που υπάρχουν), να επεκταθεί ένας μακροσκελής λόγος) Ηρόδοτος (7.41.1-7.52.2)

Το *γάρ* και το *ἔχει* καθιστούν την πρόταση γνωμική, όπως και οι προηγηθείσες κινήσεις, αλλά και προοιμιακή ως προς το πλήθος των κινήσεων που θα ακολουθήσουν, και που θα είναι προειδοποιήσεις από πλευράς Αρτάβανου (Bonifazi κ.α., 2021:863).

3.6. Επισήμανση de re ή de dicto εξηγήσεων σε Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη

Στο δράμα, μέσω του *γάρ* υπάρχει η δυνατότητα να χαρακτηριστούν εξηγήσεις ή αιτιακές σχέσεις είτε ως de re είτε ως de dicto. Οι πρώτες αφορούν περιεχόμενο και οι δεύτερες τις πράξεις λόγου.

Ένα παράδειγμα της πρώτης χρήσης, δηλαδή της χρήσης περιεχομένου, είναι όταν υπάρχει σχέση καταστασιακή μεταξύ των δυο εκφωνημάτων (συνήθως ο ομιλητής αναφέρεται σε κάτι που έπραξε ή ένωσε ο ίδιος) (Bonifazi κ.α., 2021:371-72):

Χο. γύναι, κατ' άνδρα σώφρον' εύφρόνως λέγεις· ἐγὼ δ' άκούσας πιστά σου τεκμήρια θεοῦς προσειπεῖν εὔ παρασκευάζομαι· χάρις γάρ ούκ άτιμος εἶργασται πόνων

(Γυναίκα, μίλησες ως άνδρας σώφρων και εγώ έχοντας ακούσει τα πειστικά σου τεκμήρια, ετοιμάζομαι να απευθυνθώ στους θεούς κατάλληλα, χάρη γάρ καθόλου άτιμη έχει παραχθεί για τους κόπους μας) Αισχύλος, Αγαμέμνων 351-354.

Στη de dicto σχέση, το γάρ χρησιμοποιείται για να δείξει τον λόγο που επιλέγεται ένα εκφώνημα (συνήθως ο συνομιλητής ξέρει περί τίνος πρόκειται).

155 (Eu.) οὔτος δὲ δὴ τίς ἐσθ' ὁ μετ' ὀρνίθων βίος; σὺ γὰρ οἴσθ' ἀκριβῶς.

156bis Ep. οὐκ ἄχαρις εἰς τὴν τριβὴν.

(Eu. Περί τίνος πρόκειται, αυτός ο βίος με τα πουλιά; Εσύ γάρ ξέρεις ακριβώς. Ep. Με την τριβή, δεν είναι δυσάρεστος) Αριστοφάνης, Ὀρνιθες 155-156

Μια πράξη με το γάρ, όμως, μπορεί να δείχνει ταυτόχρονα και de re και de dicto σχέση. Με την πρώτη φαίνεται γιατί γίνεται συγκεκριμένη αναφορά για το θέμα και με τη δεύτερη γιατί ειπώθηκε το εκφώνημα-αποτιμητική έκφραση, όπως όταν η Μήδεια εκφράζει γιατί είναι μέγιστος ο άγων αλλά και για ποιο λόγο επιλέγει το εκφώνημα⁴⁸ (Bonifazi κ.α., 2021:373-74).

3.7. Επισήμανση επέκτασης (expansion) ή επαγωγή αγανακτήσεως (indignant inference) σε Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη και Αριστοφάνη.

Η επαγωγική επέκταση, μέσω του γάρ στην αρχή εναλλαγών, συχνά δηλώνει αγανάκτηση ή οργή. Εμφανίζεται συχνά στον Σοφοκλή και στον Αριστοφάνη. Ακολουθεί παράδειγμα από τον διάλογο Μενελάου και Τεύκρου:

Με. ἡ γλῶσσά σου τὸν θυμὸν ὡς δεινὸν τρέφει. 1125 Τευ. ξὺν τῷ δικαίῳ γὰρ μέγ' ἔξεστιν φρονεῖν. Με. δίκαια γὰρ τόνδ' εὐτύχεϊν κτείναντά με; Τευ. κτείναντα; δεινὸν γ' εἶπας, εἰ καὶ ζῆς θανών. Με. θεὸς γὰρ ἐκσώζει με, τῷδε δ' οἴχομαι. Τευ. μή νυν ἀτίμα θεοὺς, θεοῖς σεσωμένος. 1130 Με. ἐγὼ γὰρ ἂν ψέξαιμι δαιμόνων νόμους;

(Με. Η γλώσσα καθιστά δεινό τον θυμό σου. ΤΕΥ. Με το δίκαιο γάρ, επιτρέπεται η μεγαλοφροσύνη. ΜΕ. Δίκαια γάρ αυτός θέλει να είναι καλότυχος με το να με σκοτώσει; ΤΕΥ. Να σε σκοτώσει; Είπες κάτι υπερβολικό, αν και πεθαμένος ζεις. ΜΕ. Θεός γάρ με σώζει, αλλιώς

⁴⁸ 235 (Μη.) κὰν τῷιδ' ἀγὼν μέγιστος, ἢ κακὸν λαβεῖν ἢ χρηστόν· οὐ γὰρ εὐκλεεῖς ἀπαλλαγὰι γυναιξίν οὐδ' οἶόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν (Μη. Και εδώ είναι ο μέγιστος αγώνας: αν λάβουμε ωφέλιμο ή κακό. δεν είναι γάρ τιμητικά τα διαζύγια για τις γυναίκες, ούτε μπορεί να αντιλέγει στον σύζυγο) Ευριπίδης, Μήδεια 235-237

θα έφευγα. ΤΕΥ. Μην ατιμάζεις λοιπόν τους θεούς, αν χάρη στους θεούς σώθηκες. ΜΕ. Εγώ γάρ θα έψεγα τους νόμους των θεών;) Σοφοκλής, *Αίας* 1124-1130

Ο Τεύκρος στο 1125 επεκτείνει το προηγούμενο εκφώνημα του Μενέλαου, τρέποντας σε πλεονέκτημα αυτό που ο Μενέλαος θεωρεί μειονέκτημα. Στο 1128 υπάρχει επέκταση και εξήγηση de dicto. Σε όλες τις περιπτώσεις το γάρ συμπράττει στην εκδήλωση της αγανάκτησης (Bonifazi κ.α., 2021:375-76).

3.8. Ως εναρκτήριο κινήσεων σε Ηρόδοτο και Θουκυδίδη.

Παρουσιάζεται, χάριν συντομίας, ένα παράδειγμα από Θουκυδίδη [από 8.1.2], με τη σχετική ανάλυση. Κάθε αριθμός αντιστοιχεί σε μια πράξη.

§39. Η κίνηση 17-26 ουσιαστικά επεκτείνει τη δημιουργηθείσα συναισθηματική φόρτιση των πράξεων 14-16⁴⁹ (Bonifazi κ.α., 2021:837).

17. ἄμα μὲν γὰρ στερόμενοι·

18. καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ ἡ πόλις

19. ὀπλιτῶν τε πολλῶν καὶ ἰππέων

20. καὶ ἡλικίας

21. οἷαν οὐχ ἐτέραν ἐώρων ὑπάρχουσαν,

22. ἐβαρύνοντο·

23. ἄμα δὲ ναῦς οὐχ ὀρῶντες ἐν τοῖς νεωσοίοις ἱκανὰς·

24. οὐδὲ χρήματα ἐν τῷ κοινῷ·

25. οὐδ' ὑπηρεσίας ταῖς ναυσίν,

26. ἀνέλπιστοι ἦσαν ἐν τῷ παρόντι σωθήσεσθαι.

(17. Ἄμα μὲν (Ενώ από τη μια) γάρ στερήθηκαν (άνω στιγμή) 18. και αυτοί αλλά και η πόλη 19. πολλούς οπλίτες και ιππείς 20. μια στρατιωτική κλάση 21. τέτοια που δεν έβλεπαν άλλη να υπάρχει (κόμμα) 22. βρίσκονταν σε δεινή θέση' (άνω στιγμή) 23. άμα δέ (από την άλλη) δεν έβλεπαν αρκετά πλοία στους ναυστάθμους (άνω στιγμή) 24. ούτε χρήματα στο κοινό ταμείο

⁴⁹ 14-16: πάντα δὲ πανταχόθεν αὐτοὺς ἐλύπει τε καὶ περιειστῆκει ἐπὶ τῷ γεγεννημένῳ φόβος τε καὶ κατάπληξις μεγίστη δὴ (Τα πάντα παντού τους στενοχωρούσαν και έγιναν χειρότερα μετά από αυτό που είχε συμβεί. Ο φόβος (τους) και ο τρόμος ήταν πραγματικά μεγάλος).

(άνω ή μέση στιγμή) 25. ούτε επανδρωμένες τις θέσεις στα πλοία (κόμμα) 26. ένιωθαν τότε χωρίς ελπίδα σωτηρίας (μεσαία η χαμηλή στιγμή)).

Το γάρ, ουσιαστικά, δείχνει την έναρξη δυο κινήσεων: η πρώτη από *ἄμα μὲν* (πράξη 17 έως 22) και η δεύτερη από *ἄμα δέ* (πράξη 23 έως 26).

Καθένας από τους δυο αυτούς συνδυασμούς (*ἄμα μὲν*, *ἄμα δέ*) σχηματίζει ένα σύμπλεγμα-δείκτη λόγου που στέκει στην αφετηρία κάποιων γεγονότων (2021:838). Σε αυτό συνηγορεί η ύπαρξη στοιχείων όπως: οι μετοχές *στερόμενοι* (17), *ὄρῶντες* (23), αρνητικά μόρια ή αποστερητικές έννοιες (*στερόμενοι*, *οὐχ*, *οὐδέ*, *οὐδ' (έ)*, *ἀνέλπιστοι*).

Άρα σε κάθε κίνηση φαίνεται η κεντρική ιδέα της έλλειψης μέσων και ελπίδας, για το παρόν και το μέλλον αντίστοιχα. Η επανάληψη του *καί* δημιουργεί μια αίσθηση αθροίσματος αρνητικών δεδομένων (*καί ἕκαστος*, *καί ἡ πόλις*, *καί ἡλικίας*) όπως και το *οὐδέ* (*οὐδέ χρήματα*, *οὐδ' ὑπηρεσίας*). Επίσης υπάρχει ο συνδυασμός *τέ...καί*, που εξαρτά την πράξη 19 από τη μετοχή *στερόμενοι* (όπου επισυνάπτεται και η πράξη 20 μέσω του συνδέσμου *καί*).

Κομβική είναι η θέση του πολυσύλλαβου ρήματος *έβαρύνοντο* που «επιβαρύνει» την όλη κατάσταση και σημασιολογικά και «υλικά» (πολλές συλλαβές - κατάληψη κειμενικού χώρου).

Κατ' αντιστοιχία, στο τέλος της δεύτερης κίνησης, η πράξη 26 επισφραγίζει την κεντρική ιδέα των δυο «δίδυμων» κινήσεων: *ἀνέλπιστοι ἦσαν ἐν τῷ παρόντι σωθήσεσθαι* (2021:839).

4. Συνδυασμοί μορίων

Στους συνδυασμούς δεν θα περιληφθούν τα *τοιγάρ*, *τοιγαροῦν*, *τοιγάρτοι* (βλ. και 2.1.2, 2.1.3). Τα μόρια αυτά είναι γραμματικοποιημένα και πλέον συνιστούν μία λέξη (φωνολογικά) και άρα δεν σχετίζονται εμφανώς με το *γάρ* αυτό καθαυτό (van Emde Boas κ.α., 2019:683). Με την ίδια λογική άλλωστε, δεν προϋποτίθεται η ανάλυση του *γέ* και του *ἄρ(α)* στην εξέταση του μορίου *γάρ*⁵⁰. Εξάλλου, οι εμφανίσεις στις επιγραφές της Αττικής είναι μία για το *τοιγάρ*, μία για το *τοιγαροῦν* και καμία για το *τοιγάρτοι*.

4.1. Ο συνδυασμός *γάρ δῆ*

Με αυτή τη σειρά, ο συνδυασμός των δυο μορίων μπορεί να δείχνει την “πολυφωνία”, όπου η στάση του συγγραφέα μοιράζεται με τους χαρακτήρες ή δεν είναι ξεκάθαρο τίνος είναι η στάση. Στο παράδειγμα (Θουκυδίδης, 5.60, 2-3): *στρατόπεδον γάρ δῆ τοῦτο κάλλιστον Ἑλληνικὸν τῶν μέχρι τοῦδε ξυνηλθεν· ὥφθη δὲ μάλιστα ἕως ἔτι ἦν ἀθρόον ἐν Νεμέα* (Αυτή γάρ δη η ελληνική μάζωξη στρατού ήταν η μεγαλύτερη ως τότε), με το αξιολογητικό επίθετο σε υπερθετικό βαθμό (π.χ. κάλλιστος), κανονικά θα επρόκειτο για τη στάση του συγγραφέα. Ωστόσο το επίθετο χρησιμοποιείται κυρίως από χαρακτήρες, οπότε αυτό το στοιχείο συνηγορεί ως προς την πολυφωνία (2021:787-88).

4.2. Ο συνδυασμός *δῆ γάρ*

Το *δῆ γάρ* δείχνει τον εσωτερικό κόσμο του χαρακτήρα, τις σκέψεις του. Είναι η λεγόμενη ελεύθερη έμμεση σκέψη, χωρίς ρήμα εξάρτησης (για το παρακάτω παράδειγμα, θα μπορούσε να αποδοθεί ο συγκεκριμένος συνδυασμός ως «σκέφτηκε ότι τον μισούσε πραγματικά»). Το *δῆ* ουσιαστικά επιτείνει αυτό που θα μπορούσε να κάνει το μόριο *γάρ* από μόνο του. Το *έμμενές αἰεί* και ο παρατατικός *ἔχεν* είναι ενδεικτικά της παρουσίας ενός παντογνώστη αφηγητή. Παράλληλα υπάρχει «θόλωμα προοπτικής» καθώς ο συνδυασμός μπορεί να φανερώνει όχι μόνο τη στάση του χαρακτήρα αλλά και του αφηγητή (Bonifazi κ.α., 2021:227-8).

⁵⁰ Θεωρείται σύνθετο από το *γέ* και το *ἄρα*. Αλλά είναι μάταιο να δοκιμάσει να δει κανείς σε ποια αναλογία υπάρχουν στις διάφορες χρήσεις του (Liddell & Scott, τ.1, 1997:517).

τοῦ δὲ βάδην ἀπιόντος ἀκόντισε / δουρὶ φαεινῷ / Δηΐφοβος· / δὴ γὰρ οἱ ἔχεν κότον ἐμμενὲς
αἰεὶ. / ἄλλ' ὄ γε καὶ τόθ' ἄμαρτεν, / ὃ δ' Ἀσκάλαφον βάλε δουρὶ /

(Και εκείνον ὅπως υποχωροῦσε βήμα βήμα/ τον χτύπησε με το λαμπερό κοντάρι/ ο Δηΐφοβος/
δὴ γὰρ του εἶχε μεγάλο μίσος παντοτινά./ Αλλά τότε αστόχησε,/ χτύπησε τον Ασκάλαφο)
Ιλιάδα 13.516-518

4.3. Ο συνδυασμός ἤ γάρ

Με τον συνδυασμό ζητεῖται επιβεβαίωση στο ερώτημα, το οποίο ο ομιλητής εκφέρει
στηριζόμενος στο προηγούμενο εκφώνημα του συνομιλητή (Bonifazi κ.α., 2021:399-400):

ἤ γὰρ παρ' ἄλλου μ' ἔλαβες οὐδ' αὐτὸς τυχών; (Από ἄλλον με πήρες, ὄχι ο ἴδιος;) Οιδ. Τυρ.
1039

4.4. Ο συνδυασμός καὶ γάρ

4.4.1. Συνειρμικές αφηγήσεις

(...) νῦν δὲ μνησώμεθα δόρπου. /

καὶ γὰρ τ' ἠϋκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, /

τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο /

((...) ας θυμηθούμε τώρα το γεύμα. Καὶ γὰρ ἡ εὐκομος Νιόβη σκέφτηκε το φαγητό, παρ' ὅλο
που ἔχασε τα δώδεκα παιδιά της στα μέγαρα) Ιλιάδα 24.601-603

Το γὰρ εἰσάγει μια κίνηση, το παράδειγμα της Νιόβης. Εδώ υπάρχει παραλληλισμός με την
περίπτωση του Πριάμου. Πρέπει να φάει και αυτός, παρ' ὅλη τη θλίψη για τον χαμό του
Ἐκτορα. Δηλαδή εἶναι και παραδειγματική αφήγηση, αλλά το βασικό στοιχείο εἶναι ο
συνειρμός.

Σε ὅλους τους συνδυασμούς καὶ γάρ στον Ὅμηρο, εἰσάγονται συνειρμικές αφηγήσεις. Ο
συνδυασμός ωστόσο δεν μπορεί να θεωρηθεῖ σύμπλεγμα, καθώς ναι μεν ἡ λειτουργία του γάρ
εἶναι σταθερή, αλλά το καὶ ἔχει τρεις λειτουργίες: κλιμακωτή (scalar), εξειδικευτική (pinning
down), επισήμανση ομοιότητας (marking similarity). Θα ἦταν σύμπλεγμα, αν δεν
λειτουργούσαν ανεξάρτητα τα δύο μόρια. Σε αυτό το παράδειγμα το καὶ λειτουργεῖ κλιμακωτά
(ἀκόμα και ἡ Νιόβη) και το γάρ παραδειγματικά (Bonifazi κ.α., 2021:179-80).

4.4.2. Επεκτάσεις

Μια ακόμα χρήση του *καί γάρ* είναι η μεταφορά της ιδέας της επέκτασης και της συγκεκριμενοποίησης κάποιων θεμάτων:

Ἄτε δὲ ἐουσέων μυριάδων πολλέων καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου ἦνετο τὸ ἔργον· καὶ γὰρ λίθοι καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ φορμοὶ ψάμμου πλήρεις ἐσεφορέοντο, καὶ ἐλίνυον οὐδένα χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρης (Επειδὴ υπήρχαν πολλές δεκάδες χιλιάδες και ὅλοι εργάζονταν, τὸ ἔργο προχωρούσε, καὶ γὰρ μετέφεραν πέτρες και τούβλα και ξύλα και καλάθια γεμάτα ἄμμο. Και καθόλου δεν ξαπόστειναν οὔτε νύχτα οὔτε ἡμέρα, ὅσοι ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα να εργασθoύν εκεί) Ηρόδοτος 8.71.2.

Ο Ηρόδοτος περιγράφει την έντονη προσπάθειά των Πελοποννησίων, το πώς σπεύδουν για να χτίσουν τείχος στον Ισθμό και να αποφύγουν την επίθεση των Περσών στην ενδοχώρα. Μετά από μια γενική δήλωση σχετικά με την πρόοδο της εργασίας, διευκρινίζει σε τι συνίστατο η εργασία και την ταχεία εξέλιξη. Μέσω του *καί γάρ* δίδεται αυτή η ειδική περιγραφή (2021:626). Το *καί γάρ* εκλαμβάνεται ως συνδυασμός και όχι ως σύμπλεγμα, δεδομένου ότι κάθε μόριο στον συνδυασμό εκπληρώνει τη δική του λειτουργία και ταυτόχρονα δρα αλληλοσυμπληρωματικά. Συγκεκριμένα, η πραγματολογική λειτουργία του *καί* είναι η μετάβαση στις λεπτομέρειες μιας περίπτωσης, ενώ η λειτουργία του *γάρ* είναι να διαφωτίσει και να επεκταθεί στο προηγούμενο σημείο με επιπρόσθετες πληροφορίες (2021:627).

Στο παρακάτω παράδειγμα, ο συνδυασμός *καί γάρ* ανταποκρίνεται στο *δηλαδή* (namely) της αγγλικής:

Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Πείσανδρον ... ὀπλίτας ἔχοντες σφίσιν αὐτοῖς ξυμμάχους ἦλθον ἐς τὰς Ἀθήνας· καὶ καταλαμβάνουσι τὰ πλεῖστα τοῖς ἐταίροις προειργασμένα. καὶ γὰρ Ἀνδροκλέα τέ τινα τοῦ δήμου μάλιστα προεστῶτα ξυστάντες τινὲς τῶν νεωτέρων κρύφα ἀποκτείνουσιν, ὅσπερ καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην οὐχ ἦκιστα ἐξήλασε, ... (Ο Πείσανδρος και οι σύντροφοί του... πήραν οπλίτες ως συμμάχους, ἦρθαν στην Αθήνα [8.65.2] και αποκτούν ἔλεγχο, με τις προετοιμασίες από τους συνεργάτες τους. Καὶ γὰρ τον Ανδροκλή που ἦταν ἐξέχον πρόσωπο στον δήμο, κάποιιοι από τους νεότερους αφού συνωμότησαν, τον σκοτώσαν κρυφά, αυτόν που ἦταν και από τους κύριους υπαίτιους για την εξορία του Αλκιβιάδη) Θουκυδίδης, 8.65.1-2

Μετά τη δήλωση για «τις προετοιμασίες από τους συνεργάτες», εντοπίζεται ο συνδυασμός *καί γάρ*. Έχουμε εξειδίκευση με το *καί*, αλλά και επέκταση με το *γάρ*, για την παρουσίαση της πρόθεσης των συνωμοτών να σκοτώσουν τον *Ανδροκλέα*, που τίθεται αμέσως μετά τον συνδυασμό. Το *τέ*, μάλιστα, μετά τον *Ανδροκλέα*, έχει παραθετική λειτουργία ως προς το *τινα τοῦ δήμου*, και παρέχει στοιχεία ως μέρος κοινής γνώσης (2021:627-28).

4.5. Ο συνδυασμός *μὲν γάρ*

Παρατίθεται απόσπασμα (Ηρόδοτος, 1.174.1-3) (Bonifazi κ.α., 2021:692-93).

11. (3) (τὰ *μὲν γάρ* αὐτῆς πρὸς βορέην ἄνεμον

12. ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέργει,

13. τὰ *δὲ* πρὸς νότον

14. ἢ κατὰ Σύμην *τε καὶ* Ρόδον θάλασσα),

15. τὸ *ῶν δὴ* ὀλίγον τοῦτο,

16. ἐὸν ὅσον *τε ἐπὶ* πέντε στάδια,

17. ὠρυσσον οἱ Κνίδιοι

18. ἐν ὅσῳ Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο,

19. βουλόμενοι νῆσον τὴν χώρην ποιῆσαι.

(Τα *μὲν γάρ* προς βορρά κλείνει ο Κεραμεικός κόλπος τα δε προς νότο η θάλασσα της Σύμης και της Ρόδου. Αυτό λοιπόν το στενό κομμάτι, που το πλάτος του δεν ξεπερνά τα πέντε στάδια, άρχισαν οι Κνίδιοι να το σκάβουν, όσο ο Ἄρπαγος ήταν απασχολημένος με την υποταγή της Ιωνίας, θέλοντας να κάνουν τη χώρα τους νησί) Ηρόδοτος, 1.174.1-3.

Το *μὲν γάρ* στην 11 και *ῶν δὴ* στην 15 βρίσκονται σε δεύτερη θέση, αλλά εισάγουν και κινήσεις. Ως λεξικοί δείκτες (lexical markers), είναι πιο ακριβείς συσκευές (devices) κατάτμησης από ό,τι οι παρενθέσεις, οι οποίες είναι ουσιαστικά περιττές. Το πρώτο σηματοδοτεί εκκίνηση μη πλαισιωμένου λόγου, ενώ το δεύτερο εκφράζει ανάκληση πλαισίου⁵¹ (2021: 694).

⁵¹ Πιθανόν, η εμφάνιση αυτών των μορίων παρακίνησε τους εκδότες να εισαγάγουν τις παρενθέσεις.

5. Μεθοδολογία Ανάλυσης Λόγου

5.1. Γενικά

Η μέθοδος που θα ακολουθηθεί θα είναι η Ανάλυση Λόγου όπως ορίζεται από τους Bonifazi κ.α. (2021), κυρίως για δυο λόγους. Αρχικά, είναι μια (πιο) ολιστική προσέγγιση, όπως ταιριάζει σε μια πραγματολογική ανάλυση των μορίων, και δεύτερον, για πρακτικούς λόγους. Δηλαδή να μπορεί να γίνει σύγκριση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης.

Ας εξηγήσουμε τι σημαίνει η έννοια «ολιστικός». Η Ανάλυση Λόγου τείνει να είναι πολυεπίπεδη και πολλές φορές περιλαμβάνει ή, καλύτερα, εκμεταλλεύεται πτυχές και μεθοδολογικά εργαλεία από άλλες θεωρίες, όπως για παράδειγμα: **α)** τα συγκειμενικά (co-textual) στοιχεία από Γραμματική των Δομών) (2021: 87). **β)** τις επικοινωνιακές πράξεις των ομιλητών, τη διαλογική οργάνωση και εναλλαγές λόγου από την Ανάλυση Συνομιλίας (2021: 477, βλέπε και παραπάνω 2.3.2.), **γ)** την έννοια της «διαδικαστικής» σημασίας των μορίων και τους περιορισμούς (constraints) στην ερμηνεία των μορίων από τη Θεωρία Συνάφειας (βλέπε και παραπάνω 2.3.3), **δ)** το είδος κειμένου, από τις προσεγγίσεις Συνεκτικότητας, **ε)** από Αφηγηματολογία, την εστίαση σε τεμάχια λόγου (*blocks of discourse* 2021:7, σημ.20), εγκιβωτισμένες αφηγήσεις (*embedded narratives*, de Jong, 1997), τις αφηγηματικές κινήσεις (Bonifazi κ.α., 2021: 169-72).

Ειδικότερα, είναι χρήσιμο να παρουσιαστεί ένα γενικό περίγραμμα για την Αφηγηματολογία.

5.2. Αφηγηματολογικά στοιχεία στην Ανάλυση Λόγου

Στον κάτωθι πίνακα, ο Allan συνοψίζει την τυπολογία (2009:186⁵²)

Γλωσσικά και αφηγηματολογικά χαρακτηριστικά αφηγηματικών τρόπων (modes)				
	Εκτοπισμένες διηγήσεις (displaced diegetic)	Άμεσες διηγήσεις (Immediate diegetic)	Περιγραφικοί (Descriptive)	Λόγου (Discursive)
Χρόνος και Όψη	Αόριστος, παρατατικός	Ιστορικός ενεστώτας	Παρατατικός	Ενεστώτας, παρακείμενος, μέλλων

⁵² στο Bakker & Wakker, 2009:171–203.

Μόρια	Παρουσιαστικά (presentational): άλλά, αὖ, γάρ, μέν (...) δέ	Παρουσιαστικά (presentational): μέν (...) δέ	Παρουσιαστικά (presentational): άλλά, γάρ, μέν (...) δέ	Όλοι οι τύποι: άλλά, ἄν, γάρ, γε, δή, οὖν, περ
Έγκλιση	Οριστική	Οριστική	Οριστική	Όλες οι εγκλίσεις
Άποψη/οπτική αφηγητή	Από το Τώρα του λόγου (discourse)	Από το Τώρα της πλοκής	Από το Τώρα του λόγου (discourse)	Από το Τώρα του λόγου (discourse)
πρόοδος	Εξέλιξη αφηγηματικού χρόνου	Εξέλιξη αφηγηματικού χρόνου	Χωρική εξέλιξη μέσω σκηνής ή αντικειμένου	Εξέλιξη αγκιστρωμένη στο Τώρα του λόγου
Ρυθμός	Περίληψη, έλλειψη	Σκηνή	Παύση	Παύση
Πράξεις ομιλίας	Ισχυρισμοί (assertions)	Ισχυρισμοί (assertions)	Ισχυρισμοί (assertions)	Ισχυρισμοί, κατευθυντικές (directives), επιφωνήματα, ερωτήσεις, ευχές

Πίνακας 2. *Τυπολογία αφηγηματολογικών στοιχείων.*

Αναφορικά με τη δομή των αφηγήσεων, ακολουθείται το εξής διάγραμμα (2009:187):

(7) Καθολική Δομή αφηγήσεων (The Global Structure of Narrative)

- α. Περίληψη (Abstract): Η ουσία της ιστορίας ή η περίληψη των σημαντικών γεγονότων
- β. Προσανατολισμός (Orientation): ταυτοποίηση χρόνου, τόπου, περιστάσεων, υμμετεχόντων
- γ. Περιπλοκή (Complication): Ανάπτυξη έντασης
- δ. Κορύφωση (Peak): Κλιμάκωση, αποφασιστική/κρίσιμη στιγμή
- ε. Επίλυση (Resolution): Αποτέλεσμα/Έκβαση
- στ. Έξοδος (Coda): Κλείσιμο, γέφυρα στον χρόνο της αφήγησης (bridge to time of narrating)
- ζ. Αξιολόγηση (Evaluation): Σχόλιο αφηγητή

Οι αφηγήσεις συχνά ξεκινούν με μια Περίληψη που μεταφέρει το νόημα της ιστορίας (γιατί είναι σχετική με τον ακροατή η ιστορία;) ή με την εξήγηση (exrounding) των πιο σημαντικών γεγονότων της ιστορίας. Αυτή η περίληψη της πλοκής χαρακτηρίζεται συνήθως από έναν ενεστώτα που αναφέρεται στον χρόνο της αφήγησης, δηλαδή στο Discourse-Now. Η χρήση του

ενεστώτα καθιστά σαφές ότι η Περίληψη δεν ανήκει στην πραγματική αφήγηση, αλλά αποτελεί το «εξωτερικό πλαίσιο» της αφήγησης, τη σύνδεση της αφήγησης στην κοινωνικο-επικοινωνιακή κατάσταση και στο χτίσιμο μιας γέφυρας ανάμεσα στον κόσμο του αφηγητή και του αποδέκτη της αφήγησης και τον μυθοπλαστικό κόσμο (storyworld).

Μετά την Περίληψη, στην αρχή της αφήγησης, μπορεί να ακολουθήσει μια ενότητα Προσανατολισμού (Orientation), στην οποία παρουσιάζονται ο χρόνος, ο τόπος, οι περιστάσεις και οι συμμετέχοντες. Αν και η φυσική θέση του Προσανατολισμού βρίσκεται στην κεφαλή της αφήγησης, τμήματα Προσανατολισμού μπορεί επίσης να εμφανίζονται ενσωματωμένα σε όλο το κείμενο, στην Περιπλοκή (Complication), στην Κορύφωση (Peak), στην Αξιολόγηση (Evaluation) και επίσης (λιγότερο συχνά) στην Επίλυση (Resolution).

Στην Περιπλοκή, η σταθερότητα της αρχικής κατάστασης διαταράσσεται κατά κάποιο τρόπο και ανοίγεται μια πιθανότητα βελτίωσης. Αυτό πυροδοτεί μια «ανοδική» ακολουθία ενεργειών με αποτέλεσμα να συσσωρεύεται σταδιακά η ένταση, οδηγώντας τελικά στην Κορύφωση, δηλαδή στην κορύφωση της ιστορίας. Τυπικά, η Κορύφωση συμπίπτει με την αποφασιστική στιγμή στην εξέλιξη των γεγονότων. Η Κορύφωση είναι η πραγματοποίηση (ή μη πραγματοποίηση) της δυνατότητας που ανοίγεται στην Περιπλοκή (2009:187).

Οι ειδικές αφηγηματολογικές και γλωσσικές ιδιότητες των Κορυφών είναι συγκέντρωση συμμετεχόντων («στάδιο συνωστισμού» «crowded stage»), μετατόπιση σε διάλογο ή ευθύ λόγο, αλλαγή ρυθμού («επιβράδυνση της κάμερας»), απουσία μορίων που επισημαίνουν τη γραμμή της ιστορίας σε άλλα σημεία, και μετάβαση στον ιστορικό ενεστώτα⁵³. Μετά την Κορύφωση, η ιστορία φτάνει στην Επίλυσή της, όπου δίδεται η έκβαση της ιστορίας.

Η Επίλυση οδηγεί σε μια αποκατάσταση της ισορροπίας. Επιπλέον, η αφήγηση μπορεί να τελειώσει με μια Έξοδο (Coda). Τα αφηγούμενα γεγονότα συνήθως δεν εκτείνονται στο παρόν του αφηγητή (το Τώρα του λόγου «Discourse-Now»), αλλά μέσω μιας Εξόδου, ο αφηγητής μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ του τέλους της ιστορίας και του Τώρα του λόγου. Με άλλα λόγια, είναι τεχνική για την επιστροφή της λεκτικής οπτικής γωνίας από το χρονικό

⁵³ Για τη χρήση ιστορικού ενεστώτα στη διακρίβωση της κλιμάκωσης, βλ. 6.3.1.4. (IG II² 8494 *σῶμα γὰρ ἔδρα Ἰφρείου κρύπτει πυρκαϊή φθιμένου*). Κλιμάκωση όμως μπορεί να υπάρξει και με χρήση αορίστου/παρατατικού (εκτοπισμένη διήγηση) και ενεστώτα/παρακειμένου/μέλλοντα (discursive mode «τρόπος λόγου») (Allan, 2009:199).

πλαίσιο της ιστορίας (Story-Now) στην επικοινωνιακή κατάσταση του αφηγητή και του αποδέκτη της αφήγησης (Discourse-Now)⁵⁴.

Στις ενότητες Αξιολόγησης, ο αφηγητής σχολιάζει το περιεχόμενο της ιστορίας και τη σημασία της. Τα αξιολογικά στοιχεία συνήθως παρεμβάλλονται σε όλη την ιστορία. Οι αξιολογήσεις που περιέχουν ένα σχόλιο για τη σημασία της ιστορίας στο σύνολό της (το «ηθικό») προφανώς θα τείνουν να εμφανίζονται στο τέλος της ιστορίας (ή, μάλλον, μετά το τέλος). Οι ιστορίες συνήθως αποτελούνται από πολλαπλά επεισόδια, δηλαδή, τείνουν να δείχνουν μια αναδρομική δομή επιπλοκών, κορυφών και επιλύσεων, παρέχοντας έτσι ένα διαμορφωμένο μοτίβο συσσωρεύσεων και εκτονώσεων έντασης (2009:188).

5.3. Τεμαχιοποίηση, Πράξεις και κινήσεις.

Έννοιες κλειδιά για την πραγματολογική ανάλυση του μορίου είναι η τεμαχιοποίηση, η ασυνέχεια και οι πράξεις και κινήσεις.

Σημαντική θέση καταλαμβάνει η τεμαχιοποίηση, η οποία κρίνει την εμβέλεια των μορίων και τη λειτουργική θέση τους στον λόγο. Για την τεμαχιοποίηση λαμβάνονται υπ' όψη γλωσσικά, εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία. Στόχος είναι να χωριστεί ο λόγος σε πράξεις και κινήσεις, από όπου εξάγονται συμπεράσματα για τις επικοινωνιακές ιδιότητες στον λόγο (2021: 657, 662).

Η λογική των πράξεων και κινήσεων όμως δεν εντάσσεται στο ιεραρχικό πλαίσιο της σχολής της Γενεύης (Fillietaz & Roulet, 2002: 369, 370, 376) – το ίδιο πλαίσιο που ακολουθεί και η Kroon (1995, 2011). Αντίθετα, όπως σημειώνουν οι Bonifazi κ.α., η ιεραρχική δομή δεν αναδεικνύει την ιδιαιτερότητα της αφήγησης στην επική και λυρική ποίηση. Οι κινήσεις μεταξύ τους σχετίζονται με μια γραμμική λογική ανακατεύθυνσης/επαναφοράς στην κύρια γραμμή αφήγησης (2021: 163-64) και όχι ιεραρχημένων αλληλουχιών πράξεων-κινήσεων-ανταλλαγών (exchanges) που όμως ταιριάζουν σε ένα διαλογικό πλαίσιο (Fillietaz & Roulet, 2002: 386)

Ακόμα και στο διαλογικό πλαίσιο του δράματος, για παράδειγμα, δεν εξετάζεται τυχόν ιεραρχική δομή, αλλά οι επικοινωνιακές λειτουργίες της χρήσης των μορίων, ως μεταβατικών και συσχετιστικών επισημαντών κινήσεων (βλ. αντηχητική λειτουργία των μορίων, στους

⁵⁴ Βλ. 6.2.1.12, SEG 28:257: *έσθλων γάρ μνήμης ούποτε λησόμεθα* (βλ. και Allan, 2009: 199).

διαλόγους). Όταν χρησιμοποιείται δε ο όρος ανταλλαγή (exchange), δεν χρησιμοποιείται για να καταδειχθεί κάποια ιεραρχική σχέση (Bonifazi κ.α., 2021: 416-65).

Αυτό που έχει σημασία είναι ο τρόπος μετάβασης και οι σχέσεις μεταξύ των κινήσεων. Οι μεταβάσεις (και μεταξύ των κινήσεων ευθέως και πλαγίου λόγου) γίνονται είτε μεταγλωσσικά (εδώ υπάγεται και η χρήση των μορίων μέσω των οποίων ο ομιλητής επαναπροσδιορίζει το επικοινωνιακό πλαίσιο, 2021: 164) είτε με κάποια μεγάλη ασυνέχεια στον λόγο (εισαγωγή καινούργιου χαρακτήρα, αλλαγή τόπου, χρόνου, Bestgen & Vonk, 2000:75, Bonifazi κ.α., 2021:701).

Η σχέση τεμαχιοποίησης και πραγματολογικής λειτουργίας μορίων είναι δυναμική και αμφίδρομη (2021:102). Τα όρια σε κάθε πράξη και κίνηση ορίζονται από: **α)** γλωσσικά στοιχεία, όπως μόρια δεύτερης θέσης (postpositive particles), δομές με μετοχές, υπερβατά, αρνήσεις, επαναλήψεις λέξεων, θέση ρημάτων (2021:822) **β)** παραγλωσσικά στοιχεία όπως η στίξη και η προσωδία (2021:671 και Chafe 1988β) αλλά και η εμβέλεια (2021:9).

5.4. Προσωδία - Μετρική

Η στίξη και η σχέση της με την προσωδία είναι ένα πεδίο που μελετάται στις σύγχρονες γλώσσες. Ενδιαφέρει το κατά πόσο μπορεί να συναχθούν, μέσω της προσωδίας, πληροφοριακές ενότητες (information units). Σε αυτό υπάρχουν δυο σχολές, η στίξη για τη γραμματική και η στίξη για την προσωδία. Η τελευταία είναι μια πρώτη προσέγγιση για την προσωδιακή αναπαράσταση της γλώσσας. Φυσικά, αν δεν υπάρχουν έντονα ή πλάγια γράμματα, χάνεται κατά πολύ η απόδοση του επιτονισμού (Moore, 2016:16).

Αξιοσημείωτο είναι ότι, όσον αφορά την προσωδία, σύγχρονες έρευνες για τα αγγλικά δείχνουν ότι όλοι οι συμμετέχοντες διαβάζουν το κείμενο με τον ίδιο επιτονισμό (Moore, 2016:7). Επιπλέον, όσον αφορά τη στίξη αλλά και τους συνδέσμους/μόρια (conjunctive adjuncts), στην πρώτη ανάγνωση, ο αναγνώστης τείνει να προσπερνά και να επικεντρώνεται στα προηγούμενα (Moore, 2016:16). Είναι και αυτό μια ένδειξη ότι οι σύνδεσμοι νοηματοδοτούνται πραγματολογικά, εν πολλοίς, από τα υπόλοιπα στοιχεία.

Ίσως όμως στα αρχαία ελληνικά να υπάρχουν και άλλα στοιχεία που βοηθάνε την ανάλυση. Ο Fraser κάνει λόγο για εμφιατικότητα των μορίων με ανοιχτό φωνήεν (2001:160-61). Η αρχαία

ελληνική γλώσσα προσφέρει στοιχεία προσωδιακά με τη διάκριση σε μακρά και βραχέα και με την ανάπτυξη της μετρικής. Σε πολλές επιγραφές υπάρχει μέτρο⁵⁵, για παράδειγμα, το κατ'εξοχήν μέτρο στις επιτύμβιες επιγραφές, τουλάχιστον της Αττικής, είναι το ελεγειακό δίστιχο (Παράρτημα Α1).

5.5. Ανάλυση σε Μικροεπίπεδο και Μακροεπίπεδο

Πέρα από την τεμαχιοποίηση που βοηθάει στην κατανόηση σε μακροεπίπεδο (σχέσεις μεταξύ κινήσεων) υπάρχει και το μικροεπίπεδο (λειτουργία εντός της κίνησης), όπου και πάλι γίνεται εκμετάλλευση των παραπάνω στοιχείων.

Η ρευστή φύση των μορίων εξετάζεται εξαντλητικά και κατά περίπτωση και έτσι μπορεί να εξαχθεί συμπέρασμα για την πραγματολογική λειτουργία του εκάστοτε μορίου στο συγκεκριμένο περιβάλλον.

Η μεθοδολογία θα βασιστεί, λοιπόν, στο έργο των Βονιφazi κ.α. (2021: 9-10) στρεφόμενη σε άξονες όπως το επίπεδο του συγκείμενου (γλωσσικά στοιχεία), του περικειμένου (εξωγλωσσικά στοιχεία), καθώς και στα γενικά ζητήματα του είδους:

- α) Συνύπαρξη γλωσσικών χαρακτηριστικών, με πραγματολογική αξία (δείκτες χρόνου ή αναφορικοί),
- β) Ο επικοινωνιακός στόχος της εκάστοτε περίπτωσης,
- γ) Η εμβέλεια των μορίων,
- δ) Οι εμπλεκόμενοι στην επικοινωνιακή περίπτωση (αφηγητής, αποδέκτες, συνομιλητές, συυυπάρχοντες χαρακτήρες);
- ε) αντηχήσεις με προηγούμενα ή επόμενα τμήματα και σύγκριση.
- στ) Έχει η τρέχουσα έκταση του λόγου μια αναμενόμενη ή προβαλλόμενη θέση σε κάποιο μοτίβο μεγάλης κλίμακας, όπως μια ακολουθία συνομιλίας, ένα σενάριο, ένα επιχειρηματολογικό σχήμα ή ένα γενικό θέμα;
- ζ) Σε ποιο είδος ανήκει ο λόγος;

⁵⁵ Η συνεισφορά της μετρικής ανάλυσης στην παρούσα εργασία, έγκειται στο ότι επιβεβαιώνει στοιχεία από το συγκείμενο και περικείμενο είτε βοηθάει στην ανάδειξη της επισημαντικής λειτουργίας του μορίου (ενδεικτικά βλ. ανάλυση επιγραφής SEG 28:257 (υποενότητα 6.2.1.2), IG II² 6214 (υποενότητα 6.2.1.4), IG II² 8708 (υποενότητα 6.2.1.4)).

η) Υπάρχουν κάποια γλωσσικά μοτίβα που επαναλαμβάνονται σε ανάλογα παραδείγματα;

θ) Πώς νοηματοδοτούνται τα ίδια μόρια σε διαφορετικά είδη;

Συγκεκριμένα, αναλύοντας στα τρία επίπεδα (γλωσσικά, εξωγλωσσικά, παραγλωσσικά), η εξέταση ιδανικά μπορεί να ακολουθήσει ένα διάγραμμα, όπως το κάτωθι:

(1). Γλωσσικά στοιχεία

A. Θέση μορίου στην πρόταση/περίοδο⁵⁶

B. Θέση μορίου στο κείμενο

Γ. Είδος αφήγησης (πρωτοπρόσωπη, δευτεροπρόσωπη, τριτοπρόσωπη)⁵⁷

Δ. Χρόνοι ρημάτων κάθε πρότασης και σύγκριση του χρόνου ρήματος που συνοδεύει το μόριο με το λοιπό κείμενο⁵⁸

E. Εμπλεκόμενα πρόσωπα⁵⁹

Z. Είδος ρημάτων, επιθέτων, ουσιαστικών (π.χ. ηθική σημασία)⁶⁰.

(2). Εξωγλωσσικά στοιχεία

A. Γενικά για είδος επιγραφών

B. Ιστορικό υπόβαθρο κάθε κειμένου

Γ. Εμπλεκόμενα πρόσωπα - μη αναφερόμενα ρητά⁶¹

Δ. Διακειμενικότητα⁶²

E. Στάση συγγραφέα, επικοινωνιακοί σκοποί

(μέσω γλωσσικών στοιχείων: α) δεικτικές αντωνυμίες⁶³, επιρρήματα⁶⁴ (τόδε, νῦν κτλ), αποτιμητικές εκφράσεις (π.χ. *δοκεῖ μοι*), σημασιολογικές εκφράσεις ομιλίας, σκέψης, απορίας κτλ, δομή *ως + μετοχή participle*

⁵⁶ Ενδεικτικά, βλ. 6.2.1.9, IG I³ 1295bis: *μνήμη γὰρ ἀεὶ δακρυτὸν ἔχουσα ἡλικίας τῆς σῆς κλαίει ἀποφθιμένης*.

⁵⁷ Ενδεικτικά, βλ. 6.2.1.1 (SEG 28:257). Αξιοποίηση αλλαγής προσώπου αφήγησης στη διακρίβωση επισήμανσης γνωμικού *ἔσθλων γὰρ μνήμης οὔποτε λησόμεθα*.

⁵⁸ Ενδεικτικά, βλ. 6.2.1.11 (επιγραφή SEG 13:223) για αξιοποίηση αλλαγής χρόνου. Βλ. 6.3.1.4. (IG II² 8494 σῶμα γὰρ ἔδρα Ὀρείου κρύπτει πυρκαϊή φθιμένου), για χρήση ιστορικού ενεστώτα. Βλ. 6.3.1.7 (IG II² 11589) για τη χρήση του παρατατικού

⁵⁹ Ενδεικτικά, βλ. 6.2.1.4 (IG II² 8708).

⁶⁰ Ενδεικτικά, βλ. 6.3.1.7, IG II² 13446: *τὸ γὰρ γέρας τρόπου γε τοῦ χρηστοῦ λάχεν*, για συνεισφορά επιθέτου *χρηστός* στην ανάλυση.

⁶¹ Ενδεικτικά, βλ. 6.3.1.2, IG II² 12701: *ἦν γὰρ ἔτη κάμοι ἐπτά τε καὶ κ εἴκοσι*.

⁶² Ενδεικτικά, βλ. 6.3.1.7, ανάλυση για διακειμενικότητα. Στην ίδια ανάλυση αξιοποιούνται και οι παρηχήσεις (προσωδιακό στοιχείο).

β) αυτοπαθητικά (τύποι *αὐτός* και *σφ- + αὐτός*), παραθετικά, υπερθετικά⁶⁵, άλλα κλιμακωτά επίθετα, ρηματικός τύπος μέλλειν, έγκλιση (π.χ. ευκτική πλαγίου λόγου), χρόνος (2021:735).

(3). Παραγλωσσικά στοιχεία

A. Προσωδία⁶⁶

B. Στίξη

Γ. Εμβέλεια.

Η παραπάνω ανάλυση δεν θα ακολουθηθεί αυστηρά, αλλά στοχευμένα, ανάλογα με το είδος της επιγραφής και τα διαθέσιμα δεδομένα (π.χ. ιστορικό υπόβαθρο, διακειμενικότητα). Στις επιγραφές της κλασικής περιόδου επικουρικά ωφελεί η χρήση της μετρικής, καθώς μπορούσε να συσχετιστεί με την προφορική γλώσσα, με τον διαχωρισμό μακρών και βραχέων. Αργότερα, στην ελληνιστική περίοδο, με τον διαχωρισμό αυτόν να μην υφίσταται, δεν είναι βέβαιο κατά πόσο μπορεί να συνεισφέρει η μετρική στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης.

Η Αφηγηματολογία η οποία περιέχεται στο μοντέλο της Ανάλυσης Λόγου (βλ. 5.2.) χρησιμεύει σε επιγραφές όπου εντοπίζεται δράση (μακροεπίπεδο). Όπου δεν υπάρχει λογοτεχνικότητα (κυρίως διοικητικές επιγραφές), εστίαση δίνεται στα γραμματικά/γλωσσικά στοιχεία⁶⁷.

⁶³ Ενδεικτικά, βλ. 6.2.1.10, IG I³ 1243 (530-520 π.Χ.) *‘τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντος’*, το τό χρησιμοποιείται αντωνυμιακά (αυτό είναι το δῶρο).

⁶⁴ Ενδεικτικά, βλ. 6.3.1.7, IG II² 12476/7: *οὕτω γὰρ μοῖραι κλωστὸν ἔθεντο μίτο*.

⁶⁵ Ενδεικτικά, IG II² 7268: *ἀεὶ γὰρ πᾶσιν ἀρέσκων ἦν ψυχὴν τε φίλοις ἔσχε δικαιοτάτην* (βλ. 6.2.1.5).

⁶⁶ Βλ. εφαρμογή στην 6.2.1.4 για την προεξέχουσα επισημαντική λειτουργία του μορίου «Επιπλέον η τομή είναι πενθημιμερής, άρα το «*παῖδας γὰρ παίδων*» είναι ένα μετρικό κῶλον και συνιστά μια υποεπνότητα».

⁶⁷ Για τα υπόλοιπα μεθοδολογικά εργαλεία, από τα οποία αντλεί η Ανάλυση Λόγου, βλ. και 5.1.

6. Πραγματολογική λειτουργία του γάρ στις επιγραφές της Αττικής, όπως προκύπτει από τη μέθοδο της Ανάλυσης Λόγου

6.1. Επιγραφές

6.1.1. Είδη εξεταζόμενων επιγραφών

Οι επιγραφές, όπου εμφανίζεται το γάρ στην παρούσα έρευνα, εμπίπτουν σε μια από τις κάτωθι κατηγορίες (Οικονομάκη & Τζιφόπουλος, 2015:101-106).

Διοικητικές επιγραφές (Νόμοι (leges), ψηφίσματα (decreta), λοιπές δημόσιες αποφάσεις)

Στην κατηγορία των δημόσιων επιγραφών περιλαμβάνονται όλες οι επίσημες αποφάσεις της πόλης. Νομικές αποφάσεις και ρυθμίσεις της πόλης δημοσιοποιούνται για το ευρύ κοινό. Ο νόμος που επιβάλλεται από ένα πρόσωπο (ηγεμόνα, αυτοκράτορα, άρχοντα) ονομάζεται διάταγμα (edictum). Στις νομικές δημόσιες επιγραφές συμπεριλαμβάνονται και οι επίσημες επιστολές της πόλης, ηγεμόνων, αρχόντων, αυτοκρατόρων για δημόσια ζητήματα. Υπάρχουν και ρυθμιστικές νομικές διατάξεις για την πολιτική, οικονομική, κοινωνική πτυχή της πόλης. Στην εξωτερική πολιτική, οι συνθήκες καθορίζουν τις σχέσεις των βασιλείων, το είδος συμμαχίας, εγγυήσεις και ποινές στους παραβάτες.

Τιμητικές (tituli honorarii)

Τα τιμητικά ψηφίσματα και οι τιμητικές αφιερώσεις συντάσσονται ώστε να τιμηθούν συγκεκριμένα πρόσωπα (συνήθως αναφέρονται στο κείμενο σε πτώση αιτιατική), για κάποια υπηρεσία στην πολιτεία, φαινόμενο ιδιαίτερα σύνηθες στη ρωμαϊκή περίοδο. Τιμητικές επιγραφές συντάσσονται και από ιδιώτες, για να τιμήσουν ένα πρόσωπο που θεωρούν ότι ευεργέτησε, αλλά και για να τιμήσουν νικητές σε αθλητικούς αγώνες. Οι τιμητικές αφιερώσεις αφορούν ζώντες, ενώ οι αναθηματικές απευθύνονται σε θεούς, παρά την ομοιότητα στην τυπολογία.

Αναθηματικές (dedicationes), (προσ)ευχές (orationes), τάματα (ex-votos)

Οι αναθηματικές επιγραφές δηλώνουν αφιέρωση ενός αναθήματος σε κάποια θεότητα, για να εκφράσει ο πιστός την ευσέβειά του, τις ευχαριστίες του για κάποια ευεργεσία του θεού, ή για να ζητήσει τη βοήθειά του. Οι επιγραφές χαράσσονται σε κάθε υλικό: αγάλματα, βωμοί, όπλα, έργα τέχνης, λογοτεχνικά/ επιστημονικά κείμενα. Το κείμενο περιλαμβάνει το όνομα του

αναθέτη, το όνομα του θεού (συνήθως σε πτώση δοτική) και μια χαρακτηριστική αναθηματική λέξη (π.χ. *ἀνέθηκε, ἀφιέρωσε*), ενώ σε πρωιμότερες περιόδους το ίδιο το ανατιθέμενο αντικείμενο δηλώνει ότι αποτελεί κτήμα του θεού (συνήθως σε πτώση γενική ή και δοτική).

Μια ευχκτήρια (*ex-voto*) αναθηματική επιγραφή έχει σκοπό να ευχαριστήσει τον θεό για ένα προηγούμενο τάμα ή ευχή που εκπληρώθηκε. Συχνά στο κείμενο των επιγραφών αυτών υπάρχει δηλωτική σχετική λέξη ή φράση (π.χ. *εὐξάμενος, εὐχὴν, δὲ εὐχὴν, εὐχαριστήρια, ἐπήκοος*). Συχνά είναι και τα ιάματα όπου ο πιστός ευχαριστεῖ τον θεό (π.χ. τον Ασκληπιό στα Ασκληπιεία) για την ίασή του. Οι προσκυνηματικές επιγραφές αποτίουν τιμὴ σε κάποιο θεό ή εκφράζουν αίτημα του ίδιου ή άλλου προσώπου. Εδώ η ανάθεση και η αφιέρωση είναι η ίδια η επιγραφή.

Επιτύμβιες ή επιτάφιες (tituli sepulchrales)

Οι επιτύμβιες επιγραφές απαντούν σε κάθε αντικείμενο σχετικό με το ταφικό σήμα: στήλες, κίονες, βάσεις αγαλμάτων, σαρκοφάγοι, αγγεία. Κάποιες είναι ολιγόστιχες, άλλες πληροφορούν λεπτομερώς για τη ζωή και τον θάνατο του νεκρού, σε πεζό ή ἔμμετρο λόγο (επιτύμβια επιγράμματα, αρκετά με λογοτεχνική αξία). Είναι σύνηθες να φροντίζει για την ανέγερση του μνημείου κάποιο συγγενικό πρόσωπο. Τότε αναγράφεται και το όνομά του στην επιγραφή. Ἄλλοτε αναγράφονται και κατάρες ή άλλες φράσεις για την προστασία του μνημείου από τυμβωρυχία, πολλές φορές και με αναφορά των εκάστοτε προστίμων, προς αποτροπή της βεβήλωσης.

Όροι, οδοδείκτες, μιλιάρια (horoi, miliaria)

Οι ὅροι δηλώνουν τα ὅρια περιοχῆς ανήκουσας σε πόλη, ὅρια ενός ασύλου ιεροῦ, ιδιοκτησίας ενός ναοῦ, ὅρια στρατιωτικῆς ζώνης (κατά τη ρωμαϊκή περίοδο) ή ὅρια ιδιωτικῆς ιδιοκτησίας. Το κείμενο της επιγραφῆς μπορεί απλῶς να αναφέρει τη λέξη ὄρος (με γενική κτητική), ἀλλά να είναι και λεπτομερέστερο, με ἀπαγορεύσεις ή ιερῶν νόμους (για ιερὸ χώρο).

6.1.2. Κριτήρια επιλογῆς επιγραφῶν και ομαδοποίηση

Οι επιγραφές με το μόριο γάρ αναζητήθηκαν στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Packard Humanities (PHI). Οι εμφανίσεις του μορίου στην περιοχή της Ἀττικῆς είναι 233, σε 167 κείμενα. Αξιοποιήσιμες εμφανίσεις είναι 85, καθῶς 36 εμφανίσεις βρίσκονται σε ελλιπή

περιβάλλοντα, 80 εμφανίσεις του γάρ αφορούν συντμήσεις ονομάτων ή πατρωνυμικών (Threatte, 1980:103) και 32 εμφανίσεις επαναλαμβάνονται σε άλλες επιγραφές. Οι αποκλεισμένες επιγραφές και παραδείγματα αποκλεισμού επιγραφών από την ανάλυση παρατίθενται στο Παράρτημα Γ.

Από τις 85 πραγματώσεις η κατανομή είναι η εξής: 23 (22 εμφανίσεις με το μόριο μεμονωμένο και 1 εμφάνιση σε συνδυασμό) ανήκουν στην αρχαϊκή-κλασική εποχή, 58 (51 με το μόριο μεμονωμένο και 7 με συνδυασμό) στην ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή και 4 είναι αχρονολόγητες.

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, η αρχαϊκή και κλασική περίοδος θα ομαδοποιηθούν σε μία περίοδο, όπως και η ελληνιστική και ελληνορωμαϊκή για τους κάτωθι λόγους: Η αρχαϊκή περίοδος αφορά μόνο 3 πραγματώσεις, ενώ το πέρασμα στην ελληνιστική κοινή είναι το ουσιαστικό γλωσσολογικό κριτήριο.

Επιπλέον, λόγω μη επακριβών χρονολογήσεων, η τομή θα είναι ο 3^{ος} π.Χ. αιώνας, από τον οποίο και έπειτα οι επιγραφές θα εξετάζονται στην ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή περίοδο. Δηλαδή δεν θα είναι το έτος 323 π.Χ. καθώς συνήθης τρόπος χρονολόγησης των επιγραφών είναι ανά αιώνες ή, αν πρόκειται για χρονολογίες, κατά προσέγγιση (circa). Άρα ο 6^{ος}, 5^{ος}, 4^{ος} π.Χ. αιώνας ανήκουν στην αρχαϊκή-κλασική εποχή (δεν υπάρχουν αποτελέσματα πριν τον 6^ο αι. π.Χ.). Αντίστοιχα από 3^ο π.Χ. μέχρι 5^ο αι. μ.Χ., η ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή εποχή.

6.2. Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδος

6.2.1. Επιτύμβιες επιγραφές

Το γάρ εισάγει κινήσεις σε όλες τις περιπτώσεις. Σε κάποιες περιπτώσεις επιτελεί διπλή λειτουργία. Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία ή είναι αδύνατο λόγω μικρού μεγέθους, να χαρακτηριστεί κάποια κίνηση εγκιβωτισμένη ή μη πλαισιωμένη – κάποιες εξάλλου αφορούν και έξοδο (coda).

6.2.1.1. Επισήμανση Γνωμικού

Τα γνωμικά συνιστούν ένα πεδίο της γλώσσας, που εντάσσεται στο πλαίσιο της Ανάλυσης Λόγου, μολονότι είναι γενικότερο το φιλολογικό ενδιαφέρον για αυτά από την αρχαιότητα⁶⁸.

Τα γνωμικά κατά τον Most (2003:146) χαρακτηρίζονται από τα εξής κριτήρια:

α) ποσοτικοί όροι (όλοι, κανένας, πολλοί, λίγοι)

β) δεικτικά (τοιούτος, ούτος, ὅστις κτλ)

γ) αποτιμητικοί όροι

επίθετα (καλός, κακός κτλ), επιρρήματα (καλώς, κακώς), ουσιαστικά (χαρακτηριστικά/ποιότητα, ηθικά ελαττώματα), ρήματα (έγκριση/αποδοκιμασία), ουδέτερα κατηγορήματα

δ) Ρήματα, κυρίως σε ενεστώτα και γνωμικό αόριστο

ε) Μόρια: *τοι, γάρ / δέ, αλλά*

στ) Δοτική ηθική: π.χ. για τους ανθρώπους/ τους σοφούς/ (τους) πολλούς/ τους περισσότερους

ζ) Ύφος: συντομία, ακρίβεια / επανάληψη, παραλληλισμός/ αντίθεση (contrast), αντώνυμα/ παράταξη μάλλον παρά υπόταξη.

Στην επιγραφή **IG II² 5552a** (360 π.Χ.) το *γάρ* επισημαίνει γνωμικό: *κοινόν γάρ ρῆμα τόδ' ἐστι βροτοῖς*.

Η επιγραφή αποτελείται από 3 ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα Α2.2). Το *γάρ* βρίσκεται στον δεύτερο στίχο του 1^{ου} ελεγειακού διστίχου:

ὦ φίλοι ἡμέτεροι χρηστῶι πιστοὶ διὰ παντός

χαίρετε, κοινόν γάρ ρῆμα τόδ' ἐστι βροτοῖς.

(Φίλοι μου, καλοί και παντοτινά πιστοί/ Χαίρετε, κοινό γαρ ρήμα είναι αυτό για τους θνητούς).

Η στίξη (το κόμμα στο *χαίρετε*) χωρίζει την πρώτη κίνηση (το ρήμα *χαίρετε*) από την κίνηση που εισάγεται με το *γάρ* στη δεύτερη θέση. Αυτή έχει τα χαρακτηριστικά γνωμικού: το ρήμα είναι σε χρόνο ενεστώτα, η αφήγηση τριτοπρόσωπη και εκφράζεται μια γενική ιδέα, ο

⁶⁸ Ο Αριστοτέλης στη Ρητορική αναφέρει σχετικά: «Το γνωμικό λοιπόν είναι μια απόφαση, μια απόφαση όμως που δεν έχει να κάνει ούτε με τα επιμέρους (π.χ. τι λογής άνθρωπος είναι ο Ιφικράτης), αλλά μόνο με το γενικό και καθολικό, ούτε και με τα πάντα (π.χ. ότι το ευθύ είναι αντίθετο του καμπύλου), αλλά μόνο με πράγματα που έχουν να κάνουν με τις ανθρώπινες πράξεις, για πράγματα που επιλέγονται ή αποφεύγονται εν σχέσει με αυτές» (Ρητορική 1394 α.21, μετάφραση Δ. Λυπουρλή).

αποχαιρετισμός, που αφορά όλους τους θνητούς (*βροτοῖς*). Το τελευταίο ισχύει διότι ηγούμενο της δεικτικής αντωνυμίας *τόδ'* είναι το *χαίρετε*, ενώ το *κοινόν ῥῆμα* προσδίδει στον αποχαιρετισμό μια διαχρονικότητα, την οποία μέλλει να γευτεί κάθε θνητός⁶⁹.

Το δε μόριο λαμβάνει επισημαντική θέση, καθώς α) παρεμβάλλεται ανάμεσα στο επίθετο και το ουσιαστικό, β) έχει θέσει μακρό φωνήεν (το α), γ) υπάρχει παρήχηση του ρ, δ) με το *γάρ* τελειώνει το πρώτο ημιπέδες του δακτυλικού πενταμέτρου, οπότε μπορούμε να υποθέσουμε μια παύση.

Ανάλογα λειτουργεί το μόριο και στη **SEG 30:271** (4^{ος} αι. π.Χ.). Εντοπίζεται στον τελευταίο στίχο, τελική πράξη, ενός τετράστιχου (*τοῦτο γάρ ἐστ' ἐμ φθιμένων νομίμοις*). Το γνωμικό αναφέρεται σε όλο το προηγούμενο κείμενο μέσω της αντωνυμίας *τοῦτο* και δίνει μια καθολική αλήθεια (*ἐμ νομίμοις*) για τους θνητούς (*φθιμένων*). Αυτό που έχει αξία είναι μόνο η αρετή (*ἀρετῆς πλεῖστον ἔχουσα μέρος*), καθώς αργότερα το μόνο που μπορεί να γίνει σε υλικό επίπεδο είναι να στηθεί μνημείο με ανάγλυφη τη μορφή της νεκρής (*σὴν μορφήν... ἀναφαίνει στήλη*). Η τελευταία θα βρίσκεται κάτω από τη γη (*ἐν χθονὶ τῆιδ'*). Το *γάρ* επισημαίνει ευρισκόμενο ανάμεσα στο ῥῆμα και την αντωνυμία και βοηθάει στο ομαλό κλείσιμο. Ως εκ τούτου επισημαίνει και έξοδο (coda), όπως το διάσημο κλείσιμο του Θουκυδίδη «*κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ζύγκειται*», όπου όμως το μόριο είναι το *τε* (Bonifazi κ.α., 2021: 615-16).

Μια ακόμα εμφάνιση του *γάρ* σε γνωμικό, στην επιγραφή **SEG 28:257** (4^{ος} π.Χ.). Το *γάρ* εντοπίζεται στο 2^ο ελεγειακό δίστιχο, στον δακτυλικό πεντάμετρο (Παράρτημα A2.12). Το *γάρ* αντιστοιχεί σε βαριά συλλαβή (με θέσει μακρό φωνήεν), ενώ μαζί με όλο το εγγύς περιβάλλον του (*ἐσθλῶν γάρ μνήμης*) ανήκει στο πρώτο ημιπέδες. Μια νεαρή γυναίκα έχει χάσει τη ζωή στη γέννα και τη λύπη των γονέων, για την απώλεια της ενάρετης γυναίκας (*πλείστης σωφροσύνης*

⁶⁹ Την ανάλυση του αποχαιρετισμού υποστηρίζει και ένα εξωγλωσσικό στοιχείο, οι δυο ρόδακες (*duae rosae*), πριν την προσφώνηση *ὦ φίλοι*. Το συγκεκριμένο σύμβολο ερμηνεύεται είτε ως ηλιακό σύμβολο είτε ως σύμβολο βάρκας ή άμαξας ή τροχού, που όμως όλα διασυνδέονται μεταξύ τους και έχουν τις συνδηλώσεις ταξιδιού στον άλλο κόσμο. Ένα ευρέως διαδεδομένο μοτίβο στην Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο, εξάλλου, είναι ο ήλιος που οδηγεί το άρμα του προς τον ουρανό. Ωστόσο και η πορεία στον κάτω κόσμο, όλα αυτά μέσω των ροδάκων, δηλώνουν την κυκλική ή σπειροειδή πορεία της ζωής, του θανάτου, της αναγέννησης και της μετάβασης (Hart, 2014b).

μέτοχος), διαδέχεται η υπόσχεση της μνήμης εκ μέρους του αφηγητή (*έσθλων γάρ μνήμης οὔποτε λησόμεθα*).

Αποτελεί γνωμικό, όπως φανερώνει η αλλαγή προσώπου, αριθμού (α' πληθυντικός) και χρόνου (γνωμικός μέλλοντας). Δίνεται μια υπόσχεση, καλείται ο αναγνώστης να ταυτιστεί, να αναρωτηθεί αν αποτελεί μέρος του συνόλου που υποδεικνύει το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Θυμίζει ανάλογες δομές όπως *Οὔτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὔτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα* (Ψαλμός Δαβίδ, ιθ 8) και *Ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες* (Πλούταρχος Λυκούργος, 21).

Το μόριο επισημαίνει, όντας στη δεύτερη θέση, παρεμβαλλόμενο στη στενή γραμματική σχέση ανάμεσα στο ουσιαστικό (*μνήμης*) και τη γενική αντικειμενική (*έσθλων*), δύο συστατικά σημαντικά σε όλο το ελεγειακό δίστιχο. Ωστόσο και εδώ διακρίνεται μια χρήση κλεισίματος (*coda*), μια απεστίαση (*zooming out*) (Bonifazi κ.α., 2021:842) από την αφήγηση και σύνδεση του Τώρα της πλοκής με το Τώρα του λόγου (Allan, 2009:188).

6.2.1.2. Σε μεταβατικές κινήσεις

Στην επιγραφή **IG II² 5552a**, το μόριο (που προηγουμένως βλ. άνω 6.2.1.1. αναλύθηκε ως εισαγωγικό γνωμικού (*χαίρετε*), *κοινόν γάρ ρήμα τόδ' έστι βροτοῖς*) είναι δυνατό, να ιδωθεί και ως εισαγωγικό μεταβατικής κίνησης. Κατ' αρχάς, η σημασία του ρήματος *χαίρετε* είναι διττή. Στην προστακτική εκφέρεται κυρίως σε συνθήκες αποχαιρετισμού, αλλά υπάρχει και η σημασία της χαράς, καθώς η ζωή είναι εφήμερη. Αυτό φαίνεται και από την κίνηση που ακολουθεί το γνωμικό, όπου υπάρχει το αισιόδοξο στοιχείο στους δακτυλικούς εξαμέτρους:

ἡμεῖς δ' ἀελίου ὅσον χρόνον εἶχομεν αὐγὴν <μη σωζόμενος δακτυλικός πεντάμετρος> εἰς ἀγαθόν τε ἐνέποντες καὶ ἐξοπίσω πάλιν αὖθις (εμεῖς όσο χρόνο είχαμε το φως του ηλίου..... συνεχώς μιλούσαμε για το αγαθό).

Ακόμα και η λέξη *ρήμα* είναι πολύσημη. Δηλώνει μια λέξη αλλά και μια φράση. Ίσως το *κοινόν ρήμα* είναι (και) η δήλωση που ακολουθεί. Το γνωμικό είναι συνεπώς μεταβατικό, συνδέει την πρώτη κίνηση με την επόμενη.

Ανάλογη λειτουργία επιτελεί το *μέν* σε συνδυασμό με μια άλλη δεικτική αντωνυμία, την *οὔτος* (κλινόμενη κατ' αριθμό και γένος) στον Θουκυδίδη *ταῦτα μὲν τὰ περὶ Πύλον γενόμενα. Τοῦ δ'*

αὐτοῦ θέρους... (4.41.4-42.1). Η αντωνυμία αναφέρεται στα προηγούμενα και το μόριο στα επόμενα (2021:716).

Το μόριο συνεπώς έχει εμβέλεια και σε όλη την κίνηση που ακολουθεί. Η φωνή των χαρακτήρων αποκτάει μια καθολικότητα, είναι κοινό ρήμα για τους θνητούς «βροτούς».

Η επιγραφή **SEG 25:298** (350 π.Χ.), αποτελείται από 6 ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα A2.15). Στην τεμαχιοποίηση βοηθούν οι επιφωνηματικές εκφράσεις (ὦ) και το νόημα (πβ. και στίξη ενδεικτικά). Μέσα από μια διαρκή αλληλουχία αντιθέσεων, εστιασμένων στο παράδοξο του νεανικού θανάτου (νεαρή ηλικία - θάνατος – *αθάνατον πένθος* και τάφος – γάμος), ο επιτυμβιογράφος φτιάχνει την πλοκή της απώλειας της Κλεοπτολέμης.

Η σκηνοθεσία ξεκινάει με την αποστροφή στον οδοιπόρο που καλείται να ακολουθήσει το δράμα που εξελίσσεται: *ἡλικίαν δάκρυσον, ὀδοιπόρε, τῆσδε θανούσης* (Οδοιπόρε, θρήνησε για το νεαρό κορίτσι).

Ακολουθεί η μεταβατική, προοιμιακή κίνηση με το γάρ: *δωδεκέτις γάρ ἐοὔσ' ὤχετο, πολλὰ φίλοις στερχθεῖσ', ἀθάνατον δὲ λιποῦσ' ἄλγος* (δωδεκαετής γάρ έφυγε, προκαλώντας πολύ πένθος στους αγαπημένους της και αφήνοντας πίσω αθάνατο πόνο). Παρέχει το στοιχείο της ηλικίας και αναφέρεται στα αγαπημένα της πρόσωπα που συμμετέχουν στον πόνο της απώλειας.

Η επόμενη κίνηση -*τὰ δὲ λοιπὰ... παρερχομένοις* (τα υπόλοιπα, αυτό το μνήμα τα αναγγέλλει στους περαστικούς)- παρέχει το πέρασμα στο κυρίως δραματικό μέρος με την αναφορά στην αλλαγή του αφηγητή. Το μνήμα παίρνει φωνή που δεν μπορεί να έχει η τεθνεώσα και αποστρέφεται αρχικά στον Άδη, για την αδικία να χάσει τη ζωή της σε τόσο νεαρή ηλικία: *ὦ πολὺκλαυθ' Ἄιδη... συντυχίας* (Πολυθρηνημένη Άδη, γιατί πήρες την Κλεοπτολέμη, όταν ήταν ακόμα κορίτσι σε ηλικία δύσμοιρη; Δεν ντράπηκες; Άφησες για τη μητέρα τη Μνησώ αδιάλειπτο πένθος, σε αντάλλαγμα της θνητής δυστυχίας;).

Έπειτα αποστρέφεται στους γονείς, (*ὦ μελέα μητερ... Κλεοπτολέμη*) και κλείνει με τον σχολιασμό για το θλιβερό αναπάντεχο της ταφής αντί του γάμου καθώς και του θρήνου αντί της εύρεσης ενός συζύγου.

Συνεπώς η κίνηση με το γάρ είναι μεταβατική. Διευκρινίζεται η ηλικία (*δωδεκέτις*) που αναφέρεται γενικά στην πρώτη κίνηση (*ἡλικίαν δάκρυσον*), ενώ παρέχει προοιμιακά στοιχεία

(πολλά φίλοις στερχθεῖσ', ἀθάνατον δὲ λιποῦσ' ἄλλος) που θα αναπτυχθούν αργότερα στις αποστροφές και στο κλείσιμο.

6.2.1.3. Επική αναδρομή

Το μέτρο στην **IG II² 6214 (4^{ος} αι. π.Χ.)**, συγκροτείται από δυο δακτυλικούς εξάμετρους που ακολουθούνται από ένα ελεγειακό δίστιχο (Παράρτημα Α2.4). Η πρώτη κίνηση είναι τα δυο δακτυλικά εξάμετρα, ως την άνω τελεία. Μετά την άνω τελεία ξεκινάει το ελεγειακό δίστιχο, που συνιστά ξεχωριστή κίνηση. Κάθε στίχος αποτελεί ξεχωριστή πράξη.

Και εδώ το *γάρ* έχει εμβέλεια σε όλο το δίστιχο:

παῖδας γὰρ παίδων ἐσιδῶν καὶ γῆρας ἄλυπον | τὴν πάντων κοινήν μοῖραν ἔχει (τα παιδιά γάρ των παιδιών του είδε και ένα γήρας άλυπο, έχει την κοινή για όλους μοίρα).

Εισάγει κίνηση «εγκιβωτισμένη». Χρησιμοποιούμε τον όρο «εγκιβωτισμένη» καταχρηστικά, δεδομένου ότι το κείμενο τελειώνει. Θυμίζει την ανάλυση της de Jong (1997, βλ. 2.3.1.), φυσικά σε συμπυκνωμένη μορφή:

Γ. *Κυδίμαχον..... καλύπτει* (Αυτή η πατρική γη καλύπτει τον Κυδίμαχο) → Α. *ὄλβιον... πλεύσαντα πρὸς ὄρμον* (καλότυχο, αφού έπλευσε προς τον όρμο της ζωής): Α. *παίδων ἐσιδῶν* → Β. *παῖδας* → Γ. *κοινήν μοῖραν ἔχει*.

Το *γάρ*, ανάμεσα στο *παῖδας* και το *παίδων*, μεσολαβεί στην ανασκόπηση της πορείας του Κυδίμαχου. Από νέος που ήταν, σταδιακά η ζωή τον ευλόγησε να μεγαλώσει, να ωριμάσει και να δει τα παιδιά των παιδιών του. Και το ότι είχε άλυπο γήρας, φυσικά, δεν είναι ασύνδετο με το ότι είδε τα παιδιά των παιδιών του⁷⁰.

⁷⁰ Μια ανάλυση του μορίου που θα προσανατολιζόταν στην de dicto/ de re κατεύθυνση (π.χ. γιατί είναι όλβιος), δεν θα απέδιδε το όλο πνεύμα αρκούτως. Ο Tsagalis (2008:206) αναφέρει τις λέξεις που συνδέονται θετικά με το γήρας (*ὄλβιος, ἄνοσος, παῖδας παίδων ἐπιδοῦσα*), σε επιγραφές της Αττικής. Άρα οι αναγνώστες ήταν υποψιασμένοι από τις συνδηλώσεις των λέξεων και δεν θα περίμεναν κάποια περαιτέρω εξήγηση.

Μια ανάλυση στο αφηγηματολογικό πλαίσιο, στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν δίνει όλη τη δύναμη της επιγραφής. Πράγματι υπάρχει μια δράση κλιμάκωσης με την κίνηση που εισάγεται με το *γάρ*: i) η πρώτη πράξη είναι η κορύφωση (peak) (*παῖδας γὰρ παίδων ἐσιδῶν καὶ γῆρας ἄλυπον*) ii) μπορεί να θεωρηθεί ο δακτυλικός πεντάμετρος, που κλείνει το δίστιχο, ως Επίλυση (resolution). Όμως η πρώτη κίνηση θα αποτελείτο από μια Περίληψη (abstract) και Προσανατολισμό – δηλαδή σχετικά μεγάλη έκταση σε σχέση με το κύριο σώμα, ενώ θα απουσίαζε και η Περιπλοκή (complication).

6.2.1.4. Σε Μηχανισμό προσέλκυσης προσοχής (Attention getting device)

Η επιγραφή **IG II² 6214** (4^{ος} αι. π.Χ.) προσφέρεται και για μια επιπλέον ανάλυση του μορίου⁷¹. Μετρικά, το *γάρ* έχει θέσει μακρό φωνήεν κάτι που το καθιστά εμφατικό ηχητικά. Βρίσκεται σε δακτυλικό εξάμετρο, στον πρώτο στίχο του ελεγειακού, του δίδεται έτσι μια επική χροιά. Η θέση του είναι εξέχουσα και οπτικά, όντας τοποθετημένο στη δεξιά άκρη της γραμμής της πλάκας:

*5 πλεύσαντα πρὸς ὄρμον· / παῖδας γάρ
παίδων ἐσιδὼν καὶ γῆρας ἄλυπον /*

Επιπλέον η τομή είναι πενθημιμερής, άρα το «*παῖδας γάρ παίδων*» είναι ένα μετρικό κώλον και συνιστά μια υποενότητα: Σε πρώτο επίπεδο η εμβέλεια του *γάρ* αφορά αυτή την υποενότητα, σε δεύτερο επίπεδο όλο το δακτυλικό εξάμετρο και σε τρίτο επίπεδο όλη την κίνηση.

Αν προστεθεί και η παρηχητική επίδραση *παῖδας γάρ παίδων ἐσιδὼν καὶ γῆρας*, το μήνυμα της επιτύμβιας επιγραφής συνιστά αποστροφή προς τον αποδέκτη αυτής της χαραγμένης ρήσης, δηλαδή ένα επικοινωνιακό πλαίσιο (attention getting device). Ο περαστικός ή ο φίλος που βλέπει το επίγραμμα καταλαβαίνει ότι η «κοινή μοίρα» αναφέρεται και στον ίδιο. Κατά δεύτερον, επεξεργάζεται καλύτερα ποιος είναι ο *ὄλβιος* και ο *εὐαίων* – κάποιος που είδε τα παιδιά των παιδιών του και απήλαυσε *γῆρας ἄλυπον*. Η χρήση του ιστορικού ενεστώτα προσφέρει αυτή την επιστημική αμεσότητα. Αφηγητής και αναγνώστης ξαναζούν νοερά τα γεγονότα. Ο χρόνος μεταφέρεται στο «τώρα» της ανάγνωσης (Allan, 2011:38).

Ανάλογη είναι και η (σπάνια) χρήση του *τοί* στην αφήγηση του Ηροδότου, δεδομένου ότι συναντάται με αυτή τη λειτουργία κυρίως σε διαλογικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, στο 2.120.3, αναφέρεται για τους Τρώες και την Ελένη (*εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγίνωσκον*), ότι θα την παρέδιδαν, προϊόντος του χρόνου και λόγω των δεινών του πολέμου. Άλλη πραγμάτωση είναι στο 3.33.1, όπου αναφέρεται για τον Καμβύση, πως η ασθένεια μπορούσε να επηρεάσει την πνευματική διαύγεια (*οὐ νύν τοι ἀεικὲς οὐδὲν ἦν τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν*). Και στα δυο παραδείγματα

⁷¹ Βλ. 6.2.1.3, 1^η ανάλυση.

το τοι επισημαίνει μια προσπάθεια του Ηροδότου να έρθει σε επαφή με το (αναγνωστικό ή πραγματικό) κοινό του, καθώς επεξεργάζεται τα επιχειρήματα και τους συλλογισμούς του (2021:745-46).

Στο σύντομο επιγραφικό κείμενο **IG II² 11375** (μετά τα μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.), τετράστιχο, το οποίο σώζεται αποσπασματικά, αρχικά διαφαίνεται κάποια κυκλικότητα: *λείπω πᾶσι* (1^{ος} στίχος) και *πᾶσι φίλος* (β' μισό 4^{ου} στίχου). Με αυτή την ανάλυση, το γάρ έχει άμεση εμβέλεια στο α' μισό του 4^{ου} στίχου: *παῖδας γὰρ παίδων εἶδον*. Πρόκειται για μια επικοινωνιακή χρήση που αφορά τον περαστικό-αναγνώστη της επιγραφής, στην κατεύθυνση της προσέλευσης της προσοχής, αν συνυπολογιστούν και οι παρηγήσεις *παῖδας γὰρ παίδων εἶδον*. Είναι καλύτερο να εκληφθεί ως έξοδος, συνεπώς, μόνο το β' μισό του 4^{ου} στίχου.

λείπω πᾶσι υ-υυ-υυ-υυ-υ

πένθος τ' οὐκ ὀλίοις χρησ υυ-υυ-

Εὐδαίμων δὲ ὄνομ' ἔσχον ἐπεὶ υυ-υυ-υυ

παῖδας γὰρ παίδων εἶδον ὁ πᾶσι φίλος

Η επιγραφή **IG II² 8708** (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.) ξεκινάει με τα ονόματα και την καταγωγή των νεκρών (*Κώμαρχος, Ἀπολλόδωρος, Σωσώ, Ἡρακλεῶται*) στις 4 πρώτες γραμμές. Ακολουθεί δακτυλικός εξάμετρος στίχος: *οὗ τὸ χρεῶν εἶμαρται, ὄρα τέλος ἡμέτερον νῦν* (ὅποιου η μοίρα καθορίζεται από την ανάγκη, κοίτα τώρα το δικό μας τέλος), και, έπειτα, ελεγειακό δίστιχο (Παράρτημα Α2.6). Το γάρ ευρισκόμενο στην αρχή του διστίχου εισάγει κίνηση. Επιπλέον υπάρχει αλλαγή σε α' πληθυντικό πρόσωπο, μετά την αποστροφή προς τον αναγνώστη της επιγραφής με το ρήμα σε προστακτική β' προσώπου *ὄρα*:

ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε

πατήρ υἱὸς θυγάτηρ τε

θνήσκομεν Αἰγαίου

κύμασι πλαζόμενοι

(Εμείς γάρ, που είμαστε τρεις, πατέρας, υιός και κόρη, θνήσκουμε περιπλανόμενοι στα κύματα του Αιγαίου).

Το μόριο βρίσκεται σε δεύτερη θέση μετά από την αντωνυμία. Η τομή είναι κατά τρίτον τροχαίον, δομή που συμπίπτει και οπτικά με την τεμαχιοποίηση. Μπορούμε να πούμε δηλαδή ότι αυτή η κίνηση έχει 4 πράξεις, όσες και οι γραμμές επί της πλάκας.

Ο χρόνος του ρήματος είναι ενεστώτας, ωστόσο δεν είναι γνωμικό, αφ' ενός γιατί και προηγουμένως το ρήμα ήταν σε ενεστώτα (δεν υπάρχει αλλαγή χρόνου δηλαδή), αφ' ετέρου επειδή το γνωμικό έχει πιο γενικευμένο περιεχόμενο.

Η ανάλυση της χρήσης του μορίου ως συσκευής προσέλκυσης της προσοχής μπορεί να αιτιολογηθεί ως εξής: Αρχικά, η χρήση του ενεστώτα δίνει αφηγηματική αμεσότητα και αναπτύσσει σχέση με τον αναγνώστη.

Ενδιαφέρον είναι το παιχνίδι με τις αλλαγές προσώπων (πβ. δείξη στην πραγματολογία). Από το γ' πρόσωπο γενικής (οὔ) μεταπηδάει στο β' πρόσωπο μέσω της προστακτικής β' προσώπου, αντί της χρήσης του τύπου *όρατω* (γ' πρόσωπο). Τότε περνάει στην κυρίως, πρωτοπρόσωπη αφήγηση. Προκύπτει ένα σχήμα: γ' ενικός → β' ενικός → α' πληθυντικός → *γάρ*, με το μόριο να επισφραγίζει τη σχέση και την εναλλαγή των προσώπων, προσδίδοντας μια διεπιδραστική φύση.

Ως προς την προσωδία, το μόριο έχει θέσει μακρά συλλαβή και το υγρό σύμφωνο συνηχεί με εκείνο της επόμενης λέξης (*γάρ τρεῖς*). Άλλη συνήχηση παρουσιάζεται στο *ἡμεῖς τρεῖς*. Οπότε είναι ηχητικά εμφατική η χρήση του μορίου.

Το μόριο, στο πρώτο τμήμα (κῶλον), συνυπάρχει με την αντωνυμία πρώτου προσώπου πληθυντικού *ἡμεῖς*, τον αριθμό 3 *τρεῖς* και τη μετοχή δυικού αριθμού ενεστώτα *ὄντε* του ρήματος *εἶμι*⁷². Άρα σε αυτήν την πράξη, που εντυπώνεται και οπτικά στην πλάκα, συνυπάρχει η έννοια της «κοινότητας» (ἡμεῖς), ο αριθμός τρία και η έννοια της οντότητας *ὄντε*, μαζί με το παιχνίδι δυικού - πληθυντικού αριθμού. Παρέχεται λοιπόν η δυνατότητα στον αναγνώστη να συναισθανθεί, να ταυτιστεί, να εισχωρήσει.

Στην επόμενη πράξη εισάγεται η έννοια της οικογένειας. Στις δυο τελευταίες πράξεις υπάρχουν διακειμενικά στοιχεία και γίνεται επίκληση στη συλλογική μνήμη. Η θάλασσα και η περιπλάνηση στο Αιγαίο είναι ένα γενικό θέμα που βρίθκει παραδειγμάτων θανάτου (π.χ.

⁷² Ίσως για μετρικούς λόγους παραλείφθηκε το τελικό «ς», και προτιμήθηκε αυτός ο τύπος, που είναι τύπος δυικού αριθμού.

Αιγέας) και περιπλάνησης «κύμασι πλαζόμενοι»: από τη γνωστή εισαγωγή της Οδύσσειας «ὄς μάλα πολλά πλάγχθη» και Οδ.5.388-89 «κύματι πηγῶ πλάζετο, πολλά δέ οἱ κραδίη προτιόσσειτ' ὄλεθρον» (μτφ: περιπλανώμενος στο κύμα, πλησίασε τον θάνατο).

Από όσα στοιχεία παρατέθηκαν, λοιπόν, το γάρ μπορεί καλύτερα να αποδοθεί με το «ιδού», «να», «ορίστε», σαν εισαγωγικό μιας οπτικής παρουσίασης, και όχι ως «επειδή»⁷³

6.2.1.5. Επισήμανση Κλιμάκωσης/Κορύφωσης (Climax/Peak)

Η κορύφωση/κλιμάκωση (peak/climax) αφορά δυο επίπεδα. Η μεγάλη κλίμακα σχετίζεται με τις πράξεις και κινήσεις και στρέφεται γύρω από την αφηγηματολογική προσέγγιση (Bonifazi, 2021: 169-72). Στη μικρότερη κλίμακα, εξετάζεται η ένταση/κλιμάκωση σε σχέση με την επίδραση του μορίου σε εμβέλεια επιπέδου φράσης (στο έργο των Bonifazi κ.α., το μοναδικό μόριο που εντοπίζεται να έχει τη λειτουργία της επισήμανσης κινήσεων κλιμάκωσης είναι το *καί*) (2021:645).

Δυο ελεγειακά δίστιχα συνιστούν την **IG II² 7268** (αρχές 4^{ου} αι. π.Χ.) (Παράρτημα A2.5). Το γάρ εντοπίζεται στον 1^ο στίχο από το 2^ο ελεγειακό δίστιχο. Με το γάρ σε δεύτερη θέση, μετά το επίρρημα *αεί*, εισάγεται μια κίνηση. Αυτό δικαιολογείται από τη σίξη (άνω τελεία) και από την κατά τρίτον τροχαίον τομή, ακριβώς πριν από το επίρρημα *αεί*:

1 *Ὀλυμπιόδωρος. Πολεμῶ. Σώτιος.*

2 *Σώτιον ἐνθάδε γῆ κατέχει τέχνην τε κράτιστον*

ἦν ἔχεν πάντων ὄντα φύσιν τε ἀρετῆς

ἀστοῖσιν τε ποθεινόν· αἶι γάρ πᾶσιν ἀρέσκων

5 *ἦν ψυχὴν τε φίλοις ἔσχε δικαιοτάτην.*

Μελάντης Ποτάμιος.

(Τον Σώτιο εδώ μέσα κρατά η γη, που ήταν ο καλύτερος στην τέχνη του, στη φύση της αρετής και ποθεινός για τους πολίτες. Πάντα γάρ άρεσε σε όλους και είχε δικαιοτάτη ψυχή για τους φίλους).

⁷³ Ο Tsagalīs (2008:220) αναφέρεται στην επιγραφή αυτή και εστιάζει στη λειτουργία του ρήματος *ὄρα*, του οποίου η χρήση αποσκοπεί στο να κερδίσει αναγνώστες “gain readership”, τον περαστικό ο οποίος θα δει το μνήμα, το οποίο είναι κενοτάφιο. Πρόκειται δηλαδή για μια στρατηγική όπου καλείται ο περαστικός να οπτικοποιήσει τις συνθήκες του θανάτου και να αναλογιστεί και το δικό του τέλος. Ο συγγραφέας δεν αναφέρεται ειδικά στο μόριο γάρ, αλλά το μεταφράζει ως *for*.

Η κίνηση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί *de dicto* εξήγηση, καθώς δεν αλλάζει κάτι σημασιολογικά. Αυτό που αλλάζει είναι η ένταση. Μέχρι το σημείο που ξεκινάει η κίνηση με το γάρ, έχουμε τον Σώτιο να είναι, κατά σειρά, κράτιστος στην τέχνη του (υλικό επίπεδο) και στη φύση της αρετής, αλλά και ποθητός στους συμπολίτες του.

Η δομή είναι: **α)** Προσανατολισμός (*Σώτιον ένθάδε γῆ κατέχει*), **β)** Περιπλοκή (ανάπτυξη έντασης: *τέχνην τε κράτιστον ἦν ἔχεν πάντων ὄντα φύσιν τε ἀρετῆς ἀστοῖσιν τε ποθεινόν*), **γ)** Κλιμάκωση (*ἀεὶ γὰρ πᾶσιν ἀρέσκων ἦν ψυχὴν τε φίλοις ἔσχε δικαιότατην*) **δ)** Αξιολόγηση (Μόνο το όνομα αναγράφεται «Μελάντης Ποτάμιος», αλλά έστω και έτσι, σαφώς δηλώνει αποδοχή).

Ένα σημείο που πρέπει να τονιστεί είναι η απουσία Επίλυσης (*resolution*). Αυτή πράγματι είναι σπάνια, αλλά όχι απίθανη. Κανένα από τα τρία βασικά στάδια της πλοκής - Περιπλοκή (*complication*), Κορύφωση (*peak*), Επίλυση (*resolution*) - δεν είναι «απολύτως απαραίτητο» (*indispensable*) (Allan, 2009:188, Bal 1997: 189-90) (Η Bal σχετικά με τον αφηγηματικό κύκλο, χρησιμοποιεί την ορολογία *possibility - event - result* για την περιπλοκή, κορύφωση, επίλυση, αντίστοιχα).

Η κλιμάκωση έρχεται με το επίρρημα *ἀεὶ* (πάντα) και την αντωνυμία *πᾶσιν* (για όλους), και όχι μόνο για τους συμπολίτες του (*ἀστοῖσιν*). Την κλιμάκωση συμπληρώνει η αναφορά στη δικαιοτάτη ψυχή, που υπονοεί ανώτερο επίπεδο από τη φύση της αρετής.

Βοηθητικά εργαλεία για την επίτευξη της κλιμάκωσης είναι οι γραμματικές αντηχήσεις ανάμεσα στην πρώτη κίνηση (μέχρι την τομή) και τη δεύτερη που προαναφέραμε: α) δοτικές ονοματικών στοιχείων (*ἀστοῖσιν- πᾶσιν*) και υπερθετικοί βαθμοί (*κράτιστον - δικαιότατην*)⁷⁴.

Εξ άλλου πληρούνται και κάποια από τα κριτήρια που αναφέρει ο Longacre (1996: 39-48): ρητορική υπογράμμιση (*rhetorical underlining*)⁷⁵, συγκέντρωση συμμετεχόντων, υψηλή ζωτικότητα (*vividness*), εμφάνιση μορίων.

⁷⁴ Η κλιμάκωση υπονοεί τη στάση του συγγραφέα. Όμως η στάση του συγγραφέα είναι φανερή σε όλο το κείμενο, και λόγω του εγκωμιαστικού χαρακτήρα, αλλά και μέσω των υπερθετικών, επιρρημάτων (*ένθάδε*) και αντωνυμιών (*πάντων, πᾶσιν*) (2021:772). Συνεπώς η ανάλυση θα κινηθεί στο πλαίσιο της κλιμάκωσης/κορύφωσης.

⁷⁵ Η ρητορική υπογράμμιση επιτυγχάνεται με παραφράσεις και ταυτολογίες, κατά Longacre (1996:39). Στο σύντομο αυτό κείμενο, όμως δεν υπάρχει τέτοιος χώρος. Ωστόσο μπορεί να θεωρηθεί ρητορική η χρήση του χρονικού επιρρήματος *ἀεὶ* και η μεριστική αντωνυμία *πᾶσιν*, και μάλιστα εντοπιζόμενες σε εγγύτητα. Περιέχουν

Ρητορική είναι η χρήση των παρηγήσεων *ἀεὶ γὰρ πᾶσιν ἀρέσκων*, ενώ η συγκέντρωση συμμετεχόντων γίνεται φανερή από το *πᾶσιν* και το *φίλοις*.

Η υψηλή ζωτικότητα δικαιολογείται από τη χρήση περισσότερων ρηματικών τύπων αναλογικά με τους ονοματικούς (1996:40)⁷⁶.

Τέλος, σε σχέση με την ύπαρξη μορίων, αναδύεται το μόριο *γάρ*. Στην πρώτη κίνηση υπάρχει το μόριο *τέ* τρεις φορές, στη δεύτερη εμφανίζεται μόνο μία.

Αναφορικά με τη λειτουργία αυτή του *γάρ*, στο έργο των Bonifazi κ.α. (2021), παρόμοια λειτουργία με το *γάρ* στο παρόν επιγραφικό κείμενο, επιτελεί το *δή* και το *καί* στον Θουκυδίδη:

i) [5.74.1]: *Καὶ ἡ μὲν μάχη τοιαύτη καὶ ὅτι ἐγγύτατα τούτων ἐγένετο, πλείστου δὴ χρόνου μεγίστη δὴ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ὑπὸ ἀξιολογωτάτων πόλεων ξυνεληθοῦσα.* (Τέτοια ήταν η μάχη και ό,τι συνέβη εγγύτατα αυτών των γεγονότων. Και για μεγάλο χρονικό διάστημα η μέγιστη *δή* που συνέβη ανάμεσα στις σπουδαιότερες ελληνικές πόλεις) (2021:482).

ii) [8.65.1-2] *Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Πείσανδρον ... ὀπλίτας ἔχοντες σφίσιν αὐτοῖς ξυμμάχους ἦλθον ἐς τὰς Ἀθήνας. καὶ καταλαμβάνουσι τὰ πλεῖστα τοῖς ἐταίροις προειργασμένα* (Οι ακόλουθοι του Πεισάνδρου παίρνοντας οπλίτες για συμμάχους ήρθαν στην Αθήνα. Και βρίσκουν τα περισσότερα προετοιμασμένα από τους συντρόφους τους) (2021: 633-34).

Η επιγραφή **IG II² 13102** (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.) αποτελείται από δύο ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα A2.10):

πένθους καὶ στοναχῆς ἐτρέφην χάριν, οὐχὶ βοηθός

μητρὶ φίλην γήρωσ εἰς τέλος ἐρχομένην·

έννεετῆς γὰρ ἰδὼν κυκλίους ὥρας ἐνιαυτῶν

θνήσκω δυσζυνετῶν δαίμονι χρῆσάμενος.

(Για το πένθος και τη στοναχή ανατρέφω, όχι ως βοηθός της αγαπητής μητέρας, της ερχόμενης στο τέλος του γήρατος. Εννέα *γάρ* βλέποντας ετησίους κύκλους, πεθαίνω από δαίμονα κακόβουλο).

άλλωστε και οι δυο, εννοιολογικά την έννοια της καθολικότητας, κάτι που συνάδει με τη σημασία της κλιμάκωσης/κορύφωσης τόσο σε χρονικό επίπεδο όσο και σε υλικοπνευματικό επίπεδο (άνθρωποι).

⁷⁶ Στην κορύφωση, τρεις ρηματικοί τύποι (μια μετοχή *ἀρέσκων* και δυο ρήματα *ἦν*, *ἔσχε*, έναντι τριών ονοματικών στοιχείων (*πᾶσιν*, *ψυχῆν*, *φίλοις*). Προηγουμένως, εντοπίζονται τρεις ρηματικοί τύποι (*κατέχει*, *ἔχεν*, *ὄντα*) έναντι επτά ονοματικών (*Σώτιον*, *γῆ*, *τέχνην*, *πάντων*, *φύσιν*, *ἀρετῆς*, *ἀστοῖσιν*).

Το γάρ εντοπίζεται στον πρώτο στίχο από το δεύτερο ελεγειακό δίστιχο. Σε αυτό το δίστιχο αλλάζει ο χρόνος, σε ενεστώτα (στο πρώτο δίστιχο ο χρόνος είναι αόριστος (*έτράφη*)).

Η αφήγηση είναι εξ ολοκλήρου πρωτοπρόσωπη. Αυτό που παρατηρείται στην κίνηση που εισάγεται με το γάρ, είναι η παράθεση δυο πληροφοριών, η ηλικία του νεκρού και το φύλο του. Το πρώτο είναι σαφές, αλλά το δεύτερο στοιχείο δεν είναι τόσο προφανές. Στην πρώτη κίνηση το ουσιαστικό *βοηθός* είναι διγενές και μονοκατάληκτο. Έτσι έρχεται η μετοχή *ιδών* και στην τελευταία πράξη η μετοχή *χρησάμενος*, να πληροφορήσει, για το φύλο του παιδιού⁷⁷.

Προκρίνεται ερμηνεία στο πλαίσιο της επισήμανσης της κλιμάκωσης. Πρόκειται για ένα σύντομο κείμενο, όπου κάθε δίστιχο αποτελεί μια κίνηση, με τρεις πράξεις.

Στην τεμαχιοποίηση βοηθάει η στίξη και η μετοχική σύνταξη. Συνεπώς:

1^η κίνηση: 1^η πράξη (*πένθους ... χάριν*), 2^η πράξη (*ούχι ... φίλη*), 3^η πράξη (*γήρως ... έρχομένη*).

2^η κίνηση: 1^η πράξη (*έννεετεις ένιαυτων*), 2^η πράξη (*θνήσκω*), 3^η πράξη (*δυσξυνετωί ... χρησάμενος*).

Ειδικότερα, στη δεύτερη κίνηση, η πρώτη πράξη με το γάρ, παρέχει πολλές πληροφορίες, σε συμπυκνωμένη μορφή. Ο ποιητής/επιτυμβιογράφος επιλέγει να φανερώσει την ηλικία με αστρονομική ορολογία, το υποκείμενο της αφήγησης δηλώνει ότι είδε εννέα κυκλικές περιόδους ετών (*έννεετεις γάρ ιδών κυκλίους ώρας ένιαυτων*).

Αρχικά υπάρχει μια συμμετρική οπτικοχηχητικά δομή (*έννεετεις ... ένιαυτων*). Επιπλέον φαίνονται οι πυθαγόρειες και πλατωνικές δοξασίες για τη μετά θάνατον ζωή και την αιώνια (αδιατάρακτη) κίνηση των ουρανίων σωμάτων, την οποία μπορεί να μιμηθεί η ανθρώπινη ψυχή⁷⁸, αν αναλογιστούμε τη συνδυαστική χρήση των λέξεων *κύκλος, ώρες, ένιαυτοί*, έστω

⁷⁷ Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι πρόκειται για επέκταση. Ωστόσο, η επέκταση δίνει πληροφορίες λεπτομερειακής φύσεως και, από την άλλη, λειτουργεί κατά παρέκκλιση από την κύρια αφηγηματική γραμμή. Εδώ είναι κείμενο βραχείας έκτασης και θα ήταν ούτως ή άλλως κάπως «παρατραβηγμένη» μια τέτοια ερμηνεία.

⁷⁸ Με τα λόγια των Κάλφα και Ζωγραφίδη (2013:134) «ο ουρανός παρουσιάζεται ως ένα πεδίο τελειότητας, αφού η μοναδική μεταβολή που τον χαρακτηρίζει είναι η αιώνια και τακτική **περιστροφική** κίνηση, το αλάνθαστο ρολόι του χρόνου. Ο Πλάτων επιστρατεύει την τελευταία λέξη της μαθηματικής αστρονομίας, προκειμένου να αποδείξει ότι κάθε κίνηση στον ουρανό, ακόμη και η περίπλοκη κίνηση των πλανητών, είναι στην πραγματικότητα **κυκλική** και ομαλή. Στον άτακτο και ανορθολογικό κόσμο μας υπάρχει επομένως ένας χώρος όπου βασιλεύει η τάξη. Στον άνθρωπο τώρα, που παρουσιάζεται ως ένα ατελές δημιούργημα, ως μια μικρογραφία του κόσμου, ο αντίστοιχος χώρος είναι το **αθάνατο** μέρος της ψυχής, εκεί όπου εδρεύει η νόηση. Δυνητικά, τουλάχιστον, όλοι οι άνθρωποι μπορούν να αναπτύξουν αυτό το μέρος της ψυχής τους, να κινητοποιήσουν σωστά τις νοητικές τους δυνάμεις».

περιφραστικά, σε όλο το έργο του Πλάτωνα. Ένα πρώτο παράδειγμα από το *Συμπόσιον* (188β) «έπιστήμη περί ἄστρον τε φορὰς καὶ ἐνιαυτῶν ὥρας ἀστρονομία καλεῖται», ενώ στον Τίμαιο, φαίνεται και η λειτουργία της ὄρασης σε αυτό το πλαίσιο⁷⁹.

Συνεπώς, **α**) η πρώτη κίνηση αποτελεί την περιπλοκή (complication), καθώς διαταράσσεται η ισορροπία (ανατράφηκα ὄχι ως βοηθός της αγαπητῆς μητέρας, της ερχόμενης στο τέλος του γήρατος) και αναπτύσσεται ένταση (Για το πένθος και τη στοναχή ανατράφηκα), **β**) η 1^η πράξη της 2^{ης} κίνησης (που μόλις αναλύθηκε και όπου βρίσκεται το μόριο γάρ) είναι η κλιμάκωση/κορύφωση (peak). Συνιστά την αποφασιστική στιγμή στο συγκεκριμένο πυθαγόρειο-πλατωνικό φιλοσοφικό πλαίσιο, **γ**) η επίλυση (resolution) είναι η επόμενη πράξη. Ο θάνατος (θνήσκω) συνιστά το τέλος και την αρχή και **δ**) η αξιολόγηση (evaluation) είναι η τελευταία πράξη («αφού υπέστην τη δράση ενός δαίμονα κακόβουλου») (βλ. εισαγωγή και Bonifazi κ.α., 2021: 169-70).

Με βάση την ανάλυση αυτή, η πράξη με το μόριο γάρ μαρτυρεί και τη στάση του συγγραφέα (βλ. 6.2.1.10.).

Το γάρ στην επιγραφή **IG II² 13097** (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.) εντοπίζεται στο τελευταίο από τα τρία ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα Α2.9). Συνιστά την εισαγωγή μιας κίνησης με τρεις πράξεις. Η πρώτη πράξη είναι μέχρι την πενθημιμερή τομή (μοῖρα γάρ οὐκ εἶασ'), η δεύτερη μέχρι την άνω τελεία. Η τρίτη πράξη δεν είναι όλος ο δακτυλικός πεντάμετρος, αλλά θα διασπαστεί. Συνεπώς, η λέξη ὠκύμορος, ως επιρρηματικό κατηγορούμενο, θα αποτελέσει ξεχωριστή πράξη.

{Όνομα τεθνεώτος}

1 [- υ υ – καί] μητρὶ φίληι καὶ πατρὶ ποθεινοῦ

παιδὸς τύμβον ὄρᾶν τόνδε πρόσελθε, φίλε.

{vac. 0.025} (κενό)

3 ἦσκουν μὲν τὸ δίκαιον ἐμιμούμην τε τὸ καλόν,

⁷⁹ «Η παρατήρηση της μέρας και της νύχτας, των μηνών, της εναλλαγής των **ετών**, των ισημεριών και των τροπικών, μας οδήγησε στην επινόηση του αριθμού, μας έδωσε την έννοια του **χρόνου** και μας ώθησε στη διερεύνηση της φύσης του σύμπαντος. Από αυτή την πηγή αντλήσαμε τη φιλοσοφία, το μεγαλύτερο αγαθό που δώρισαν ή θα δωρίσουν ποτέ οι θεοί στους θνητούς. [...] Ας πούμε απλώς και μόνον ότι η **ὄραση** είναι η αιτία του μέγιστου αγαθού: ο Θεός την ανακάλυψε και μας τη δώρισε για να μπορούμε να παρατηρούμε στον ουρανό τις αδιατάρακτες **κυκλικές** κινήσεις του νου και να τις προσαρμόζουμε στις συγγενικές αλλά ταραγμένες περιφορές της δικής μας διάνοιας» Πλάτων, *Τίμαιος* 47a-c (Κάλφας&Ζωγραφίδης, 2013:134).

έν τῷ δ' ἐκτελέσαι λείπομαι οὐ δι' ἐμέ.

5 μοῖρα γὰρ οὐκ εἶασ', ἔστησε δὲ τέρμα κελεύθῳ·

έν τριάκοντ' ἔτεσιν κάτθανον ὠκύμορος.

(---- και (του παιδιού) που ήταν ποθητό στην αγαπητή μητέρα και τον πατέρα, του παιδιού τον τάφο αυτόν, πλησίασε να δεις, φίλε. Ασκούσα το δίκαιο, μιμούμουν το καλό, αυτό εκτελών χάνομαι, όχι από λάθος μου. Η μοίρα γάρ δεν άφησε, έστησε το τέρμα του δρόμου. Στα τριάντα έτη πέθανα, γρήγορη μοίρα είχα).

Η ανάλυση δείχνει το γάρ ως εισαγωγικό «κλιμάκωσης»⁸⁰:

i) Ο προσανατολισμός είναι το πρώτο ελεγειακό δίστιχο. Γίνεται εισαγωγή χαρακτήρων και τόπου/πλαisiού (– υ υ – και μητρί φίλη και πατρι ποθεινοῦ παιδός τύμβον ὄραν τόνδε πρόσελθε, φίλε).

ii) Η περιπλοκή αφορά το δεύτερο ελεγειακό δίστιχο. Είναι το κύριο σώμα της αφήγησης. Αναπτύσσεται η ένταση («ασκούσα το δίκαιο, μιμούμουν το καλό») και ανατρέπεται η ισορροπία («αυτό εκτελών χάνομαι, όχι από λάθος μου»). Εδώ χαρακτηριστική είναι η χρήση του ενεστώτα λείπομαι, που δηλώνει εξέλιξη, δραματικότητα.

iii) η κορύφωση/κλιμάκωση είναι οι 2 πρώτες πράξεις της 3ης κίνησης («η μοίρα δεν άφησε, έστησε το τέρμα του δρόμου»). Και οι δυο πράξεις αφορούν το υποκείμενο μοῖρα, αλλά λόγω των δυο μορίων, γάρ και δέ, μπορεί να θεωρηθούν ξεχωριστές πράξεις. Το «κρεσέντο» που εισάγεται με το γάρ δικαιολογείται, επιπλέον, από τη συγκέντρωση των πρωταγωνιστικών χαρακτήρων (Longacre, 1996: 40)⁸¹.

Κομβικό σημείο στην ερμηνεία αυτή, είναι και η έννοια του τέρματος: ο πρωταγωνιστής οδεύει προς αυτό. Η δε κέλευθος παραπέμπει σε δραματικά στοιχεία: **α)** μάχες, εκστρατείες (περιβαλών πολλήν κέλευθον ἤνυσεν πολλῶι στρατῶι, Αισχ Περ. 748, οὐ καπηλεύσειν μάχην, μακρᾶς κελεύθου δ' οὐ καταισχυνεῖν πόρον, Επτά επί Θήβας, Β 545-46, ἐς μεσημβρινήν βῆναι κέλευθον, ἔνθ', Ἀμαζόνων στρατόν ἤξεις, Προμ. Δεσμ, Γ 722-24), **β)** περιπέτεια, π.χ.

⁸⁰ Πρόκειται για αφηγηματολογική προσέγγιση που εντάσσεται στο πλαίσιο της ολιστικής προσέγγισης της Ανάλυσης Λόγου (βλ. 5.1. και 5.2.).

⁸¹ Αν και η προσωποποιημένη Μοίρα εισάγεται σε αυτό το σημείο, και όχι στον Προσανατολισμό, ωστόσο είναι πρωταγωνίστρια και μπορεί να δικαιολογηθεί η αναβολή της παρουσίας της.

νόστος του Οδυσσέα (*ὄς τις μ' ἀθανάτων πεδάα καὶ ἔδησε κελεύθου νόστον*, Δ 380-81, *ὄς κέν τοι εἴησιν ὁδὸν καὶ μέτρα κελεύθου* (Δ 389).

Ἄρα υπονοεῖται και ο τρόπος θανάτου του ἥρωα, πιθανόν στο πεδίο της μάχης⁸².

iv) Η Επίλυση είναι το αποτέλεσμα (*Στα τριάντα ἔτη πέθανα*), η 3^η πράξη.

v) Η Αξιολόγηση είναι το επίθετο *ὠκύμορος* (είχε, κατά πλήρη μετάφραση των συνθετικών της λέξης, «γρήγορη μοίρα»).

Φυσικά, με βάση την ανάλυση αυτή, η πράξη με το μόριο *γάρ* μαρτυρεί και τη φωνή - στάση του συγγραφέα (βλ. παρακάτω 6.2.1.10.).

6.2.1.6. Επισήμανση *De re / De dicto* εξηγήσεων

Μια εναλλακτική ανάλυση από την αμέσως προηγηθείσα επιγραφή **IG II² 13097**, είναι να θεωρηθεί ότι η κίνηση αφορά μια σχέση *de dicto* που αναφέρεται στο *λείπομαι οὐ δι' ἐμέ* (Δεν φεύγω από κάτι που έκανα/δεν έφταιξα). Και το *γάρ* μπορεί να δηλώνει «το λέω αυτό επειδή...».

Είναι πιθανή όμως και μια σχέση *de re*. Αν θεωρήσουμε ότι το *γάρ* σχετίζεται με το ρήμα *λείπομαι* (βλέπε και άνω 3.5, το παράδειγμα της Μηδείας, για διπλή χρήση σε εκτιμήσεις του ομιλητή, 2021:373).

6.2.1.7. Γνωστική πράξη συνειρμών – Επίκληση στη συλλογική μνήμη (*Cognitive act of association – collective memory*)⁸³

Στην επιγραφή **SEG 10:404** (490/89 π.Χ.), μετρικά, ο στίχος με το *γάρ* είναι ο πρώτος στο δεύτερο ελεγειακό δίστιχο (Παράρτημα Α2.13). Πρόκειται δηλαδή για δακτυλικό εξάμετρο, με σπονδείους μέχρι την πενθημιμερή τομή. Είναι συμπαγής η δομή δηλαδή, στο πρώτο μέρος *ἔσχον γάρ πεζοί*, με όλες τις συλλαβές μακρές (συνυπολογίζουμε και το *ε* στο *πεζοί* ως μακρό καθώς ακολουθεί το *ζ* (διπλό σύμφωνο)). Ἄρα υπάρχει αυτή η αντίστιξη ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες.

⁸² Η λέξη *κέλευθος* συναντάται (μέχρι τη χρονική περίοδο της επιγραφής) στην επική, λυρική τραγική ποίηση - απουσιάζει από Πλάτωνα και ιστοριογραφία (βάσει αποτελεσμάτων TLG). Επιπλέον, αυτή η ποιητική χρήση εντάσσεται και στο πλαίσιο της ρητορικής υπογράμμισης (Longacre, 1996: 39).

⁸³ Για θεωρητικό υπόβαθρο, βλέπε 3.4.1. και Bonifazi κ.α., 2021:176-77.

*ἀνδρῶν τῶνδ' ἀρετῆς λάμπει κλέος ἀφθιτον αἰεὶ | εὐτολμοὶ Περσῶν ἧοὶ στόρεσαν δύναμιν
ἔσχον γὰρ πεζοὶ τὲν ἄλκιμον Ἀσίδος ἥϊππον | ἡλλάδα μὲ πᾶσαν δούλιον ἔμαρ ἰδῆν.
ἔν ἄρα τοῖσζ' ἀδάμ[αντος ἐνὶ φρεσὶ θυμός], ἥοτ' αἰχμὲν | στῆσαμ πρόσθε πυλῶν ἀντία
τοχοφόρον,*

ἀνχίαλομ πρῆσαι βολευσαμένον δ' ἐσάοσαν | ἄστυ βίαι Περσῶν κλινάμενοι στρατιάν.

(Αυτῶν των ἀνδρῶν θα λάμπει κλέος ἀφθαρτο πάντα. Τολμηροί, κατέστρεψαν τὴ δύναμη των Περσῶν. Ἀπέκρουσαν γὰρ πεζοὶ τὴ δυνατὴ στρατιὰ των Ἀσιατῶν, ὥστε νὰ μὴ δεῖ ἡ Ελλάδα ὑπόδουλη ἡμέρα. Μέσα τους υπήρχε ἀδαμάντινο ἠθικό, ὅταν τὴν αἰχμὴ στήσανε μπροστά ἀπὸ τις πύλες, ἐνάντια στους τοχοφόρους. Ἐσῶσαν τὴν πόλη ἀπὸ τους Πέρσες που θέλανε μὲ τὴ δύναμη νὰ κάψουν τὸν αἰγιαλό).

Ὅλο τὸ κείμενο ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν ἐπική ποίηση: Τὸ κλέος ἀφθιτον παραπέμπει στὸν Ἀχιλλέα (Ἰλιάδα 9.413), τὸ στόρεσαν δύναμιν στὴ λυρική ποίηση (Σιμωνίδης 90)⁸⁴. Τὸ ἔσχον γὰρ πεζοὶ τὲν ἄλκιμον Ἀσίδος ἥϊππον παραπέμπει στὸν Ὅμηρο (σχήσουσι πελώριον Ἔκτορ' Ἀχαιοί, 11. 820), τὸ μὲ δούλιον ἔμαρ στὸ πασίγνωστο νόστιμον ἦμαρ ἀπὸ Οδύσσεια καὶ τὸ ἐνὶ φρεσὶ θυμός στὴν Ἰλιάδα (αἰεὶ γὰρ οἱ ἐνὶ φρεσὶ θυμός ἐτόλμα, 10.232). Συνεπῶς, σημαίνουσα λειτουργία ἔχουν τὰ διακειμενικά στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἐπική ποίηση, τὰ ἠρωϊκὰ κατορθώματα, ἡ ἀξία τοῦ θανάτου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ Πέρσες παραλληλίζονται μὲ τους Τρῶες, ἀρα οἱ Ἕλληνες εἶναι νικητές.

Ἡ κίνηση μὲ τὸ γὰρ ἀφορᾷ ὅλο τὸ ἐλεγειακό δίστιχο. Κατόπιν ἐπανέρχεται ἡ σύντομη αὐτὴ ἀφήγηση, στὴν κύρια γραμμὴ, μὲ τὸ ἐπόμενο ἐλεγειακό δίστιχο, μὲσω τοῦ μορίου ἄρα.

Ἡ λειτουργία τοῦ γὰρ μέσα σὲ αὐτὴν τὴν κίνηση εἶναι νὰ φέρνει στὴν ἐπιφάνεια συνειρμούς ἀπὸ τὴ συλλογικὴ μνήμη, καὶ ἐμφανῶς ἀλλὰ καὶ ὑπορρητῶς μὲσω διακειμενικῶν στοιχείων. Ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὴν κίνηση που ἀκολουθεῖ μὲ τὸ ἄρα, εἶναι (στὴν κίνηση μὲ τὸ γὰρ) ἡ ἀναφορὰ στὴν Ελλάδα μὲ τὴν ἀπόλυτη ἀπαρεμφατικὴ σύνταξη μὴ ἰδεῖν δούλιον ἦμαρ. Εἶναι ἡ ἐπὶ κληση

⁸⁴ Μπορούμε νὰ υποθέσουμε εἴτε ὅτι τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδη εἶναι ἐλαφρῶς προγενέστερο εἴτε ὅτι υπήρχε αὐτὴ ἡ ἐκφραση ὡς μέρος τῆς ἠρωϊκῆς παράδοσης.

στη συλλογική μνήμη: Έλληνες εναντίον βαρβάρων - ελεύθεροι Έλληνες, ανελεύθερο ήθος Ασιατών. Το δούλιον ήμαρ αναφέρεται στην Ιλιάδα για τους Τρώες⁸⁵.

Στα δυο ελεγειακά δίστιχα της IG II² 11594 (μετά τα μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.), υπάρχει εμβόλιμος ένας δακτυλικός εξάμετρος (Παράρτημα Α2.7), όπου απαντάται το μόριο γάρ⁸⁶:

1 εἰ θέμις ἦν θνητὴν ἐναρίθμι-
ον ἀγνεύουσαν / ἀθανάταις
νο[μίσαι, σοὶ τὸ γέρας τόδ' ἄν
ἦν, / Ἡράκλεια· σὺ γὰρ προλι-
5 πους' ἦβην πολυανθῆ / ὤιχ-
ου ἀποφθιμένη μητρὸς π-
ρολιποῦσα μέλαθρον / Σίμ-
ου ἀνοικτίστως Φερσεφό-
νης θαλάμους.

(Αν ήταν θεμιτό μια θνητή που έχει κρατήσει την αγνότητά της να συγκαταλεχθεί στους αθανάτους, αυτή η τιμή θα ήταν δική σου, Ηράκλεια. Εσύ γάρ, εγκαταλείποντας την πολυανθή ήβη και αφήνοντας το μέλαθρο της μητέρας σου της Σίμου, αναχώρησες για τους θαλάμους της Περσεφόνης).

Μετά το γάρ, που έχει θέσει μακρά συλλαβή, υπάρχει πενθημιμερής τομή. Απόλυτα συμμετρικό κείμενο, με το γάρ ακριβώς στο κέντρο και έπειτα πενθημιμερή τομή. Αυτό δίνει

⁸⁵ Ανάλογες δομές στο έργο των Bonifazi κ.α. (2021:174-80). Εκεί οι συνειρμοί είναι άμεσοι, όπως στο παράδειγμα από την Ιλιάδα όπου ο Αγαμέμνων μιλάει στον Διομήδη για τον Τυδέα (βλ. άνω 3.4.1.) και παραθέτει το πώς ήρθε να μαζέψει στρατό. Το σχήμα είναι απόλυτα συγκρίσιμο:

i) Εισαγωγή:

α) *περὶ δ' ἄλλων φασὶ γενέσθαι* (λένε ότι ήταν καλύτερος από τους υπόλοιπους)

β) *ἀνδρῶν τῶνδ' ἀρετῆς λάμψει κλέος ἄφθιτον αἰεὶ* (θα λάμψει το άφθιτο κλέος των ανδρών για πάντα)

ii) Σύνδεση/συνειρμός (Association):

α) *ἦτοι μὲν γὰρ ἄτερ πολέμου εἰσῆλθε Μυκῆνας | ξεῖνος | ἄμ' ἀντιθέω Πολυνείκει | λαὸν ἀγείρων· / (ἦτοι μὲν γὰρ ἦρθε ειρηνικά στις Μυκῆνες φιλοξενούμενος, με τον ισόθεο Πολυνείκη, να στρατολογήσει άνδρες).*

β) *ἔσχον γὰρ περὶ τὲν ἄλκιμον Ἀσίδος ἵππον | ἡλλάδα μὲ πᾶσαν δούλιον ἔμαρ ἰδῆν.*

Στην περίπτωση της υπό εξέταση επιγραφής, η σύνδεση παραπέμπει και σε δεύτερο επίπεδο, μέσω διακειμενικότητας.

⁸⁶ Μπορούμε να πούμε ότι ξεκινάει η κίνηση μετά την άνω τελεία, καθώς είναι πιο δυνατό σημείο στίξης από το κόμμα. Επίσης, το γεγονός ότι το όνομα *Ἡράκλεια* είναι ηγούμενο της αντωνυμίας *σύ* και βρίσκεται δίπλα, δεν καθιστά προβληματική την κατάτμηση

μεγάλη έμφαση στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η επιγραφή. Η αφήγηση είναι δευτεροπρόσωπη εξ ολοκλήρου (εκτός από το α΄ μέρος της υποθετικής πρότασης).

Η *πολυανθής ήβη*, η εγκατάλειψη του *μελάθρου* της *μητρός* και οι *θάλαμοι της Φερσεφόνης*, παραπέμπουν στον μύθο της αρπαγής της Περσεφόνης από τον Άδη, καθώς αυτή μάζευε λουλούδια⁸⁷.

Αυτό το πλαίσιο παρέχει συνειρμούς συλλογικής μνήμης (2021:177), για να επιτευχθεί ο επικοινωνιακός σκοπός της προβολής της ηθικής αξίας της πεθαμένης σε συνάρτηση με το νεαρό της ηλικίας της. Είναι η περίπτωση όπου προβάλλονται περιπτώσεις καλύτερων ανθρώπων που βρέθηκαν σε ανάλογη περίσταση (2021:179-80). Κατά αυτόν τον τρόπο, δύναται να πειστεί ο αναγνώστης για τον εγκωμιαστικό χαρακτήρα της πρώτης κίνησης, της υποθετικής δηλαδή πρότασης του αδυνάτου: Θα έπρεπε να συγκαταλεγεί η Ηράκλεια, ως αγνή, στη χορεία των αθανάτων.

6.2.1.8. Αντήχηση σε διάλογο

Ο πρώτος και δεύτερος στίχος στην επιγραφή **IG II² 12067** (365-340 π.Χ.) είναι σε δακτυλικό εξάμετρο. Ωστόσο ο δεύτερος πλεονάζει κατά τρεις συλλαβές. Η λέξη *φιλοῦντα*, όπως αναφέρει Tsagalis (2008:300), προσετέθη κατά μια άποψη από τον σύζυγο της Μελίτης.

*1 χαῖρε, τάφος Μελίτης· χρηστ-
ή γυνή ένθάδε κείται· | φιλοῦντα
άντιφιλοῦσα τόν άνδρα Όνήσιμ-
ον ήσθα κρατίστη. | τοιγαροῦν ποθεῖ
5 θανοῦσάν σε, ήσθα γάρ χρηστή γυνή. |
καί σύ χαῖρε, φίλτατ' άνδρῶν, αλλά
τούς έμούς φίλει*

(Χαίρε τάφε Μελίτης, καλή γυναίκα κείται εδώ. Στον άνδρα σου τον Ονήσιμο ανταπέδιδες την αγάπη του, ήσουν πολύ δυνατή. Τοιγαροῦν σε ποθεί αν και πέθανες. Ήσουν γάρ καλή γυναίκα. Και εσύ χαίρε, πιο αγαπητέ από τους άνδρες, αλλά να αγαπάς τους δικούς μου).

⁸⁷ Ομηρικός Ύμνος, Εις Δήμητραν 2.6, Tsagalis, 2008:114

Με τον στίχο όπου εντοπίζεται το γάρ έχουμε καταληκτικό τροχαϊκό τετράμετρο, όπως και στον επόμενο (Παράρτημα Α2.8). Είναι ενδεικτική η χρήση του σε τραγικούς διαλόγους, αν και λιγότερο συχνά από το ιαμβικό τρίμετρο (Δρακόπουλος, Ναστούλης και Ρώμας, 2017:13-14).

Θεωρούμε ότι καθε δακτυλικός εξάμετρος συνιστά ξεχωριστή κίνηση. Σε αυτό συνηγορεί και η αλλαγή προσώπου και χρόνου. Στον πρώτο δακτυλικό εξάμετρο (χαΐρε... κείται) η αφήγηση μπορεί να χωριστεί σε δυο πράξεις: **α)** στην πρώτη πράξη, απρόσωπη (χαΐρε, τάφος Μελίτης) και **β)** στη δεύτερη πράξη, τριτοπρόσωπη (χρηστή γυνή ένθάδε κείται) σε χρόνο ενεστώτα. Στον δεύτερο δακτυλικό έχουμε αποστροφή στη θανούσα σε χρόνο παρατατικό.

Η τρίτη και τελευταία κίνηση ξεκινάει με το *τοιγαροῦν*⁸⁸, το οποίο εισάγει στο διαλογικό μέρος, με το ιδιαίτερο μέτρο. Η πρώτη πράξη αυτής της κίνησης τελειώνει με το κόμμα (*τοιγαροῦν ...σε*).

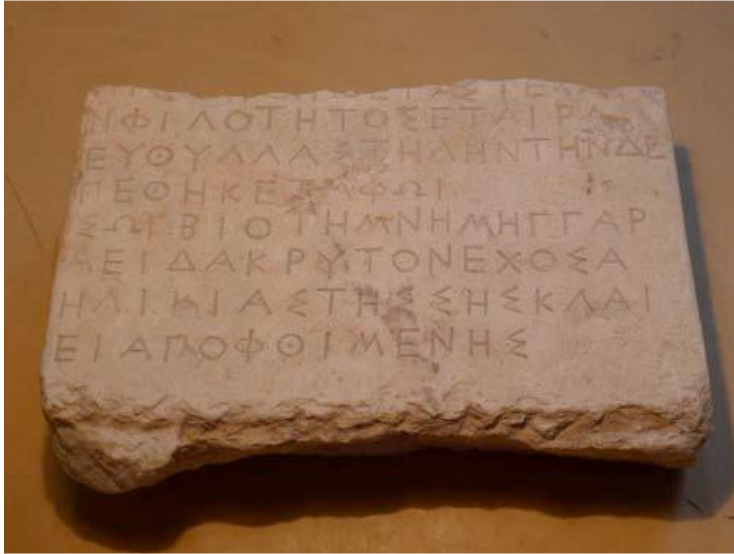
Μετά το κόμμα περνάμε σε άλλη πράξη (*ἦσθα ...γυνή*). Αυτό το συμπέρασμα εξάγεται, πέρα από το νόημα, και από τη στίξη και τη μετρική διαίρεση, με το τέλος του δεύτερου τροχαίου, δηλαδή μετά το *θανοῦσάν σε* (Λυπουρλής, 1983:57).

Στην τελευταία πράξη το πρόσωπο που μιλάει είναι η τεθνεώσα γυναίκα που απευθύνεται στον άνδρα της. Παρ' όλα αυτά, δεν είναι βέβαιο ότι προηγουμένως μιλούσε ο σύζυγος (Kauppinen, 2015:35-36). Αυτό όμως δεν επηρεάζει την ανάλυση. Μπορεί να «μιλούσε» κάποιος από τον στενό οικογενειακό-φιλικό κύκλο, όπου θα βρισκόταν και ο σύζυγος, και κατόπιν να επενέβη η σύζυγος, σε αυτή τη μυθοπλασία.

Η συνεισφορά του γάρ πραγματώνεται μέσω σημασιολογικής αντήχησης. Το γάρ *χρηστή γυνή* αντηχεί στην απάντηση της γυναίκας με το *φίλτατ' ἀνδρῶν*. Υπάρχει όμως αντήχηση και με την προηγούμενη κίνηση: «*ἦσθα κρατίστη*» - «*ἦσθα γάρ χρηστή*». Ο επιτυμβιογράφος παίζει με τα δραματικά στοιχεία, προσέχει τη συνοχή του κειμένου και προβάλλει την ακεραιότητα της Μελίτης. Λειτουργεί το γάρ δηλαδή, αν το συγκρίνουμε με τη χρήση στο δράμα (Bonifazi κ.α., 2021: 458-61), προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση. Δεν έχουμε εδώ αγανάκτηση, αλλά φιλοφρονήσεις εκατέρωθεν.

⁸⁸ Σε προηγούμενες πραγματολογικές έρευνες, δεν έχει αναλυθεί το *τοιγαροῦν*. Οι Bonifazi κ.α. παρουσιάζουν τη χρήση του *τοιγάρ* στην κωμωδία. Βρίσκεται σπάνια μεν αλλά σε διαλογικό πλαίσιο, όπου μέσω αντηχήσεων επιφέρεται κωμικό αποτέλεσμα (2021:463). Για το *τοιγαροῦν*, ο Denniston, αναφέρεται μόνο στην εμφιατικότητα, στη λογική σύνδεση και στη θέση στην πρόταση (1954:566-67).

6.2.1.9. Διείσδυση στον χαρακτήρα – Ανάμειξη προοπτικών/στάσεων (blend of stancetaking)

Εικόνα 1. Επιγραφή IG I³ 1295bis (Gonzalez, 2011:42).

1 πιστῆς ἡδείας τε χάρι-
ν φιλότητος ἑταίρα |
Εὐθυλλα στήλην τήνδ' ἐ-
πέθηκε τάφωι |
5 σῶι, Βιότη· μνήμηγ γὰρ
ἀεὶ δακρυτὸν ἔχοσα |
ἡλικίας τῆς σῆς κλαί-
ει ἀποφθιμένης.

(Χάρη στην πιστή και γλυκιά σου αγάπη, η φίλη σου/ Η Εύθυλλα αυτήν τη στήλη επέθεσε στον τάφο/ Τον δικό σου, Βιότη. Μνήμη γάρ πάντα με δάκρυα έχει/ Που κλαίει τη χαμένη σου νιότη).

Δύο ελεγειακά δίστιχα συγκροτούν την επιγραφή **IG I³ 1295bis** (420-410 π.Χ.) (Παράρτημα A2.1). Το γάρ βρίσκεται στο δεύτερο ελεγειακό δίστιχο, στον δακτυλικό εξάμετρο, ανάμεσα στη μνήμηγ και στο ἀεὶ. Και σε αυτήν την περίπτωση μπορούμε να μιλήσουμε για ξεχωριστή κίνηση, που εισάγεται με το μόριο γάρ με εφέλκυση φυσικά και του προηγούμενου στοιχείου. Αρχικά, προηγείται άνω τελεία, ενώ αλλάζει και ο χρόνος του ρήματος σε ενεστώτα. Ένα άλλο στοιχείο είναι η αφομοίωση του ληκτικού συμφώνου *μνήμηγ γάρ* → *μνήμηγ γάρ*.

Το τελευταίο φανερώνει και τη στάση του συγγραφέα, καθώς ένας από τους τρόπους επέμβασής του είναι μέσω των μορίων. Αυτή η φωνολογική αλλοίωση υπονοεί ανάμειξη της στάσης του με αυτή της ηρωίδας, της Ευθύλλας, της φίλης της νεκρής. Ένα δεύτερο στοιχείο της στάσης του συγγραφέα είναι η χρήση του επιρρήματος *ἀεί*.

Το σημαντικό όμως είναι ότι έχουμε διείσδυση στα συναισθήματα και στον εσωτερικό κόσμο της ηρωίδας. Μέσω ενός υπερβατού σχήματος *μνήμηγ... δακρυτόν*, σημασιολογικής επανάληψης του κλάματος (*δακρυτόν – κλαίει*) και της χασμωδίας *κλαίει αποφθιμένης* (3 φωνήεντα στη σειρά), ο αφηγητής μας μεταφέρει στον ψυχικό κόσμο της ηρωίδας, που τελικά είναι η ίδια η πρωταγωνίστρια (2021: 228, 706)⁸⁹.

Η ανάλυση είναι ανάλογη με την ανάλυση στην παράγραφο 4.2, παραπάνω. Εκεί η διείσδυση στον χαρακτήρα, η ελεύθερη έμμεση σκέψη και η συνεπαγόμενη «θόλωση των προοπτικών» (*blur of perspectives*) συγγραφέα και χαρακτήρα, επιτυγχάνεται με τον συνδυασμό *δή γάρ*.

Μια περίπτωση όπου το προαναφερθέν αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί μόνο με το *γάρ*, έχουμε στον Όμηρο: *ἤχθητο γάρ ῥα Τρωσὶν δαμναμένους* (Ιλιάδα N 352-3) (στεναχωριόταν που (οι Αχαιοί) έχαναν από τους Τρώες). Η de Jong (2004b:112) θεωρεί ότι με την παρουσία του *γάρ* στην πρόταση με το ρήμα συναισθήματος *ἤχθητο*, αποδίδεται τόσο η συναισθηματική κατάσταση του υποκειμένου (ο Ποσειδών εν προκειμένω), αλλά και η μεταφορά της από τον αφηγητή προς τον αποδέκτη⁹⁰.

6.2.1.10. Επισήμανση στάσης (*stancetaking*) συγγραφέα

Η σύντομη επιγραφή **IG I³ 1243** (530-520 π.Χ.) φιλοξενεί λειτουργία του μορίου σε αξιολογητικό σχόλιο. Μετά από τη σύντομη αναφορά στο γεγονός ότι ο Πεισιάναξ κατασκεύασε το μνημείο του παιδιού του του Δαμασιστράτου, δηλώνεται ότι αυτό είναι το δώρο για τον θανόντα (*τὸ γάρ γέρας ἐστὶ θανόντος*). Θα μπορούσε να έχει και τη λειτουργία εξόδου, αυτή η κίνηση, ωστόσο είναι δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση με όλο το κείμενο.

⁸⁹ Αυτή η ανάλυση κανονικά προϋποθέτει την ύπαρξη μη πλαισιωμένου λόγου και κύριας γραμμής αφήγησης. Ωστόσο, λόγω της σύντομης έκτασης επιτύμβιων επιγραφών δεν είναι βοηθητική η διάκριση πλαισιωμένου/μη πλαισιωμένου λόγου ("*γάρ* introduces some salient information to the discourse model—even if the distinction framed/unframed may not be the most helpful in this non-narrative context") (2021:315-16).

⁹⁰ Η de Jong (2004b) χρησιμοποιεί τον όρο *διπλή εστίαση* (*double focalization*), ανάλογο με τη *θόλωση προοπτικών* των Bonifazi κ.α. (2021).

τόπικλῆος παιδὸς Δαμα-
σιστράτο ἐνθάδε σῆμα /
Πεισιάναχς κατέθεκε· τὸ
γάρ γέρας ἐστὶ θανόντος

(Το μνήμα προς δόξαν του παιδιού του Δαμασιστράτου κατασκεύασε ο Πεισιάναξ. Αυτό είναι γάρ το δώρο του θανόντος).

Στην **IG II² 13102** (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.), με βάση την ανάλυση στο 6.2.1.5., η πράξη με το γάρ, φανερώνει και τη στάση του συγγραφέα.

Με βάση την ανάλυση της **IG II² 13097** (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.) στο 6.2.1.5., το μόριο γάρ μαρτυρεί και τη φωνή του συγγραφέα. Η διακειμενικότητα είναι ένα στοιχείο που αποκαλύπτει τον συγγραφέα. Ο συνδυασμός *τέρμα κελεύθωι*, συναντάται μια φορά (με συμπλήρωμα σε γενική, *τέρμα κελεύθου*), στον Αισχύλο⁹¹. Ωστόσο, δεν είναι βέβαιο ποια είναι η στάση του επιτυμβιογράφου. Ίσως κυνική ή και ειρωνική; Ο Ωκεανός διήνυσε μεγάλη απόσταση, ο Οδυσσεάς ακόμα μεγαλύτερη για τον νόστο⁹², οι Αχαιοί κάνανε πολύ χρόνο να καταλάβουν την Τροία όπως ήθελε η Μοίρα⁹³. Ένα επιπρόσθετο στοιχείο παρέχει η τελευταία πράξη, όπου το επίθετο *ώκύμορος* παραπέμπει στον Αχιλλέα.

6.2.1.11. Μετατόπιση εστίασης - Επιστροφή στο Τώρα

Και η **SEG 13:223** (360/34 π.Χ.) απαρτίζεται από δυο ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα A2.14). Με το γάρ εισάγεται ξεχωριστή κίνηση, καθώς αλλάζει ο χρόνος σε ενεστώτα, αλλά και η αφήγηση, γίνεται απρόσωπη.

*σωφροσύνην ἤσκον ἀρετὴν τε, ὡς χρὴ νέον ἄνδρα,
καὶ ζῶν ἠιγούμην καὶ ἐπεὶ βιότου τέλος ἔσχον,
ὥστε θανῶν ἔλιπον λύπας προγόνοισι φίλοις τε·*

⁹¹ Στον Προμηθέα Δεσμώτη (A 286-87), ο Ωκεανός, αφού ταξίδεψε με το γοργότερο πτηνό (*πτερυγωκῆ οἰωνόν*), συναντάει τον Προμηθέα, λέγοντας *ἦκω δολιχῆς τέρμα κελεύθου διαμειψάμενος πρὸς σέ* (έφτασα σε σένα φτάνοντας στο τέρμα μακρινής πορείας). Θέλει να βοηθήσει τον Προμηθέα, αλλά εκείνος αντιπροτείνει ότι αυτό δεν τους συμφέρει (θα αυξήσει τα βάσανα του, ενώ και ο Ωκεανός μπορεί να υποστεί συνέπειες).

⁹² Βλ. παραδείγματα 6.2.1.5. στην ανάλυση της ίδιας επιγραφής.

⁹³ *χρόνω μὲν ἀγρεῖ Πριάμου πόλιν ἄδε Κέλευθος, πάντα δὲ πύργων κτήνη πρόσθε τὰ δημοπληθέα Μοῖρα λαπάξει πρὸς τὸ θίαιον* (Αισχ. Αγαμ., Πάρ. 126-30).

οὐ γὰρ ἔτ' ἔστιν ἰδέεν σῶμα γονεῦσιν ἐμόν.

(Τη σωφροσύνη και την αρετή ασκούσα, όπως αρμόζει σε νέο άνδρα, και με επαινούσαν όσο ζούσα αλλά και μετά το τέλος της ζωής, ώστε με το θάνατό μου άφησα λύπες σε γονείς και φίλους. Δεν είναι γάρ πλέον δυνατό να δουν το σώμα μου οι γονείς).

Καθ' όλο το κείμενο, παρατηρείται μια δυαδική δομή: α) στο πρώτο ελεγειακό δίστιχο, σημασιολογικά/γραμματικά, με ζεύγη από συνώνυμα (*σωφροσύνην-άρετήν*) και συντακτικά με αντώνυμες έννοιες (*καί ζῶν - καί ἐπει βιότου τέλος*), β) στην πρώτη πράξη του δεύτερου ελεγειακού διστίχου, σημασιολογικά-γραμματικά (*προγόνοισι-φίλοις*) και ηχητικά με παρηγήσεις (*ἔλιπον λύπας*), γ) παράλληλα παρατηρείται και σύνδεση πρώτου και δεύτερου ελεγειακού διστίχου με το ζεύγος *ζῶν - θανών*.

Αυτή η δυαδική δομή συνοψίζεται στην τελική κίνηση παρηχητικά στο ἔτ' ἔστιν ἰδέεν⁹⁴, υπονοώντας τη λύπη και το πένθος και εισάγοντας την έννοια της όρασης «ιδεῖν».

Στο δεύτερο ημιπέδες του δακτυλικού πενταμέτρου, υπάρχει μόνο αναφορά σε «μονάδες»: *σῶμα ἐμόν* και *γονεῦσιν* (μοναδικό σύνολο). Το *σῶμα ἐμόν* μάλιστα αντίκειται στη μοναδική αναφορά σε μονάδα που υπάρχει στο α' μέρος του κειμένου, στο *νέον άνδρα* του πρώτου στίχου.

Είναι η τεχνική του συγγραφέα να σηματοδοτεί το πέρασμα στο παρόν και να εστιάζει στους γονείς. Αυτή η μετάβαση όμως εξαίρει και την αξία της ζωής, του υλικού επιπέδου. Το σώμα δεν υπάρχει πλέον, οπότε η πνευματικότητα του παρελθόντος (*σωφροσύνη και αρετή*) απλά προσθέτει πόνο στους γονείς⁹⁵.

Για την ακρίβεια, το *γάρ* σηματοδοτεί το πέρασμα στο «από αυτή τη στιγμή και εξής». Στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι η στιγμή του θανάτου του υποκειμένου της αφήγησης. Το *ἔτι* μαζί με το μόριο *οὐ* σημαίνει «όχι πλέον». Κανονικά είναι ενιαία λέξη φωνολογικά (*οὐκέτι*), αλλά εδώ το *γάρ* σπάει οπτικά τη συνέχεια, όχι όμως και την ουσία της λέξης. Αντίθετα, «παίρνει και δίνει» δύναμη από και σε αυτό το χρονικό επίρρημα.

⁹⁴ Συνυπολογίζεται η προφορά του <δ> ως κλειστού συμφώνου.

⁹⁵ Ο Tsagalis (2008: 236) θεωρεί ότι η πρόταση παρέχει ένα πέρασμα στο μέλλον "a mechanism through which the epitaph's time frame 'glances at' the future".

Με την επιλογή του ενεστώτα, δηλώνεται το διαρκές παρόν που ξεκινάει από τη στιγμή που ανηγέρθη το μνήμα. Η τομή είναι η στιγμή του θανάτου, που δηλώνεται με την ανέγερση του μνήματος - τομή αντίστοιχη υπάρχει και στη δομή του κειμένου⁹⁶.

6.2.1.12. Επισήμανση εξόδου (Coda effect)

Οι παρακάτω πραγματώσεις του μορίου γάρ έχουν ήδη αναλυθεί. Η 1^η (SEG 13:223) αφορά επισήμανση επιστροφής στο παρόν (6.2.1.11) και οι άλλες δυο αφορούν γνωμικά (6.2.1.1.).

Στη SEG 13:223 (οὐ γὰρ ἔτ' ἔστιν ἰδέν σῶμα γονεῦσιν ἐμόν), η έξοδος (coda) δικαιολογείται, εφ' όσον η επιστροφή στο Τώρα αφορά την επικοινωνιακή κατάσταση αφηγητή και αποδέκτη αφήγησης, δηλαδή το Τώρα του Λόγου (Discourse-Now).

Όπως έχει αναφερθεί στο 6.2.1.1., στη SEG 30:271 (4^{ος} αι. π.Χ.) στην κίνηση με το γάρ (τοῦτο γάρ ἐστ' ἐμ φθιμένων νομίμοις) διακρίνεται μια χρήση κλεισίματος coda, κατά το διάσημο κλείσιμο του Θουκυδίδη κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ζύγκεται, όπου όμως το μόριο είναι το τε (Bonifazi κ.α., 2021: 615-16).

Το γνωμικό ἐσθλῶν γάρ μνήμης οὔποτε λησόμεθα, στη SEG 28:257 (4^{ος} αι. π.Χ.) (βλ. ανάλυση 6.2.1.1.) είναι και έξοδος (coda), μια απεστίαση (zooming out) (Bonifazi κ.α., 2021:842) από την αφήγηση και σύνδεση του «Τώρα της Πλοκής» με το «Τώρα του Λόγου» (Allan, 2009: 188).

6.2.1.13. Αλλαγή θέματος (topic shift)

Το μόριο επισημαίνει την αλλαγή θέματος (topic shift) στην επιγραφή SEG 26:56 (535-525 π.Χ.). Η επιγραφή είναι ένα τετράστιχο, όπου γίνεται μια διαρκής εναλλαγή θεμάτων, οι φίλοι από τη μια πλευρά και ο Σπουδοκράτης από την άλλη. Και στις δυο περιπτώσεις ωστόσο γίνεται λόγος για τον ίδιο. Στον δεύτερο στίχο το θέμα (topic) είναι ο Σπουδοκράτης: πιστός

⁹⁶ Ανάλογη περίπτωση εντοπίζεται στο έργο των Bonifazi κ.α. (2021: 318-19), σε απόσπασμα από τον Πίνδαρο (Ισθμιόνικος, 2^η επωδός, 27-32): γαῖαν ἀνά σφετέραν, τὰν δὴ καλέοισιν Ὀλυμπίου Διὸς/ ἄλσος: ἴν' ἀθανάτοις Αἰνησιδάμου/ παῖδες ἐν τιμαῖς ἔμιχθεν. καὶ γὰρ οὐκ ἀγνώτες ὑμῖν ἐντὶ δόμοι/ οὔτε κώμων, ᾧ Θρασύβουλ', ἐρατῶν./ οὔτε μελικόμπων ἀοιδᾶν (Στη γη τους, που καλεῖται ἄλσος του Ολυμπίου Διός, ἐκεῖ οι ἀπόγονοι του Αἰνησιδάμου συμμετείχαν στις ἀθάνατες τιμές. Και γάρ, το σπίτι σας δεν είναι ξένο ούτε σε αγαπημένες ευτυχίες, Θρασύβουλε, ούτε σε γλυκά ἄσματα).

Το γάρ εισάγει στην επιστροφή στο παρόν και έχει ἐμβέλεια σε ὅλη την κίνηση μέχρι το ἀοιδᾶν. Το καὶ ἔχει ἐμβέλεια μόνο στην πράξη (καὶ γάρ... δόμοι) (2021:319).

ἔεσθα σὺ γὰρ, σόφρον, ἐν λόπλοις ἀδάμαστος. Προηγουμένως στον 1^ο στίχο, μετά την επίκληση στον Σπουδοκράτη, ήταν οι πάντες που τον αγαπούσαν για τον τρόπο ζωής του «σ' ἐφίλον τρόπο λόνεκα πάντες». Ἐπειτα στον 3^ο στίχο, πάλι οι φίλοι (ἔ μάλ' ὄδυρόμενοι). Ακολουθεί η αναφορά στον Σπουδοκράτη *λότε ἀπόιχεο, ἄριστε, πρὶν ἡόρας* και τέλος στον τέταρτο στίχο, ξανά οι φίλοι τώρα: *νῦν θάψαν σε φίλοι καὶ μνῆμα τόδ' ἐστέσαντο*.

6.2.2. Λοιπές Επιγραφές

Πρόκειται για δυο αναθηματικές επιγραφές, μια τιμητική, έναν οδοδείκτη και μια κωμική ρίμα (comic verse).

6.2.2.1. Σε Γνωμικά

Η αναθηματική επιγραφή **Raubitschek, DAA 224** (500 π.Χ.) ξεκινάει με ελεγειακό δίστιχο (Παράρτημα A2.16). Νοηματικά θεωρείται μια κίνηση αποτελούμενη από δυο πράξεις. Η πρώτη πράξη αφορά τον δακτυλικό εξάμετρο και δίνει τη θέση της στην πράξη που χαρακτηρίζεται από το μόριο γάρ στη δεύτερη θέση, μετά από την αντωνυμία.

ἐσθλὸν τοῖσι σοφοῖσι σοφίζεσθαι κατὰ τέχνην

ἡὸς γὰρ ἡέχει τέχνην λῶιον ἡέχει βίοντον.

τόνδε με Ἀθηναῖαι δεκάτην ἀνέθεκε

(Εἶναι αγαθὸ για τους σοφούς να εξασκούν μια τέχνη. Ὅποιος γὰρ κατέχει τέχνη, ἔχει καλύτερη ζωή. Αυτόν εμένα αφιέρωσε στην Αθηνά ως δεκάτη).

Το ελεγειακό δίστιχο ουσιαστικά αποτελείται από δυο γνωμικά⁹⁷. Ἐκαστος στίχος ἔχει τα ανάλογα χαρακτηριστικά. Ο πρώτος με τη δοτική ηθική (Most, 2003:146), την απρόσωπη σύνταξη με την παράλειψη ρήματος (Τζάρτζανος, 1966:13). Ωστόσο και η επόμενη πράξη ἔχει

⁹⁷ Σε δύο αποσπάσματα από τον Ευριπίδη (σε Most, 2003:159-60), δυο γνωμικά βρίσκονται σε διαδοχική θέση, με την άνω τελεία να ορίζει τα ὅρια:

ἔνεστι δ' οἴκτος ἀμαθία μὲν οὐδαμοῦ, σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν· καὶ γὰρ οὐδ' ἀζήμιον γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφῆν (δεν υπάρχει οἴκτος στην ἀμάθεια μόνο στους σοφούς ἄνδρες. Και γὰρ η σοφὴ γνώμη δεν υπάρχει χωρὶς κόπο στους σοφούς).

ἀλλ' εὐγενεῖς μὲν, ἐν δὲ κιβδήλωι τόδε· πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶν κακοὶ (εἶναι ευγενεῖς ἀλλὰ αυτό εἶναι κίβδηλο. Πολλοὶ γὰρ ευγενεῖς εἶναι κακοί).

τέτοια φύση. Η εισαγωγική αντωνυμία (*ὅς*), το ρήμα σε ενεστώτα που επαναλαμβάνεται και το επίθετο αποτιμητικής έκφρασης σε συγκριτικό βαθμό (*λῶον*).

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον το μόριο *γάρ* έχει δυο λειτουργίες. Είναι εισαγωγικό γνωμικού και δίνει μια *de dicto* εξήγηση για το πρώτο γνωμικό. Η εξήγηση θεωρείται *de dicto*, επειδή δεν αφορά αποκλειστικά τον εκφέροντα το γνωμικό, αλλά, εκ φύσεως του ίδιου του γνωμικού, αφορά το σύνολο των σοφών - είναι μια εκτίμηση από τη γνώση των πραγμάτων (Bonifazi κ.α., 2021:374)⁹⁸.

6.2.2.2. Επισήμανση (πιθανής) αλλαγής αφηγητή

Η **SEG 30:164** (350 π.Χ.) είναι αφιέρωση στο Ασκληπιείο, ναό του Ασκληπιού, στην νότια πλαγιά της Ακρόπολης.

1 Φανόστρατος

2 Δηλοφάνης ἀνέθηκε Χολαργεὺς εἰκόνα τήνδε

τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Δωρίδος εὐξαμένης

Λυσιμάχη γάρ μητρὶ φίληι, Ἀσκληπιέ, τήν σήν

5 χεῖρα μέγας σωτήρ ἐξεφάνης ἐπιθεῖς

(Ο Δηλοφάνης από τον Χολαργό αφιέρωσε αυτήν την εικόνα, επειδή το υποσχέθηκε η κόρη του η Δωρίς. Για τη Λυσιμάχη γάρ την αγαπητή μητέρα, Ασκληπιέ, το χέρι σου που επέθεσες, φάνηκες μέγας Σωτήρ!).

Η μετοχή *εὐξαμένης* είναι γενική απόλυτη αιτιολογική και αναφέρεται στον λόγο της αφιέρωσης της εικόνας⁹⁹. Με το *γάρ* λοιπόν εισάγεται αλλαγή αφηγητή. Δεν πρόκειται για *de re* εξήγηση, καθώς αυτή δίνεται με τη μετοχή. Επειδή λείπει η κτητική αντωνυμία (τίνος η μητέρα; *ἐμῆ* «δική μου» ή *ἐῆ* «δική της»;) μπορεί να υποτεθεί αλλαγή «αφηγητή» δεδομένου

⁹⁸ Η τρίτη κίνηση δίνει και το είδος της επιγραφής: η δεκάτη στην Αθηνά, σημαίνει ότι είναι αφιερωματική επιγραφή. Ο τεχνίτης δίνει το ένα δέκατο της παραγωγής του, του προϊόντος, αφιέρωμα στην Αθηνά (Jim, 2011:82).

⁹⁹ Δεν ξέρουμε ποια εικόνα είναι αυτή. Η Cremo (2021:12) υποθέτει ότι είναι η θεραπεύτρια του Ασκληπιού, η Φανοστράτη. Στην online ηλεκτρονική έκδοση των αττικών επιγραφών (PHI online), ωστόσο, δεν αναφέρεται γυναίκα θεραπεύτρια, παρά μόνο ο Ασκληπιός και ο Φανόστρατος. Δεν θα υπεισέλθουμε όμως εδώ σε φιλολογικές λεπτομέρειες καθώς δεν επηρεάζεται η ανάλυση.

ότι πιθανότερο ηγούμενο του ομιλούντος προσώπου είναι το εξέχον, το κοντινότερο, δηλαδή η ίδια η κόρη, η Δωρίς. Εξάλλου η μετοχή περικλείει και την ενέργεια της εκφοράς λόγου.

Άρα, σε αυτήν την περίπτωση, η ερμηνεία είναι: «Σου αφιερώνουμε Ασκληπιέ, εγώ και ο πατέρας μου, αφού το υποσχέθηκα, αυτήν την εικόνα! Για τη Λυσιμάχη, τη μητέρα μου την αγαπητή, που τη θεράπευσες με επίθεση χειρός, Ασκληπιέ, αναδείχθηκες Σωτήρας!»

Ανάλογη θέση παίρνει και ο Hornblower (1994:63) στο απόσπασμα 2.13.3 του Θουκυδίδη. Μια περίοδος που εισάγεται με το γάρ δίνει μια δήλωση του ίδιου του Θουκυδίδη. Όμως δεν είναι ξεκάθαρο ότι πρόκειται για δική του δήλωση. Αυτό συνάγεται από το συγκεκριμένο - ο Περικλής δεν θα μπορούσε να γνωρίζει αυτή την πληροφορία (2021:741). Εξάλλου οι εκδότες την τοποθετούν μέσα σε παρένθεση¹⁰⁰.

6.2.2.3. Επισήμανση Αλλαγής Θέματος (topic shift)

Στην τιμητική επιγραφή IG I³ 1401 (475-450 π.Χ.), το γάρ εισάγει την τελική κίνηση.

Λυσίθεος : Μικίωνα φιλῖν φεσι μάλισστα τῶν ἐν τῆι πόλει· ἀνδρεῖος γάρ ἐστι (Λυσίθεος: Τον Μικίωνα αγαπάει, λέει, περισσότερο από όλους στην πόλη. Ανδρείος γάρ είναι).

Μετρικά, η επιγραφή αποτελείται από δυο αναπαιστικούς δίμετρους (Παράρτημα Α2.18). Το όνομα *Λυσίθεος* είναι εκτός αναπαιστικών διμέτρων:

Μικίωνα φιλῖν φεσι μάλισστα

τῶν ἐν τῆι πόλει· ἀνδρεῖος γάρ ἐστι.

Στον δεύτερο αναπαιστικό δίμετρο η διαίρεση είναι στο τέλος του πρώτου μέτρου, όπου υπάρχει και η άνω τελεία. Αυτό βοηθάει στην τεμαχιοποίηση, ώστε να θεωρηθεί νέα κίνηση το *ἀνδρεῖος γάρ ἐστι*.

¹⁰⁰ *Θαρσεῖν τε ἐκέλευε προσιόντων μὲν ἑξακοσίων ταλάντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φόρου κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν ξυμμάχων τῆι πόλει ἄνευ τῆς ἄλλης προσόδου, ὑπαρχόντων δὲ ἐν τῆι ἀκροπόλει ἔτι τότε ἀργυρίου ἐπισήμου ἑξακισχιλίων ταλάντων (τὰ γὰρ πλεῖστα τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγένετο, ἀφ' ὧν ἕξ τε τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως καὶ τᾶλλα οἰκοδομήματα καὶ ἐς Ποτειδαίαν ἀπανηλώθη = Το απόθεμα ήταν εννέα χιλιάδες επτακόσια τάλαντα, εκ των οποίων έγιναν δαπάνες για τα Προπύλαια και τα άλλα οικοδομήματα, αλλά και για την εκστρατεία της Ποτίδαιας).*

Το μόριο έχει λειτουργία αλλαγής θέματος (topic shift). Σημασιολογικά φυσικά υπάρχει η έννοια της αιτιολόγησης.

Ωστόσο ελλείπει συνδέσμος, το γάρ επισπεύδει την κατανόηση του «περί οὔ ο λόγος». Ποιος είναι ανδρείος;

Πβ. ένα σχετικό, υποβοηθητικό παράδειγμα στη Ρούσσου (2015:121):

(21). α. Ο παππούς μιλούσε δυνατά στον εγγονό του όταν __ διάβαζε ένα βιβλίο.

β. Ο παππούς μιλούσε δυνατά στον εγγονό του όταν αυτός διάβαζε ένα βιβλίο.

Με τη χρήση της αντωνυμίας αυτός (21β) επιτυγχάνεται η αλλαγή θέματος, όπως φαίνεται από δοκιμασίες κατανόησης σε ενήλικες.

Παρόμοια, στην επιγραφή, εάν αφαιρείτο το μόριο γάρ, τότε το ανδρείος θα αναφερόταν μάλλον στον Λυσίθεο.

Με αυτήν την τεχνική, ο Μικίωνας αποκτάει εξέχουσα θέση σε σχέση με τους υπολοίπους «τῶν ἐν τῆι πόλει».

6.2.2.4. Επισήμανση Κλιμάκωσης/Κορύφωσης (Climax/Peak)

Ο συγκεκριμένος οδοδείκτης IG II² 2640 (5^{ος} αι. π.Χ.) αποτελείται από δυο ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα A2.19). Το γάρ μπορεί να θεωρηθεί ότι εισάγει ξεχωριστή κίνηση, όλο το δίστιχο. Πέρα από τη μετρική, στην τεμαχιοποίηση βοηθάει και το γεγονός ότι δεν εμφανίζεται άλλο μόριο, ενώ υπάρχει και αλλαγή χρόνου σε ενεστώτα.

ἡ πόλις ἔστησέν με βροτοῖς μνημεῖον ἀληθές

πᾶσιν σημαίνειν μέτρον ὁδοιπορίας·

ἔστιν γὰρ τὸ μεταχρὸν θεῶν πρὸς δώδεκα βωμόν

πέντ' ἐπὶ τεσσαράκοντ' ἐγ λιμένος στάδιοι.

(Η πόλη με έστησε για τους θνητούς αληθινό μνημείο. Για να επισημαίνω σε όλους το μέτρο της οδοιπορίας. Είναι γάρ η απόσταση προς τον βωμό των δώδεκα θεών (Πέντε επί) σαράντα στάδια από τον λιμένα)

Με αφηγηματολογικούς όρους, η πρώτη κίνηση είναι μέχρι την εφθήμερη τομή, ἡ πόλις ἔστησέν με βροτοῖς, και συνιστά τον Προσανατολισμό όπου παρουσιάζονται οι συμμετέχοντες.

Έπειτα αναπτύσσεται η ένταση, στην Περιπλοκή, *μνημεῖον ἀληθές πᾶσιν σημαίνει μέτρον ὁδοιορίας*. Το *μνημεῖον ἀληθές* είναι η γενική ιδιότητα. Κατόπιν το απαρέμφατο του σκοπού *σημαίνει*, δίνει περισσότερες πληροφορίες «είμαι επιπλέον και δείκτης του μέτρου οδοιορίας».

Η εξειδίκευση της πληροφορίας ολοκληρώνεται στην κίνηση που εισάγεται με το *γάρ*. Πρόκειται για κλιμάκωση, όπου παρέχεται το κρίσιμο στοιχείο της απόστασης από μια συγκεκριμένη αφετηρία μέχρι ένα συγκεκριμένο τέλος. Επιπλέον το σημείο αναφοράς *προς βωμόν* βρίσκεται επί τόπου.

Αν και δεν χρησιμοποιείται κάποιο τοπικό επίρρημα, ωστόσο η επιγραφή βρίσκεται επί του βωμού (Folitt-Weinberg, 2022:42) για τον οποίο γίνεται λόγος με την πρόθεση *πρός*. Αν δεν ήταν γνωστό αυτό το εξωγλωσσικό στοιχείο, θα μπορούσε εύκολα να παραπλανηθεί ο σημερινός αναγνώστης και να θεωρήσει ότι η επιγραφή βρίσκεται οπουδήποτε αλλού, ανάμεσα στον βωμό και τον λιμένα. Αυτή η αναφορά του βωμού χωρίς τοπικό επίρρημα ίσως να οφείλεται και σε μια γενικότερη χρήση του ως σημείου αναφοράς, τουλάχιστον από την εποχή του Ηροδότου (Folitt-Weinberg, 2022:42-43).

Παρατηρείται λοιπόν μια κλιμάκωση σε αυτήν την κίνηση, σε πρώτο επίπεδο νοηματικά.

Παρατηρείται κλιμάκωση όμως και στη δομή: **α)** *βροτοῖς* → *πᾶσιν* → *θεῶν*, **β)** επανέρχεται η σύνταξη με κατηγορούμενο. Προηγουμένως το *μνημεῖον ἀληθές* ήταν κατηγορούμενο στην αντωνυμία *με*. Πλέον το κατηγορούμενο είναι η απόσταση σε μονάδες μέτρησης (στάδια) και το συνδεδετικό ρήμα δηλώνεται ρητά δίπλα στο μόριο. Αυτή η όντως μεγάλη απόσταση (περίπου 37 χλμ) είναι το κατηγορούμενο στην ουσιαστικοποιημένη πρόθεση *το μεταχού* (ενν. διάστημα).

6.2.2.5. Στάση συγγραφέα

Ένα κωμικό σχόλιο εισάγεται με το μόριο *γάρ* στην **I.Elusion 60** (360 π.Χ.): *τὸν γὰρ θύλακον θεὸν νομίζω, μεστός ἄν εἶ, μὴ κενός* (τον γάρ σάκο θεωρώ θεό, αν είναι γεμάτος, όχι άδειος) Προηγουμένως ο χαρακτήρας αυτής της επιγραφής αναφέρει ότι *γράμματα ταυτί κολάψας τὴν τέχνην μαθεν· ὅπως δὲ ἄριστόν ἐστι* (χάραξα γράμματα για να μάθω την τέχνη, όσο πιο καλά γίνεται). Και εδώ ακριβώς είναι το αστείο, ότι η άριστη γνώση συνεπάγεται γεμάτο σάκο (με

χρήματα), ο οποίος με αυτή την προϋπόθεση θεωρείται θεός. Το κωμικό σχόλιο υπάγεται στη γενικότερη κατηγορία της στάσης του συγγραφέα, όπως εξάλλου συνηγορεί και το ρήμα *νομίζω*.

6.3. Ελληνιστική - Ελληνορωμαϊκή Περίοδος

6.3.1. Επιτύμβιες επιγραφές

6.3.1.1. Επισήμανση Γνωμικού

Η πρώτη πραγμάτωση στην επιγραφή **Hellenika 17 (1962) 67** (1^{ος} αι. π.Χ.) αφορά λειτουργία εισαγωγής γνωμικού: *κοιναι γάρ άνθρωποισιν αι τοῖται τύχαι*. Το γνωμικό επιστεγάζει την προηγηθείσα παράκληση του νεκρού Καικίλι προς τη μητέρα του Πύλλα, να μην κλαίει υπερβολικά (*ἄν και παρακαλῶ δακρύειν ὅσον θέμις*) και προετοιμάζει την επόμενη κίνηση με το *γάρ* (βλ. 6.3.1.3.).

Στην επιγραφή **SEG 28:242** (100 π.Χ.) το *γάρ* εντοπίζεται σε γνωμικό: *πᾶσι γάρ εἶς Αἴδης*, το οποίο συμπληρώνει το αμέσως προηγούμενο γνωμικό *πάσιν ἴσον τὸ τέλος*. Ο Σμίκρος είναι θνητός και αφήνει την τελευταία του πνοή παρά τη σχέση του με τους αθανάτους (*ὑπ' ἀθανάτων*)¹⁰¹: Ο Άδης δεν κάνει εξαιρέσεις σε κανέναν.

Η εισαγωγική χρήση του *γάρ* σε γνωμικό εμφανίζεται και στην επιγραφή **IG II² 5426** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.). Στους νεκρούς απουσιάζει ο έρωτας, η επιθυμία για το οτιδήποτε (*οὐθεις ἔρωσ γάρ ἐν φθιτοῖς ἐστίν τινος --τε δόξης, οὐ μετεώρου σχήματος*). Το γνωμικό είναι η απόληξη της προτροπής του λόγου του νεκρού προς τον επισκέπτη του τύμβου (*ἄνθρωπε πολλῶν μόχθων... μή μου παρέλθης σῶμα τὸ νενεκρωμένον*), για μια ζωή συμβατή με τα ηθικά πρότυπα της εποχής (*ζῆθι τὸν ἐπίλοιπον ἐν βίῳ χρόνον καλῶς*). Τα πλούτη δεν έχουν κεντρική θέση στην επίγεια ζωή μιας και είναι παντελῶς αχρείαστα στη μετά θάνατον ζωή (*Πλουτέως τὰ δώματα πλούτου γέμουσι, μηδενὸς χρήζοντα ὄλως*).

Ανάλογη είναι και η περίπτωση στην επιγραφή **IG II² 8955a** (2^{ος} αι. μ.Χ.). Σε αυτήν την επιγραφή, το γνωμικό *ὅτι τάχιστα ὠκυτάτη γάρ βροτοῖς ἦδε θανάτου κέλευθος* (είναι πολύ

¹⁰¹ Αν και αποσπασματική η επιγραφή, μπορεί να θεωρηθεί γνωμικό, με βάση το ακολουθούμενο μοτίβο των επιγραφών: *Σμίκρος Μ [...]* Ἀγκυλῆθεν [...] *θνητὸς ὑπ' ἀθανάτων [...]* πνεῦμ' ἀποπαυσάμενος [...] *πάσιν ἴσον τὸ τέλος· πᾶσι γάρ εἶς Αἴδης.*

γρήγορη για τους θνητούς η οδός του θανάτου) ακολουθεί κάποια λίγα στοιχεία για τον νεκρό και ειδικά την αναφορά στη νεαρή του ηλικία.

Στην επιγραφή **IG II² 11267** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.), το μόριο εμφανίζεται δυο φορές. Στην πρώτη περίπτωση επισημαίνει ένα γνωμικό *οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις γὰρ ἀριφραδές* (τίποτα δεν είναι ολοφάνερο στους ανθρώπους) προς επίρρωσιν της προηγηθείσας δήλωσης, να μην έχει κανείς εμπιστοσύνη στη δική του κενή αντίληψη (*κεναῖς φρεσὶ*) καθώς μπορεί να παραμονεύει ο *δαίμων* (μοίρα) (δεύτερη εμφάνιση μορίου βλ. 6.4.2.1.).

Στην επιγραφή **SEG 30:301** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.) το γάρ επιτελεί δύο λειτουργίες¹⁰². Η επισήμανση γνωμικού στον 6^ο στίχο, *πᾶσαν γὰρ δαίμων ὤλεσεν εὐτυχίαν* (κάθε ευτυχία αφάνισε ο δαίμων), δικαιολογείται από τον γνωμικό αόριστο και την αντωνυμία *πᾶσαν*. Με τον θάνατο του συγκεκριμένου νέου δηλαδή, υπονοείται το μέγεθος της δυστυχίας, κάτι που μπορεί να επεκταθεί, όχι μόνο για τον Αλέξανδρο της επιγραφής αλλά για όλους τους νέους που «χάνονται» νωρίς¹⁰³.

6.3.1.2. Σε μηχανισμό Προσέλκυσης Προσοχής

Στην επιγραφή **IG II² 12701** (3^{ος} αι. μ.Χ.), η δήλωση ηλικίας στο τέλος σε συνδυασμό με το *κάμοι* λειτουργεί στην κατεύθυνση της προσέλκυσης της προσοχής. Ο Σώζων αναφέρει τον τρόπο που σκοτώθηκε και κλείνει με αυτήν την τεχνική: *ἦν γὰρ ἔτη κάμοι ἑπτὰ τε καὶ κ εἴκοσι* (ήμουν και εγώ 27 ετών). Αναφέροντας το *κάμοι* «και σε μένα» αποστρέφεται σε κάποιον νοερό συνομιλητή, τον επισκέπτη του τύμβου, που θα έπρεπε να έχει κατά νου, την αβεβαιότητα της επίγειας ζωής.

Στο πλαίσιο της προσέλκυσης προσοχής, κινείται το μόριο και στις δυο εμφανίσεις, στην **IG II² 13373** (4^{ος}/5^{ος} αι. μ.Χ.). Η επιγραφή καλεί τον επισκέπτη να δει το κάλλος της ψυχής και του σώματος της Ασκληπιοδότης (*δέρκεο κάλλος*). Συνεχίζει με την κίνηση που απαντάται πρώτη

¹⁰² Για τη 2^η λειτουργία, βλ. 6.3.1.4.

¹⁰³ Το γνωμικό έπεται γνωμικού στον στίχο 5, *ὤλετο πᾶσα ἐλπίς καὶ ἐβλήθη πᾶς κάτω οἶκος* (χάθηκε κάθε ελπίδα και χτυπήθηκε κάθε κάτω οίκος). Επειδή και οι 2 πρώτοι στίχοι σχηματίζουν γνωμικό, *ἀθάνατοι μὲν ἔχουσιν ἀγήρατον βίον αἰεὶ, ὄλλυνται δένδρων ὄλλυμένων Δρυάδες* (οι αθάνατοι θεοί δεν γερνάνε χάνονται οι Δρυάδες χαμένων δέντρων), μπορεί να ιδωθεί ως συμμετρική μορφικά η χρήση. Συνεπώς το διπλό γνωμικό των στίχων 5-6 θα μπορούσε να λειτουργεί και ως έξοδος, καταχρηστικά ωστόσο, καθώς είναι μικρή η έκταση του κειμένου, σε σχέση με το εισαγωγικό γνωμικό και την «έξοδο».

φορά το γάρ, *ἀμφοτέροις γάρ ἔν φύσις ὥπασε κάλλος ἀκήρατον*. Δυο αντηχητικές επιδράσεις – μια νοηματική με τη μεριστική αντωνυμία *ἀμφοτέροις* (αναφέρεται στην ψυχή και το σώμα της νεκρής) και μια ηχητική *δέρκεο κάλλος- ὥπασε κάλλος*. Η δεύτερη πραγμάτωσή του εισάγει το δεύτερο ζεύγος, τη σχέση της με τον σύζυγο (*θανοῦσα γάρ οὐ θάνε μούνη*). Και εδώ υπάρχουν αντηχήσεις (*θανοῦσα – θάνε*) εντός της κίνησης, αλλά και νοηματικά, σε συνδυασμό με την επόμενη (*οὐ μούνη – πόσιν*, «δεν πέθανε μόνη – ούτε εγκατέλειψε τον σύζυγο»). Το πιο σημαντικό, όμως, επιχείρημα αυτής της ανάλυσης είναι η ίδια η επανάληψη του μορίου και η πλαισίωση του και στις δυο περιπτώσεις από ζεύγη.

6.3.1.3. Επισήμανση Περιπλοκής

Η αφηγηματολογική ανάλυση προσφέρεται στην επιγραφή **IG II² 8388** (αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.). Η κίνηση με το γάρ, είναι η περιπλοκή, *ἦλθε γάρ εἰχθρολέων τάμὰ θέλων σποράσαι* (ένα λιοντάρι εχθρικό ήρθε να με κατασπαράξει). Προηγείται ο προσανατολισμός με την εισαγωγή προσώπων και υπόθεσης «Ας μην απορήσει κανείς με αυτήν την εικόνα, που από τη μια πλευρά απεικονίζεται ένα λιοντάρι και από την άλλη μια πλώρη». Η κίνηση με το γάρ χτίζει την ένταση – την περιπλοκή. Ακολουθεί η κλιμάκωση *ἀλλὰ φίλοι τ' ἤμυναν* (οι φίλοι αμύνθηκαν) και η επίλυση *καί μοι κτέρισαν τάφον οὔτηι* (και μ' έθαψαν εδώ).

Με τη δεύτερη εμφάνιση του στην επιγραφή **Hellenika 17 (1962) 67** (1^{ος} αι. π.Χ.), το γάρ εισάγει κίνηση, που μετατοπίζει το πλαίσιο αναφοράς στα άτομα που αφήνει πίσω, *λείπω γάρ αὐτᾶ πατέρα πρέσβυν καὶ τέκνον* (της αφήνω γάρ τον γέρο πατέρα και το παιδί). Εισάγει ουσιαστικά μια καινούργια υπόθεση περιπλοκή.

Το γάρ στην επιγραφή **IG II² 11477** (1^{ος}/2^{ος} αι. μ.Χ.) εισάγει την περιπλοκή (complication) *παιδείας γάρ ἐγὼ πινυτῆς ἤλιζα γενέσθαι καὶ χάριτ' ἄν δοῦναι μητρὶ καὶ πατέρι* (περίμενα να λάβω σωστή παιδεία και να δώσω χάρη στους γονεὶς μου) μετά από έναν σύντομο προσανατολισμό, με την εισαγωγή των προσώπων (πατέρας ο Παρδαλάς, μητέρα η Ευτυχίς, παιδί-αφηγητής ο Ευτυχιανός). Ακολουθεί η κλιμάκωση ή/και η επίλυση (δεν είναι σαφὴ τα ὅρια, αλλά συμβαίνει και, εξάλλου, δεν επηρεάζεται η ανάλυση), *νῦν δέ... ἔτη*, όπου ανακοινώνεται το μοιραίο γεγονός να χάσει τη ζωή του στα έντεκα χρόνια.

6.3.1.4. Επισήμανση Κλιμάκωσης/Κορύφωσης (climax/peak)

Η **IG II² 8494** ξεκινάει με το όνομα του νεκρού (Νικίας), την καταγωγή και το γεγονός ότι το μνήμα είναι κενό. Ακολουθεί κίνηση που εισάγεται με το *γάρ* (αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.): *σῶμα γὰρ ἔδρα Ὠρείου κρύπτει πυρκαϊή φθιμένου* (το σώμα γαρ του νεκρού καλύπτει πυρκαγιά-έδρα του Ωρείου). Ο συγγραφέας μας μεταφέρει στην αποφασιστική στιγμή, όπου έχασε τη ζωή του το παιδί, ο Νικίας. Χρησιμοποιεί τον ιστορικό ενεστώτα, κλιμακώνει απευθείας την ένταση. Πρόκειται δηλαδή για κλιμάκωση *in medias res*. Βλέπει ο αναγνώστης το σώμα του παιδιού τη στιγμή που καίγεται. Κατόπιν δίνει τη μεταφορική εικόνα του Άδη που «είδε το παιδί που ακόμα αναζητούσε την αγκαλιά και το περιέβαλε με τα σκοτεινά φτερά του». Στη συνέχεια μεταφέρει τον χρόνο και διηγείται την ανέγερση του ταφικού μνημείου.

Με το μόριο, στην πρώτη πραγμάτωσή του στην επιγραφή **IG II² 11960** (μέσα 3^{ου} αι. π.Χ.), κλιμακώνεται η ένταση ενόσω εξειδικεύεται η πληροφορία. Πρόκειται για την κατάληξη ενός τριαδικού σχήματος. Ξεκινάει με το ρήμα *εἶλε* όπου χτίζεται η ένταση, *εἶλε σόν, Ἡράκλειτε, καὶ αἰνετὸν υἷα Λεαίνης* (Πήρε τον γιο σου, Ηράκλειτε, τον αξιέπαινο και της Λεαίνης). Στη δεύτερη φάση, δίνεται το όνομα και ο τρόπος του θανάτου (στο πεδίο της μάχης): *εἶλεν θαρραλῆς ἔργα Λέοντα μάχης* (πήρε τον Λέοντα, θαρραλέο στο πεδίο της μάχης). Στην τρίτη φάση, όπου εμφανίζεται το μόριο, δίνεται και ο τόπος και περισσότερες λεπτομέρειες: *ἀνχιάλου Σαλαμῖνος ὁ γὰρ κλήροισιν ἀμύνων δυσμενέων ὅλοον τραῦμα κατηγάγετο* (υπέκυψε αμυνόμενος στον αιγιαλό της Σαλαμίνας).

Στην επιγραφή **SEG 30:249** (3^{ος} /4^{ος} αι. μ.Χ.), σε μικροεπίπεδο, το *γάρ* κλιμακώνει την ένταση που δημιουργεί η προηγούμενη κίνηση με την εμφάνιση, στο αφηγηματικό προσκήνιο, της αδερφής του παιδιού: *οὐδ' αὐτως ἤχεϊ ὅπι Ἄμπελος ἦδε ὀμαδέλφη* (δεν ηχεί το ίδιο η φωνή της αδερφής) → *τύμβος γὰρ ξενικῆι ἔκλασε* (χώρισε) *συντροφίην*: (ο τύμβος στα ξένα χώρισε τη συντροφιά των δυο παιδιών). Είναι δηλαδή διπλό το πρόβλημα, τόσο ο θάνατος, η απώλεια, όσο και η ταφή σε ξένη γη, που δημιουργούν τη ζοφερή κατάσταση για την αδερφή και κατ' επέκταση για τους οικείους του παιδιού.

Με την κίνηση που εισάγει το *γάρ* (**SEG 28:306**, 2^{ος} μ.Χ.) ολοκληρώνεται η αναφορά στον θάνατο, που αποτελεί στη συγκεκριμένη περίπτωση το επιστέγασμα μιας όμορφης ζωής. Σε κάθε μια από τις κινήσεις υπάρχει αυτή η αντίστιξη της όμορφης ζωής που διεκόπη από τον

απροσδόκητο θάνατο: *λείπω ἄτερ στυγερῶν νούσων βίον* (δεν επήλθε ο θάνατος από κάποια δύσκολη νόσο), *ὥς μοι καλλίστη βιότη πέλεν ἢ δὲ τελευτή* (η πραγματικά όμορφη ζωή τελείωσε). Στην κίνηση που εντοπίζεται το *γάρ* (*αἰεὶ γάρ τ' εὐβουλος ἐὼν θάνον Ἀτθίδι γαίῃ*) κλιμακώνεται αυτή η έννοια της καλής ζωής, σε υλικό και ηθικό επίπεδο (*αἰεὶ, εὐβουλος*) που διακόπτεται οριστικά από τον θάνατο. Επιπλέον, εδώ δηλώνεται ρητά ο θάνατος (*θάνον*) φανερώνεται και ο τόπος (*Ἀτθίδι γαίῃ*).

Στην επιγραφή **IG II² 13009a** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.) το *γάρ* εισάγει την κλιμάκωση της ιστορίας (*έννεακαιδεκέτις γάρ ἀπὸ χθονὸς Ἥλυσιόνδε ἐρχομένη πεδίων θνητὸν ἔλυσσά βίον*). Προηγουμένως, στην περιπλοκή, γίνεται αναφορά στην ενάρετη ζωή, όπου απέδιδε τιμές στους ενδόξους βασιλείς και στην αγαπητή μητέρα. Το πρώτο σκαλί της έντασης είναι η έκφραση *μητρί ποθητή ἤδη γηραλέῃ* (η ηλικιωμένη μητέρα της την αγαπούσε) και το δεύτερο το *τέρμα λάχον βιότου* (έφτασα στο τέρμα του βίου). Όμως η κίνηση με το *γάρ* δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επέκταση, καθώς η πληροφορία της ηλικίας και η αναφορά στη μετάβαση στα Ηλύσια Πεδία είναι καίριας σημασίας. Μετά από μια σύντομη εκτίμηση (evaluation) (*ἀλλ' Αἰδῆς βουλῆσιν ἀκαμπέσιν ἄρπασ' ἀνάγκης*¹⁰⁴) ακολουθεί η επίλυση (*αἰθέρι δούς ψυχῆν, σῶμα δε Κεκροπίῃ*¹⁰⁵).

Στο σύντομο τετράστιχο (**SEG 30:298**, 3^{ος} αι. μ.Χ.) το *γάρ* εισάγει μια κίνηση ως το τέλος (*δοιάς γάρ τελέσας δεκάδας καὶ πέντ' ἐνιαυτούς ὄρφναῖον κατέχει Φερσεφόνης θάλαμον*). Το κείμενο αρχίζει με την αναφορά στον μουσοπόλο Θεότιμο και το κύδος του το άριστο. Έπειτα ανατρέπεται η ισορροπία (περιπλοκή) με το παράδοξο η Πιερίς, η έδρα των μουσών, να μην προστατεύει τους αγαπημένους της (*ἀρκεῖν δ' οὐκ ἐδάῃ Πιερίς οἴσι φίλοις*). Η κλιμάκωση είναι ακριβώς η αναφορά στη νεανική ηλικία των 25 ετών, εντέχνως, με παρήχηση (*δοιάς δεκάδας*), με το καθιερωμένο σχήμα των ενιαυτών και τη μετοχή *τελέσας*. Η αποκατάσταση της ισορροπίας – η επίλυση - είναι η μετάβαση στον σκοτεινό θάλαμο της Περσεφόνης. Το *γάρ* στην μικροεμβέλεια του εισάγει στην πράξη της κλιμάκωσης, ενώ σε μακροεμβέλεια εισάγει σε κίνηση, μια εξήγηση de dicto της δήλωσης ότι η Πιερίς δεν έμαθε να προστατεύει τους αγαπημένους της.

¹⁰⁴ Μετάφραση: Ο Άδης, με τις βουλές τις άκαμπτες, άρπαξε αναγκαστικά.

¹⁰⁵ Μετάφραση: Δίνοντας στον αιθέρα την ψυχή και το σώμα στη γη του Κέκροπα.

Ιδιαίτερη περίπτωση κλιμάκωσης, στο πλαίσιο ρητορικού σχήματος επανάληψης, εντοπίζεται στη σύντομη επιγραφή **IG II² 13149** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.). Οι τρεις διαδοχικές κινήσεις συνιστούν ένα τριμερές, με την τρίτη κίνηση να επιστεγάζεται με το μόριο γάρ. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τις επαναλήψεις και τις σημασιολογικές ομοιότητες → **1^η κίνηση:** *θεῖα γύναι, σέο κῦδος ἐπὶ χθονὶ οὔποτε λήσει*, **2^η κίνηση:** *ἔνθεν ἀεὶ ζῶεις καὶ ἀκήρατον οὔνομα σεῖο*, **3^η κίνηση:** *οὔποτε γάρ βιότοιο τεοῦ χρόνος εὐχος ὀλέσση* (ο χρόνος δεν θα αφανίσει ποτέ το εύχος (δόξα) σου).

Στην επιγραφή **SEG 30:301** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.) η πράξη με το γάρ εντοπίζεται στο τέλος της επιγραφής. Στο μικροεπίπεδο των στίχων 5-6, που αποτελούν μια κίνηση λόγω νοήματος, το γάρ λειτουργεί ως εισαγωγικό κλιμάκωσης: 5 *ῥλετο πᾶσα ἐλπίς καὶ ἐβλήθη πᾶς κάτω οἶκος* 6 *πᾶσαν γάρ δαίμων ῥλεσεν εὐτυχίαν* (χάθηκε κάθε ελπίδα και χτυπήθηκε κάθε κάτω οίκος, κάθε ευτυχία αφάνισε ο δαίμων). Ακολουθείται εδώ ένα τριαδικό σχήμα με τελική κατάληξη την πράξη με το γάρ: επανάληψη των αντωνυμιών (*πᾶσα - πᾶς - πᾶσαν*), ρημάτων και ουσιαστικών με συναφείς έννοιες (*ῥλετο - ἐβλήθη - ῥλεσεν / ἐλπίς - κάτω οἶκος - εὐτυχίαν*). Επίσης, ένα ακόμα στοιχείο της δράσης κλιμάκωσης/κορύφωσης είναι ότι στην πράξη με το γάρ η σύνταξη γίνεται ενεργητική και εισάγεται ο δράστης (*δαίμων*).

Στην επιγραφή **MDAI(A) 67 (1942) 110,212** (ρωμαϊκή περίοδος), το γάρ κινείται στο πλαίσιο της αποστροφής του λόγου προς τον αποδημήσαντα, που ολοκληρώνει και το κείμενο (*σύ γάρ νόω, Ἄντωνεῖνε, καὶ σοφίην ἀγανῶι καὶ γραφικὴν ἐφίλεις*). Το περιεχόμενο της αποστροφής αποκορυφώνει την ένταση του επαινετικού λόγου. Στην αρχή ξεκινάει με το σώμα που βρίσκεται στη γη (*σῶμα μὲν οὐκ ἀέκοντος ἀγαυὴ Κεκροπίς ἴσχει*), περνάει στην ψυχή που μετέβη στις ομηγύρεις των αγαθών (*εἰς ἀγαθῶν εἴκεθ' ὀμηγύριας*), για να αναφερθεί τελικά σε ολόκληρη την υπόσταση του Αντωνεΐνου: «Ἐχοντας πρᾶο νου, αγαπούσες τη σοφία και τη γραφική τέχνη».

Στην επιγραφή **SEG 30:284** (3^{ος} αι. μ.Χ.) το γάρ, βρίσκεται σε συνδυασμό με το ἦ (βλ. 6.4.2.2.).

6.3.1.5. Επισήμανση Επίλυσης

Η λειτουργία του μορίου στην επιγραφή **IG II² 12473** (3^{ος}/4^{ος} μ.Χ.) αφορά στην εισαγωγή επίλυσης (resolution), όπου και τελειώνει η επιγραφή: Πριν καταφέρει να επιτύχει τους

στόχους του ο Πλούταρχος, τον βρήκε ο θάνατος (*πρόσθε γάρ αστόργου μοῖρα κίχεν θανάτου*). Η περιπλοκή αφορά τον στόχο του Πλούταρχου να αποκτήσει κύδος (*πολυμόχθου κύδος ἰμείρων*). Για αυτό πηγαίνει στην Αυσονία (Ιταλία) όπου προφανώς ήταν πιο πρόσφορο το έδαφος από ό,τι στην πατρίδα του. Η ένταση χιτίζεται με διάφορα διαδοχικά σχήματα (*πόνοισι πόνους ἀνεμέτρεε, τηλόθι πάτρης, μουννογενής περ ἑὼν καὶ πατέρεσσι φίλος*). Η κλιμάκωση είναι η επόμενη κίνηση, η ματαιώση «*ἀλλ' ἑὼν οὐκ ἐτέλεσσε πόθον μάλα περ μενεαίνων*». Δεν τα κατάφερε αν και προσπάθησε πάρα πολύ. Έπειτα ακολουθεί η επίλυση.

6.3.1.6. Γνωστική πράξη συνειρμών

Στη δεύτερη πραγμάτωση από την επιγραφή **IG II² 11960** (βλ. 6.3.1.4.), το μόριο επισημαίνει τη γνωστική πράξη συνειρμού (*association*): *κάθθανε γάρ που μηδοφόνων ἀρετᾶς μνωόμενος πατέρων*. Με αυτή την κίνηση, που κλείνει την επιγραφή, ο συγγραφέας θέλει να πείσει τους νέους να δείχνουν ζήλο (*ζηλοῦτ' ἀλλὰ νέοι τὸν ὁμήλικα*), όπως προτρέπει στην αμέσως προηγούμενη κίνηση.

Στην επιγραφή **BCH 8 (1884) 470,1** (αυτοκρατορική περίοδος)¹⁰⁶ το γάρ εισάγει κίνηση που συγκρίνει τον ανώνυμο νεκρό της επιγραφής με τον Λεωνίδα, *ἄμφω γάρ πάτρησιν ἀμύνετον αἵματι --- ἀλλ' ὁ μὲν ἐν βαιοῖς οἴχεται ἡλυσίοις* (και οι δυο υπερασπίστηκαν με το αίμα τους την πατρίδα, αλλά ο μὲν πάει στα μικρά Ηλύσια). Στην αρχή της επιγραφής δηλώνεται το πολεμικό έργο που εκτέλεσε ο ήρωας (*ἥρωας οὗτος ἀρήϊον ἔργον ἀνύσσας*) και ακολουθεί η δήλωση καθ' υπερβολήν ότι είναι μεγαλύτερος ήρωας από τον Λεωνίδα (*μέζων τοῦτο Λεωνίδεω*). Η κίνηση που ακολουθεί με το γάρ είναι μια *de re* εξήγηση, αλλά ουσιαστικά ανυψώνει τον ήρωα στο επίπεδο του Λεωνίδα. Και πείθει περισσότερο από το προηγηθέν σχήμα υπερβολής. Η εισαγωγή του δυϊκού αριθμού (*ἄμφω ἀμύνετον*) και η ακόλουθη πράξη με το *ἀλλά* (που δείχνει την αδικία να πάει στα μικρά Ηλύσια ο ήρωας της επιγραφής), διαφωτίζουν το περιεχόμενο της δήλωσης *μέζων τοῦτο Λεωνίδεω*.

¹⁰⁶ Ελλιπής νοηματικά επιγραφή στο μεγαλύτερο μέρος. Ωστόσο, εμφανής η λειτουργία του γάρ.

6.3.1.7. Επισήμανση στάσης συγγραφέα

Η στάση του συγγραφέα φανερώνεται στην επιγραφή **SEG 34:207** (288/7 π.Χ.). Το μόριο χρησιμοποιείται για να εκφραστεί η σχέση πόλης-πολίτη, *ἀντί γάρ ἤς ψυχῆς ἀρετῆ πόλιν ἔστεφάνωσεν, θεσμός οὐ παραβάς εὐδοκίμων προγόνων* (Με αντίτιμο γάρ την ψυχή του ἔστεψε την πόλη με την ἀρετή του χωρίς να παραβεί τους νόμους των ἔνδοξων προγόνων του). Μάλιστα, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το σχῆμα υπερβολῆς – εἶναι ο Διόγνητος εκείνος που στεφανώνει την πόλη με την ηρωική του θυσία και ὄχι το αντίθετο.

Επικοινωνεῖ διακειμενικά με διάφορα κείμενα. Για παράδειγμα, το απόσπασμα Λυκούργου κατά Λεωκράτους (Giannotti, 2019:192, Giannotti handout:4): *οἱ τότε βασιλεύοντες, οἳ γε προηροῦντο τοὺς πολεμίους ἐξαπατῶντες ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀντὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀντικαταλλάττεσθαι (88) καὶ πάντων ἂν εἴη δεινότατον, τοὺς μὲν προγόνους ὑμῶν ἀποθνήσκειν τολμᾶν ὥστε μὴ τὴν πόλιν ἀδοξεῖν, ὑμᾶς δὲ μὴ κολάζειν τοὺς καταισχύναντας αὐτήν (82) οὐκ ἂν αἰσχυνηθῆεν εἰπὼν στέφανον τῆς πατρίδος εἶναι τὰς ἐκείνων ψυχὰς (50).*

Η διακειμενικότητα εἶναι θέμα επαναδιάταξης στο συγκεκριμένο (recontextualization) (Fairclough, 2003: 51) και αφορά τον συγγραφέα. «Η ταυτότητα του συγγραφέα μπορεί να εκφραστεί με τον τρόπο που παραφράζει και τη στάση για τον αναφερόμενο ισχυρισμό» (Olmos-Lopez, 2015:71). Εδώ, η ταυτότητα αναφέρεται ως ὅρος που περιέχει τη φωνή και τη στάση (2015:55-56).

Εν προκειμένω, ο ποιητής/επιτυμβιογράφος ολοκληρώνει την εικόνα του ιδανικού πολίτη. Η στάση του αφορά τη σχέση πόλης- πολίτη και δηλώνεται με τις καθ' υπερβολή παραφράσεις στους στίχους του Λυκούργου. Δεν εἶναι το στεφάνι της πόλης ο Διόγνητος αλλά ο στεφανωτής. Η πόλη βρίσκεται σε θέση αντικειμένου. Οι παρηγήσεις *ἀντί γάρ ἤς ψυχῆς ἀρετῆ* συνηγοροῦν προς μια τέτοια ερμηνεία.

Η στάση του συγγραφέα γίνεται εμφανής στο αποσπασματικό κείμενο (**Pouilloux, Forteresse de Rhamnonte** 52, 1^{ος} αι. π.Χ.). Αρχικά μια γυναικεία μορφή πιέζει με τα πόδια (*στείβοισα πόδεσσι*), γίνεται αναφορά στη φωνή της μούσας της επικής ποίησης, της Καλλιόπης (*ὄπα Καλλιόπας*) και η ίδια γυναικεία μορφή συνεχίζει επιτηρώντας το πεδίο (*μελετᾶ πεδ'*), ὥσπου νιώθει κούραση και αποστροφή (*ἔχοισα πόνον κάμνει ἦτορ ὄμως*). Εδώ ἔρχεται το σχόλιο που

δείχνει την αξιολογητική στάση του συγγραφέα, *οὔτι γάρ εύπαλές έστι* (δεν είναι εύκολο»). Η κίνηση αφορά σχόλιο σχετικά με την απόδοση νεμέσεως στον Δάτη και στους αλαζόνες Πέρσες: *Δᾶτις τ' άγασ-- οἶδε παθών και χώρα Άχαιμενιδᾶν μεγαλαύχων*.

Στην επιγραφή **IG II² 11589** (3^{ος} αι. μ.Χ.) προτιμάται να χρησιμοποιηθεί το *γάρ* για να επισημάνει τη στάση του συγγραφέα, *και σύ γάρ έμβαινέσκες άταρπιτόν εύρώεσσαν* (και εσύ γάρ έμπαινες στην υγρή και σκοτεινή ατραπό), και όχι το γνωμικό που ακολουθεί (*πειίθεσθαι δώροις ού πρέπει άθανάτους*). Ο συγγραφέας δηλώνει με το *και σύ* την καθολικότητα του θανάτου και ότι κανείς δεν μπορεί να τον αποφύγει, όσο ισχυρός και αν είναι στη γη. Η δε χρήση του παρατατικού *έμβαινέσκες* διευρύνει το γεγονός χρονικά, ώστε να τονιστεί το γεγονός της μετάβασης στην άλλη ζωή - η αδιαμφισβήτητη εξουσία του θανάτου.

Η κίνηση που εισάγει το μόριο στην επιγραφή **IG II² 13446** (4^{ος}/5^{ος} αι. μ.Χ.) επισημαίνει τη στάση του συγγραφέα (*τό γάρ γέρας τρόπου γε τοῦ χρηστοῦ λάχεν*). Ήδη απ' την προηγούμενη κίνηση δηλώνει πεποιθήσεις για την αθανασία της ψυχής και τη μετάβαση στον αιθέρα όπου ξαναβρίσκει όσους πέθαναν νωρίτερα από αυτόν (*ψυχή διέπτη και σύνεστιν, οἷς τό πριν*). Εδώ όμως, και μετά την παρεμβολή του συμβόλου A † [Ω], δηλώνεται η θετική αποτίμηση της μετά θάνατον ζωής για τους χριστιανούς. Είναι δώρο (*γέρας*), λόγω του χρηστού (ωφέλιμου) τρόπου ζωής. Σε δεύτερο επίπεδο η στάση του δίδεται μέσω παρηγήσεων (*γάρ - γέρας - γε*). Είναι μάλιστα διπλή η δράση των μορίων. Το *γε* αναφέρεται στο σύνολο επιθέτου-ουσιαστικού *τρόπου γε τοῦ χρηστοῦ*, ενώ το *γάρ* στο *γέρας* (μικροεμβέλεια), αλλά και σε όλη την κίνηση μέσω και των παρηγήσεων.

Η στάση (με τη μορφή εκτίμησης) υπάρχει σε 2 πραγματώσεις του *γάρ* ως εισαγωγικού εξόδου (βλ. 6.3.1.9.).

6.3.1.8. Σε αντηχητικές διεπιδράσεις (σε ερωταποκρίσεις)

Η επιτύμβια επιγραφή **IG II² 10073** (2^{ος} /3^{ος} αι. μ.Χ.) συνιστά μια σειρά από ερωταποκρίσεις, με κάθε ζεύγος ερωταποκρίσεων να αποτελεί μια κίνηση. Η πρόταση με το *γάρ* είναι μια πράξη που αντηχεί στην ερώτηση, μέσω του ουσιαστικού *γαῖα* (*γαῖαν - γαίη*), *ᾗ δείλ', οὐδ' έφθης ήν πατρίδα γαῖαν ικέσθαι; τῆδε γάρ έν γαίη μοῖραν έχρην τελέσαι* (σε αυτήν τη γη έπρεπε να έρθει το τέλος). Αυτή η αντήχηση εκφράζει τη θλίψη για τον θάνατο μακριά από την πατρίδα.

Στην επιγραφή **IG II² 13134** (1^{ος}/2^{ος} αι. μ.Χ.) το μόριο γάρ εντοπίζεται στην απάντηση σε ερώτηση. Υπάρχει αντηχητική επίδραση που θέλει να υπερτονίσει το συναίσθημα της θλίψης: *εἰ θάνες, ὡς ἐνέπουσι, τί μοι βιότοιο τὸ κέρδος; νόσφι σέθεν γάρ ἐμοὶ ζωὴ βιότοιο χερείων*. Τα αντηχητικά ζεύγη είναι τα ακόλουθα: *μοι - ἐμοὶ, βιότοιο - βιότοιο κέρδος - χερείων* (ζεύγος αντίθεσης).

6.3.1.9. Επισήμανση εξόδου (coda)

Η χρήση του γάρ αξιοποιείται στην έξοδο (coda), *οὕτω γὰρ μοῖραι κλωστὸν ἔθεντο μίτο* στην **IG II² 12476/7** (μέσα 2^{ου} αι. μ.Χ.). Ο Πλώτις προηγουμένως αναφέρει εν συντομία το γρήγορο πέρασμα της επίγειας ζωής του και την κατάληξή του στο πειραιώτικο χώμα. Η συγκεκριμένη κίνηση στην έξοδο, ενέχει και μια αποτιμητική ματιά (*οὕτω γάρ*). Εξάλλου η εκτίμηση (evaluation) δεν είναι απαραίτητα αυτόνομη αλλά μπορεί να βρίσκεται διάσπαρτη στο κείμενο. Αντίστοιχη είναι η λειτουργία εξόδου και εκτιμήσεως και στην **IG II 13148** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *μοιρῶν γὰρ ἄνισος τοῦτ' ἐπέκλωσεν μίτος*. Η εκτίμηση δικαιολογείται από τη χρήση της δεικτικής αντωνυμίας και του επιθέτου ἄνισος.

Στη **SEG 30:249** (3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.) σε μακροεπίπεδο, το γάρ λειτουργεί ως εισαγωγικό εξόδου (coda) σε ένα κυκλικό σχήμα σε σχέση με την αρχή: *τύμβω παῖς ἐνθάδε κεῖμαι τυμβευθεὶς* (αρχή) → *τύμβος γὰρ ξενικῆι ἔκλασε (χώρισε) συντροφήν*. Σε μικροεπίπεδο, κλιμακώνει την ένταση της προηγούμενης κίνησης (βλ. 6.3.1.4.).

6.3.1.10. Επισήμανση επέκτασης

Σχετικά με την **IG II² 12516** (2^{ος} αι. μ.Χ.), το γάρ εισάγει επέκταση (*δὴ τότε γὰρ με δακρυόεις Αἰδης σὺν Ἐρεινύσιν ἠίστωσεν* (κατέστρεψε)) στην προηγούμενη κίνηση (*βίοτον φίλον ὤλεσα Πρίσκος, ἔβδομον ἠνὶκ' ἔτος κακὸν ἤλυθε*). Το δὴ, είτε εντατικοποιεί το επίρρημα είτε αφορά όλη την κίνηση, είναι ανεξάρτητο από το γάρ. Η επέκταση προσδίδει ποιητικό αποτέλεσμα, με την εικόνα του προσωποποιημένου *δακρυόεντος* Ἄδη και το ποιητικό ρήμα *ἀϊστόω* (ἀόρ. *ἠίστωσεν*). Η αφήγηση επανέρχεται με το μόριο δέ: *τύμβος δὲ στονόεις ὄδε μ' ἴσχει*.

Η δεύτερη εμφάνιση του μορίου στην **IG II² 11267** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.) είναι σε συνδυασμό με το *καί* (βλ. 6.4.2.1).

Μια ιδιαίτερη περίπτωση συνιστά η **IG II² 11674** (αυτοκρατορική περίοδος). Το γάρ εμφανίζεται δυο φορές. Στην πρώτη εμφάνιση (*πάσας γάρ λοιβάς τε καί ὄσσα μέμηλε θεοῖσιν εἵνεκ' ἐμῆς ψυχῆς οὐ λίπε μελιχίους*) σηματοδοτεί επέκταση της προηγούμενης κίνησης, όπου αναφέρει ότι ο πατέρας τού ικανοποιούσε όλες τις ανάγκες (*πάντων με καλῶν... πλήσεν*). Δίνει δηλαδή στην επέκταση λεπτομέρειες, όπως τις σπονδές/προσφορές (*πάσας λοιβάς*) και όσα ευχαριστούν τους θεούς. Η αμέσως επόμενη κίνηση είναι μέσω του συνδυασμού *καί γάρ* (βλ. 6.4.2.1.).

6.3.1.11. Επισήμανση Αλλαγής Θέματος (topic shift)

Η χρήση του μορίου στην επιγραφή **IG II² 12794** (τέλη 2^{ου} αι. μ.Χ.) αποσκοπεί στην εισαγωγή κίνησης με αλλαγή θέματος (topic shift): *εἶχεν γάρ εἰκοστόν τε καί ἕνατον ὀρθογραφῶν τὸ πάρος*. Αρχικά αναφέρεται ότι η μητέρα του Τιμοκράτη έστησε την επιτύμβια στήλη για να θυμάται τον γιο της, το όνομα και *έτέων ἀριθμόν* (τον αριθμό των ετών του). Σε αυτό το σημείο εισάγεται η κίνηση με το *γάρ*, δίδεται η πληροφορία της ηλικίας και του επαγγέλματος.

6.3.2. Διοικητικές επιγραφές

Στις διοικητικές επιγραφές η ανάλυση έδειξε διάφορες χρήσεις του *γάρ*, όπου επισημαίνει στάση συγγραφέα, μεταβατική κίνηση, αλλαγή θέματος, έξοδο (coda) και επέκταση.

6.3.2.1. Επισήμανση στάσης συγγραφέα

Ο όρος «στάση» είναι όρος περιεκτικός και περιλαμβάνει όχι μόνο τη στάση με την έννοια της αντιμετώπισης, αλλά και αξιολογήσεις, κρίσεις κτλ (Bonifazi κ.α., 2021: 733-34).

Δυο πραγματώσεις του *γάρ* αφορούν στάση (αντιμετώπιση) συγγραφέα: *μόνα γάρ ἐκεῖνα τὸ δίκαιον τοῦτο ἔχει* (**IG II² 1100**, SEG 15:108, 124 μ.Χ.) *λίαν γάρ ἄδικον τῆ διανοία τῆς ἡμετέρας φιλανθρωπίας καταφαίνεται ἀπὸ τούτων τῶν γραμμάτων διοχληθῆναί τινας* (**IG II² 1121**, 305/6 μ.Χ.). Στην πρώτη, εκδηλώνεται ως επιστημική στάση, με τη συγκέντρωση δεικτικών αντωνυμιών (*ἐκεῖνα, τοῦτο*) και του επιθέτου αποκλειστικότητας *μόνα*. Στη δεύτερη περίπτωση είναι όλη η πρόταση – με το αξιολογικό επίθετο *ἄδικον*, το επίρρημα *λίαν*, τη δοτική του κρίνοντος προσώπου και το απρόσωπο ρήμα.

Στην επιγραφή **IG II² 13249** (305/6 μ.Χ.) αντί του *λίαν* υπάρχει το μόριο υποθετικής πρότασης *αίαν*. Προηγείται η απόδοση: *οΐτινες... συκοφαντίας ύπήνεγκον, οὔτοι τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ταῖς εὐεργεσίαις ἐλευθερωθῶσιν καὶ τοῦ λοιποῦ δὲ μηδεμίαν καθόλου τοιουτότροπον ταμιακὴν διόχλησιν εὐλαβῶνται* (όποιοι συκοφαντήθηκαν... ελευθερώνονται) και ακολουθεί η υπόθεση, *αίαν γὰρ ἀδικῖν τῇ διανοίᾳ τῆς ἡμετέρας φιλανθρωπίας καταπέφηνεν ἀπὸ τούτων τῶν γραμμάτων διοχληθῆναι τινας* (εάν γάρ φανεί στη διάνοια (κρίση) μας ότι ενοχλήθηκαν κάποιοι). Και σε αυτή την περίπτωση, η υπόθεση είναι μια εμβόλιμη πρόταση που ουσιαστικά παρατίθεται πλεοναστικά, για να δοθεί η αξιολογητική κρίση μέσω των ίδιων στοιχείων (δοτική κρίνοντος προσώπου, απαρέμφατο *ἀδικῖν*[sic]).

Στο αποσπασματικό κείμενο δικαστικής φύσεως **Hesperia 10 (1941) 78,34** (2^{ος} αι. μ.Χ.), ο συντάκτης αναφέρει την περίπτωση κατηγορούμενου (περί μη αποδόσεως τιμών στον αυτοκράτορα/θεό), ο οποίος αρχικά, καθώς συλλαμβάνεται, δεν αρνείται τις κατηγορίες: *συνέβη θεὸν ἀνο[....]ον καὶ συνληφθέντα μηδὲ ἔξαρνον γενέσθαι*. Ωστόσο, δεν καταδικάζεται απευθείας, όπως φαίνεται από τη μομφή προς τους ανακριτές (*ἀνακρινόμενοι οὕτω τὰ πάντα, ἐπράξατε ἴσως πρᾶγμα ἐξετάσεως οὐδέν τι*). Η κίνηση που ακολουθεί με το *γάρ* δίνει την κρίση του συγγραφέα: *ἀπῆρκει γὰρ πρὸς τὴν κρίσιν εἰ καὶ ἐπ' ἐμοῦ ἔξαρνος γεγόνει τὰ ἐπὶ τοῦ σεμνοτάτου ὑμῶν συνεδρίου ὑπ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα* (αν και σε εμένα αρνείτο, αρκούσαν για να κριθεί εκείνα που ομολόγησε στο συνέδριο). Έπειτα δίνει οδηγία να τιμωρηθεί αν απαντήσει ανάλογα στην ερχόμενη δικάσιμο.

6.3.2.2. Σε μεταβατική κίνηση

Η μεταβατική κίνηση που επισημαίνεται με το *γάρ* (**IG II² 1099**, 121 μ.Χ.): *συνκεχώρηται γὰρ τῶι διαδόχῳ... διατάσσεσθαι καὶ αἰρεῖσθαι εἴτε Ἕλληνα εἴτε Ῥωμαῖον βούλοιτο τὸν προστατήσοντα τῆς διαδοχῆς* (έχει συμφωνηθεί για τον διάδοχο, η διαθήκη να συντάσσεται στα ελληνικά και ο διάδοχος της επικούρειας σχολής να είναι Ρωμαίος ή Έλληνας), παρέχει το πλαίσιο της προηγούμενης, *ἔχομεν οὖ τυχεῖν ἐσπεύδομεν* (έχουμε αυτό που επείγε), και προετοιμάζει για την εκδήλωση της ευγνωμοσύνης που ακολουθεί, σχετικά με την ευεργετική αυτή διάταξη.

6.3.2.3. Επισήμανση αλλαγής θέματος

Το μόριο στην επιγραφή **IG II² 1368** (178 μ.Χ.) δηλώνει αλλαγή θέματος (topic shift), στη δήλωση εκ μέρους του ανθιερῆως ότι θα φροντίσουν οι επικεφαλής προεστῶτες (θέμα topic) για την τήρηση των αναγεγραμμένων αποφάσεων επί του κίονος: *εὐτονήσουσι γὰρ οἱ προεστῶτες τοῦ μηδὲν αὐτῶν λυθῆναι*. Ἐπειτα, ακολουθούν οι αναγραφείσες αποφάσεις.

6.3.2.4. Επισήμανση εξόδου (coda)

Στην επιγραφή **IG II² 2291a** (190-200 μ.Χ.) το γάρ εντοπίζεται στην έξοδο (coda). Ο ὅλος λόγος είναι προτρεπτικός προς τους εφήβους για τους αγώνες. Μετά την αναφορά στα έργα του ήρωα Θησέα, ακολουθεί το ρητορικό ερώτημα – η κορύφωση της προτροπής, ποιος μπορεί να μιμηθεί τα έργα του Θησέα (*τίς μιμεῖσθαι ἂν δύναίτο ἔφηβος*). Με το γάρ εισάγεται το δίπολο *οὐ μὲν... ἀλλά*, που συνδέει τα έργα του Θησέα με τους προκείμενους αγώνες, με το Τώρα του Λόγου: *οὐ μὲν γὰρ πρὸς θηρία ὡς ἐκείνω ἡμῖν ἐστὶν ὁ ἀγὼν..., ἀλλ' ἐν ἀλλήλοις ἀγωνιζόμεθα καὶ εἰς ἄμιλλαν ὀρμώμεθα καὶ τὸν κοσμητὴν..... καταξίως τιμῶμεν*. Πρόκειται δηλαδή για μια χαρακτηριστική λειτουργία coda.

6.3.2.5. Επισήμανση Επέκτασης

Στον συνδυασμό *καὶ γάρ* (**SEG 29:127**, 2^{ος} αι. μ.Χ.), το *καὶ* εξειδικεύει και το γάρ επεκτείνει (βλ. 6.4.2.1.).

Επέκταση υπάρχει και στο ακόλουθο εδάφιο από την ίδια επιγραφή. Πρέπει να εξεταστούν για την κατάσταση της ελευθερίας τα παιδιά των απελευθέρων. Με το (*χρή*) γάρ διευκρινίζεται ότι για ὅσους είναι απελεύθεροι πρώτης γενεάς (δηλαδή ὄχι εκ πατρός απελευθέρου) δεν θα ισχύει η ίδια διαδικασία και θα εξεταστεί τι μέλλει γενέσθαι: *εἴ τινες ἐκ πατέρων ἀπελευθέρων γεγονότες τῆς βουλῆς τῶν Πεντακοσίων ἐξανέστησαν, τούτοις ἐπανιέναι πάλιν εἰς τὴν ἐξέτασιν..... ἀποδεικνύτωσαν δὲ οἱ ἐκ τῆς τῶν Πεντακοσίων βουλῆς σφᾶς αὐτοὺς ἐν ἐλευθερίᾳ γεγενῆσθαι· χρή γάρ οὐ τοὺς ἐκ πατέρων ἀπελευθέρων ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς ἀπελευθερωθέντας εἴργεσθαι μόνους, ὅπερ καὶ πρὸς τὸ μέλλον περὶ αὐτῶν διηκρίβωται*.

Από την ίδια επιγραφή πάλι, το γάρ (ξανά δίπλα στο *χρή*) παρέχει κυριολεκτικά επέκταση, ὄχι με την έννοια της διευκρίνισης ἀλλὰ της εφαρμογῆς σε ἀνάλογες περιπτώσεις. Το καθεστώς

του Αθηναίου πολίτη θα δοθεί πέρα από τον Ποπίλιο Πείο και σε άλλους που υπάγονται σε αυτό το προνόμιο (εξουσία), αρκεί να αποταθούν στον Άρειο Πάγο: *Ποπίλιος Πεῖος ἐπὶ τῷ δικαίῳ τῆς πολιτείας τῆς Ἀθηναίων μενεῖ, καθὰ ἐπέγνωσαν οἱ Ἀρεοπαγεῖται· χρὴ γὰρ τῆς στάσεως αὐτῷ τὴν βεβαιότητα ὑπάρχειν καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοι, τῆι δοθείσῃ ἐξουσίᾳ ὑπὸ φθορᾶς τινος ἀντιγράφου ἐπακολουθοῦντες, τοῖς Ἀρεοπαγεῖταις τὰ ἑαυτῶν δίκαια παρέσχοντο.*

6.3.2.6. Σε ρητορική ερώτηση με αντηχίσεις

Με την τελευταία πραγμάτωση του μορίου στην ίδια επιγραφή, το γάρ εισάγει ρητορική ερώτηση ως μηχανισμό πειθούς. Ουσιαστικά επεκτείνει την προηγούμενη κίνηση, για να πείσει ο συντάξας Μάρκος Αυρήλιος τους Αθηναίους να δεχθούν τον Ηρώδη Αττικό. Εφόσον διαγραφούν όσα προκαλούσαν απέχθεια στους Αθηναίους, τότε η μόνη μνήμη για τον Ηρώδη θα είναι για όσα καλά τους έχει κάνει. Η σύνδεση με την προηγούμενη κίνηση είναι φανερή από την επανάληψη/αντήχηση λέξεων ή εννοιών (φροντίδος - θεραπείας, μεμνημένοι - μνήμης): *ἡγοῦμαι δεδηλωσθαι, δι' ὧν ἀπεφηνάμην, ὅτι ἕκαστα προῖδόμην οὐ διὰ περιουσίας μᾶλλον ἢ φροντίδος, ἵνα πρὸς τὸ μέλλον Ἡρώδηι τε ὑπάρχοι παρὰ Ἀθηναίους συνευφροσύνη περί τε τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἔχειν σὺν τῆι εὐκλεεῖ περι παιδείαν σπουδῆι, καὶ Ἀθηναῖοι τῆς πρόσθεν γνωστῆς εἰς αὐτοὺς εὐποίας τοῦ κρ' Ἡρώιδου μεμνημένοι τὸ θάρσος τῆς πρότερον περι ἀλλήλους οἰκειότητος ἀνανεώσαιντο, δι' ἣν οὐδὲ ἐμοῦ διαλλακτοῦ δέονται. τί γὰρ ἂν ἔτι ὑποκαθέζοιτο ἐν γνώμῃ τινός, μετὰ τὸ ἀπαλειφθῆναι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰτίαις μνήμην, τῆς θεραπείας ἐπὶ πᾶσιν ἐκπεπονημένης ἵνα Ἀθηναῖοις ἐξῆι τὸν ἐμὸν καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν Ἡρώδην στέργειν, οὐδενὸς ἔτι ἐτέρου τῆι εὐνοίᾳ μεγάλου ἀντικρούοντος;*

6.3.3. Τιμητικές και αναθηματικές επιγραφές

Οι τιμητικές και αναθηματικές επιγραφές εξετάζονται σε μία ενότητα, καθώς είναι λίγες και η τυπολογία παρόμοια (βλ. 6.1.1.). Κυρίαρχη λειτουργία του μορίου είναι η επισήμανση εξόδου και η πρωτοεμφανιζόμενη χρήση του σε priamel.

6.3.3.1. Σε priamel

Στην επιγραφή **IG II² 3709** (3^{ος} αι. μ.Χ.), *οὐ μὲν ἐμεῖο τηλοῦ συνκλήτοιο πέλει γένος' ἀνχόθι γάρ μοι... ἀνεψιαδῶν ἔπεται κλέος Αὐσονίηθεν*, η κίνηση με το γάρ συνιστά το τελικό μέρος ενός ημιτελούς priamel¹⁰⁷ «δεν είναι μακριά, πολύ κοντά γάρ». Δηλαδή το priamel θα απαιτούσε και ένα ακόμα στοιχείο πριν το τελικό μέρος. Ουσιαστικά το γάρ βρίσκεται στη θέση που θα περίμενε κανείς το *ἀλλά*. Όλο το σχήμα *οὐ μὲν...γάρ* συνιστά έξοδο (coda), όπου η αφήγηση με το γενεαλογικό δέντρο της Ευνείκης κλείνει και δηλώνεται ρητά η σύνδεση με την Ιταλία (Αυσονία) - αυτή η σύνδεση αφορά το παρόν του λόγου (discourse).

Στην επιγραφή **IG II² 4514** (μέσα 2^{ου} μ.Χ.), το γάρ εμφανίζεται δύο φορές. Ουσιαστικά και οι δυο εμφανίσεις του εντοπίζονται σε μια κίνηση priamel. Το πρώτο γάρ επισημαίνει την αρχή του priamel (*οὐ γάρ τις ἐπιχθονίων βροτῶν τοιῶνδε πόροι λύσιν ἀλγέων*) και το τρίτο γάρ το τελικό μέρος, την κλιμάκωση του priamel *σέ γάρ θεοί... ἔπορον, λύσιν ἀλγέων*» (ενδιάμεση βαθμίδα είναι η κίνηση *μόνος εἶ σύ..σθένων*). Αυτό το priamel είναι εμβόλιμο -μια μεταβατική κίνηση- ανάμεσα στην προηγηθείσα δέηση του Διοφάντου προς τον Ασκληπιό για θεραπεία και στην επακόλουθη αναφορά στην ίασή του.

6.3.3.2. Επισήμανση εξόδου (coda)

Στην τιμητική επιγραφή **IG II² 3790** (1^{ος} μ.Χ.) το γάρ εντοπίζεται επίσης στο τέλος. Εδώ μπορεί να δοθεί μια διττή ερμηνεία. Είναι αφ' ενός έξοδος (σύνδεση με το Τώρα του λόγου) αλλά και εκτίμηση (evaluation), όπως δείχνει η ποιοτική αντωνυμία *τοιῶιδ'*. Η στάση του συγγραφέα είναι και επιστημική. Η Αθήνα στο σύνολό της καυχάται για έναν τέτοιο άνδρα, *αἱ γάρ Ἀθῆναι ἀύχοῦσιν τοιῶιδ' ἀνδρὶ τεκεῖν χάριτα*.

¹⁰⁷ Το priamel, το οποίο ήταν μια τεχνική ιδίως της αρχαϊκής ποίησης, αναφέρεται στην εμμέσως συγκριτική παράθεση (συσχετιστικά, αντιπαραθετικά) ασύνδετων λέξεων ή φράσεων, οι οποίες οδηγούν στην προφανώς προτιμητέα έννοια, ιδέα (σε μορφή φράσης ή λέξης) στο τέλος. Χαρακτηριστικό priamel παρέχει το απόσπασμα της Σαπφούς (36): *οἱ μὲν ἰππῶν στρότον, οἱ δὲ πέσδων, οἱ δὲ νάων φαῖσ' ἐπὶ γᾶν μέλαιναν ἔμμεναι κάλλιστον, ἔγω δὲ κῆν' ὄττω τις ἔραται* (Ορισμένοι το ιππικό, άλλοι το πεζικό, άλλοι το ναυτικό θεωρούν το κάλλιστο στη μαύρη γη. Εγώ πάλι, εκείνο που ερωτεύεται καθέννας). Αναφέρονται τα κατά κάποιους θεωρούμενα *κάλλιστα*, και απορρίπτονται ώστε η προσωπική επιλογή να τονιστεί εμφαικότερα (Γεωργαντζόγλου, 2005:222-23, πβ. Αρχίλοχο 114 West, όπου υπάρχουν και τα αρνητικά μόρια: *οὐ φιλέω μέγα στρατηγόν οὐδέ διαπεπλιγμένον οὐδέ βοστρύχοισι γαῦρον οὐδ' ὑπεξυρημένον, ἀλλά μοι μικρός τις εἶη καὶ περὶ κνήμας ἰδεῖν ροικός, ἀσφαλῆως βεθηκῶς ποσσὶ, καρδίας πλέω*).

Η διπλή λειτουργία του γάρ φαίνεται και στην επιγραφή **IG II² 4223** (379-395 μ.Χ. και IG II² 13276). Αρχικά γίνεται λόγος για την εικόνα που στήθηκε προς τιμήν του Θεόδωρου. Το γάρ στην κίνηση (τῶς γὰρ ἄνωγε πόλις) επισημαίνει την έξοδο (coda) αλλά και μια μεταβατική κίνηση. Δηλαδή αμέσως μετά ανοίγει μια νέα ενότητα λόγου με την ευχή να στηθεί χάλκινος ανδριάντας.

6.3.3.3. Επισήμανση γνωμικού

Η χρήση του γάρ ως επισημαντή γνωμικού διακρίνεται στην επιγραφή **SEG 28:225** (200 μ.Χ.): πάντες γὰρ πέλομεν κάσιες (είμαστε όλοι αδέρφια). Ουσιαστικά, πρόκειται για ένα σχόλιο στην προηγούμενη κίνηση πάντεσσι δ' ἀδελφεὸς οἷά τ' ἀρήγοι (βοηθάει όλους σαν αδερφός).

6.3.3.4. Επισήμανση επέκτασης

Το γάρ στην **IG II² 4841** (τέλη 4^{ου} αι. μ.Χ.) εισάγει επέκταση. Δίνει πληροφορία για τον *μυστικόν βίοτον* («μυστηριακό» βίο) που διάγει ο Αρχέλεως στο Άργος. Εκεί είναι κλειδούχος ενώ από την κοντινή Λέρνη πήρε τις μυστιπόλους δάδες. Το γάρ έχει εμβέλεια και στους δυο στίχους 6-7 (αὐτόθι γὰρ κλειδοῦχος ἔφω βασιληίδος Ἴηρης, ἐν Λέρνη δ' ἔλαχεν μυστιπόλους δαΐδας). Είναι άλλωστε όλη αυτή η διπλή πληροφορία που αξιοποιείται στην επόμενη κίνηση, όπου πλέον ομιλεί ο ίδιος ο βωμός (με βωμόν ἐθήκε) και αναφέρει τον δαδούχο με τα κλείθρα που έστησε τον βωμό της Ρέας στην Αθήνα.

6.4. Το μόριο γάρ σε συνδυασμούς

6.4.1. Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδος

6.4.1.1. Συνδυασμός και γάρ

Στην επιτύμβια **IG II² 13113** (4^{ος} αι. π.Χ.) ο συνδυασμός *και γάρ* επισημαίνει την ανατροπή (*και*) και τη στάση του συγγραφέα (*γάρ*). Η επιγραφή αποτελείται από δυο ελεγειακά δίστιχα (Παράρτημα A2.11). Κάθε ελεγειακό δίστιχο συνιστά κίνηση, όπως μαρτυρά και η στίξη.

Στην κίνηση με το *και γάρ* παρέχονται οι ουσιαστικές πληροφορίες, οι οποίες αφορούν το όνομα και τον τρόπο θανάτου αλλά και την τιμή που του κάνει η πατρίδα. Ωστόσο δεν μπορεί

να είναι η κύρια ερμηνεία, λόγω βραχείας έκτασης του επιγράμματος. Αν εξεταστεί το κείμενο όμως εκ του σύνεγγυς, θα προκύψουν και άλλα στοιχεία.

μοχθηρᾶς ὄδ' ἔβη νέατον πρὸς τέρμα κελεύθου | εὐκλειαν δὲ βίο

*κάλλιπ' ἀποφθίμενος· | καὶ γὰρ ἐλευθερίας κλεινοῖς ἐν ἀγῶσι δαμέντα | Ἰσόνομον πατρία χθῶν
ἐκάλυψε τάφωι.*

(διέβη το κατώφλι προς το τέρμα της μοχθηράς κελεύθου (οδού)/ άφησε δε την εύκλεια του βίου πεθαίνοντας/ και γάρ στις ελευθερίας τους κλεινούς αγώνες αφού πέθανε, τον Ισόνομο η πάτρια γη κάλυψε στον τάφο).

Ας δούμε τις πράξεις της δεύτερης κίνησης, που αφορούν άμεσα την ανάλυση. Στον διαχωρισμό συνυπολογίζεται το μέτρο, οι τομές, οι μετοχικές δομές.

Ο στίχος με το γάρ είναι δακτυλικός εξάμετρος. Η τομή πενθημιμερής, μετά το *ἐλευθερίας*:

1^η: *καὶ γὰρ ἐλευθερίας*, 2^η: *κλεινοῖς ἐν ἀγῶσι*, 3^η: *δαμέντα*

4^η: *Ἰσόνομον* (εξεχουσα θέση, εστίαση), 5^η: *πατρία χθῶν ἐκάλυψε τάφωι* (το ημιπέδες μετά το επίθετο *πατρία*, αλλά δεν υπάρχει λόγος να θεωρηθεί ξεχωριστή πράξη, δεδομένου ότι βρίσκεται δίπλα στο ουσιαστικό *χθῶν*).

Η πράξη με το *καὶ γάρ* χαρακτηρίζεται από υπερβατά σχήματα – ο «ποιητής» έχει βάλει το συμπλήρωμα (γενική πτώση) *ἐλευθερίας* μακριά από την κεφαλή *ἀγῶσι*, όπως και το *κλεινοῖς* - η κανονική σειρά θα ήταν *καὶ γὰρ ἐν κλεινοῖς ἀγῶσι ἐλευθερίας* και σε επίπεδο όλης της κίνησης: *καὶ γὰρ πατρία χθῶν ἐκάλυψε τάφωι Ἰσόνομον, δαμέντα ἐν κλεινοῖς ἀγῶσι ἐλευθερίας*.

Πρόκειται για ανατροπή του περιεχομένου των προηγουμένων κινήσεων. Αυτή η ανατρεπτικότητα δίνεται με το μόριο *καί*, ενώ στη συνέχεια το *γάρ* επισημαίνει τη στάση του συγγραφέα. Η έμφαση στους ένδοξους αγώνες της ελευθερίας αναιρεί τον θρηνητικό χαρακτήρα της πρώτης κίνησης. Η *μοχθηρά κέλευθος* παραχωρεί τη θέση στους ένδοξους αγώνες. Ο *αποφθίμενος* αναφέρεται ως *δαμείς*, αποκτά ηρωικό περίβλημα και ήθος¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Η λέξη *δαμάζω* (μετοχή *δαμείς*) προτιμάται για θάνατο σε μάχες, ενώ χρησιμοποιείται και με τις δυνάμεις της φύσης «*ὑπνω καὶ φιλότῃτι δαμείς*» Ιλιάδα 14.353. Η λέξη *ἀποφθίνω* (μετοχή *ἀποφθίμενος*) σχετίζεται με την καταστρεπτικότητα του θανάτου, πολλές φορές δηλώνει και ατιμωτικό θάνατο (Αγαμέμνονα, Αίαντα): *πρὸς γυναικὸς δ' ἀπέφθισεν βίον* (έχασε τη ζωή του από γυναίκα, Αίσχ. Άγαμ. 1454) *ἔμελλέ σ' Ἔκτωρ καὶ θανῶν ἀποφθίσει*; Σε κατέστρεψε ο Έκτωρ αν και νεκρός (Σοφ. Αἴας 1027) (Liddell&Scott).

6.4.2. Ελληνιστική - Ελληνορωμαϊκή Περίοδος

6.4.2.1. Συνδυασμός *καί γάρ*

Στην επιγραφή **IG II² 5227a** (287 π.Χ.), το μόριο βρίσκεται σε συνδυασμό με το *καί* (*καί γάρ*), και εισάγει στην αποστροφή προς τον νεκρό. Η όλη κίνηση της αποστροφής είναι ένα παράδειγμα, αναφορικά με την προτροπή που δίνεται στην αρχή στους νέους, για την υπεράσπιση της πατρίδας σε περιπτώσεις που απειλείται. Η κίνηση εισάγεται με το *καί γάρ*, *καί γάρ σοι, Χαίριππε, καταφθιμένωι μέγα κῦδος*, όπου ο νεκρός ο Χαίριππος εξαιρείται για την ανδρεία του και την ηρωική θυσία του. Η πόλη του έστησε μνημείο επειδή την υπερασπίστηκε *επάξια, ήνίκα Μουνηχίας ὑπὸ τείχεσι δούλιον ἤμαρ ρυόμενος πρὸ φίλης πνεῦμα ἔλιπες πατρίδος*. Θυμίζει την ανάλυση παραπάνω στην υποενότητα 4.4.1., με το παράδειγμα της Νιόβης, αλλά μόνο ως προς τη χρήση παραδείγματος, αφού εκεί δεν λειτουργεί μέσω αποστροφής, αλλά σε γ' πρόσωπο.

Στον συνδυασμό *καί γάρ*, **SEG 29:127**, 2^{ος} αι. μ.Χ. (διοικητική επιγραφή) το *καί* εξειδικεύει και το *γάρ* επεκτείνει. Ο Επίγονος Επικτήτου θέλησε ο ίδιος να πεμφθῆι προς κρίση προς τον Εύδημο και αυτό ακριβώς το στοιχείο, ότι ο Επίγονος πήγε αυτοβούλως (*καί γάρ αὐτός*), είναι η επιπρόσθετη πληροφορία. Το *καί* σηματοδοτεί τη μετάβαση στις λεπτομέρειες της περίπτωσης, ενώ το *γάρ* εισάγει αυτές τις πληροφορίες. *Ἐπίγονος Ἐπικτήτου ἐκκαλεσάμενος ἀπὸ Ἰουλ Δαμοστράτου πρὸς Εὐδημον Ἀφροδεϊσίου παρὰ τοῖς ἔμοῖς Κουιντιλοῖς ἀγωνιεῖται περὶ τῆς τοῦ Πανελληνίου κοινωνίας* (Ο Επίγονος Επικτήτου ενεκαλέσθη από τον Ιουλ Δαμόστρατο προς τον Εύδημο)· *καί γάρ αὐτός ἤξιωσεν ἐπὶ τὴν παρ' ἐκείνοις πεμφθῆναι κρίσιν, καὶ πολλὰ τῶν εἰς ἐμὲ καθηκόντων μερῶν ἐν τοῖς πράγμασιν τοῖς ἐπὶ τῆς ἐπαρχείας ὑπ' ἐκείνων ἐκτελεῖσθαι δῆλόν ἐστιν*.

Ομοίως στην **IG II² 11674**, *καί γάρ μ' Εὐμόλποιο θυηπόλοιο εἰρεσιώνην τεύξαντες μεγάλην ὤπασαν εὐκλείην· στέμμα δέ μοι πλέξαντο Διωνύσου διασῶται, πυρφόρου ἐν Δημοῦς μυστικά τ' ἐξετέλουν*, όπου και εδώ το *καί* παραπέμπει σε κάποια ειδικότερη αφήγηση και το *γάρ* δίνει λεπτομέρειες για την εισαγωγή στα μυστήρια της Δήμητρας (*Δηοῦς μυστικά*).

Η δεύτερη εμφάνιση του μορίου *γάρ*, στην επιτύμβια επιγραφή **IG II² 11267** (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.) βρίσκεται σε συνδυασμό με το *καί*. Το *καί γάρ* εισάγει κίνηση που εξειδικεύει και επεκτείνει τη

δήλωση ότι η Μοίρα είναι κυρίαρχος (τῶν πάντων Μοῖρα κρατεῖ γε μόνη): καὶ γὰρ ἐγὼ ποτ' ἔην ὄπερ εἶ σύ, ἀλλ' ὑπὸ Λήθην ἤλυθα μηδὲ τέκνον ἐπὶ δώμασι τάνδρι λιποῦσα. Το καὶ δηλώνει τη μετάβαση και το γάρ δίνει τις πληροφορίες, εν προκειμένω το αφηγηματικό υποκείμενο εξηγεί πώς η Μοίρα/Λήθη ματαιώσε τα σχέδια της για τη ζωή.

6.4.2.2. Συνδυασμός ἤ γάρ

Στην επιγραφή **SEG 30:284** (3^{ος} αι. μ.Χ.) το γάρ βρίσκεται σε συνδυασμό με το ἤ. Στο μικροεπίπεδο, επικουρεί στο χτίσιμο της έντασης: ἤ μὴν ἤσθ', Ὑγετίε, θεῶν τέκος· ἤ γὰρ Ὀλυμπον ἔρχονται πατέρων υἱέες ἐκ μακάρων. Το μόριο ἤ λειτουργεί και αυτό προς αυτήν την κατεύθυνση δεδομένου ότι επαναλαμβάνεται, μαζί με άλλα στοιχεία: θεῶν - Ὀλυμπον, τέκος - πατέρων υἱέες ἐκ. Ακολουθεί η κλιμάκωση, όχι μόνο είναι υιός θεών, αλλά και ο ίδιος θεός, λόγω αμόλυντης (ευαγούς) ζωής (καὶ σύ θεὸς βιοτήης εἶνεκεν εὐαγέος).

Σε μακροεπίπεδο ὅλη αυτή η κίνηση αποτελεί την κλιμάκωση. Αρχικά στο επιγραφικό κείμενο, περιγράφεται η θλίψη των γονέων, έπειτα δίνεται η ηθική-αγωνιστική διάσταση του Υγέτιου (ἐν μνήμαις Ὑγετίος ἀεὶ ζῶει μετὰ μοῖραν, ὅς βιότου μετ' ἄεθλα, πολὺν μετ' ἀθῶον ἀγῶνα). Η αποκορύφωση είναι η κίνηση που περιγράφηκε παραπάνω.

6.4.2.3. Συνδυασμός γάρ... δέ

Στη **SEG 30:269** (2^{ος} /3^{ος} αι. μ.Χ.) το μόριο ἀφ' ενός επεκτείνει την προηγούμενη κίνηση (ἀλλὰ λίθος φθιμένης λάχεν οὔνομα σώματος οὔτος), ἀφ'ετέρου εισάγει το δίπολο σώμα και ψυχή, κατά το σχῆμα μέν... δέ: ὅστέα γὰρ σάρκας τε ὄδε ἔδεκτο τάφος Θεοδώρης, ψυχὴ δ' ἐνναίει τείρεσιν αἰθερίοις.

6.4.2.4. Συνδυασμός γάρ... ἀλλά

Στη σύντομη επιγραφή **SEG 28:305** (β' μισό 1^{ου} αι. π.Χ.), το μόριο έχει τη λειτουργία του μέν σε ένα σχῆμα αντίστιξης, όπως το μέν - ἀλλά. Ο Λεντίλιος αποχαιρετά τη γυναίκα του, χαῖρε φίλη Προσόδειν, και προχωρά στην κίνηση με το εν λόγω σχῆμα: θνητὴ γὰρ ὑπῆρχες ἀλλὰ γε σῶν παίδων πρώτη ἔβης Αἶδαν στελλομένη ὑπὸ σοῦ συμβίου ὡς ἔθελε. Η πράξη γε σῶν παίδων πρώτη (βέβαια πριν από τα παιδιά) είναι παρενθετική. Η αντίστιξη έρχεται με την πράξη

στελλομένη υπό σοῦ συμβίου ὡς ἔθελε. Μια μετάφραση δηλαδή που υποστηρίζει την ανάλυση έχει ως εξής: Ἦσουν βέβαια (γάρ) θνητή αλλά (και φυσικά πριν από τα παιδιά πήγες στον Ἄδη) ο σύζυγος σου φρόντισε να μεταβείς στον Ἄδη ὅπως ἠθελε/ἦταν σωστό.

6.5. Αχρονολόγητες επιγραφές

Αφορούν έναν κατάδεσμο και δύο επιτύμβιες επιγραφές.

Στην επιγραφή **IG III App. 98** το γάρ εντοπίζεται στο τέλος. Πρόκειται για κατάδεσμο με το κείμενο να αντιστοιχεί σε ένα κυκλικό σχήμα. Κλείνει με τρόπο ανάλογο με το άνοιγμα *Εύρυπτόλεμον καταδῶ καὶ Ξενοφῶντα Ξενοφῶν* (στίχος 1-2). Ενδιάμεσα δίδεται μια περιγραφή τελετουργική. Στο κλείσιμο, στους στίχους 6-7, χρησιμοποιείται μάλιστα το ίδιο ρήμα *ἀδικούμενος γάρ ὑπὸ Εύρυπτολέμου καὶ Ξενοφῶντος καταδῶ αὐτούς*. Εδώ η μετοχή έχει τη λειτουργία της αιτιολογίας για ὅσα προηγήθηκαν. Ἄρα η κίνηση αυτή αποτελεί ἐξοδο (coda) και το μόριο είναι εισαγωγικό.

Το σχήμα και στην επιγραφή **SEG 30:266** είναι κυκλικό, αναφορικά με την πρώτη πραγμάτωση του μορίου. Ανοίγει και κλείνει με γνωμικά: *τύχης λαχῶν εὐδαίμονος ἐν τάχει τις ἄν κέαρ γένοιτο πικρὸς ἐξ ὠμῶν χρόνων* (ακόμα και αν έχει κάποιος καλή τύχη, πολύ γρήγορα μπορεί να πικραθεί η καρδιά του, στίχοι 1-2) και *εἰ γάρ ἦν θέμις, θνησκον γονῆες, οἱ νέοι δ' ἔθαπτον ἄν* (αν υπήρχε δικαιοσύνη, θα πέθαιναν οι γονεῖς και θα τους ἔθαβαν τα παιδιά, στίχοι 6-7). Ενδιάμεσα παρατίθεται η τραγική ιστορία του Ζωνά που ἔθαψε δυο παιδιά. Το γνωμικό που κλείνει την επιγραφή είναι υποθετικός λόγος του αδυνάτου, και ακολουθεί την επίκληση του πατέρα προς τις μοῖρες (*ἄρὰν τιθεῖς Μοίραισιν*). Κατ' επέκταση, και σε σχέση με την κυκλικότητα, λειτουργεί λοιπόν και ως ἐξοδος.

Διπλή λειτουργία έχει το μόριο στην **Att. Grabschr. II 65,214**. Εισάγει γνωμικό που έχει θέση ἐξόδου (*οὐδείς γάρ μερόπων ἦλθ' ὀπίσω φθίμενος*). Είναι ένα σύντομο επιτύμβιο κείμενο μόλις 4 στίχων. Το παιδί που πέθανε στα 12 του *κεῖται κατὰ γαῖαν ἀπείριτον ὕπνον ἰαύων* (τον αιώνιο ὕπνο). Ακολουθεί το γνωμικό που εξομαλύνει το κλείσιμο της επιγραφής.

Η άλλη πραγμάτωση του γάρ στην επιγραφή **SEG 30:266**, αφορά το σχήμα γάρ – δέ, που επεκτείνει την προηγούμενη κίνηση, *ὡς παιδί σῆμα δεύτερον Ζωνᾶς πατήρ ἔτευξ'* (ἔφτιαξε δεύτερο σῆμα/μνημείο για το παιδί ο Ζωνάς ο πατέρας). Το σχήμα είναι ανάλογο με το μέν-δε:

Ἀφρόδιτον τὸν λιθοξόον πάρος ἔθαψε γάρ· νῦν δ' Ἀττικὴν, τὴν πεντάδα μόνην ἔχουσιν (αρχικά ἔθαψε γάρ τὸν Ἀφρόδιτον, τώρα δε τὴν Ἀττικὴ μὸλις στα πέντε τῆς χρόνια).

7. Συμπεράσματα

Σε αυτό το σημείο θα επιχειρηθεί μια τελική αποτίμηση της λειτουργίας του γάρ (βλ. και σχετικό πίνακα (Παράρτημα Β) για τη λειτουργία του ανά επιγραφή και περίοδο), για κάθε περίοδο, ανά είδος επιγραφών και ανά υποπερίοδο. Κατόπιν θα συγκριθούν τα αποτελέσματα με εκείνα της έρευνας των Bonifazi κ.ά. (2021).

Κατά την αρχαϊκή-κλασική περίοδο, ο 4^{ος} αι. π.Χ. συνιστά μια ξεχωριστή υποπερίοδο, όπου εντοπίζονται και οι περισσότερες εμφανίσεις του μορίου. Δεν είναι δυνατή κάποια περαιτέρω υποδιαίρεση, για τον λόγο ότι πολλές επιγραφές χρονολογούνται κατά προσέγγιση. Ο 5^{ος} και 6^{ος} αι. π.Χ. προσφέρουν μόλις 4 εμφανίσεις του μορίου.

Στην ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή περίοδο, ο διαχωρισμός θα γίνει στους αιώνες προ Χριστού και μετά Χριστόν. Είναι δύσκολος κάποιος άλλος διαχωρισμός καθώς ορισμένες επιγραφές αφορούν την ελληνορωμαϊκή/αυτοκρατορική περίοδο και άλλες χρονολογούνται ανάμεσα σε δυο αιώνες (π.χ. 2^{ος} /3^{ος} μ.Χ ή 3^{ος} / 4^{ος} μ.Χ.).

7.1. Επιτύμβιες επιγραφές

7.1.1. Αρχαϊκή-Κλασική περίοδος

7.1.1.1. 6^{ος}-5^{ος} αι. π.Χ.

Στην πρώτη υποπερίοδο (530 π.Χ.–410 π.Χ.), το γάρ εμφανίζεται από μια φορά σε κάθε επιγραφή και παρατηρείται ξεχωριστή λειτουργία του σε κάθε μία. Επισημαίνει τα εξής: αλλαγή θέματος (SEG 26:56)¹⁰⁹, στάση συγγραφέα (IG I³ 1243)¹¹⁰, γνωστική πράξη συνειρμών-επίκληση στη συλλογική μνήμη (SEG 10:404)¹¹¹, διείσδυση στον χαρακτήρα-ανάμειξη στάσεων/προοπτικών (IG I³ 1295bis)¹¹².

¹⁰⁹ SEG 26:56: *πιστὸς ἔεσθα σὺ γάρ, σόφρον, ἐν ἰόπλοις ἀδάμαστος* (βλ. 6.2.1.13).

¹¹⁰ IG I³ 1243: *τὸ γάρ γέρας ἐστὶ θανόντος* (βλ. 6.2.1.10).

¹¹¹ SEG 10:404: *ἔσχον γάρ πεζοὶ τὲν ἄλκιμον Ἀσίδος ἵππον ἡλλάδα μὲ πᾶσαν δούλιον ἔμαρ ἰδέν* (βλ. 6.2.1.7).

¹¹² IG I³ 1295bis: *μνήμη γάρ ἀεὶ δακρυτὸν ἔχουσα ἡλικίας τῆς σῆς κλαίει ἀποφθιμένης* (βλ. 6.2.1.9).

7.1.1.2. 4^{ος} αι. π.Χ.

Κατά τον 4^ο αιώνα, οι 13 εμφανίσεις του μόριου σχετίζονται με 21 χρήσεις, επειδή σε κάποιες επιγραφές παρατηρείται διπλή λειτουργία, ενώ σε μία επιγραφή ακόμη και τριπλή. Συγκεκριμένα το μόριο επισημαίνει: 3 γνωμικά, 2 μεταβατικές κινήσεις, 3 έξοδους, 3 μηχανισμούς προσέγκυσης προσοχής, 3 κλιμακώσεις/κορυφώσεις, 2 στάσεις συγγραφέα, 1 γνωστική πράξη συνειρμών, 1 de re/ de dicto εξήγηση, 1 αντηχητική διεπίδραση, 1 μετατόπιση εστίασης-επιστροφή στο Τώρα, 1 επική αναδρομή.

Τα γνωμικά που επισημαίνει το μόριο, από τη φύση τους προσφέρονται για δομικές λειτουργίες στο κείμενο¹¹³. Έτσι έχουμε και μία επισήμανση μεταβατικής κίνησης και δύο επισημάνσεις εξόδου (coda).

Μια ακόμα επισήμανση μεταβατικής κίνησης, χωρίς δεύτερη λειτουργία, εντοπίζεται στην επιγραφή SEG 25:298. Η τρίτη φορά που το μόριο επισημαίνει την έξοδο είναι στην επιγραφή SEG 13:223. Σε αυτήν την επιγραφή ωστόσο δίνεται και μετατόπιση χρονικής εστίασης (επιστροφή στο Τώρα), η οποία είναι η κύρια λειτουργία της παρούσας κίνησης¹¹⁴.

Κατόπιν βλέπουμε το γάρ να επισημαίνει και να συνεισφέρει σε μηχανισμό προσέγκυσης προσοχής (IG II² 6214, IG II² 8708, IG II² 11375)¹¹⁵. Στην επιγραφή IG II² 6214 λειτουργεί και στο πλαίσιο της επισήμανσης της επικής αναδρομής¹¹⁶.

Τρεις φορές, επίσης, επισημαίνει κλιμάκωσης/κορυφωσης (peak) (IG II² 7268, IG II² 13102, IG II² 13097)¹¹⁷. Στις δύο τελευταίες επισημαίνει επιπλέον και τη στάση συγγραφέα, ενώ στην τελευταία έχει και μια τρίτη λειτουργία, αυτή της de re ή de dicto εξήγησης.

Στην IG II² 11594¹¹⁸, επισημαίνει γνωστική πράξη συνειρμών-επίκληση στη συλλογική μνήμη, λειτουργία την οποία είδαμε μια φορά και στην πρώτη υποπερίοδο (SEG 10:404).

¹¹³ IG II² 5552a: κοινὸν γὰρ ῥῆμα τόδ' ἐστὶ θροτοῖς, SEG 30:271: τοῦτο γὰρ ἐστ' ἐμ φθιμένων νομίμοις, SEG 28:257: ἐσθλῶν γὰρ μνήμης οὔποτε λησόμεθα (βλ. 6.2.1.1).

¹¹⁴ οὐ γὰρ ἔτ' ἔστιν ἰδέν σῶμα γονεῦσιν ἐμόν (βλ. 6.2.1.11).

¹¹⁵ IG II² 6214: παῖδας γὰρ παίδων ἐσιδῶν καὶ γῆρας ἄλυπον τὴν πάντων κοινὴν μοῖραν ἔχει φθίμενος, IG II² 8708: ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε πατήρ ὑὸς θυγάτηρ τε θνήσκομεν Αἰγαίου κύμασι πλαζόμενοι, IG II² 11375: παῖδας γὰρ παίδων εἶδον (βλ. 6.2.1.4).

¹¹⁶ (βλ. 6.2.1.3).

¹¹⁷ IG II² 7268: ἀεὶ γὰρ πᾶσιν ἀρέσκων ἦν ψυχὴν τε φίλοις ἔσχε δικαιοσύνην, IG II² 13102: ἐννεετῆς γὰρ ἰδῶν κυκλίους ὥρας ἐνιαυτῶν, IG II² 13097: μοῖρα γὰρ οὐκ εἶασ', ἔστησε δὲ τέρμα κελεύθῳ (6.2.1.5).

Τέλος, στην IG II² 12067, το μόριο λειτουργεί αντηχητικά σε διάλογο.

7.1.1.3. Αποτίμηση χρήσης στις επιτύμβιες επιγραφές, κατά την Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδο

Είναι δύσκολο να δούμε την εξέλιξη στη χρήση του γάρ, εντός αυτής της μείζονος (υπερ)περιόδου, καθώς στην 1η υποπερίοδο υπάρχουν μόνο 4 πραγματώσεις. Ωστόσο, η επισήμανση γνωστικής πράξης συνειρμών και της στάσης συγγραφέα απλώνεται χρονικά και στις δυο περιόδους. Μάλιστα η επισήμανση στάσης συγγραφέα αριθμεί συνολικά 3 φορές σε όλη την περίοδο.

7.1.2. Ελληνιστική – Ελληνορωμαϊκή Περίοδος

7.1.2.1. Κυρίως Ελληνιστική Περίοδος (π.Χ. περίοδος)

Από τις 34 εμφανίσεις σε επιτύμβιες επιγραφές, οι 9 αφορούν την ελληνιστική περίοδο. Σε αυτήν την υποπερίοδο, το μόριο σε κάθε εμφάνισή του επιτελεί μία λειτουργία. Συγκεκριμένα, επισημαίνει 2 γνωμικά¹¹⁹, 2 περιπλοκές¹²⁰, 2 κλιμακώσεις¹²¹, 1 γνωστική πράξη συνειρμών¹²², 2 στάσεις συγγραφέα¹²³.

7.1.2.2. Ελληνορωμαϊκή Περίοδος (μ.Χ. περίοδος)

Οι 25 εμφανίσεις του μορίου αφορούν 30 λειτουργίες επισήμανσης, λόγω κάποιων διπλών χρήσεων: 4 γνωμικά¹²⁴, 3 μηχανισμοί προσέγκυσης προσοχής¹²⁵, 1 περιπλοκή¹²⁶, 7

¹¹⁸ IG II² 11594: *σύ γάρ προλιπουσ' ἤβην πολυανθῆ ὤχου ἀποφθιμένη μητρὸς προλιποῦσα μέλαθρον Σίμου ἀνοικτίστως Φερσεφόνης θαλάμους.*

¹¹⁹ Hellenika 17 (1962) 67: *κοιναι γάρ ἀνθρώποισιν αἱ τοῖαι τύχαι*, SEG 28:242: *πᾶσι γάρ εἶς Αἴδης* (βλ. 6.3.1.1).

¹²⁰ IG II² 8388: *ἦλθε γάρ εἰχθρολέων τάμᾳ θέλων σοποράσαι*, Hellenika 17 (1962) 67: *λείπω γάρ αὐτᾶ πατέρα πρέσβυν καὶ τέκνον* (βλ. 6.3.1.3).

¹²¹ IG II² 8494: *σῶμα γάρ ἔδρα Ἰωρείου κρύπτει πυρκαϊή φθιμένου*, IG II² 11960: *ἀνχιάλου Σαλαμίνοσ ὁ γάρ κλήροισιν ἀμύνων δυσμενέων ὀλοὸν τραῦμα κατηγάγετο* (βλ. 6.3.1.4).

¹²² IG II² 11960: *κάθθανε γάρ που μηδοφόνων ἀρετᾶσ μνωόμενος πατέρων* (βλ. 6.3.1.6).

¹²³ SEG 34:207: *ἀντί γάρ ἦσ ψυχῆσ ἀρετῆ πόλιν ἔστεφάνωσεν*, Pouilloux, Forteresse de Rhamnonte 52: *οὔτι γάρ εὐπαλές ἔστι* (βλ. 6.3.1.7).

¹²⁴ Σε αυτήν την υποενοότητα, παρατίθεται από ένα παράδειγμα, χάριν συντομίας. IG II² 11267: *οὐδέν ἐν ἀνθρώποισ γάρ ἀριφραδέσ.* Για γνωμικά περιόδου βλ. 6.3.1.1.

¹²⁵ IG II² 12701: *ἦν γάρ ἔτη κάμοι ἐπτά τε καὶ κ εἴκοσι* (βλ. 6.3.1.2).

¹²⁶ IG II² 11477: *παιδείασ γάρ ἐγὼ πινυτῆσ ἠλιζα γενέσθαι καὶ χάριτ' ἄν δοῦναι μητρὶ καὶ πατέρι* (βλ. 6.3.1.3).

κλιμακώσεις¹²⁷, 1 επίλυση¹²⁸, 1 γνωστική πράξη συνειρμών¹²⁹, 4 στάσεις συγγραφέα¹³⁰, 2 αντηχητικές διεπιδράσεις¹³¹, 3 έξοδοι¹³², 2 επεκτάσεις¹³³, 1 αλλαγή θέματος (υποκειμένου)¹³⁴, 1 de re εξήγηση¹³⁵.

7.1.2.3. Αποτίμηση χρήσης στις επιτύμβιες επιγραφές, κατά την Ελληνιστική-Ελληνορωμαϊκή Περίοδο

Οι επισημάνσεις σε γνωμικά, περιπλοκές, κλιμακώσεις, στάσεις συγγραφέα και γνωστικής πράξης συνειρμών εντοπίζονται και στις 2 υποπεριόδους.

7.1.3. Συνολική αποτίμηση της χρήσης στις επιτύμβιες επιγραφές (Αρχαϊκή-Κλασική και Ελληνιστική-Ελληνορωμαϊκή Περίοδος)

Η χρήση του μορίου δεν αλλάζει αισθητά ανάμεσα στις δύο περιόδους. Ειδικότερα, η επισήμανση της στάσης του συγγραφέα διακρίνεται καθ'όλη την πορεία (από 6^ο αι. π.Χ. μέχρι 5^ο μ.Χ.) με συνολικά 9 εμφανίσεις. Το ίδιο ισχύει και για την επισήμανση της γνωστικής πράξης συνειρμών, με μία εμφάνιση σε κάθε υποπερίοδο, συνολικά δηλαδή τέσσερις εμφανίσεις.

Συχνά προβάλλει και η επισήμανση σε γνωμικά και κλιμακώσεις, απλωμένη στις 3 υποπεριόδους (9 και 12 εμφανίσεις αντίστοιχα). Εάν εξαιρεθεί λοιπόν η 1^η υποπερίοδος, όπου οι συνολικές εμφανίσεις του μορίου είναι ούτως ή άλλως ελάχιστες (μόλις 4), τότε οι κύριες λειτουργίες είναι σε γνωμικά, στάσεις συγγραφέα και κλιμακώσεις. Οι μηχανισμοί προσέλκυσης προσοχής αφορούν τον 4^ο αι. π.Χ. και την ελληνορωμαϊκή περίοδο (μ.Χ. αιώνες) με 6 εμφανίσεις. Ωστόσο επειδή είναι λιγοστές οι επιγραφές της ελληνιστικής εποχής (μόλις 9 συνολικές εμφανίσεις), μπορούμε να υποθέσουμε διάρκεια στον χρόνο και για αυτή τη λειτουργία.

¹²⁷ SEG 28:306: *αίει γὰρ τ' εὐθουλος ἐὼν θάνον Ἄτθίδι γαίῃ* (βλ. 6.3.1.4).

¹²⁸ IG II² 12473: *πρόσθε γὰρ ἀστόργου μοῖρα κίχεν θανάτου* (βλ. 6.3.1.5).

¹²⁹ BCH 8 (1884) 470,1: *ἄμφω γὰρ πάτρησιν ἀμύνετον αἵματι ἀλλ' ὁ μὲν ἐν βαιοῖς οἴχεται ἡλυσίοις* (βλ. 6.3.1.6).

¹³⁰ IG II² 11589: *καὶ σὺ γὰρ ἐμβαίνεσκες ἀταρπιτὸν εὐρώεσσαν* (βλ. 6.3.1.7).

¹³¹ (βλ. 6.3.1.8)

¹³² (βλ. 6.3.1.9)

¹³³ (βλ. 6.3.1.10)

¹³⁴ (βλ. 6.3.1.11)

¹³⁵ βλ. 6.3.1.6. Είναι η 2^η λειτουργία (πρώτη είναι η επισήμανση γνωστικής πράξης συνειρμών).

7.2. Διοικητικές επιγραφές

Οι εμφανίσεις σε 10 διοικητικές επιγραφές αφορούν όλες την ελληνορωμαϊκή περίοδο (μ.Χ. αιώνες). Η λειτουργία του μόριου κατανέμεται ως εξής: 4 επισημάνσεις στάσεως συγγραφέα¹³⁶, 1 μεταβατική κίνηση, 1 αλλαγή θέματος, 1 έξοδος, 2 επεκτάσεις, 1 αντήχηση σε ρητορική ερώτηση.

7.3. Λοιπές Επιγραφές

7.3.1. Αρχαϊκή-Κλασική Περίοδος

Αναφορικά με τις δυο αναθηματικές επιγραφές, στην πρώτη (Raubitschek, DAA 224, 500 π.Χ.) το μόριο έχει διπλή λειτουργία, επισημαίνοντας γνωμικό και εισάγοντας de dicto εξήγηση, ενώ στη δεύτερη (SEG 30:164, 350 π.Χ.) επισημαίνει αλλαγή αφηγητή.

Στην τιμητική (IG I³ 1401, 475-450 π.Χ.), επισημαίνει την αλλαγή θέματος (υποκειμένου). Στον οδοδείκτη IG II² 2640 (5ος αι. π.Χ.) εισάγει κλιμάκωση/κορύφωση. Τέλος, στην κωμική ρίμα (I.Eleusis 60, 360 π.Χ.) επισημαίνει τη στάση συγγραφέα.

7.3.2. Ελληνιστική - Ελληνορωμαϊκή Περίοδος

Το μόριο εντοπίζεται σε 6 επιγραφές με 7 εμφανίσεις, αποκλειστικά της ελληνορωμαϊκής υποπεριόδου (αναθηματικές και τιμητικές). Εδώ διαπιστώνονται τα κάτωθι: 3 φορές συνολικά το μόριο εντοπίζεται σε ρίamel: Στις δυο εμφανίσεις του μόριου στη μοναδική αναθηματική επιγραφή της περιόδου (IG II² 4514), το μόριο συνεισφέρει και επισημαίνει αντίστοιχα το αρχικό και τελικό μέρος ενός ρίamel. Η τελευταία λειτουργία ανιχνεύεται και σε μια ακόμα επιγραφή, την τιμητική IG II² 3709.

Επιπλέον, το μόριο 2 φορές επισημαίνει την έξοδο, με παράλληλη λειτουργία επισήμανση στάσης συγγραφέα (IG II² 3790) και μεταβατικής κίνησης (IG II² 4223). Στην επιγραφή SEG 28:225 επισημαίνει γνωμικό και στην IG II² 4841 επέκταση.

¹³⁶ Ενδεικτικά, Hesperia 10 (1941) 78,34: *ἀπὴρκει γὰρ πρὸς τὴν κρίσιν εἰ καὶ ἐπ' ἐμοῦ ἔξαρνος γέγονει τὰ ἐπὶ τοῦ σεμνοτάτου ὑμῶν συνεδρίου ὑπ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα* (βλ. 6.3.2.1).

7.4. Το μόριο γάρ σε συνδυασμούς

Ένας συνδυασμός στην κλασική περίοδο, *καί γάρ*, όπου το μόριο *καί* δίνει την ανατροπή και το *γάρ* τη στάση του συγγραφέα.

Στην ελληνιστική περίοδο, εμφανίζονται οι εξής συνδυασμοί και λειτουργίες: α) 1 συνδυασμός *καί γάρ* (τιμητική IG II² 5227a) με κλιμακωτή δράση (*καί*) και εισαγωγή παραδείγματος (*γάρ*), β) 1 σχήμα αντίστιξης *γάρ... αλλά* (όπως *μέν... αλλά*) στην επιτύμβια SEG 28:305.

Στην ελληνορωμαϊκή περίοδο αντίστοιχα: α) 3 συνδυασμοί *καί γάρ*, με λειτουργία εξειδίκευσης (*καί*) και επέκτασης (*γάρ*) (διοικητική SEG 29:127, αναθηματική IG II² 11674, επιτύμβια IG II² 11267), β) 1 Σχήμα-Δίπολο *γάρ... δέ* (όπως *μέν... δέ*) που λειτουργεί και ως επέκταση στην επιτύμβια SEG 30:269, γ) 1 περιπλοκή *ἤ γάρ* στην τιμητική SEG 30:284.

7.5. Γενική αποτίμηση - Σύγκριση με προηγούμενες έρευνες

Η σύγκριση θα γίνει σε δύο επίπεδα. Θα συγκριθούν ξεχωριστά οι χρήσεις α) στις επιτύμβιες επιγραφές και β) στις διοικητικές επιγραφές, με τα συμπεράσματα από το έργο των Bonifazi κ.ά. (2021) όπου εξετάστηκε το μόριο στην ιστοριογραφία (Θουκυδίδης, Ηρόδοτος), στην επική και λυρική ποίηση (Όμηρος και Πίνδαρος) και στο δράμα (3 τραγικοί και Αριστοφάνης). Έπειτα θα γίνει κάτι ανάλογο με τους συνδυασμούς του *γάρ*.

7.5.1. Γενικά

Αναφορικά με τη σειρά στην οποία εντοπίζεται στην πρόταση, είναι η δεύτερη θέση ως επί το πλείστον. Τρεις φορές βρίσκεται στην τρίτη θέση, τέσσερις στην τέταρτη και μία στην έκτη θέση, όπως είναι αναμενόμενο (βλ. 2.1.2.2.11.). Σε σχέση με το έργο του Denniston, και στις επιγραφές υπάρχει η χρήση σε *de dicto* εξηγήσεις και ρητορικές ερωτήσεις.

Η χρήση του μορίου σε επική αναδρομή (de Jong, βλ. 2.3.1.) παρατηρείται μόνο μια φορά σε μία επιτύμβια επιγραφή. Το *γάρ* δεν λειτουργεί ως μόριο προώθησης (push) κατά την έννοια του Slings, καθώς αυτό προϋποθέτει μια ιεραρχική δομή στο κείμενο (βλ. 2.3.1., πβ. 5.3.).

Δεν εντοπίστηκαν εγκιβωτισμένες αφηγήσεις/ μη πλαισιωμένοι λόγοι (συνήθεις χρήσεις στους Bonifazi κ.α., 2021), καθώς αυτό συνήθως προϋποθέτει κατάλληλη έκταση κειμένου¹³⁷.

7.5.2. Επιτύμβιες Επιγραφές

Αρχικά, υπενθυμίζεται ότι δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά η χρήση του μορίου κατά την πορεία του χρόνου από την αρχαϊκή ως και την ελληνορωμαϊκή περίοδο (μ.Χ. αιώνες) (βλ. 7.1.3). Έπειτα, το μόριο *γάρ* είναι πολύτιμο εργαλείο στα χέρια του επιτυμβιογράφου, για να επισημάνει κυρίως γνωμικά (9 φορές), στάσεις συγγραφέα (9 φορές) και χρήσεις σε αφηγηματολογικό πλαίσιο (κυρίως κλιμακώσεις (12 φορές), δευτερευόντως έξοδοι (6 φορές) και περιπλοκές).

Από τις συχνές λειτουργίες του μορίου, μόνο η επισήμανση γνωμικών διαπιστώνεται και στην έρευνα των Bonifazi κ.α. (2021) (βλ. 3.3.). Επιπλέον, κοινή λειτουργία έχουν οι αντηχητικές διεπιδράσεις σε διάλογο, η *de re/de dicto* εξήγηση, η επέκταση και η γνωστική πράξη συνειρμών-επίκληση στη συλλογική μνήμη, αλλά αυτές εμφανίζονται ελάχιστα στην παρούσα έρευνα.

Αντίθετα, εμφανίζονται λειτουργίες οι οποίες στο έργο των Bonifazi κ.α. (2021) επιτελούνται από άλλα μόρια. Τέτοιες λειτουργίες είναι: α) δομικές/αφηγηματολογικές όπως κλιμάκωση (με τα μόρια *δή* και *καί*) και έξοδος (με το μόριο *τέ*), β) στάση συγγραφέα (με τα *ἄρα*, *γέ*, *δή*), γ) μηχανισμός προσέλκυσης προχοχής με το μόριο *τοι*, δ) μεταβατική κίνηση (με το *μέν*).

Αυτές οι διαφορές ίσως να οφείλονται στο πλαίσιο των διαφορετικών ειδών: ελεγειακό είδος επιτύμβιων επιγραφών έναντι επικής ποίησης - ιστοριογραφίας – δράματος, που έχουν μελετηθεί από Bonifazi κ.α. (2021). Δηλαδή μπορεί να γίνει μια έρευνα ποσοτική, αν χρησιμοποιούνται με την ίδια συχνότητα και τα άλλα μόρια. Ενδεχομένως η βραχεία έκταση του επιγράμματος να επηρεάζει τη χρήση και την επιλογή των μορίων.

7.5.3. Διοικητικές επιγραφές

Στις διοικητικές επιγραφές, οι οποίες αφορούν όλες την ελληνορωμαϊκή περίοδο (μ.Χ. αιώνες) (βλ. 7.2), παρατηρείται ότι προεξέχει η λειτουργία της επισήμανσης στάσης συγγραφέα, κάτι

¹³⁷ Βλ. και 6.2.1

αναμενόμενο ίσως λόγω της φύσης των επιγραφών. Το μόριο χρησιμοποιείται στην κατεύθυνση της επιβολής της εξουσίας¹³⁸.

7.5.4. Λοιπές επιγραφές

Πρωτοεμφανιζόμενες λειτουργίες αφορούν επισήμανση αλλαγής αφηγητή (αναθηματική επιγραφή) και *prīamel* (τιμητική και αναθηματική επιγραφή)¹³⁹.

7.5.5. Συνδυασμοί

Αναφορικά με τους συνδυασμούς, στην ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή περίοδο, επιτελεί παρόμοια λειτουργία το *καί γάρ* στους Βονίφαζι κ.α. (βλ. 6.4.2.1.). Η μία εμφάνιση στην κλασική περίοδο όμως διαφοροποιείται. Το μόριο *καί* δίνει την ανατροπή και το *γάρ* τη στάση του συγγραφέα.

Ο συνδυασμός *ἤ γάρ*, τη μία φορά που απαντά, έχει διαφορετική λειτουργία από ό,τι σε Denniston (1954), Βονίφαζι κ.ά. (2021). Στην υπό εξέταση επιγραφή επισημαίνει την περιπλοκή, ενώ στα προαναφερθέντα έργα εντοπίζεται σε ερωτήσεις, όπου γίνεται επίκληση για επιβεβαίωση.

Επίσης, εμφανίζονται δύο μη καταγεγραμμένα σχήματα στην ελληνιστική-ελληνορωμαϊκή περίοδο: α) σχήμα αντίστιξης *γάρ... αλλά* (όπως *μέν... αλλά*), β) σχήμα-Δίπολο *γάρ... δέ* (όπως *μέν... δέ*).

¹³⁸ βλ. 6.3.2.1, 7.2.

¹³⁹ Στις 4 αχρονολόγητες επιγραφές (βλ. 6.5), τα αποτελέσματα είναι: α) εισαγωγή δύο γνωμικών με παράλληλη λειτουργία επισήμανσης εξόδου, β) μια επισήμανση εξόδου και γ) για τον συνδυασμό *γάρ... δε*, λειτουργία ανάλογη με αυτή στην υποενότητα 7.5.5.

8. Αντί επιλόγου: Μια κριτική (ανα)θεώρηση της μεθοδολογίας της Ανάλυσης Λόγου

Η εφαρμογή της μεθοδολογίας της Ανάλυσης Λόγου στην ανάλυση της χρήσης του μορίου *γάρ* στις επιγραφές κατέδειξε ότι αυτή προσφέρει κάποια χρήσιμα στοιχεία, πέραν όσων γνωρίζαμε από πιο παραδοσιακές θεωρητικές προσεγγίσεις.

Αναδεικνύεται η δυναμική του μορίου *γάρ*, που αναλαμβάνει πολλαπλές λειτουργίες, σε διαφορετικά συγκείμενα και περικείμενα. Εγείρονται παράλληλα ερωτήματα ως προς τον λόγο που συμβαίνει αυτό. Μήπως το μόριο *γάρ*, στις επιτύμβιες επιγραφές, όπου παρατηρούνται οι περισσότερες «παρεκκλίσεις», αναλαμβάνει λειτουργίες άλλων μορίων; Ενδεχομένως τα άλλα μόρια (*τοιί, δή, γέ*)¹⁴⁰ να χρησιμοποιούνται λιγότερο στο είδος των επιτύμβιων επιγραφών ή να έχουν άλλες λειτουργίες για κάποιον λόγο¹⁴¹.

Η ανάλυση δείχνει επιπλέον ότι η λειτουργία του μορίου επηρεάζεται από το είδος των επιγραφών (π.χ. διοικητικές επιγραφές)¹⁴².

Εντούτοις, επειδή η ίδια η μεθοδολογία δεν είναι αυστηρά ορισμένη, το ζήτημα θεωρείται υπό το πρίσμα μιας διαλεκτικής. Προφανώς, χρειάζονται περισσότερες σχετικές έρευνες στο μέλλον, αλλά και κριτικές αναθεωρήσεις και προσαρμογές της θεωρίας στο πλαίσιο της αρχαίας ελληνικής.

Το πλέον θετικό στοιχείο στην Ανάλυση Λόγου¹⁴³ είναι η ολιστική θεώρηση και η προσαρμογή της στο κάθε είδος κειμένου. Όλα τα εργαλεία είναι ευπρόσδεκτα, ακόμη και εκείνα από την ανάλυση στον προφορικό λόγο, καθώς η πραγματολογική προοπτική της Ανάλυσης Λόγου προϋποθέτει την εξέταση της γλώσσας σε συνθήκες επιτέλεσης. Τα κείμενα έχουν κάποιον αποδέκτη και «αν είχαν φωνή», θα χρησιμοποιούσαν όλους τους δείκτες περικειμενοποίησης, για να γίνει απόλυτα κατανοητό το μήνυμα: γλωσσικούς (επιλογή συγκεκριμένων λέξεων,

¹⁴⁰ βλ. 7.5.2.

¹⁴¹ Στον περιορισμένο ωστόσο χώρο της παρούσας έρευνας δεν είναι εύκολο να εξαχθεί κάποιο συμπέρασμα για αυτά τα μόρια στις επιγραφές των υπό εξέταση περιόδων στην Αττική, για τους λόγους που ισχύουν και για το μόριο *γάρ*: Απαιτείται επιλογή (π.χ. κάποιες επιγραφές επαναλαμβάνονται, άλλες φορές τα μόρια έχουν διαφορετικής χρήσεις π.χ. πατρωνυμικά ή χρήση του τύπου *τοι* αντί του *τῶ*) και εξέταση της πραγματολογικής λειτουργίας τους.

¹⁴² Γενικότερα, βλ. και 7.5.1.

¹⁴³ τουλάχιστον όπως την ορίζουν οι Bonifazi κ.ά. (2021)

φράσεων, συντακτικών δομών), προσωδιακούς (επιτονισμός, τόνος, ποιότητα φωνής)¹⁴⁴, παραγλωσσικούς (ρυθμός ομιλίας, ταχύτητα, παύσεις, διαταγμός), εξωγλωσσικούς (χρώματα, κίνηση, ήχος/θόρυβος) (Gumperz 1982a, όπως αναφέρεται σε Γεωργαλίδου, Σηφianού και Τσάκωνα, 2014:123).

Ακόμη και η αφηγηματολογική προσέγγιση μπορεί να ενταχθεί στη μεθοδολογία της Ανάλυσης Λόγου, ειδικά σε κείμενα όπου υπάρχει μια ιστορία. Δεν μπορεί να αγνοηθεί αυτή η πτυχή όταν μιλάμε για γλώσσα εν χρήσει. Η Ανάλυση Λόγου εξετάζει μεν πρωτίστως την επικοινωνιακή λειτουργία, αλλά και η δομή που είναι το αντικείμενο της αφηγηματολογίας δεν είναι στεγανοποιημένη από το επικοινωνιακό πλαίσιο.

Η Ανάλυση Λόγου βλέπει την προφορικότητα στα κείμενα, την ανάλυση της γλώσσας εν χρήσει (analysis of language in use, Bonifazi κ.α., 2021:6). Εν προκειμένω, μάλιστα, όχι μόνο στον Όμηρο, τα έργα του οποίου ήταν ούτως ή άλλως προφορική ποίηση, αλλά και τον Πίνδαρο, καθώς και στην ιστοριογραφία, μια και τα μόρια προσφέρουν μια (δια)σύνδεση (hinge) ανάμεσα στο περιεχόμενο και την παρουσίασή του (2021:8). Τα έργα των τραγικών προορίζονταν ούτως ή άλλως για παράσταση.

Το ίδιο όμως συμβαίνει και με τις επιγραφές. Οι επιτύμβιες γράφτηκαν για να «κοινωνηθεί» ένα μήνυμα στους οικείους του νεκρού και όχι μόνο. Ανάλογα δεδομένα ισχύουν και για τις τιμητικές και αναθηματικές επιγραφές. Όσον αφορά τις διοικητικές επιγραφές, αυτές αφορούν λεκτικές πράξεις, την επιβολή του νόμου, την κοινοποίηση αποφάσεων.

Μια ειδική συνεισφορά της παρούσας εργασίας στην έρευνα αφορά την αξιοποίηση της μετρικής ανάλυσης ως προς την εξακρίβωση της λειτουργίας του μορίου. Για παράδειγμα το τροχαϊκό τετράμετρο, που συναντάται σε διαλογικά μέρη στο δράμα, συμβάλλει στην ανάλυση για τη λειτουργία του μορίου γάρ σε επισήμανση αντηχήσεων σε διάλογο (βλ. 6.2.1.8). Άλλο παράδειγμα είναι στο 6.2.1.7, με τους σπονδείους μέχρι την πενθημιμερή τομή, που βοηθάει στην ανάλυση «Έλληνες εναντίων βαρβάρων».

Από την άλλη πλευρά, είναι σαφώς δύσκολο να αποδοθεί ένα κείμενο μιας ιστορικής γλώσσας, όπως η αρχαία ελληνική, με τον σωστό επιτονισμό, την ορθή προφορά και όλα τα

¹⁴⁴ Η προσωδία είναι δείκτης περικειμενοποίησης είτε ως μέρος της παραγλώσσας (όπως τη θεωρούν οι Bonifazi κ.α., 2021) είτε ως παρεμφερές με αυτή.

παραγλωσσικά στοιχεία, όπως θα το ήθελε ο συγγραφέας. Είναι μία πρόκληση που φαίνεται όμως να έχει να προσφέρει στη βελτίωση της μεθοδολογίας και της εφαρμογής της στην Ιστορική Γλωσσολογία.

Τέλος, ένα σημείο που χρήζει προσοχής, είναι ο προσωπικός, υποκειμενικός παράγοντας στην ανάλυση. Η ολιστική προσέγγιση μπορεί να προσφέρει πλεονεκτήματα, μπορεί όμως και να κρύβει παγίδες. Χρειάζονται κριτήρια όσο το δυνατόν πιο σαφή και συγκεκριμένα, ως προς το ποια εργαλεία θα προτιμηθούν και ποια όχι, σε κάθε κείμενο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση:

Allan, R. J. (2009). "Towards a Typology of the Narrative Modes in Ancient Greek: Text Types and Narrative Structure in Euripidean Messenger Speeches" στο Bakker & Wakker 2009:171–203. Leiden.

Allan, R. J. (2011). "The Historical Present in Thucydides: Capturing the Case of *HAIREI* and *LAMBANEI*", in: Lallot, J., Rijksbaron, A., Jacquinod, B. & Buijs, M., eds. (2011), *The Historical Present in Thucydides. Semantics and Narrative Function/Le présent historique chez Thucydide. Sémantique et fonction narrative, Amsterdam Studies in Classical Philology* 18, Leiden, 37-63

Bakker, S. J. (2009). "On the Curious Combination of the Particles ΓΑΡ and ΟΥΝ." στο Bakker and Wakker 2009:41–61. Leiden.

Bakker, S. J., & G. C. Wakker, eds. 2009. *Discourse Cohesion in Ancient Greek*. Leiden.

Bal, M. (1997), *Narratology: Introduction to the theory of narrative*. 2nd Edition. Toronto/Buffalo/London.

Bentein, K. (2016). Ἐγραψέ μοι γάρ ... τὰ νῦν οὖν γράφω σοι. οὖν and γάρ as inferential and elaborative discourse markers in Greek papyrus letters (I – IV AD). *Revue Belge de philologie et d'histoire*, 94, 67-104.

Bestgen, Y., & Vonk, W. (2000). "Temporal adverbials as segmentation markers in discourse comprehension". *Journal of Memory and Language*, 42, 74-87.

Birner, B. J. (2013). *Introduction to Pragmatics*. Hoboken: John Wiley & Sons.

Bondarouk, T. & H.J.M. Ruël. (2004). Discourse analysis: making complex methodology simple. In: T. Leino, T. Saarinen, and S. Klein (Eds.), *Proceedings of the 12th European Conference on Information Systems (ECIS)*. June 14–16.2004 Turku Finland: 266-279.

Bonifazi, A., A. Drummen, & M. de Kreij (2021). *Particles in ancient Greek Discourse: exploring Particle Use across Genres*. Center For Hellenic Studies.

Brantley, K. (2019). "Pragmatics as a Unifying Element for Foreign Language Instruction in French Higher Education", *Recherche et pratiques pédagogiques en langues* [Online], Vol. 38 N°1 | 2019, Online since 15 March 2019, connection on 16 August 2023. URL: <http://journals.openedition.org/apliut/6813>; DOI: <https://doi.org/10.4000/apliut.6813>

Buxton, R. G. A. (1982). *Persuasion in Greek Tragedy*. Cambridge.

Caffi, C. (2007). *Mitigation*. Elsevier. Amsterdam.

Chafe, W. (1988). "Punctuation and the prosody of written language" στο *Written Communication* 5(4): 395–426.

Cremona, H. (2021). "Phanostrate and the Legitimization of Professional Female Healers in Fourth Century Athens". *Senior Projects Fall 2021*.19.

https://digitalcommons.bard.edu/senproj_f2021/19

- Denniston, J.D. (1954). *The Greek particles*. 2nd edition. Oxford University Press.
- Drummen, A. (2019). A construction-grammar analysis of ancient Greek particles. In *Toward a Cognitive Classical Linguistics: The Embodied Basis of Constructions in Greek and Latin*, ed. E. Mocciaro and W. M. Short, 42–68. Berlin.
- Egea, J. M. (1990). Notas sobre dos partículas del griego medio. *Veleia* 7:293-301.
- Filliettaz, L., & Roulet, E. (2002). “The Geneva Model of discourse analysis: an interactionist and modular approach to discourse organization”. *Discourse Studies*, 4, 369 - 393.
- Folitt-Weinberg, B. (2022). *Homer, Parmenides, and the Road to Demonstration* (Cambridge Classical Studies). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781009047562
- Fraser, B. (2001). “The Clause Start in Ancient Greek: Focus and the Second Position.” *Glotta* 77:138–177
- González González, Marta (2012), “Hetaira, en su antiguo y noble sentido... (CEG I, 97)”, *Lectora*, 18: 41-49.
- Guarducci, M. (2008). *Η ελληνική επιγραφική από τις απαρχές ως την ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο*. Αθήνα: MIET
- Hart, C (2014b). “An analysis of the iconographic rosette motif as a means of non-verbal communication: A case study - the rosette motif and its association with solar symbolism”. Stucky, R & Kaelin, O & Mathy, H (eds). *Proceedings of the 9th International Congress on the Archaeology of the ancient Near East*. Vol. I. 9-13. Wiesbaden: Harrassowitz, 125-135.
- Hornblower, S. (1994). “Narratology and Narrative Techniques in Thucydides”. In *Greek Historiography*, ed. S. Hornblower, 131–166. Oxford.
- Jim, S. (2011). *Gifts to the Gods: Aparchai, Dekatai and related offerings in Archaic and Classical Greece* [PhD thesis]. Oxford University, UK.
- Jong, I. J. F. de. (1997). “Gar Introducing Embedded Narratives.” In *Rijksbaron 1997*:175–85. Amsterdam.
- Jong, I. J. F. de. (2004b). *Narrators and Focalizers: The Presentation of the Story in the Iliad*. 2nd ed. London.
- Kauppinen, S. (2015). *Dialogue Form in Greek Verse Inscriptions with Some Non inscriptional Parallels*. Ph.D. dissertation, University of Helsinki.
- Kroon, C. (2011). “Latin Particles and the Grammar of Discourse”. Στο Clackson, James (ed.), *A Companion to the Latin Language*. Blackwell, 176-195.
- Longacre, R. E. (1996). *The Grammar of Discourse*. 2nd ed. New York.
- Moore, N. (2016). “What’s the point? The role of punctuation in realising information structure in written English”. *Functional Linguistics*, 3, 1-23.
- Most, G. W. (2003). “Euripides ó γνωμολογικώτατος.” In M. S. Funghi (ed.), *Aspetti di letteratura gnomica nel mondo antico*, vol. I. Florence. 141-166.

Τζάρτζανος, Α. (1966). *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*. ΟΕΔΒ, Αθήνα.

Ιστοσελίδες

PHI: *The Packard Humanities Institute (PHI)* <https://epigraphy.packhum.org/>

TLG: *Thesaurus Linguae Graecae* <http://www.tlg.uci.edu>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α1

Ελεγειακό δίστιχο

Κάποια εισαγωγικά στοιχεία για το ελεγειακό δίστιχο που συναντάται στις περισσότερες περιπτώσεις. Το ελεγειακό δίστιχο αποτελείται από έναν στίχο σε δακτυλικό εξάμετρο και έναν δεύτερο σε δακτυλικό πεντάμετρο. Ο δάκτυλος είναι της μορφής – υ υ, δηλαδή αποτελείται από ένα μακρό (-) και δυο βραχέα (υ υ) (Λυπουρλής, 1983:33-38)

Ο δακτυλικός εξάμετρος αποτελείται από έξι δακτύλους με τον 6^ο δάκτυλο δισύλλαβο – η 2^η συλλαβή του 6^{ου} δακτύλου μπορεί να είναι μακρά η βραχεία και λέγεται άλογη (x):

- υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - x

Τομές έχουμε όταν τελειώνει λέξη, όπως στις κάτω 4 περιπτώσεις:

α) Πενθημιμερής/άρρην τομή (δηλαδή η τομή ύστερα από το τρίτο μακρό):

A1: Μῆνιν ἄειδε θεά,/ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος

- υ υ - υ υ - / - - υ υ - υ υ - υ

β) Κατά τρίτον τροχαίον/θήλεια τομή (δηλαδή ύστερα από τον τρίτο τροχαίο)

A 13: λυσόμενός τε θύγατρα/ φέρων τ' ἄπερείσι' ἄποινα

- υ υ - υ υ - υ / υ - υ υ - υ υ - υ

γ) Εφθημιμερής τομή (ύστερα από το τέταρτο μακρό)

ε 203: διογενές Λαερτιάδη/ πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ

- υ υ - - - υ υ - / υ υ - υ υ - -

δ) Τριημιμερής (ύστερα από το δεύτερο μακρό)

A 106: μάντι κακῶν,/ οὔ πώ ποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας

- υ υ - / - - υ υ - - - υ υ - υ

Το πεντάμετρο αποτελείται από δυο ημιεπή, της μορφής – υ υ – υ υ –:

- υ υ – υ υ – / - υ υ – υ υ –

Τα 2 βραχέα του δακτύλου μπορούν να αντικατασταθούν από ένα μακρό και στον δακτυλικό εξάμετρο και στον δακτυλικό πεντάμετρο. Επίσης πέρα από τα λεγόμενα φύσει μακρά, υπάρχουν και τα θέσει μακρά (βαριές συλλαβές και στις δύο περιπτώσεις). Οι υπόλοιπες ιδιαιτερότητες, όπως πάθη φωνηέντων και πάθη στο σχηματισμό των μέτρων, θα εξεταστούν κατά περίπτωση, όπου είναι αναγκαίο για την ανάλυση.

Παράδειγμα ελεγειακού διστίχου είναι το παρακάτω.

ῥ φίλοι ἡμέτεροι χρηστῶι πιστ<ο>ὶ διὰ παντός (εφθημιμερής τομή)

- υ υ / - υ υ / - - / - - / - υ υ / - υ

χαίρετε, κοινὸν γὰρ ῥῆμα τόδ' ἐστὶ βροτοῖς.

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α2

Μετρική Ανάλυση

Αρχαϊκή – Κλασική Περίοδος

1. IG I³ 1295bis (420-410 π.Χ.)

Μέτρο: Ελεγειακό δίστιχο

πιστῆς ἠδείας τε χάριν φιλότητος ἑταίρα |

- - - - υ υ - υ υ - υ υ - -

Εὐθυλλα στήλην τήνδ' ἐπέθηκε τάφωι |

- - - - - / - υ υ - υ υ -

σῶι, Βιότηη μνήμηγ γὰρ ἀεὶ δακρυτὸν ἔχοσα |

- υ υ - - - υ υ - - - υ υ - -

ἡλικίας τῆς σῆς κλαίει ἀποφθιμένης¹⁴⁵.

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

2. IG II² 5552a (360 π.Χ.)

Στο κυμάτιο:

1 Δημάρετος Δημονόθου

Ἄλωπεκῆθεν.

2a in summa stela:

3 Χαιρίας Χαιρεφάνος

Περγασῆθεν.

5 Κα<λλ>ιστράτη.

5a δυο ρόδακες

Μέτρο ελεγειακό δίστιχο

ῶ φίλοι ἡμέτεροι χρηστῶι πιστ<ο>ὶ διὰ παντός

- υ υ - υ υ - - - - υ υ - υ

χαίρετε, κοινὸν γὰρ ῥῆμα τόδ' ἐστὶ βροτοῖς.

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

ἡμεῖς δ' ἀελίου ὅσον χρόνον εἴχομεν αὐγήν

- - - υ υ - υ - υ υ - υ υ - -

8a <— — — — versus pentameter — — — — —>

9 εἰς ἀγαθὸν τε ἐνέποντες καὶ ἐξοπ[ί]σ[ω] πάλιν αὖθις

10 νυνὶ δὲ <φ>θιμένοι κείμεθα γῆς ἀφανεῖς.

3. SEG 30:271 (4^{ος} αἰ. π.Χ.) ελεγειακό δίστιχο

¹⁴⁵ χασμωδική βράχυνση

1 [nomen ἄχραντε ν]όημα, τρόπους ἀμία<ν>[τ]ε, καλύπτει

- υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - -

[ἐν χθονὶ τῆιδ', ἀρετῆς π]λεῖστον ἔχουσα μέρος·

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ υ

[σὴν μορφὴν δ' ἐπὶ τῆιδε] σορῶι δεικνῦσα ἀναφαίνει

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ υ - - (προκοίλιος)

[στήλη· τοῦτο γὰρ ἐστ' ἐ]μ φθιμένων νομίμοις.

- - - υ υ - / - υ υ - υ υ -

4. IG II² 6214 (4^{ος} αι. π.Χ.)

[]Att. — s. IV a.

1 Κυδίμ[αχ]ος [Γ]νί[φω]ν[ος]

Θοραιε[ύς].

2a vac. 0.032

Μέτρο: Δυο δακτυλικοί εξάμετροι και Ελεγειακό δίστιχο

Κυδίμαχο[ν] χθών [ἦδε π]ατρὶς στέρ[νοι]σι καλύπ[τε]ι | (δακτυλικός εξάμετρος)

- υ υ - - - υ υ - - - υ υ - -

ὄλβιον εὐαίωνα β[ίου] πλεύσαντα πρὸς ὄρμον· | (δακτυλικός εξάμετρος)

- υ υ - - - υ υ - - - υ υ - υ

παῖδας [γὰρ] παίδων ἐσιδὼν καὶ γ[ῆ]ρας [ἄ]λ[υπον] | (πενθημιμερὴς τομή-δακτυλικός εξάμετρος)

- - - - / υ υ - - - υ υ - υ

τὴν πάντων κοινὴν μοῖραν [ἔχει] φθίμενος. (Δακτυλικός πεντάμετρος)

- - - - / - υ υ - υ υ υ

5. IG II² 7268 (αρχές 4^{ου} αι. π.Χ.)

1 Ὀλυμπιόδωρος. Πολεμῶ. Σώτιος.

1a vac. 0.03

Μέτρο: Ελεγειακό δίστιχο

Σώτιον ἐνθάδε γῆ κατέχει τέχνην τε κράτιστον

- υ υ - υ υ - υ υ - - - υ υ - υ

ἦν ἔχεν πάντων ὄντα φύσιν τε ἀρετῆς

- - - - / - υ υ - υ υ υ —¹⁴⁶

ἀστοῖσιν τε ποθεινόν· ἀεὶ γὰρ πᾶσιν ἀρέσκων

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ - -

5 [ῆ]ν ψυχὴν τε φίλοις ἔσχε δικαιοσύνην.

- - - υ υ - / - υ υ - υ υ -

¹⁴⁶ περισσεύει μια συλλαβή στο β ημιπέδες

6. IG II² 8708 (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.)

1 Κώμαρχος,

Ἀπολλόδωρος,

Σωσώ

Ἦρακλεῶται.

4a vac. 0.075

Μέτρο:

[ο]ῦ τὸ χ<ρ>εὼν εἴμ<α>ρται, ὄρα τέλος ἡμέτερον νῦν· | **δακτυλικός εξάμετρος**¹⁴⁷

- υ υ - - - υ υ - υ υ - υ υ - -

Ελεγειακό δίστιχο

ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε [π]ατήρ υἱὸς <θ>υγ<ά>τηρ τε | **δακτυλικός εξάμετρος**

- - - - - υ / υ - - - υ υ - υ

[θ]νήσκομεν Αἰγ<α>ίου κύμασι πλαζόμενοι. | **δακτυλικός πεντάμετρος**

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

7. IG II² 11594 (μετά τα μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.)

Μέτρο: 2 Ελεγειακά δίστιχα με ενδιάμεσο δακτυλικό εξάμετρο

1^ο ελεγειακό δίστιχο

[εἰ θέμις ἦν] θνητὴν ἐναρίθμιο[ν ἀγνεύο]υσαν |

- υ υ - - - υ υ - υ υ - - - υ

ἀθανάταις νο[μίσαι, σοῖ] τὸ γέρας τόδ' ἄν ἦν,

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ -

Δακτυλικός εξάμετρος

Ἦράκλ[ει]α· σὺ γὰρ προλιπουσ' ἤβ[η]ν [π]ολυανθῆ | (πενθημιμερῆς τομή)

- - - υ υ - / υ υ - - - υ υ - -

2^ο ελεγειακό δίστιχο

ῶιχου¹⁴⁸ ἀποφθιμ[έ]νη μητρὸς προλιποῦσα μέ[λ]αθρον |

- υ υ - υ υ - - - υ υ - υ υ - υ

Σίμου ἀνοικτίστω[ς] Φερσεφόνης θαλάμου<ς>.

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

8. IG II² 12067 (365-340 π.Χ.)

Μέτρο

χαῖρε, τάφος Μελίτης· χρηστή γυνὴ ἐνθάδε¹⁴⁹ κεῖται· |

- υ υ - υ υ - - - υ υ - υ υ - - **δακτυλικό εξάμετρο**

¹⁴⁷ muta cum liquida και βράχυνση

¹⁴⁸ χασμωδική βράχυνση (ῶιχου ἀποφθιμένη)

¹⁴⁹ χασμωδική βράχυνση

φιλοῦντα ἀντιφιλοῦσα τὸν ἄνδρα Ὀνήσιμον ἦσθα κρατίστη. |

(υ - υ) - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - - (δακτυλικό εξάμετρο)¹⁵⁰

τοιγαροῦν ποθεῖ θανοῦσάν σε, ἦσθα γὰρ χρηστή γυνή. — |

- υ - υ / - υ - - υ / - υ - - / - υ - (καταληκτικός τροχαϊκός τετράμετρος)

καὶ σὺ χαῖρε, φίλτατ' ἀνδρῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐμοὺς φίλει. |

- υ - υ / - υ - - / - υ - υ / - υ - (καταληκτικός τροχαϊκός τετράμετρος)

9. IG II² 13097 (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.)

Μέτρο: 3 ελεγειακά δίστιχα

1 [-υυ- καί] μητρὶ φίληι καὶ πατρὶ [ποθεινοῦ]

-υυ- - - υ υ - - - υ υ - -

[πα]ιδὸς τύμβον ὄρᾶν τόνδε πρ[όσελθε, φίλε].

- - - υ υ - / - - υ υ - υ υ υ

{²vac. 0.025}²

ἦσκουν μὲν τὸ δίκαιον ἐμμού[μην τε τὸ καλόν],

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ - υ

ἐν τῷ δ' ἐκτελέσαι λείπομα[ι οὐ δι' ἐμέ].

- - - υ υ - / - υ υ - υ υ υ

μοῖρα γὰρ οὐκ εἶασ', ἔστησ[ε δὲ τέρμα κελεύθωι]·

- υ υ - - - / - - υ υ - υ υ - -

ἐν τριάκοντ' ἔτεσιν κ[άτθανον ὠκύμορος].

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ υ

10. IG II² 13102 (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.)

Μέτρο: 2 ελεγειακά δίστιχα

πένθους καὶ στοναχῆς ἐτρέφην χάριν, οὐχὶ βοηθός

- - - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ

μητρὶ φίληι γήρωσ εἰς τέλος ἐρχομένηι·

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

ἐννεετῆς γὰρ ἰδὼν κυκλίουσ ὥρας ἐνιαυτῶν

- υ υ - υ υ - υ υ - - - υ υ - -

θνήσκω δυσξυνετῶι δαίμονι χρησάμενος.

- - - υ υ - / - υ υ - υ υ υ

11. IG II² 13113 (4^{ου} αι. π.Χ.)

Μέτρο: 2 ελεγειακά δίστιχα

¹⁵⁰ Πιθανόν το φιλοῦντα προσετέθη (Tsagalis, 2008: 300)

[μοχθηρᾶς ὄδ' ἔβη νέ]ατο<ν προ>ὸς τέρμα κελε<ύ>θο<υ> : |

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ - -

εὐκλειαν δ<ἐ> β<ί>ο [κάλλιπ' ἀποφθίμενος]· |

- - - υ υ - / - υ υ - υ υ υ

[καὶ γὰρ ἐλευθερίας κλεινοῖς ἐν ἀγῶσι δαμέντα (πενθημιμερῆς τομή/ δακτυλικός εξάμετρος)

- υ υ - υ υ - / - - υ υ - υ υ - υ

ἴσ[όνομο]ν πατρί[α χθῶν ἐκάλυψε τάφω].

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ -

12. SEG 28:257 (4^{ος} αἰ. π.Χ.)

Μέτρο: 2 ελεγειακά δίστιχα

εἰς φῶς παῖδ' ἀνάγουσα βίου φάος ἦν[υσας αὐτή],

- - - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - -

Κλεαγόρα, πλείστης σωφροσύνης [μέτοχος],

υ υ υ - - - / - υ υ - υ υ υ

ὥστε γονεῦσιν πέ[ν]θος ἀγήρατον¹⁵¹ [λίπες αἰεὶ]·

- υ υ - - - υ υ - - - υ υ - -

ἐσθλῶν [γὰρ μνήμης οὔποτε λησόμεθα]

- - - - - / - υ υ - υ υ υ

13. SEG 10:404 (490/89 π.Χ.)

Μέτρο: ελεγειακό δίστιχο

ἀνδρῶν τῶνδ' ἀρετῆ[ς λάμφσει κλέος ἄφθιτον] αἰεὶ [:] |

- - - υ υ - - - υ υ - υ υ - -

[εὐτολμοὶ Πε]ρ[σῶν] ἠοὶ στόρεσαν δύναμιν· |

- - - - - / - υ υ - υ υ υ

ἔσχον γὰρ πεζοὶ τὲ[ν ἄλκιμον Ἀσίδος¹⁵² ἥ]ιππο]ν : |

- - - - - υ υ - υ υ - υ

ἠελλά[δα μ]ὲ πᾶσαν δούλιο[ν ἔ]μαρ ἰδῆν].

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

Er II.3 ἔν ἄρα τοῖσζ' ἀδάμ[αντος ἐνὶ φρεσὶ θυμός], ἠότ' αἰχμὲν |

στῆσαμ πρόσθε πυλῶν ἀ[ντία τοχσοφόρον(?)], |

ἀνχίαλομ πρῆσαι β[ολευσσάμενον δ' ἐσάοσαν] |

ἄστυ βίαι Περσῶν κλινάμενο[ι στρατιάν].

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

14. SEG 13:223 (360/34 π.Χ.)

¹⁵¹ ἀγήρατος (Nikolaev, 2014: 13, σ.14)

¹⁵² α (Ασίδος)= μάκρυνση ἢ δακτυλικό εξάμετρο λαγαρό

Μέτρο: 2 ελεγειακά δίστιχα

σωφροσύνην ἤσκον ἀρετὴν τε, ὡς χρὴ νέον ἄνδρα¹⁵³,

- υ υ - - - υ υ - υ - - υ υ - υ

καὶ ζῶν ἠνούμην καὶ ἐπεὶ βίотου τέλος ἔσχον,

- - - - / - υ - υ υ - υ υ - υ

ὥστε θανῶν ἔλιπον λύπας προγόνοισι φίλοις τε·

- υ υ - υ υ - - - υ υ - υ υ - υ

οὐ γὰρ ἔτ' ἔστιν ἰδὲν σῶμα γονεῦσιν ἐμόν.

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ υ

15. SEG 25:298 (350 π.Χ.)

Μέτρο ελεγειακό δίστιχο

ἠλικίαν δάκ[ρυσον, ὀδοιπόρε, τῆσδε θανούσης]·

- υ υ - - - υ υ - υ υ - υ υ - -

δωδεκέτις [γὰρ ἐοῦσ' ὤιχετο, πολλὰ φίλοις]

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ -

στερχθεῖσ', ἀθά[νατον δὲ λιποῦσ' ἄλγος· τὰ δὲ λουπά]

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ - -

πᾶσι τόδ' ἀγγέλλει [μνημα παρε]ρ[χομένοις]·

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

16. Raubitschek, DAA 224 (500 π.Χ.)

Μέτρο: Ελεγειακό δίστιχο

1 [ἔσθλόν] τοῖσι σοφοῖσι σο[φ]ίζεσθ[αι κ]ατ[ὰ τέχνην]

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ - υ

[ἡὸς γὰρ] ἡέχει τέχνην λδι[ο]ν ἡέχ[ει βίотον].

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ υ

3 [τόνδε μ]ε Ἀθηναῖαι δεκάτ[εν ἀνέθεκε υ – υ].

17. SEG 30:164 (350 π.Χ.)

Ελεγειακά δίστιχα

2 Δηλοφάνης ἀνέθηκε Χο[λαργεὺς εἰκόνα τήνδε]

τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Δ[ωρίδος εὐξαμένης] :

Λυσιμάχη γὰρ μητρὶ [φίληι, Ἀσκληπιέ, τὴν σὴν]

- υ υ - - - υ υ - - - υ υ - -

5 χεῖρα μέγας σωτήρ [ἔξεφάνης ἐπιθείς].

- υ υ - - - / - υ υ - υ υ -

¹⁵³ προκοίλιος, πλεονάζει συλλαβὴ στη μέση (τε)

18. IG I³ 1401 (475-450 π.Χ.)

Μέτρο: 2 αναπαιστικά δίμετρα (Λυπουρλής, 1983: 66-67)

Μικίωνα φιλῖν φεσι μάλισσα

υ υ - υ υ - - υ υ - -

τῶν ἐν τῆι πόλει· ἀνδρεῖος γάρ ἐστι¹⁵⁴.

- - - υ υ υ υ - υ υ -

19. IG II² 2640 (5^{ος} αι. π.Χ.)

Ελεγειακό δίστιχο

[ῆ πόλις] ἔστ[η]σ[έν με β]ροτ[οῖς] μνημεῖον ἀληθές

- υ υ - - - υ υ - - - υ υ - υ

[πᾶσιν] σημαίνει[ιν μέ]τ[ρον] ὁδοιπορίας·

- - - - - / - υ υ - υ υ -

[ἔστιν γὰρ τ]ὸ μεταχρὸν θεῶν πρὸς δώδεκα βωμόν

- - - υ υ - υ υ - - - υ υ - υ

[πέντ' ἐπὶ?] τεσσαράκοντ' ἐγ λιμένος στάδιοι.

- υ υ - υ υ - / - υ υ - υ υ -

¹⁵⁴ Μονοσυμφωνική αξία *νδρ*, στ. brevis in longo – οι τελικές συλλαβές κάθε αναπαιστικού διμέτρου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πίνακας λειτουργιών μορίου γάρ

A/A	Επιγραφή	Χρονολογία	Είδος	1 ^η Λειτουργία. Επισημαίνει:	2 ^η Λειτουργία. Επισημαίνει:	3 ^η Λειτουργία. Επισημαίνει:
ΑΡΧΑΪΚΗ-ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ						
1	SEG 26:56 πιστὸς ἔεσθα σὺ γάρ, σόφρον, ἐν λόπλοις ἀδάμαστος	535-525 π.Χ.	Επιτύμβια	Αλλαγή θέματος (topic shift)		
2	IG I ³ 1243 τὸ γάρ γέρας ἐστὶ θανόντος	530-520 π.Χ.	Επιτύμβια	Στάση (stancetaking) συγγραφέα		
3	SEG 10:404 ἔσχον γάρ πεζοὶ τὲν ἄλκιμον Ἀσίδος ἥλιπον ἡελλάδα μὲ πᾶσαν δούλιον ἔμαρ ἰδῆν.	490/489 π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωστική πράξη συνειρμών – Επίκληση στη συλλογική μνήμη (Cognitive act of association – collective memory)		
4	IG I ³ 1295bis μνήμη γάρ ἀεὶ δακρυτὸν ἔχουσα ἡλικίας τῆς σῆς κλαίει ἀποφθιμένης.	420-410 π.Χ.	Επιτύμβια	Διείσδυση στον χαρακτήρα -Ανάμειξη στάσεων/προοπτικών (blending of stancetaking)		
5	IG II ² 5552a (χαίρετε), κοινὸν γάρ ῥῆμα τόδ' ἐστὶ βροτοῖς	360 π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό	Μεταβατική κίνηση	
6	SEG 30:271 τοῦτο γάρ ἐστ' ἐμ φθιμένων νομίμοις.	4 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό	Ἐξοδος (coda)	
7	SEG 28:257 ἐσθλῶν γάρ μνήμης οὔποτε λησόμεθα	4 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό	Ἐξοδος (coda)	
8	SEG 25:298 δωδεκέτις γάρ ἐοὔσ' ὤιχετο, πολλὰ φίλοις στερχθεῖσ', ἀθάνατον δὲ λιποῦσ' ἄλλος	350 π.Χ.	Επιτύμβια	Μεταβατική κίνηση		
9	IG II ² 6214	4 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Επική Αναδρομή	Αποστροφή στο	

	παῖδας γὰρ παίδων ἔσιδὼν καὶ γῆρας ἄλυπον τὴν πάντων κοινὴν μοῖραν ἔχει φθίμενος				κοινό – Μηχανισμός Προσέλκυσης προσοχῆς (attention getting device)	
10	IG II ² 8708 ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε πατὴρ υἱὸς θυγάτηρ τε θνήσκομεν Αἰγαίου κύμασι πλαζόμενοι.	μέσα 4 ^{ου} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Μηχανισμός Προσέλκυσης προσοχῆς		
11	IG II ² 11375 παῖδας γὰρ παίδων εἶδον	μέσα 4 ^{ου} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Μηχανισμός Προσέλκυσης προσοχῆς		
12	IG II ² 7268 ἀεὶ γὰρ πᾶσιν ἀρέσκων ἦν ψυχὴν τε φίλοις ἔσχε δικαιοτάτην.	αρχές 4 ^{ου} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση (Climax/Peak)		
13	IG II ² 13102 έννεετῆς γὰρ ἰδὼν κυκλίουσ ὥρας ἐνιαυτῶν	μέσα 4 ^{ου} π.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση (Climax/Peak)	Στάση (stancetaking) συγγραφέα	
14	IG II ² 13097 μοῖρα γὰρ οὐκ εἶασ', ἔστησε δὲ τέρμα κελεύθωι	μέσα 4 ^{ου} π.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση (Climax/Peak)	De re/ De dicto εξήγηση	Στάση (stancetaking) συγγραφέα
15	IG II ² 11594 σύ γὰρ προλιποῦσ' ἤβην πολυανθῆ ὠχου ἀποφθιμένη μητρὸς προλιποῦσα μέλαθρον Σίμου ἀνοικτίστως Φερσεφόνης θαλάμους.	μετὰ τα μέσα 4 ^{ου} π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωστικὴ πράξη συνειρμῶν – Επὶ κληση στη συλλογικὴ μνήμη (Cognitive act of association – collective memory)		
16	IG II ² 12067 ἦσθα γὰρ χρηστὴ γυνή	365-340 π.Χ.	Επιτύμβια	Αντήχηση σε διάλογο		
17	SEG 13:223 οὐ γὰρ ἔτ' ἔστιν ἰδὲν σῶμα γονεῦσιν ἐμόν.	360/34 π.Χ.	Επιτύμβια	Μετατόπιση Εστίασης – Επιστροφή στο Τώρα	Ἐξοδος (coda)	
18	Raubitschek, DAA 224 ἡὸς γὰρ ἡέχει τέχνην ἴδιον ἡέχει	500 π.Χ.	Αναθηματικὴ	Γνωμικὸ	De dicto εξήγηση	

	βίοτον					
19	SEG 30:164 Λυσιμάχη γάρ μητρι φίλη, Ἄσκληπιέ, τήν σήν χεῖρα μέγας σωτήρ ἐξεφάνης ἐπιθείς.	350 π.Χ.	Αναθηματική	Επισήμανση (πιθανής) αλλαγής αφηγητή		
20	IG I ³ 1401 ἀνδρεῖος γάρ ἐστι.	475-450 π.Χ.	Τιμητική	Αλλαγή θέματος (topic shift)		
21	IG II ² 2640 ἔστιν γάρ τὸ μεταχσὺ θεῶν πρὸς δώδεκα βωμόν πέντ' ἐπὶ τεσσαράκοντ' ἐγ λιμένος στάδιοι	5 ^{ος} π.Χ.	Οδοδείκτης	Κλιμάκωση/Κορύφωση (Climax/Peak)		
22	I.Eleusis 60 τὸν γάρ θύλακον θεὸν νομίζω, μεστὸς ἂν εἶ, μὴ κενὸς	360 π.Χ.	Κωμική ρίμα (comic verse)	Στάση συγγραφέα		
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ - ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ						
1	Hellenika 17 (1962) 67 κοινὰ γὰρ ἀνθρώποισιν αἰ τοῖαι τύχαι	1 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό		
2	SEG 28:242 πᾶσι γὰρ εἶς Ἄϊδης	100 π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό		
3	IG II ² 5426 οὐθεὶς ἔρωσ γὰρ ἐν φθιτοῖς ἐστὶν τινος --τε δόξης, οὐ μετεώρου σχήματος	2 ^{ος} /3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό		
4	IG II ² 8955a ὅτι τάχιστα ώκυτάτη γὰρ βροτοῖς ἦδε θανάτου κέλευθος	2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό		
5	IG II ² 11267 οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις γὰρ ἀριφραδές	2 ^{ος} /3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Γνωμικό		
6	IG II ² 12701 ἦν γὰρ ἔτη κάμοι ἐπτά τε καὶ κ εἴκοσι	3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Προσέγκυση προσοχής		
7	IG II ² 13373 ἀμφοτέρους γὰρ ἐν φύσιν ὤπασε	4 ^{ος} /5 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Προσέγκυση Προσοχής		

	κάλλος ἀκήρατον					
8	IG II ² 13373 θανοῦσα γὰρ οὐ θάνε μούνη	4 ^{ος} /5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Προσέλευση Προσοχής		
9	IG II ² 8388 ἦλθε γὰρ εἰχθρολέων τάμα θέλων σποράσαι	αρχές 3 ^{ου} αι. π.Χ.	Επιτύμβια	Περιπλοκή		
10	Hellenika 17 (1962) 67 λείπω γὰρ αὐτᾶ πατέρα πρέσβυν καὶ τέκνον	1 ^{ος} αι. π.Χ.	Επιτύμβια	Περιπλοκή		
11	IG II ² 11477 παιδείας γὰρ ἐγὼ πινυτῆς ἤλιζα γενέσθαι καὶ χάριτ' ἂν δοῦναι μητρὶ καὶ πατέρι	1 ^{ος} /2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Περιπλοκή		
12	IG II ² 8494 σῶμα γὰρ ἔδρα ᾽Ωρείου κρύπτει πυρκαϊὴ φθιμένου	αρχές 3 ^{ου} αι. π.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		
13	IG II ² 11960 ἀνχιάλου Σαλαμῖνος ὁ γὰρ κλήροισιν ἀμύνων δυσμενέων ὅλοδον τραῦμα κατηγάγετο	μέσα 3 ^{ου} αι. π.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		
14	SEG 30:249 τύμβος γὰρ ξενικῆι ἔκλασε συντροφίην	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση (Μικροεπίπεδο)	Ἔξοδος (Μακροεπίπεδο)	
15	SEG 28:306 αἰεὶ γὰρ τ' εὐβουλος ἐὼν θάνον Ἀτθίδι γαίῃ	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		
16	IG II ² 13009a ἐνεακαιδεκέτις γὰρ ἀπὸ χθονὸς Ἦλυσιόνδε ἐρχομένη πεδίον θνητὸν ἔλυσα βίον	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		
17	SEG 30:298 δοιᾶς γὰρ τελέσας δεκάδας καὶ πέντ' ἐνιαυτούς ὀρφναῖον κατέχει Φερσεφόνης θάλαμον	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		
18	IG II ² 13149	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		

	οὔποτε γὰρ βιότοιιο τεοῦ χρόνος εὐχρος ὀλέσση					
19	SEG 30:301 πᾶσαν γὰρ δαίμων ᾤλεσεν εὐτυχίαν	2 ^{ος} /3 ^{ος} μ.Χ	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση	Γνωμικό	
20	MDAI(A) 67 (1942) 110,212 σὺ γὰρ νόω, Ἄντωνεῖνε, καὶ σοφίην ἀγανῶι καὶ γραφικὴν ἐφίλεις	ρωμαϊκὴ περίοδος	Επιτύμβια	Κλιμάκωση/Κορύφωση		
21	IG II ² 12473 πρόσθε γὰρ ἀστόργου μοῖρα κίχεν θανάτου	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Επίλυση		
22	IG II ² 11960 κάθθανε γὰρ που μηδοφόνων ἀρετᾶς μνωόμενος πατέρων.	Μέσα 3 ^{ου} αι. π.Χ.	Επιτύμβια	Γνωστικὴ Πράξη Συνειρμών		
23	BCH 8 (1884) 470,1 ἄμφω γὰρ πάτρησιν ἀμύνετον αἵματι ἀλλ' ὁ μὲν ἐν βαιοῖς οἴχεται ἠλυσίοις	αυτοκρατορικὴ περίοδος	Επιτύμβια	Γνωστικὴ πράξη συνειρμών	De re ἐξήγηση	
24	SEG 34:207 ἀντὶ γὰρ ἧς ψυχῆς ἀρετῆ πόλιν ἔστεφάνωσεν	288/7 π.Χ	Επιτύμβια	Στάση συγγραφέα		
25	Rouilloux, Forteresse de Rhamnonte 52, οὔτι γὰρ εὐπαλὲς ἔστι	1 ^{ος} αι. π.Χ.	Επιτύμβια	Στάση συγγραφέα		
26	IG II ² 11589 καὶ σὺ γὰρ ἐμβαίνεσκες ἀταρπιτὸν εὐρώεσσαν	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Στάση συγγραφέα		
27	IG II ² 13446 τὸ γὰρ γέρας τρόπου γε τοῦ χρηστοῦ λάχεν	4 ^{ος} /5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Στάση συγγραφέα		
28	IG II ² 12476/7 οὔτω γὰρ μοῖραι κλωστὸν ἔθεντο μίτο	μέσα 2 ^{ου} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Στάση συγγραφέα	Ἔξοδος	
29	IG II 13148 μοιρῶν γὰρ ἄνισος τοῦτ' ἐπέκλωσεν	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Στάση συγγραφέα	Ἔξοδος	

	μίτος					
30	IG II ² 10073 τῆδε γὰρ ἔν γαίῃ μοῖραν ἔχρην τελέσαι	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Αντηχητική διεπίδραση		
31	IG II ² 13134 νόσφι σέθεν γὰρ ἐμοὶ ζωὴ βιότοιο χερείων	1 ^{ος} /2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Αντηχητική διεπίδραση		
32	IG II ² 12516 δὴ τότε γὰρ με δακρυόεις Αἰδῆς σὺν Ἑρεϊνύσιν ἤϊστωσεν	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Επέκταση		
33	IG II ² 11674 πάσας γὰρ λοιβὰς τε καὶ ὄσσα μέμηλε θεοῖσιν εἵνεκ' ἐμῆς ψυχῆς οὐ λίπε μελιχίους	αυτοκρατορική περίοδος	Επιτύμβια	Επέκταση		
34	IG II ² 12794 εἶχεν γὰρ εἰκοστόν τε καὶ ἕνατον ὀρθογραφῶν τὸ πάρος	τέλη 2 ^{ου} αι. μ.Χ.	Επιτύμβια	Αλλαγὴ θέματος (topic shift)		
35	IG II ² 1100 μόνα γὰρ ἐκεῖνα τὸ δίκαιον τοῦτο ἔχει	124 μ.Χ.	Διοικητική	Στάση		
36	IG II ² 1121 λίαν γὰρ ἄδικον τῆ διανοίᾳ τῆς ἡμετέρας φιλανθρωπίας καταφαίνεται ἀπὸ τούτων τῶν γραμμάτων διοχληθῆναί τινας	305/6 μ.Χ.	Διοικητική	Στάση		
37	IG II ² 13249 αἰὰν γὰρ ἀδικῖν τῆ διανοίᾳ τῆς ἡμετέρας φιλανθρωπίας καταπέφηνεν ἀπὸ τούτων τῶν γραμμάτων διοχληθῆναί τινας	305/6 μ.Χ.	Διοικητική	Στάση		
38	Hesperia 10 (1941) 78,34, ἀπὴρκει γὰρ πρὸς τὴν κρίσιν εἰ καὶ ἐπ' ἐμοῦ ἔξαρνος	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Διοικητική	Στάση		

	γεγόνει τὰ ἐπὶ τοῦ σεμνοτάτου ὑμῶν συνεδρίου ὑπ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα					
39	IG II ² 1099 συνκεχώρηται γὰρ τῷ διαδόχῳ... διατάσσεσθαι καὶ αἰρεῖσθαι εἴτε Ἕλληνα εἴτε Ῥωμαῖον βούλοιτο τὸν προστατήσοντα τῆς διαδοχῆς	121 μ.Χ.	Διοικητική	Μεταβατική κίνηση		
40	IG II ² 1368 εὐτονήσουσι γὰρ οἱ προεστῶτες τοῦ μηδὲν αὐτῶν λυθῆναι	178 μ.Χ.	Διοικητική	Αλλαγὴ θέματος (topic shift)		
41	IG II ² 2291a οὐ μὲν γὰρ πρὸς θηρία ὡς ἐκείνῳ ἡμῖν ἐστὶν ὁ ἀγὼν..., ἀλλ' ἐν ἀλλήλοις ἀγωνιζόμεθα καὶ εἰς ἄμυλλαν ὀρμώμεθα καὶ τὸν κοσμητήν..... καταξίως τιμῶμεν	190-200 μ.Χ.	Διοικητική	Ἐξοδος (coda)		
42	SEG 29:127 χρὴ γὰρ οὐ τοὺς ἐκ πατέρων ἀπελευθέρων ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς ἀπελευθερωθέντας εἶργεσθαι μόνους, ὅπερ καὶ πρὸς τὸ μέλλον περὶ αὐτῶν διηκριβῶται	2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Διοικητική	Επέκταση		
43	SEG 29:127 χρὴ γὰρ τῆς στάσεως αὐτῷ τὴν βεβαιότητα ὑπάρχειν καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοι, τῆι δοθείσῃ ἐξουσίαι ὑπὸ φθορᾶς τινος ἀντιγράφου ἐπακολουθοῦντες, τοῖς Ἀρεοπαγεῖταις	2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Διοικητική	Επέκταση		

	τὰ ἑαυτῶν δίκαια παρέσχοντο.					
44	SEG 29:127 τί γὰρ ἂν ἔτι ὑποκαθέζοιτο ἐν γνώμῃ τινός, μετὰ τὸ ἀπαλειφθῆναι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰτίαις μνήμην, τῆς θεραπείας ἐπὶ πᾶσιν ἐκπεπονημένης ἵνα Ἀθηναίοις ἐξῆι τὸν ἑμὸν καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν Ἡρώιδην Ἡρώιδην στέργειν, οὐδενὸς ἔτι ἐτέρου τῆι εὐνοίαι μεγάλου ἀντικρούοντος;	2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Διοικητική	Αντηγήσεις – Ρητορική ερώτηση		
45	IG II ² 4514 οὐ γὰρ τις ἐπιχθονίων βροτῶν τοιῶνδε πόροι λύσιν ἀλγέων	μέσα 2 ^{ου} αἰ. μ.Χ.	Αναθηματική	Αρχικό μέρος priamel		
46	IG II ² 4514 σὲ γὰρ θεοὶ... ἔπορον, λύσιν ἀλγέων	μέσα 2 ^{ου} αἰ. μ.Χ.	Αναθηματική	Τελικό μέρος priamel		
47	IG II ² 3709 ἀνχόθι γὰρ μοι... ἀνεψιαδῶν ἔπεται κλέος Αὐσονίηθεν	3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Τιμητική	Τελικό μέρος priamel		
48	IG II ² 3790 αἰ γὰρ Ἀθᾶναι αὐχοῦσιν τοιῶιδ' ἀνδρὶ τεκεῖν χάριτα	1 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Τιμητική	Ἔξοδος	Στάση συγγραφέα	
49	IG II ² 4223 τῶς γὰρ ἄνωγε πόλις	379-395 μ.Χ.	Τιμητική	Ἔξοδος	Μεταβατική κίνηση	
50	SEG 28:225 πάντες γὰρ πέλομεν κάσιες	200-210 μ.Χ.	Τιμητική	Γνωμικό		
51	IG II ² 4841 αὐτόθι γὰρ κλειδοῦχος ἔφυ βασιλίδος Ἡρης, ἐν Λέρνῃ δ' ἔλαχεν μυστιπόλους δαΐδας	τέλη 4 ^{ου} αἰ. μ.Χ.	Τιμητική	Επέκταση		

Συνδυασμοί Μορίων						
1	IG II ² 13113 καί γάρ ἔλευθερίας κλεινοῖς ἐν ἀγῶσι δαμέντα ἴσονομον πατρία χθῶν ἐκάλυψε τάφωι.	4 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Συνδυασμός καί γάρ: Στάση συγγραφέα		
2	IG II ² 5227a καί γάρ σοι, Χαίριππε, καταφθιμένωι μέγα κῦδος	287 π.Χ.	Τιμητική	Συνδυασμός καί γάρ: Κλιμάκωση (καί) Εισαγωγή παραδείγματος (γάρ)		
3	SEG 29:127 καί γάρ αὐτὸς ἤξίωσεν ἐπὶ τὴν παρ' ἐκείνοις πεμφθῆναι κρίσιν, καὶ πολλὰ τῶν εἰς ἐμὲ καθηκόντων μερῶν ἐν τοῖς πράγμασιν τοῖς ἐπὶ τῆς ἐπαρχείας ὑπ' ἐκείνων ἐκτελεῖσθαι δῆλόν ἐστιν.	2 ^{ος} μ.Χ.	Διοικητική	Συνδυασμός καί γάρ: Εξειδίκευση (καί) καὶ επέκταση (γάρ)		
4	IG II ² 11674, καί γάρ μ' Εὐμόλποιο θυηπόλοι εἰρεσιώνην τεύξαντες μεγάλην ῶπασαν εὐκλείην· στέμμα δέ μοι πλέξαντο Διωνύσου θιασῶται, πυρφόρου ἐν Δηοῦς μυστικά τ' ἐξετέλουν	2 ^{ος} μ.Χ.	Αναθηματική	Συνδυασμός καί γάρ: Εξειδίκευση (καί) καὶ επέκταση (γάρ)		
5	IG II ² 11267 καί γάρ ἐγώ ποτ' ἔην ὄπερ εἶ σύ, ἀλλ' ὑπὸ Λήθην ἤλυθα μηδὲ τέκνον ἐπὶ δώμασι τάνδρι λιποῦσα	2 ^{ος} /3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Συνδυασμός καί γάρ: Εξειδίκευση (καί) καὶ επέκταση (γάρ)		
6	SEG 28:305 θνητὴ γάρ ὑπῆρχες ἀλλὰ στελλομένη ὑπὸ σοῦ συμβίου ὡς ἔθελε	β' μισό 1 ^{ου} αἰ. π.Χ.	Επιτύμβια	Σχήμα ἀντίστιξης (γάρ – ἀλλά, ὅπως μὲν ἀλλά)		

7	SEG 30:269 ὄστέα γὰρ σάρκας τε ὄδε ἔδεκτο τάφος Θεοδώρης, ψυχὴ δ' ἐνναίει τείρεσιν αἰθερίοις	2 ^{ος} /3 ^{ος} μ.Χ.	Επιτύμβια	Επέκταση	Σχήμα, Δίπολο γάρ... δέ (ὅπως μέν... δέ)	
8	SEG 30:284 ἢ γὰρ Ὀλυμπον ἔρχονται πατέρων υἱέες ἐκ μακάρων	3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Επιτύμβια	Περιπλοκή (μικροεπίπεδο)		
ΑΧΡΟΝΟΛΟΓΗΤΑ						
1	IG III Arr. 98 ἀδικούμενος γὰρ ὑπὸ Εὐρυπτολέμου καὶ Ξενοφώντος καταδῶ αὐτοῦς		Κατάδεσμος	Ἔξοδος		
2	SEG 30:266 εἰ γὰρ ἦν θέμις, θνησκον γονῆες, οἱ νέοι δ' ἔθαπτον ἄν		Επιτύμβια	Γνωμικό	Ἔξοδος	
3	Att. Grabschr. II 65,214 οὐδεὶς γὰρ μερόπων ἦλθ' ὀπίσω φθίμενος		Επιτύμβια	Γνωμικό	Ἔξοδος	
4	SEG 30:266 Ἄφρόδιτον τὸν λιθοξόον πάρος ἔθαψε γὰρ· νῦν δ' Ἀττικὴν, τὴν πεντάδα μόνην ἔχουσαν		Επιτύμβια	Επέκταση	Σχήμα γάρ-δε (κατὰ το μέν-δέ)	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ1

Μη επιλεγμένες επιγραφές με το μόριο γάρ

Κατανομή 148 μη επιλεγμένων

A. 36 επιγραφές, όπου το μόριο εντοπίζεται σε ελλιπές νοηματικά περιβάλλον. **B.** 80 επιγραφές όπου το *Γαρ* δεν είναι μόριο αλλά ονοματικό/πατρωνυμικό (Theatte, 1980:103). **Γ.** 32 πραγματώσεις όπου επαναλαμβάνεται η πρόταση με το μόριο, όμοια ή παρόμοια, στην ίδια ή σε άλλη επιγραφή:

A. 36 Ελλιπείς

1. Peek, Att. Grabschr. II 177. Ελλιπές περιβάλλον
2. Peek, Att. Grabschr. II 219. Ελλιπές περιβάλλον
3. Raubitschek, DAA 61. Ελλιπές περιβάλλον
4. Hesperia 10 (1941) 72,32. Ελλιπές περιβάλλον
5. SEG 14:291. Ελλιπές περιβάλλον
6. SEG 19:234. Ελλιπές περιβάλλον
- 7, 8. SEG 21:509. Ελλιπές περιβάλλον και στις 2 πραγματώσεις
9. SEG 29:127. Στη μια πραγμάτωση από τις 5, ελλιπές περιβάλλον
10. SEG 30:86. Ελλιπές περιβάλλον
11. SEG 30:187. Ελλιπές περιβάλλον
12. SEG 40:28,AII/B/C Ελλιπές περιβάλλον
13. IG II² 13249. Η μια πραγμάτωση (από τις δύο) σε ελλιπές περιβάλλον
14. IG II² 13338. Ελλιπές περιβάλλον
15. I.Eleusis 657. Ελλιπές περιβάλλον
16. Demos Rhamnountos II 363. Ελλιπές περιβάλλον
17. IG I³ 125. Ελλιπές περιβάλλον
18. IG I³ 598. Ελλιπές περιβάλλον
19. IG I³ 1242. Ελλιπές περιβάλλον
20. IG I³ 1274ter. Ελλιπές περιβάλλον
21. IG II² 1130. Ελλιπές περιβάλλον
22. IG II² 1348. Ελλιπές περιβάλλον
23. IG II² 1355. Ελλιπές περιβάλλον

24. IG II² 1604. Ελλiptές περιβάλλον
25. IG II² 2291a. Η 1 από τις 2 πραγματώσεις σε ελλiptές περιβάλλον
- 26, 27. IG II² 2291b. 2 πραγματώσεις σε ελλiptές περιβάλλον
28. IG II² 3141. Ελλiptές περιβάλλον
29. IG II² 3142. Ελλiptές περιβάλλον
30. IG II² 3158. Ελλiptές περιβάλλον
31. IG II² 8955. Ελλiptές περιβάλλον
32. IG II² 11587a. Ελλiptές περιβάλλον
33. IG II² 12663a. Ελλiptές περιβάλλον
- 34, 35. IG II² 13131. 2 πραγματώσεις σε ελλiptές περιβάλλον
- 36. IG II² 1121. Η μια πραγμάτωση (από τις δύο) σε ελλiptές περιβάλλον**
-

B. 80 Ονοματικά/Πατρωνυμικά

1. SEG 13:53. 1 ονοματικό «Γαρ»
- 2, 3. SEG 14:97. Ονοματικό «Γαρ» (2 πραγματώσεις)
4. SEG 28:166. 1 ονοματικό
- 5, 6, 7. SEG 32:220. 3 ονοματικές πραγματώσεις «Γαρ»
- 8, 9, 10. IG II² 2481. 3 ονοματικές πραγματώσεις
- 11, 12, 13. SEG 39:194. 3 ονοματικές πραγματώσεις
- 14, 15, 16. SEG 35:130. 3 ονοματικές πραγματώσεις
17. IG II² 722. 1 ονοματικό
- 18, 19, 20. IG II² 1582. 3 πραγματώσεις ονοματικές
21. IG II² 1996. 1 ονοματικό
- 22, 23, 24, 25. IG II² 2018. 4 ονοματικά
- 26, 27, 28. IG II² 2041. 3 ονοματικά
- 29, 30, 31, 32. IG II² 2044. 4 ονοματικά
33. IG II² 2056. 1 ονοματικό
34. IG II² 2065. 1 ονοματικό
- 35, 36, 37. IG II² 2068. 3 ονοματικά
38. IG II² 2070, 1 ονοματικό

39, 40, 41. IG II² 2082. 3 πραγματώσεις ονοματικές
42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51. IG II² 2086. 10 πραγματώσεις ονοματικές
52, 53, 54. IG II² 2087. 3 πραγματώσεις ονοματικές
55. IG II² 2090. 1 ονοματική
56, 57, 58, 59, 60. IG II² 2103. 5 ονοματικές
61. IG II² 2119. 1 ονοματική
62, 63. IG II² 2128. 2 ονοματικές
64, 65. IG II² 2130. 2 ονοματικές
66, 67. IG II² 2193. 2 ονοματικές
68. IG II² 2197. 1 ονοματική
69. IG II² 2213. 1 ονοματική
70, 71. IG II² 2228. 2 ονοματικές
72. IG II² 2250. 1 ονοματική
73. IG II² 2257. 1 ονοματική
74. IG II² 2274. 1 ονοματική
75. IG II² 2391. 1 ονοματική
76. IG II² 2784. 1 ονοματικό
77. Agora XV 365. 1 ονοματικό
78, 79, 80. Agora XIX, Poletai P 26. 3 ονοματικές

Γ. 32 πραγματώσεις επαναλαμβανόμενες

1. **Διπλή εμφάνιση** Raubitschek, DAA 224 & IG I³ 766 (αξιοποιήθηκε η μία)
- 2, 3. **Τριπλή εμφάνιση**—SEG 10:404 (ἔσχον γὰρ πεζοὶ τέ[ν ἄλκιμον Ἀσίδος *ἵππο*]/ν/ τέ[ν βάρβαρον Ἀσίδος *ἵππο*]) (αξιοποιήθηκε η μία)
4. SEG 13:35. Ελλιπής και όμοια με την άνω
5. SEG 16:22. Επαναλαμβάνεται στη SEG 10:404
6. SEG 16:139. Επαναλαμβάνεται στη SEG 10:404
7. SEG 40:28, AI[1]. Επαναλαμβάνεται στη SEG 10:404
8. SEG 40:28, AI[2]. Επαναλαμβάνεται στη SEG 10:404
- 9, 10. IG I³ 503/504. 2 εμφανίσεις, επαναλαμβάνεται στη SEG 10:404

11. SEG 26:56. 2 όμοιες πραγματώσεις (αξιοποιήθηκε η μία)
12. SEG 28:225 και SEG 39:209. Όμοια με άνω, αξιοποιήθηκε η μια πραγμάτωση
13. SEG 28:306 και IG II² 10193. Όμοια αξιοποιήθηκε η μια πραγμάτωση
- 14, 15. SEG 30:164 και IG II² 4368. Οι 3 πραγματώσεις όμοιες (στη μια επιγραφή διπλή εμφάνιση). Αξιοποιήθηκε η μία από 3
16. IG II² 11530. Η πραγμάτωση επαναλαμβάνεται και στη SEG 30:266
17. IG II² 11701. Παρόμοια με την SEG 30:271, αξιοποιήθηκε η μία
18. IG II² 4223. Όμοια με IG II² 13276, αξιοποιήθηκε η μία
19. IG II² 12473. Όμοιο με IG II² 13532, αξιοποιήθηκε η μία
- 20, 21. ArchEph (1895) 85,6[1] ArchEph (1895) 85,6[2] και I. Eleusis 60. Παρόμοιες, αξιοποιήθηκε η μία.
22. IG II² 3709, όμοια με I.Eleusis 659. Αξιοποιήθηκε η μία
- 23, 24, 25. Pouilloux, Forteresse de Rhamnonte 52 και MDAI(A) 67 (1942) 159,333 και SEG 19:222 και Demos Rhamnountos II 165 Αξιοποιήθηκε η μία από τις τέσσερις)
26. IG I³ 1295bis και IG II² 10954. Όμοιες, αξιοποιήθηκε η μία
27. IG II² 1099 και SIA VI 57. Όπως παραπάνω
28. SEG 15:108 και IG II² 1100. Όπως παραπάνω
29. IG II² 13252 και IG II² 4841. Όπως παραπάνω
30. SEG 46:146 και IG II² 13249. Όπως παραπάνω
31. Agora XVII 1041 και IG II² 13009a. Όπως παραπάνω
32. BCH 8 (1884) 470,1 και IG II² 13172. Όπως παραπάνω

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ¹⁵⁵

Πίνακας 3. Δείκτες Λόγου (Fraser, 2009:5-7, όπως αναφέρεται σε Benten, 2016:5)

Τύπος	Ορισμός	Παράδειγμα	Υποκατηγορίες
Αντιπαραβολικοί δείκτες λόγου (Contrastive discourse markers (CDMs))	Οι δείκτες παρέχουν άμεση ή έμμεση αντιπαραβολή των τεμαχίων S1 και S2	<i>but, even so, however, nevertheless, notwithstanding, on the contrary, etc.</i>	a. but b. however, (al)though c. in contrast, whereas d. despite (doing) this/that, nevertheless, nonetheless, still ...
Επεξηγηματικοί δείκτες λόγου (Elaborative discourse markers (EDMs))	Οι δείκτες παρέχουν επεξήγηση, μέσω του S2, της πληροφορίας του τεμαχίου S1	<i>and, after all, besides, for example, in addition, in other words, likewise, etc.</i>	a. and b. above all, also, besides, furthermore c. I mean, in particular, namely, that is d. be that as it may, otherwise, that said ...
Επαγωγικοί δείκτες λόγου (Inferential discourse markers (IDMs))	Οι δείκτες φανερώνουν ότι το τεμάχιο S1 είναι βάση για το συμπέρασμα S2	<i>so, as a conclusion, as a result, consequently, hence, then, therefore, thus, etc.</i>	a. so b. of course c. accordingly, as a consequence, as a result, hence, therefore, thus d. in that case, under those conditions, then ...

¹⁵⁵ Παράρτημα στην υποενότητα 2.2.3.